

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С. З Гжицького

КОНФЕРЕНЦІЯ
«Дні студентської науки»
у Львівському національному університеті
ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького,
(Львів, 02–04 травня 2023 р.)

Факультет громадського розвитку та здоров'я

Тези доповідей

**ФАКУЛЬТЕТ
ГРОМАДСЬКОГО РОЗВИТКУ ТА ЗДОРОВ'Я**

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary
Medicine and Biotechnologies Lviv

CONFERENCE

**Days of student science
at the Stepan Gzhytskyi National University of
Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv,
(Lviv, May 02–04, 2023)**

**FACULTY
OF SOCIAL DEVELOPMENT AND HEALTH**

Abstracts

LVIV
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

КОНФЕРЕНЦІЯ

**Дні студентської науки
у Львівському національному університеті
ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького,
(Львів, 02–04 травня 2023 р.)**

Факультет громадського розвитку та здоров'я

Тези доповідей

ЛЬВІВ

2023

Конференція «Дні студентської науки» у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, (Львів, 02–04 травня 2023 р.) Факультет громадського розвитку та здоров'я: тези доповідей / Руслан Пелень (відп. ред.). – Львів, 2023. – 321 с.

До збірника конференції “Дні студентської науки” у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького включено тези наукових доповідей здобувачів вищої освіти. Зокрема, подані матеріали публікацій, присвячені актуальним проблемам в умовах воєнного стану і перспективам щодо їх вирішення. Відображено результати сучасних наукових досліджень різних галузей у вигляді проблемно-постановчого, узагальнюючого та методичного характеру.

Тексти подані в авторській редакції. Оргкомітетом зроблена певна коректура з метою уніфікації переліку авторів та їх адрес. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники та їх наукові керівники.

Для науковців, студентів у науково-дослідній галузі, закладів вищої освіти та установ відповідного профілю.

Затверджено до друку вченою радою факультету громадського розвитку та здоров'я, протокол № 9 від 28 квітня 2023 року
Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

Редакційна колегія:

Голова оргкомітету:

Руслан ПЕЛЕНЬО – д.вет.н., професор, декан факультету громадського розвитку та здоров'я.

Заступник голови оргкомітету:

Ніна ГРАДОВИЧ – к.с.-г.н., доцент кафедри екології.

Члени оргкомітету:

Роман ПАРАНЬЯК – д.с.-г.н., професор, завідувач кафедри екології;

Юлія КОВЕРКО – к.е.н., доцент, в.о. завідувача кафедри права;

Наталія ІВАСИК – к.фіз.вих., доцент, завідувач кафедри реабілітації та здоров'я людини;

Мирослава ГРИЦИНА – к.б.н., доцент, завідувач кафедри фармації та біології;

Богдан СЕМЕНІВ – к.пед.н., доцент, завідувач кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я, Заслужений тренер України, майстер спорту України, суддя міжнародної категорії;

Олеся СМОЛІНСЬКА – д.пед.н., професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки;

Кароліна СЕМКІВ – здобувачка вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 212 «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза», голова студентського самоврядування факультету.

© Факультет громадського розвитку
та здоров'я

ЛНУВМБ імені С. З. Гжицького, 2023

© Автори статей, 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1. Марія Андрейко, Надія Литвин «ЗЕЛЕНИЙ» ГАЗ З ВІДХОДІВ	16
2. Владислав Візниця, Тарас Нагірняк ЗАБРУДНЕННЯ ВАЖКИМИ МЕТАЛАМИ ЕКОСИСТЕМИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА	19
3. Ірина Гапчин, Марія Вібла, Роман Параняк ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	22
4. Вероніка Гуряк, Надія Литвин ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА ПРИРОДУ ТА ЇХ НАСЛІДКИ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА	25
5. Вікторія Дідух, Надія Литвин ЯК БОЙОВІ ДІЇ РУЙНУЮТЬ УКРАЇНСЬКІ ҐРУНТИ	29
6. Володимир Думич, Богдана Калин ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ЧЕРВОНОГРАДСЬКОЇ ТГ	31
7. Анастасія Іваха, Богдана Калин МОБІЛЬНІ ЗАСТОСУНКИ ТА СЕРВІСИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ СТАНУ І ЗАГРОЗ БІОРІЗНОМАНІТТЮ УКРАЇНИ	35
8. Ірина Каширіна, Надія Литвин ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЛІСИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	38
9. Юлія Кекляк, Романа Чернецька, Богдана Калин СТАН ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ОСВОЄННЯ РІВНИННОЇ ЧАСТИНИ БАСЕЙНУ РІЧКИ СВІЧА	41
10. Іван Кривак, Лідія Ковальська БІОЛОГІЧНА ЗБРОЯ ТА БІОТЕРОРИЗМ ЯК ФАКТОР БІОЛОГІЧНОЇ НЕБЕЗПЕКИ	44
11. Роман Кріль, Ольга Сухорська ВПЛИВ ВІЙНИ НА БІОРІЗНОМАНІТТЯ УКРАЇНИ	47
12. Юрій Кріль, Анна Кріль, Оксана Мацуська ПРОЦЕДУРА ОВД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	51

13.	Максим Лобур, Оксана Мацуська	АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ЗМІНИ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ЛЬВІВЩИНИ	54
14.	Олександра Малиновська, Ніна Градович	АНАЛІЗ ЕКОДЕСТРУКЦІЙ МИКОЛАЇВЩИНИ ПІД ВПЛИВОМ ВІЙНИ	57
15.	Юлія Падковська, Наталія Ковальська, Світлана Кропивка	ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИКОРИСТАННЯМ ТРАНСГЕННИХ РОСЛИН	60
16.	Андрій Поночовний, Богдана Калин	ТРАНСПОРТНИЙ ШУМ М. ЛЬВОВА І ШЛЯХИ ЙОГО ЗНИЖЕННЯ	64
17.	Тереза Рубай, Надія Литвин	ЕКОСИСТЕМИ ЧОРНОГО ТА АЗОВСЬКОГО МОРІВ В ПЕРІОД ВІЙНИ	67
18.	Тетяна Тунік, Вікторія Момут	ВПЛИВ ВІЙНИ ТА ОКУПАЦІЇ ОБЛАСТЕЙ НА ВОДОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРАЇНИ, ВОДНУ ІНФРАСТРУКТУРУ	70
19.	Ганна Шворак, Анна Буцяк	„СЕКОНД - ХЕНД” – ПРИБУТКОВИЙ БІЗНЕС ЧИ ЗАГРОЗА ДОВКІЛЛЮ”	73

СЕКЦІЯ 2

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

20.	Марія Близнюк, Ольга Капітан	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ	76
21.	Марія Близнюк, Богдан Телефонко	КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ	78
22.	Вікторія Васюта, Вікторія Тушницька	МОБІНГ У ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ	81
23.	Максим Воробей, Марія Гучко	РІВНІСТЬ ТРУДОВИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, НЕ ДОПУЩЕННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	85

24.	Ярина Гаврилюк, Ольга Капітан	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКАРСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ	88
25.	Ярина Гаврилюк, Вікторія Тушницька	ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	92
26.	Діана Галац, Олена Різенко	РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	96
27.	Христина Дідик, Юлія Коверко	ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	99
28.	Леся Дідух, Богдан Телефонко	ВИПРАВЛЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ЯК МЕТА ПОКАРАННЯ	102
29.	Вероніка Дяків, Христина Кульгавець	ЗАКОНОПРОЕКТ 6013: ДОЦІЛЬНІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ ТА ЙОГО РИЗИКИ	105
30.	Вероніка Дяків, Богдан Телефонко	СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ	108
31.	Остап Капелюжний, Богдан Мелех	РОЛЬ І МІСЦЕ ПЕРЕКЛАДАЧА У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ СУДОЧИНСТВА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	112
32.	Марія Кізімишин, Олег Винарчик	ЗМІНИ, ЩО ВІДБУЛИСЯ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ, У ЗВ'ЯЗКУ З ВВЕДЕННЯМ ВОЄННОГО СТАНУ	115
33.	Владислав Корженевський, Юлія Коверко	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ	119
34.	Максим Ладиґа, Юлія Коверко	АЛЬТЕРНАТИВНА (НЕВІЙСЬКОВА) СЛУЖБА У ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	122
35.	Віталій Лазорко, Юлія Коверко	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	125

36. Юрій Нагірняк, Олена Різенко ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	129
37. Марко Рііло, Ірина Тарас ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	132
38. Софія Савчук, Богдан Мелех ПРИНЦИПИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА ЯК РЕГУЛЯТОР ВІДНОСИН У ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ	135
39. Галина Смолінська, Юлія Коверко ПРАВО НА ОСВІТУ У ВОЄННИЙ ЧАС	138
40. Вероніка Терпляк, Юлія Коверко ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИПУСКУ ВІЙСЬКОВИХ ОБЛІГАЦІЙ ВНУТРІШНЬОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЗИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	142
41. Людмила Фалінська, Богдан Телефанко КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ ДІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	145
42. Юлія Федішин, Богдан Мелех ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯНИНА В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	148
43. Софія Фітель, Ольга Капітан ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОСМЕРТНОГО ДОНОРСТВА В УКРАЇНІ	151
44. Юрій Ходус, Оксана Гентош ВІДПУСТКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	154

СЕКЦІЯ 3

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

45. Діана Гайовська, Богдан Кордис, Олександр Лісняк ПЕРША ДОПОМОГА ПРИ ВОГНЕПАЛЬНИХ ПОРАНЕННЯХ, ГРУДНОЇ КЛІТКИ ТА ЧЕРЕВНОЇ ПОРОЖНИНИ	157
--	-----

46.	Софія Ємельянова, Любов Найда	ЕМФІЗЕМА ЛЕГЕНЬ – ПАТОФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ	160
47.	Ростислав-Іван Живущак, Любов Найда	ОСТЕОАРТРИТ КУЛЬШОВОГО СУГЛОБУ – РЕАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ	162
48.	Анастасія Жук, Наталія Івасик	АНАЛІЗ МЕТОДИК ВІДНОВЛЕННЯ ФУНКЦІЙ ПІСЛЯ ГОСТРОГО ПОРУШЕННЯ МОЗКОВОГО КРОВООБІГУ	165
49.	Даниїл-Володимир Лисий, Наталія Івасик	ШЛЯХ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ЛЬВОВІ	169
50.	Юрій Миронович, Леся Копчак	РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З НАСЛІДКАМИ ВОГНЕПАЛЬНИХ ПОРАНЕНЬ	172
51.	Андрій Пеленьо, Мар'яна Федечко	ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ КОНТРАКТУРАХ СУГЛОБІВ	175
52.	Богдан Поляк, Максим Брехунцов, Наталія Івасик	МЕТОДИ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ДЛЯ ПАЦІЄНТІВ З ФАНТОМНИМ БОЛЕМ ПІСЛЯ АМПУТАЦІЇ КІНЦІВКИ	178
53.	Андрій Хар, Наталія Івасик	МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ПРИ АМПУТАЦІЇ НИЖНІХ КІНЦІВОК	181

СЕКЦІЯ 4

ФАРМАЦІЯ І СЬОГОДЕННЯ: НОВІТНІ ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

54.	Катерина Божак, Роман Федін	РОЗРОБКА СКЛАДУ І ТЕХНОЛОГІЯ СПРЕЮ ДЛЯ ТЕРАПІЇ ЗАПАЛЬНИХ ТА ДИСТРОФІЧНО-ЗАПАЛЬНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ТКАНИНИ ПАРОДОНТ	186
55.	Аліса Давидюк, Д.-М. Іванишин, Марта Застрижна, Олександр Лісняк	COVID-19 ВИКЛИК ДЛЯ ВСЬОГО СВІТУ	189

56.	Юлія Данів, Орест Бонецький	ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ РІЗНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ	192
57.	Юлія Кедебець, Оксана Гончаренко, Мирослава Грицина	ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЛІКАРСЬКОЇ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ ЧЕБРЕЦЮ БЛОШИНОГО (TH. PULEGIOIDES L.)	195
58.	Тарас Мех, Оксана Головка, Олександр Лісняк, Марта Застрижна	ФАРМАЦЕВТИЧНА ОПІКА ПРИ ГЛИСТНИХ ІНВАЗІЯХ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ СМТ. ОЛЕСЬКО, ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	199
59.	Катерина Соляник, Сергій Шаріков, Орест Бонецький	ОКРЕМІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФАРМАЦІЇ В ШОСТОМУ ТЕХНОЛОГІЧНОМУ УКЛАДІ	202
60.	Марія Фульмес, Христина Кузьм'як, Олена Кравець, Надія Гринчишин	ІНГІБІТОРИ α-АМІЛАЗИ ТА α-ГЛЮКОЗИДАЗИ НА ОСНОВІ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ	205
61.	Дана Шевчик, Софія Чупровська, Олена Колешук	ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ БДЖОЛИНОГО ОБНІЖЖЯ, ЯК ДОПОМІЖНОЇ ТЕРАПІЇ	208
62.	Василина Штогрин, Роман Федін	ОПРАЦЮВАННЯ СКЛАДУ, ТЕХНОЛОГІЇ І АНАЛІЗУ ПРОТИГЕРПЕТИЧНОЇ МАЗІ	211

СЕКЦІЯ 5

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ

63.	Тарас Богдан, Олександр Калиніченко	АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ	215
64.	Христина Братейко, Олександр Ковбан	МОТИВОВАНІСТЬ СТУДЕНТІВ ФГРЗ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМ ВИХОВАННЯМ В УМОВАХ ВЗАЄМОНАВЧАННЯ	219

65. Тетяна Війтів, Олена Голубева	ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTI В ГАНДБОЛІ СТУДЕНТІВ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ	222
66. Наталія Годик, Олена Мусієнко	РОЗВИТОК СПРИТНОСТІ У ЮНИХ БОКСЕРІВ У РІЧНОМУ ЦИКЛІ ТРЕНУВАНЬ	225
67. Олена Колушкіна, Валентина Дзюба, Юлія Сопіла	ВПРОВАДЖЕННЯ ФІТНЕС - ТЕХНОЛОГІЙ "ZUMBA" В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ	229
68. Маркіян Мазур, Богдан Семенів	УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ БОРОТБИ НА ПОЯСАХ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ	233
69. Марія Михалюк, Тарас Приставський	ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЦІ СПРИНТЕРСЬКОГО БІГУ	237
70. Аліна Овчиннікова, Володимир Мартин	ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ПАУЕРЛІФТИНГОМ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ	241
71. Юрій Пилипчук, Галина Шутка	НАСТІЛЬНИЙ ТЕНІС ЯК ЗАСІБ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	244
72. Вадим Савенко, Андрій Бабиць	ОСОБЛИВОСТІ ХАРЧУВАННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ В АРМРЕСЛІНГУ В ПЕРЕДЗМАГАЛЬНОМУ ПЕРІОДІ ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ	247
73. Варвара Скляр, Михайло Стахів	ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ	251
74. Мар'ян Шкурлатович, Ігор Якимішин	ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTI ГРАВЦІВ У СТУДЕНТСЬКОМУ ЖІНОЧОМУ ФУТЗАЛІ НА ЕТАПІ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ	255

СЕКЦІЯ 6

ВИЩА ОСВІТА В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

75.	Ольга Білецька, Олеся Смолінська	КЕЙС-МЕТОДИКА У ВИЩІЙ ОСВІТІ	252
76.	Орест Білінський, Ольга Заверуха	ПРОФЕСІЙНА САМОСВІДОМІСТЬ ПЕДАГОГА В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ	255
77.	Максим Брехунцов, Олег Огірко	СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МЕДІАОСВІТИ В УКРАЇНІ	258
78.	Христина Буй, Ольга Голубовська	ГУМАНІЗМ В ІТАЛІЇ ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ	262
79.	Юлія Волошин, Олеся Смолінська	ТЕХНОЛОГІЯ ПОВНОГО ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ	266
80.	Олег Галайко, Ольга Заверуха	ПОНЯТТЯ АДАПТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШИХ КУРСІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	269
81.	Галина Демкович, Олеся Смолінська	ТЕХНОЛОГІЯ МОДУЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ	272
82.	Марко Зуб, Олеся Смолінська	СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ МАГІСТРАНТІВ	276
83.	Марія Кажук, Олеся Смолінська	МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ДО ПУБЛІЧНИХ ВИСТУПІВ	288
84.	Тарас Кропивка, Олег Огірко	ПРОБЛЕМИ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ У ТВОРЧОСТІ КОСТЯНТИНА УШИНСЬКОГО	291
85.	Софія Маланчук, Мар'ян Плахотнюк, Олег Огірко	РОЛЬ ЗАСОБІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ФОРМУВАННІ ДУХОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	295
86.	Вікторія Місько, Олеся Смолінська	ПРОБЛЕМИ ДІАГНОСТИКИ ТА ОЦІНКИ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ	298

87.	Катерина Откидач, Олеся Смолінська	ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО У ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ	302
88.	Тарас Питлюк, Олеся Смолінська	СУЧАСНА УНІВЕРСИТЕТСЬКА ЛЕКЦІЯ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ	305
89.	Богдан Поляк, Олеся Смолінська	ПРОБЛЕМИ МЕДІАОСВІТИ ЯК ЗАСОБУ МОРАЛЬНО-РЕЛІГІЙНОГО ФОРМУВАННЯ МОЛОДІ	308
90.	Роман Сімонов, Ольга Заверуха	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	312
91.	Віктор Соломонко, Ольга Заверуха	МІКРОКЛІМАТ В СТУДЕНТСЬКОМУ КОЛЕКТИВІ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФУНКЦІОНУВАННІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	315
92.	Андрій Стріжик, Ольга Заверуха	ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	318

СЕКЦІЯ 1

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УДК 628.35; 62-62

«ЗЕЛЕНИЙ» ГАЗ З ВІДХОДІВ

Марія Андрейко, здобувачка вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, andrejkomaria147@gmail.com

Науковий керівник – **Надія Литвин**, кандидат ветеринарних наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Біометан – це майже чистий метан, що видобувається шляхом спеціальної обробки біогазу або методом газифікації твердої біомаси. Вміст метану у ньому становить 95-98 %. Оброблений біометан ідентичний природному газу, тому його можна транспортувати та використовувати одними і тими ж способами. Біометан – це екологічний газ з відходів харчової промисловості й тваринництва, осаду стічних вод та органічної фракції побутових відходів. Він є одним із найекологічніших та найперспективніших сучасних видів видобутку альтернативної енергії [2].

Оскільки Україна має найбільшу в Європі площу сільськогосподарських земель, то потенціал його виробництва великий. Для України з її сильною аграрною галуззю біометан – це можливість розвивати новий експортний напрямок, перетворити непотрібні залишки виробництва та побутові відходи на новий експортний продукт. За поточної цінової ситуації на газовому ринку, коли через дії РФ вартість

блакитного палива коштує понад 1 тис дол за тис. куб. м, економічно доцільним є не тільки будівництво заводів, а й модернізація біогазових установок (паливо з них спалюється для виробництва електроенергії) для виробництва біометану. В Україні працюють 77 біогазових установок. Вони виробляють до 260 млн куб м палива на рік, які можна переробити на майже 150 млн куб м біометану. Останні події на енергетичному ринку змусили власників біогазових установок переглянути бізнес-модель і задуматися про виробництво біометану замість електроенергії [0].

У квітні 2023 року До мережі Регіональної газової компанії (РГК) в Чернігівській області підключили перший в Україні завод з виробництва біометану, який належить агрохолдингу "Галс Агро". Виробнича потужність підприємства складає близько 3 млн кубометрів газу на рік. Такий об'єм забезпечить потреби близько 1500 клієнтів (населення та промисловість). Біометан, який виробляє підприємство, не відрізняється від природного та одразу може споживатися домогосподарствами та промисловістю. Сировина для виробництва біометану – відходи аграрного сектору. Україна має величезний потенціал виробництва біометану на рівні з ЄС, де працює понад 1200 заводів потужністю 3,5 млрд куб м в рік [4].

Біометановий завод у Чернігівській області збудували у 2018 році. Спочатку підприємство працювало на виробництво біогазу, з якого вироблялась електроенергія. У 2021 році його обладнано модулем з виробництва біометану. У другій половині 2023 року інвестори планують встановити ще один модуль з виробництва біометану такої ж потужності у Київській області. У липні 2022 року "Регіональна газова компанія" та "Галс Агро" уклали перший договір щодо приєднання біометанового заводу у Чернігівській області до газорозподільних мереж. В першому

півріччі 2023 року РГК планує підключити до газорозподільних мереж другий біометановий завод у Вінницькій області [3].

Отже, використання біометану замість природного газу для виробництва теплової та електричної енергії, а також як паливо для транспорту та сировину для хімічної індустрії допоможе покращити екологічну ситуацію в країні.

Список використаної літератури

1. Артемчук В. І., Довга О. В., Юник В. В. Контроль виходу метану у біоенергетичному виробництві. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія «Технічні науки». 2020. №5. С. 148.
2. Кучерук П. П., Матвеев Ю. Б., Ходаківська Т. В., Грабовський М. Б. Перспективи виробництва біогазу з сумішею гнойових відходів тваринництва та рослинної сировини в Україні. *Пром. теплотехніка*. 2013. Т. 35, № 1. С. 113.
3. Перспективи виробництва біометану в Україні. URL: <https://uabio.org/wp-content/uploads/2022/09/UA-Position-paper-UABIO-29.pdf>
4. Delo.ua. Енергетика. URL: <https://delo.ua/energetics/vperse-v-ukrayini-rgk-pidjednala-zavod-z-virobnictva-biometanu-foto-414903/>

ЗАБРУДНЕННЯ ВАЖКИМИ МЕТАЛАМИ ЕКОСИСТЕМИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА

Владислав Візниця, здобувач вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, ntb08@ukr.net

Науковий керівник – Тарас Нагірняк, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Тернопільське водосховище відносять до особливої категорії внутрішніх водойм із специфічними особливостями водообміну, динамікою гідробіологічних, гідрологічних і гідрохімічних показників. Відомо, що якість водного середовища формується в ньому під впливом таких основних чинників: природних і антропогенних умов формування стоку на водозаборі, кількості та якості стічних вод, інших джерел забруднення водойми, а також власних процесів, котрі відбуваються у водосховищі, що впливають з його гідрологічних особливостей [1, 2].

Проте, визначальну роль у функціонуванні цієї урбанізованої водойми відіграють важкі метали, що надходять як з річковим стоком з верхів'я річки Серет, яка живить водойму, так і за рахунок забруднення дощовими і комунальними водами обласного центру. У воді даного ставу важкі метали містяться не тільки в різних формах, але і в різних ступенях окислення. Зокрема, тут виявлено розчинену іонну, колоїдну і зважену форми переважно таких важких металів: кобальту, цинку, свинцю, кадмію, ртуті, марганцю, міді, заліза і ін.

Цікаво, що вміст металів у воді має певні сезонні закономірності коливання, проте відсоток усіх досліджуваних

металів у воді, порівняно з іншими складовими водного середовища (біота, мул, ґрунти), є найменшим в усі пори року. Зазвичай, збільшення вмісту важких металів пов'язане із вторинним забрудненням води, що спостерігається в різні періоди протягом року. Так, взимку воно визначається нестачею розчиненого кисню, що зумовлено тривалістю льодоставу.

Накопичення важких металів у донних відкладах є одним із шляхів очищення води. Середня концентрація останніх у мулі часто переважає фонову, особливо ця тенденція помітна за свинцем і кадмієм, через що і часто сповільнюється процес самоочищення в придонному водному шарі. Найміцніше утримуються в донних відкладах метали, що містяться в кристалічній решітці мінералів, найслабкіше – метали, котрі є адсорбованими на поверхні частинок. Великий відсоток важких металів у прибережному мулі можна пояснити формуванням комплексів з органічними речовинами природного походження у весняний період року, а також із завершенням вегетаційного періоду, коли рештки організмів осідають на дно водойми.

У профілі різних типів ґрунтів важкі метали розподіляються по-різному [3]. Найбільше ними насичений верхній гумусо-аккумулятивний горизонт. Загальновідомо, що нагромадження у поверхневих горизонтах едафотопів металів відбувається внаслідок двох процесів – надходженням їх у верхні шари ґрунтів з атмосфери і міцним зв'язуванням гумусовими речовинами. Наслідком біологічного перенесення металів з нижніх горизонтів кореневими системами рослин є накопичення окремих з них у поверхневих шарах незабруднених едафотопів. Ґрунти з кислою реакцією ґрунтового розчину, що є переважаючими на території довкола Тернопільського ставу, характеризуються меншою здатністю утримувати важкі метали, аніж ґрунти з іншою рН. Проте, слід зауважити, що значна

кількість металів має зв'язок в лужних ґрунтах на знижених елементах рельєфу, що суміжні з ставом.

Загалом, необхідно констатувати також, що в тканинах і органах водних рослин виявлено низку хімічних сполук (нафтопродукти, ПАР і важкі метали), що дозволяє виводити ці речовини із кругообігу протягом майже всього вегетаційного періоду. Водночас кількість перерахованих сполук в рослинах є у 2-3 рази більшою, ніж у воді.

Відзначаємо, що переважна більшість важких металів належить до сполук незначного біологічного захоплення. Проте, навіть у невеликих обсягах вони чинять достатньо помітний негативний вплив на організми через те, що вони здатні замінювати потрібні мікроелементи та змінювати чи взагалі пригнічувати окремі життєво важливі функції. Слід наголосити на тому, що максимальна частка усіх виявлених металів (мідь, кобальт і кадмій), окрім свинцю, містилися у водоростях.

Список використаної літератури

1. Водний фонд України: Штучні водойми – водосховища і ставки: довідник / за ред. В.К. Хільчевського, В.В. Гребеня. Київ, 2014. 164 с.

2. Екологічний паспорт Тернопільської області. URL: <https://ecology.te.gov.ua/media/uploads/еконпаспорт2021.pdf>.

3. Розподіл важких металів у системі «ґрунт-рослина» в ландшафтах природоохоронних територій. URL: <http://znp.igns.gov.ua/3-31-9-rozpodil-vazhkykh-metaliv-u-systemi-grunt-roslyna-v-landshaf-takh-prirodookhoronnykh-terytorii/>.

УДК: 613.26/29:355.01 (477)

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Ірина Гапчин, здобувачка вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, ira.hapchyn@gmail.com

Марія Вібла, здобувачка вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 211 «Ветеринарна медицина», факультет ветеринарної медицини

Науковий керівник – **Роман Параняк**, доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Серед загроз та викликів, які обумовлюються військовою агресією Росії в Україні, особливе місце посідають проблеми екологічного плану, тобто негативні наслідки для довкілля.

Численні обстріли спричинили надходження токсичних речовин у місцях потрапляння російських ракет, вибухів дронів. За деякими повідомленнями відомо, що близько 30% площі України забруднено та заміновано різними вибухонебезпечними предметами.

У районах ведення інтенсивних бойових дій у ґрунтах можуть накопичуватись залишки агресивних речовин, зокрема випадки забруднення високотоксичним дециліном – паливом крилатих ракет [1].

Негативні наслідки стосуються пошкодження рослин і призводять до загибелі тварин. В ході бойових дій відбуваються забруднення у трофічних ланцюгів. Результатом є забруднення

харчових продуктів та продовольчої сировини, що є невід'ємною частиною та необхідною умовою життя населення.

Екологічна безпека продукції – це відсутність будь-якої шкідливої, мутагенної, канцерогенної дії харчових продуктів, продовольчої сировини та інших компонентів на людський організм у разі споживання їх у загальноприйнятих кількостях. Вона гарантується встановленням дотриманням регламентуючого рівня вмісту забруднювачів біологічного, хімічного та природного походження.

Критеріями екологічної безпеки для довкілля є ступінь відповідності загального техногенного навантаження на територію, її екологічної техно-ємності – граничної стійкості до техногенних впливів. Для окремих екосистем головними критеріями безпеки є цілісність, збереження видового складу біорізноманіття і структури внутрішніх взаємозв'язків. Для індивідуумів критеріями екологічної безпеки є збереження здоров'я і нормальної життєдіяльності.

Експерти з Української природоохоронної групи провели аналіз та описали, як артилерійський обстріл в зоні бойових дій призводить до забруднення унікальних родючих земель, на відновлення яких знадобляться роки. Порівнюючи з досвідом відновлення сільськогосподарських земель, наприклад, після Першої світової війни, можна говорити про десятиліття [2].

Проведення бойових дій на землях півдня та сходу України є загрозою для степових та лісових екосистем. Таким чином, можна стверджувати, що ведення бойових дій супроводжується впливом на природні екосистеми, а також посиленою увагою населення до проблем збереження біорізноманіття.

В Україні існують законодавчі норми та вимоги до якості та безпеки продуктів харчування. Під час воєнного стану, необхідно додатково посилити контроль та нагляд за безпекою

харчових продуктів. Для цього слід забезпечити прискорений доступ до необхідних лабораторних досліджень та провести додаткову аналітику якості продукції.

Критерій екологічної безпеки закріплений системою екологічних нормативів, серед яких центральне місце посідають нормативи гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин у воді, повітрі, ґрунті, харчових продуктах, тваринних кормах, допустимих рівнів шкідливих фізичних впливів на навколишнє природне середовище, впровадженні нормативних вимог до обсягів викидів кожного типу стаціонарного джерела забруднення і транспортних засобів.

Дотримання нормативів і правил екологічної безпеки забезпечені державою, шляхом створення системи сучасного законодавства, ефективного адміністративного контролю, впровадження економічного механізму природокористування, формування екологічно правової культури громадян [3].

Найважливіший напрямок екологічної концепції України - охорона середовища існування – тісно пов'язана з ідеєю створення сприятливих екологічних умов для життєдіяльності, праці і відпочинку. Це також є головним завданням діяльності з охорони навколишнього середовища, яка охоплює комплекс міжнародних, державних, громадських заходів щодо забезпечення фізичного, хімічного і біологічного параметрів функціонування природних систем у необхідних з погляду людини, межах [4].

Список використаної літератури

1. Третина територій України замінована - Стаття Державної служби України з надзвичайних ситуацій – Дмитро Михайлов, 9 березня 2023 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://suspilne.media/409392-rozminuvanna-lise-odnogo-gektara-v-ukraini-zajme-v-serednomu-10-rokiv-dsns-2/>

2. Екологічні наслідки війни. Пів року болю України – Стаття Еко.Район, 19 серпня 2022р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://eco.rayon.in.ua/blogs/536709-ekologichni-naslidki-viyini-piv-roku-bolyu-ukraini>

3. Реферат на тему «Екологічне право України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://refs.co.ua/59512-Ekologicheskoe_pravo_Ukrainy.html

4. Сучасна концепція охорони природного середовища – Українська бібліотека знань (04.03.2020) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ukrlib.in.ua/suchasna-kontseptsiya-ohorony-pryrodnogo-seredovyshha.html>

УДК 341.232.7+343.9

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА ПРИРОДУ ТА ЇХ НАСЛІДКИ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА

Вероніка Гуряк, здобувачка вищої освіти 2-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, guriakveron@icloud.com

Науковий керівник – **Надія Литвин**, кандидат ветеринарних наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

У перші дні повномасштабного вторгнення російські війська рухалися в межах наявної інфраструктури. Військові дії затягнулися — і тому росіяни змінюють тактику та готуються до тривалих протистоянь. Для цього вони формують бази та фортифікаційні споруди. Це означає, що вони просуваються вглиб природних територій: займають ліси та території природно-заповідного фонду. Рух важкої техніки, будівництво

фортифікаційних споруд і бойові дії пошкоджують ґрунтовий покрив. Це призводить до деградації рослинного покриву та посилює вітрову та водну ерозію [4].

За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, до 900 природоохоронних територій сьогодні окуповані або ж на їхній території ведуться бойові дії, площею 12406,6 кв.км, що становить близько третини площі природно-заповідного фонду України [3]. Під загрозою знищення перебувають близько 200 територій Смарагдової мережі площею 2,9 млн га. Смарагдова мережа — це мережа природоохоронних територій, створена задля збереження видів та оселищ, які потребують охорони на загальноєвропейському рівні, але розташовані в країнах, які не є членами ЄС. Усе це середовища існування для тисяч видів рослин і тварин. Ці території мають важливу роль для захисту біорізноманіття та збереження клімату. Арعали деяких рідкісних і ендемічних видів і оселищ опинилися в зоні активних бойових дій, що загрожує їхньому існуванню, наприклад це цілинні нерозорані степи, крейдяні схили на Донеччині, приморські оселища у південних областях, болота на півночі [0].

У лісах уже є велика кількість ракет, що впали, а також нерозірваних боєприпасів. Як показує практика та регулярні зведення того ж ДСНС із інформацією про випадково знайдені авіабомби часів Другої світової, це становитиме потенційну небезпеку для людей протягом багатьох десятиліть. Також російські війська, знищуючи наші ліси, використовують деревину для будівництва фортифікаційних споруд, прокладання інфраструктури, обігріву та приготування їжі. Повномасштабне вторгнення росії до України з 24 лютого вже завдало та продовжує завдавати величезної шкоди людям та інфраструктурі населених пунктів, де тривають бойові дії. Але

війна впливає і на дику природу. Зараз навіть неможливо повністю оцінити вплив війни на довкілля через брак точної інформації. Причин цьому дві. Насамперед, навіть збирати ці дані небезпечно для фахівців, оскільки тривають активні бойові дії. По-друге, не вся інформація може бути озвучена публічно з тактичною метою [4]. Бойові дії порушують спокій диких тварин, вони або гинуть, або намагаються втекти з гарячих точок. Із квітня по червень відбувається отелення лосів, а бойові дії ставлять під загрозу успішність цього процесу та виживання новонароджених лосенят. В Україні лось є рідкісним видом та внесений до Червоної книги.

Крізь Україну проходять три основні міграційні шляхи птахів: Азово-Чорноморський широтний (південний коридор) — із найбільшою концентрацією перелітних птахів в Україні; Поліський широтний (північний коридор) — уздовж лісової смуги Полісся і на півночі Лісостепу; та Дніпровський меридіанний міграційний шлях, який проходить уздовж річища Дніпра та його притоки Десни. Цей шлях особливо використовують водоплавні та прибережні птахи — гуси, качки, гагари, кулики, мартини, крячки та інші. На водоймах зупиняються великі зграї гусей, качок, лебеді, мартини, крячки, на луках і болотах — журавлі, кулики та інші, на деревах і кущах — багато видів горобцеподібних птахів: зяблики, дрозди, вівсянки, шпаки, вільшанки, вівчарики, кропив'янки, мухоловки. Місця зупинок дуже важливі для харчування та відпочинку мігрувальних птахів, тому вони потребують охорони. Більша частина міграційних коридорів зараз проходить над зоною бойових дій. Усе це може стати причиною неспокою птахів, їх виснаження через зміну маршрутів чи відсутності можливості відпочити, та потрапляння під обстріли [2].

Після війни ми будемо пожинати плоди бойових дій — руйнування екосистем, забруднення ґрунтів, зменшення біорізноманіття, зростання кількості шкідників у лісах. Крім того, відбудова країни потребуватиме значної кількості природних ресурсів.

Список використаної літератури

1. ЕкоЗагроза : Офіційний ресурс Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://ecozagroza.gov.ua/about>
2. Інформація про наслідки для довкілля від російської агресії в Україні 24 лютого – 9 березня 2022 року / Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39028.html>
3. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/catalog/ministerstvo-zahistu-dovkilliya-ta-prirodnih-resursiv-ukrayini>
4. Пацева І. Г., Алпатова О. М., Демчук Л. І., Кірейцева Г. В., Левицький В. Г. Сучасний стан навколишнього природного середовища в умовах впливу війни. Науково-практичний журнал. 2022. С. 19-22.
5. Природа та війна: як військове вторгнення Росії впливає на довкілля України. URL: <https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html>

УДК712.4 (477.82)

ЯК БОЙОВІ ДІЇ РУЙНУЮТЬ УКРАЇНСЬКІ ГРУНТИ

Вікторія Дідух, здобувачка вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, diduhvika13@gmail.com

Науковий керівник – **Надія Литвин**, кандидат ветеринарних наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Військова діяльність спричиняє широкомасштабну та довготривалу деградацію навколишнього середовища. Досвід країн, на території яких велись чи ведуться військові дії, свідчить про їх потужний вплив на всі компоненти природного середовища, зокрема і на ґрунти. Дослідження продемонстрували, що військові дії мають потужний вплив на стійкість ґрунтів до забруднень, спричинених бойовими діями. Однак наукові розробки в області моніторингу та еколого-геохімічної оцінки стану ґрунтів в умовах військових конфліктів мають фрагментарний характер. Це зумовлює необхідність вирішення проблеми геохімічного аналізу й оцінки екологічного стану територій, які зазнали руйнувань через воєнні дії. Позитивні практики відновлення земель складають інтерес для України, на території якої сьогодні ведуться інтенсивні бойові дії, що спричиняють порушення і забруднення ґрунтів. Україна – воєнно-техногенно напружений регіон Європи із нищівними наслідками для навколишнього середовища, насамперед із істотними порушеннями ґрунтового покриву. Порушення і забруднення ґрунтів спричиняють тяжкі соціально-економічні й екологічні наслідки [0].

Знищення верхнього родючого шару ґрунту, який формувався протягом століть, відбувається внаслідок вибухів ракет, артилерійських снарядів різних типів, фугасних авіабомб, безпілотників, снарядів різних типів РСЗО, «вакуумних» бомб тощо. Це при тому, що за останні 100 років вітчизняні ґрунти втратили близько 30% гумусу. Війна прискорює цей процес. Ґрунти втрачають родючість через зміну фізичних, хімічних та фізико-хімічних властивостей.

Вибух снаряду будь якого типу — це попадання низки токсичних сполук у ґрунт. За даними фахівців, під час детонації ракет та артилерійських снарядів утворюються чадний газ, вуглекислий газ, водяна пара, закис азоту, діоксид азоту, формальдегід, пари ціанистої кислоти, азот, а також велика кількість токсичної органіки. Ґрунтознавці відзначають систематичне перевищення в 6-8 разів показників ртуті, цинку та кадмію. На місцях обстрілів фіксують високий вміст міді, нікелю, свинцю, фосфору та барію. Токсичні сполуки можуть проникати в ґрунт разом з опадами. Наприклад, сірка — компонент значної частини боєприпасів. Змішуючись з опадами вона перетворюється в ґрунті на небезпечну сірчану кислоту. В атмосфері оксиди сірки та азоту спричиняють кислотні дощі, які змінюють рН ґрунту та викликають опіки рослин [2].

У місцях бойових дій важкі метали подекуди перевищують фонові значення у 30 разів. Небезпеку несуть і уламки боєприпасів. Артилерійські снаряди калібру 120 мм і 152 мм дають відповідно 1600-2350 та 2700-3500 уламків масою від 1 г. Чавун із домішками сталі є найбільш поширеним матеріалом для виробництва оболонки боєприпасів та містить у своєму складі не тільки залізо та вуглець, а й сірку, мідь та інші компоненти. Ці речовини потрапляють до ґрунту, мігрують до ґрунтових вод і в результаті потрапляють до харчових ланцюгів,

впливаючи і на тварин, і на людей. Тобто отруєний вибухами ґрунт буде повільно вбивати нас в перспективі [3].

Список використаної літератури

1. Екодія. Вплив війни росії проти України на стан українських ґрунтів. результати аналізу. URL: <https://ecoaction.org.ua/interesting>
2. Кріль Т. В. Явище розрідження у ґрунтах та фактори, що на нього впливають. Збірник наукових праць Інституту геологічних наук НАН України. 2009. Вип. 2. С. 261-264.
3. SuperAgronom.com. Війна в Україні знищує ґрунти — як врятувати мертві землі. URL: <https://superagronom.com/blog/925-viyna-v-ukrayini-znischuye-grunti--yak-vryatuvati-mertvi-zemli>

УДК 631.95(477.83)

ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ЧЕРВОНОГРАДСЬКОЇ ТГ

Володимир Думич, здобувач вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, volodya.dum@ukr.net

Науковий керівник — **Богдана Калин**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Червоноградський регіон розташований на заході України у Львівській області, характеризується як промисловий з високим рівнем розвитку видобувної промисловості, а, відтак, піддається значному техногенному впливу. У склад Червоноградської ТГ входять 2 міста – Червоноград і Соснівка, смт. Гірник та 11 сіл, загальна кількість населення 90 тис. осіб. Основою економіки території є діяльність 346 підприємств, серед яких і найбільші

підприємства-забруднювачі цілої області: ДП «Львіввугілля», ПАТ «Шахта «Надія», ПАТ «Львівська вугільна компанія».

Основними забруднюючими речовинами атмосферного повітря є метан, сполуки азоту, вуглецю оксид, сірки діоксид. Викиди забруднюючих речовин складають майже 60 т/рік [2]. На території Червоноградської ТГ залягають водонесні горизонти четвертинних і крейдових відкладів. Скид шахтних вод у відкриті водоймища, відсутність дощового водовідведення на території промислових підприємств, наявність відвалів пустої породи і неорганізованих звалищ, просідання ґрунту на підроблюваних територіях, заболоченість і заторфованість створюють загрозу забруднення поверхневих та підземних вод.

У структурі землекористування громади 69,1% складають сільськогосподарські землі, 22,3% – землі лісового фонду, 4,4% – забудовані землі, 2,8% – землі водного фонду. 1,5% становлять заболочені землі та землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом. Територія ж м. Червоноград – високо урбанізована (72% становлять забудовані землі). Увагу привертає мізерна частка земель природоохоронного (1,0 га) та рекреаційного (10,48 га) призначення [4].

Внаслідок діяльності промислових підприємств та ведення сільського господарства відбувається забруднення ґрунтів, також територія Червоноградської ТГ піддається впливу різних процесів деградації земель, таких як закислення ґрунтів (36,2% від загальної площі території), дефляція (15,6 %), водна ерозія (15,3%), затоплення (8,8%), заболочення (1,4%) [1]. Активно проявляються й екогенні геологічні процеси – зсуви, карсти, суфозії. Для зменшення впливу останніх важливо вживати заходи з охорони лісів, використання технік та методів ерозійного контролю, раціонального землекористування та регулювання забудови.

У Стратегії розвитку Червоноградської ТГ підвищення якості середовища виокреслено в одну з пріоритетних цілей. При цьому зазначено, що сильними сторонами території громади є: багатство природних ресурсів, таких як корисні копалини, ліси, річки, які можуть бути використані для економічного розвитку регіону; сформований імідж потужного гірничо-промислового центру на півночі області; наявність земель для с/г виробництва. Проте тривале неефективне або подекуди взагалі відсутнє раціональне природокористування спричинило забруднення повітря та води внаслідок промислової діяльності, транспорту та інших джерел забруднення; наявність відкритих відвалів породи негативно впливає на здоров'я населення та стан екосистем. Це є критично слабкими сторонами при SWOT-аналізі. З останніми пов'язані ймовірні загрози: техногенні та екологічні надзвичайні ситуації, викликані діяльністю або бездіяльністю шахт, забруднення повітря, води та ґрунтів внаслідок промислової діяльності [3].

Нагальними заходами з охорони навколишнього середовища, раціонального природокористування та забезпечення екологічної безпеки досліджуваної території є:

1. впровадження сучасних технологій та обладнання в промисловому виробництві з метою зменшення викидів шкідливих речовин в атмосферу та у водні об'єкти;
2. використання ефективних землеробських методів, таких як захист від ерозії, внесення органічних добрив та інших заходів для забезпечення стійкості ґрунтів та запобігання вивітрювання;
3. збереження та відновлення лісових масивів шляхом вживання заходів з охорони лісу, регулярного лісового відновлення, створення природоохоронних зон;

4. пропаганда екологічної свідомості серед населення та підвищення рівня екологічної освіти;

5. здійснення ефективного контролю та моніторингу за використанням природних ресурсів, дотриманням екологічних стандартів та норм, вживанням заходів щодо регулювання антропогенного впливу на довкілля.

Список використаної літератури

1. Войтків П. С., Волос Ю. Я. Сучасний стан сільськогосподарського землекористування у Червоноградському районі Львівської області. Шості Сумські наукові географічні читання: зб. матер. Всеукр. наук. конф. Суми, 2021. С. 51–58.

2. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Львівській області в 2021 р.: матер. допов. Львів, 2022. 288 с. URL: <https://deplv.gov.ua/regionalna-dopovid-pro-stan-nps/> (дата звернення 19.04.2023)

2. Стратегія розвитку Червоноградської територіальної громади до 2027 року та План заходів з реалізації на 2022-2024 р.р. Червоноград, 2021. 34 ст.

3. Фондові матеріали головного управління Держгеокадастру у Червоноградському районі по земельних ресурсах. Форма 6-зем. Львів, 2022.

УДК 658.818.3:681.583(477)

МОБІЛЬНІ ЗАСТОСУНКИ ТА СЕРВІСИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ СТАНУ І ЗАГРОЗ БІОРІЗНОМАНІТТЮ УКРАЇНИ

Анастасія Іваха, здобувачка вищої освіти 2-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, anastasiyaivah@gmail.com

Науковий керівник – **Богдана Калин**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Біорізноманіття відіграє важливу роль у функціонуванні екосистем і в численних благах, які вони забезпечують. Відсутність, зміна чисельності одного виду рослин, тварин чи комах впливає на інші види, що послаблює екосистему. Війна в Україні завдає величезних екологічних збитків українській території у вигляді забруднення повітря, ґрунтів, вод, знищення лісів, тварин і рослин, окупації природно заповідних територій. Країна-агресор несе згубну дію на біорізноманіття: вже втратили чи зазнали шкоди 20% заповідних територій, список тварин, що перебувають під загрозою зникнення поповнився 80 видами [1].

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України збирає дані про екологічні загрози з боку окупантів рф та розробляє план їх ліквідації [2]. Кожен може долучитись до збору такої інформації, повідомивши, наприклад, про горіння військової техніки, лісові пожежі, розлив нафтопродуктів чи отруйних речовин у ґрунт або водойму, викид шкідливих речовин у повітря тощо, з допомогою мобільного додатку ЕкоЗагроза. За даними вебресурсу ЕкоЗагроза на сьогодні вже

верифіковано майже 2300 звернень громадян, з яких 67 стосувались безпосередньо пожеж в лісових насадженнях, масових вирубок або повалення лісу та негативного впливу на об'єкти ПЗФ.

Для допомоги у пізнанні та вивченні біорізноманіття розроблено багато програмних продуктів та мобільних екологічних застосунків. Причинами, чому варто ними користуватись кожному, щонайменше дві: по-перше, це цікаво і ви можете задовольнити власну допитливість, а по-друге, ви можете долучитись до досліджень та збереження природи і так допомогти фахівцям.

У пізнанні природи на допомогу вам прийдуть екозастосунки:

- BirdID, BirdNET, Птахи України – застосунки-визначники птахів. Вони навчать визначати птахів, їх вигляд та голоси, Крім того, для кожного виду зібрано посилання на додаткові ресурси з фотографіями, відео, голосами та пір'ям видів.
- Merlin – англomовний додаток з визначення птахів, що підв'язаний до міжнародного ресурсу eBird, в якому ви можете завантажувати свої спостереження та локації.
- Плазуни та земноводні України – застосунок з описом, фото та звуків усіх жаб, тритонів, ящірок, змій, черепах.
- Blossom, PlantNet Plant, Picture This – ідентифікують рослини, дають поради з догляду та навіть здійснюють автодіагностику захворювань рослин, а ще мають підтримку експертів.
- Picture Mushroom ID – ідентифікатор грибів, містить також тематичні статті.

Якщо ж ви хочете не тільки пізнавати, а й проводити наукові дослідження, то з допомогою мобільного застосунку iNaturalist це стає простішим. Застосунок дозволяє вивчати поширення

видів: ви можете сфотографувати рослину, тварину або гриб безпосередньо через програму (місце та час спостереження встановлюється автоматично) і через певний час експерти ідентифікують вид. У додатку також доступні для перегляду фото та карти спостереження за досліджуваним видом [3].

Flora Incognita – визначник рослин з можливістю вивчення їх поширення. Застосунок це частина науково-дослідницького проєкту, метою якого є покращення охорони природи. Зібрана інформація використовується науковцями для вивчення поширення видів чи впливу змін клімату та біотопи.

UkrBIN (Національна мережа інформації з біорізноманіття) – краудсорсингова інтернет-платформа, що дозволяє електронно документувати власні спостереження, нагромаджувати та обмінюватись даними з біорізноманіття. Дані з цієї платформи вже були використані при підготовці зведення про жуків України (2018), ентомофауни Західної України (2019), з фото, завантажених на платформу, експерти фіксують нові осередки інвазійних видів. Команда проєкту видає польові визначники рослин та тварин України [4].

Зрозуміло, що на сьогоднішній день першочерговою є необхідність розробки дієвого механізму обрахунку втрат екосистемних послуг внаслідок бойових дій. Біорізноманіття ж є основою екосистемних послуг, з яким добробут людини тісно пов'язаний. Завдання кожного з нас – швидкість та можливості відновлення біорізноманіття. За допомогою мобільних технології пізнання, наукове вивчення та охорона останнього стають доступнішими та цікавішими. А залучення великої кількості людей до цього процесу дозволить нагромаджувати великі об'єми інформації, яких вимагають новітні стандарти вивчення екології та біорізноманіття.

Список використаної літератури

1. Яка роль біорізноманіття у вартості екосистемних послуг? Екосфера: веб-сайт. URL: <https://ekosphaera.org/yaka-rol-bioriznomanittya-u-vartosti-ekosystemnyh-poslug/>
2. Екозагроза. Офіційний ресурс Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://ecozagroza.gov.ua/>
3. Корисні додатки на телефон для дослідження природи. Природно-заповідний фонд України: веб-сайт. URL: <https://wownature.in.ua/articles/korysni-dodatky-na-telefon-dlia-piznannia-prirody/>
4. Національна мережа Інформації з біорізноманіття. UkrBIN: веб-сайт. URL: <https://ukrbn.com/>

УДК712.4 (477.82)

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЛІСИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Ірина Каширіна, здобувачка вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, kasirinaira1@gmail.com
Науковий керівник – **Надія Литвин**, кандидат ветеринарних наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Ліси – це важливий природний ресурс, який не тільки забезпечує матеріал для будівництва та енергетики, але і виконує багато інших функцій, таких як збереження ґрунтів, водних ресурсів та біорізноманіття [4].

Отже, як війна впливає на ліси України? По-перше, вона створює загрозу безпеці та здоров'ю лісів. Бойові дії, підпал лісів, вибухи боєприпасів та інші військові дії можуть

спричинити серйозні пошкодження дерев, знищення рослинного покриву та ґрунту. Крім того, війна може призвести до порушення законів про лісовий господарський обіг, що може призвести до незаконного вирубування лісів, що негативно вплине на стан природного середовища [0].

Станом на листопад 2022 року, внаслідок військових дій постраждало понад 3 млн га лісів, що становить майже третину лісового фонду України. Лише внаслідок пожежі у Херсонському національному парку минулоріч згоріло близько 80% острівної частини території, а пожежі в Чорнобильських лісах не могли загасити кілька днів через окупацію території. На відновлення лісів потрібно близько 10 років, проте деякі з них втрачені назавжди. Варто зазначити, що через Україну проходить багато шляхів міграції птахів, багато тварин із Червоної книги проживають на природоохоронних територіях, тому через пожежі вони можуть загинути [2].

Однак, наші ліси також можуть стати місцем, де відбувається відновлення та відродження. Наприклад, після Другої світової війни в Україні було залучено велику кількість людей для відновлення лісів та боротьби з ерозією ґрунту. Сьогодні ми також маємо можливість залучити громадськість, волонтерів та експертів для охорони та відновлення наших лісів.

Окрім цього, можна розвивати нові підходи до лісового господарства, які сприятимуть збереженню та підвищенню стійкості лісових екосистем. Наприклад, використання агролісомеліоративних заходів може допомогти підвищити родючість ґрунтів та покращити умови росту рослин. Також, використання сучасних технологій та методів лісового господарства, таких як сідлення лісу за допомогою дронів, може забезпечити ефективніше використання ресурсів та зменшити негативний вплив людської діяльності на лісові екосистеми [3].

Отже, війна має серйозний вплив на ліси України, проте вона може стати можливістю для розвитку та зміцнення лісового господарства. Залучення громадськості, волонтерів та експертів, застосування новітніх технологій та методів лісового господарства, а також реалізація програм з відновлення територій можуть сприяти відновленню та збереженню лісів України для майбутніх поколінь.

Список використаної літератури

1. Еко район. Лісова галузь в умовах війни. Чого чекати і чого боятися? URL: <https://eco.rayon.in.ua/topics/517755-lisova-galuz-v-umovakh-viyni-chogo-chekati-i-chogo-boyatisya>
2. Інститут аналітики та адокації. Війна та екологія: чому природа стає жертвою збройного конфлікту? URL: <https://iaa.org.ua/articles/vijna-ta-ekologiya-chomu-pryroda-staye-zhertvoyu-zbrojnogo-konfliktu/>
3. Ковальчук Н. П., Толстушко Н. О. Лісові фітоценози України в умовах воєнного стану. *Сільськогосподарські машини*, Вип. 48, Луцьк, 2022, С. 88-92.
4. Кучерявий В. П., Дудин Р. Б., Ковальчук Н. П., Пилат О. С. Дерева, чагарники і ліани в ландшафтній архітектурі. Львів: «Кварт», 2004. 138 с.

УДК 332.15:504.453(282.2)(477.83)

СТАН ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ОСВОЄННЯ РІВНИННОЇ ЧАСТИНИ БАСЕЙНУ РІЧКИ СВІЧА

Юлія Кекляк, здобувачка вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, juliakeklyak21@gmail.com

Романа Чернецька, здобувачка вищої освіти 2-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, romanacernecka@gmail.com

Науковий керівник – **Богдана Калин**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Серед поверхневих водних об'єктів малі річки вважають найуразливішими. Це пояснюється не тільки їх малою водністю, а й недостатньою охороною [2]. Якість води малих річок та освоєння їх басейнів формує загальний екологічний стан великих рік, як, наприклад, Дністра. З огляду на це відновлення природно-екологічної рівноваги у річкових басейнах, створення умов для екобезпечного водокористування потребує оцінки антропогенного навантаження на малі річки як складової єдиної системи.

Річка Свіча відноситься до басейну Дністра, є його правою притокою, протікає по території Івано-Франківської та Львівської областей та за площею свого басейну є малою рікою. Потягом свого русла вона поділяється на гірську та рівнинну частини, що характеризуються як різними гідродинамічними показниками, формою русла та відкладами, так і неоднаковим антропогенним навантаженням території.

У населених пунктах вздовж річки проживає понад 33 тис. осіб. У межах рівнинної частини річкового басейну переважає селітбне навантаження. Величина даного показника на 1 км² річкового басейну складає відповідно 16 та 66 осіб для гірської та рівнинної частин. Гірська ж частина басейну більше піддається негативному впливу промисловості (нафтової та нафтопереробної, деревообробної).

Щодо вмісту забруднюючих речовин у відібраних пробах води з річки, дослідженнями встановлено зниження рівня розчиненого кисню вниз по течії (від 12,0 до 7,82 мгО₂/дм³), збільшення вмісту сполук азоту, зокрема азоту нітратного та азоту нітритного. Вміст останнього у відібраних пробах води склав 1,13-1,75 ГДК. Також фіксували збільшення фосфору фосфатів (2-10 ГДК). А показник класу якості води річки Свіча змінюється від II «добрий», категорія чисті й досить чисті, до III «задовільний», категорія слабо забруднені й помірно забруднені.

Недотримання режиму водоохоронної зони та прибережних захисних смуг, зокрема розорення останніх, несе велику загрозу для всієї водотоки. Таке негативне явище можна спостерігати майже на всій протяжності річки у нижній її частині і, як наслідок, негативну дію води – абразію, підтоплення, суфозії, заболочення території тощо. Гірська частина басейну річки характеризується великою кількістю опадів, що при великих об'ємах стоку та різниці з випаровуванням близько 25%, часто призводить до надзвичайних ситуацій метрологічного та гідрологічного характеру в басейні Свічі [3]. Невеликі підтоплення фіксують щороку, великі з періодичністю 5-10 років. Критична ситуація склалась у с. Мельнич Журавнівської ТГ, де русло річки знаходиться в 10 м від житлових будинків, що загрожує затопленню значних територій, руйнацією житлових будинків та газопроводу середнього тиску.

На окремих ділянках у нижній частині русла необхідні роботи з його регулювання та розчистки. На ці процеси має вплив зокрема і несанкціонований забір піщано-гравійної суміші з власне русла та прируслових територій, що також своїм наслідком має посилення водної ерозії.

Нижня частина річкового басейну за показниками площ земель не відповідає таким, які потрібні для сталого природного балансу. Так, домінують землі сільськогосподарського призначення, що в 4 рази більші оптимальних показників, а площі лісів у 3 рази менші від оптимальних. Щодо площ земель природоохоронного призначення, до яких би був включений сам водний об'єкт, то лише у гірській частині Свічі створений ландшафтний заказник місцевого значення «Ріка Свіча з притокою Мізункою» площею 5,94 тис. га. Тому організація басейну річки Свіча, і особливо її прибережної частини, потребує змін часток природних й антропогенно-змінених територій.

Поверхневі води також володіють високим рекреаційним потенціалом використання. Річка Свіча протікає територіями з великим ступенем мозаїчності, тому її використання для різних видів відпочинку є пріоритетним. Вже розроблено декілька маршрутів сплаву по річці [1], проте організація різних видів відпочинку неналагоджена.

Список використаної літератури

1. Колотуха Олександр, Колотуха Ігор. Ресурсний потенціал водного туризму в Україні. Мат. VIII Міжн. наук.-практ. к-ції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України». Збірник наукових праць. Дніпро: Середняк Т. К., 2022. С. 61-74.

2. Нестерова О.В., Шарков В.В., Журавльова О.А., Нестеров Я.С. Проблеми басейнів малих річок. *Вісник Придніпровської*

державної академії будівництва та архітектури. 2019. №5. С.257-258.

З. Тиханович Є., Біланюк В., Іванов Є., Пастух Д. Надзвичайні ситуації природного характеру в гірських ландшафтах Львівської області. Зб. Наук. праць за матеріалами міжн. наук.-практ. к-ції (м. Кам'янець-Подільський, 9–11 жовтня 2018 р.). Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. Івана Огієнка, 2018. С. 424–429.

УДК 614.8:502.5:341.67

БІОЛОГІЧНА ЗБРОЯ ТА БІОТЕРОРИЗМ ЯК ФАКТОР БІОЛОГІЧНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Іван Кривак, здобувач вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, ivann.kryvak@gmail.com
Науковий керівник – **Лідія Ковальська**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

У сучасному світі існує величезна кількість небезпек, які мають безпосередній вплив на людину, її середовище існування та спосіб життя. Ці небезпеки чекають нас на кожному кроці – вдома, на вулиці, у робочому просторі і т.д. Біологічні небезпеки в умовах воєнного стану – не виключення, саме тому варто знати їхню сутність та мати навички їх розпізнавання та уникнення. Біологічна зброя має сильну психологічну дію на людину. Наявність реальної загрози застосування біологічної зброї і виникнення серед людей інфекційних захворювань викликають страх, панічні настрої, знижують боєздатність військ, дезорганізують роботу тилу.

Якщо говорити про дію отруйних рослин, тварин та грибів, то вони не є такими смертельними та загрозливими людському життю, як віруси та бактерії. Однак, все ж з'являються важкі випадки отруєння або смерті, спричинені цим видом біологічної небезпеки в окремі періоди, наприклад, під час грибного сезону чи в період цвітіння отруйної рослини [1].

Біологічна зброя має непоправні наслідки для людини, а точніше для всієї планети, адже зовсім невелика її кількість може знищити ціле місто або навіть країну. Існує ряд випадків в історії, на прикладі яких можна спостерігати, яку фатальну шкоду ця зброя завдає. І не зважаючи на те, що певний перелік міжнародних документів окремих країн забороняє її використання та розробку, не виключається той факт, що існують країни, які секретно виготовляють цей вид біологічної небезпеки, незважаючи на її заборону. На сьогодні розроблена величезна кількість вакцин проти хвороб, які спричинені різними видами біологічної небезпеки, однак загроза ураження є дуже високою. І це спостерігається абсолютно у всіх країнах світу без виключення.

Одним із способів біологічної зброї є розповсюдження збудників заразних хвороб. При цьому ураження людей та тварин викликає різноманітні епідемії. Вони виникають внаслідок навмисного поширенням інфекційного агента. За таких умов спостерігається: раптове виникнення масових випадків рідкісної або спорадичної інфекції; виявлення групових захворювань за межами ендемічного осередку; виникнення епідемії в нехарактерний для даної інфекції сезон; надзвичайно швидке поширення інфекції серед осіб, які зазнали на собі вплив біологічного агента; нетипова вікова характеристика хворих; масові зараження відомою інфекцією незвичайним для неї шляхом; короткий і приблизно однаковий

інкубаційний період у більшості хворих; виділення у хворих і з об'єктів зовнішнього середовища штамів збудника зі зміненими антигенними і біохімічними характеристиками, з незвично високою вірулентністю і резистентних до антибіотиків; наявність у хворих людей клінічних ознак, які не властиві даній формі; важких випадків і летальних наслідків; неефективність лікування відомими препаратами [3].

Біотероризмом слід вважати незаконне використання біологічних засобів проти людей з метою примусового досягнення особистих, політичних, соціальних або релігійних цілей. З цією метою можуть розповсюджувати різноманітні мікроорганізми та їхні токсини. Заразні біологічні розповсюджують ракетами та бомбами.

Як держава може протистояти цим викликам? Дбаючи про власний захист, Україна повинна постійно турбуватися про свою безпеку та створювати комплекс необхідних заходів для підвищення її рівня. Насамперед – створювати ефективні системи захисту, спрямовані на максимальне зниження біозагроз – на упередження їх виникнення та ефективною боротьбою з ними при появі. Україна повинна мати не тільки довгострокову стратегію безпеки та біологічного захисту, а й алгоритми дій на випадок появи нових інфекцій. Мають бути сучасні мікробіологічні, вірусологічні лабораторії з високим рівнем біологічного захисту, оснащені сучасним обладнанням для експрес-аналізів, умови для створення власних вакцин.

Тому слід розуміти що в теперішніх умовах велике значення має виявлення самої загрози біологічного тероризму. Щоб запобігти та протидіяти цим небезпекам потрібно здійснювати превентивні методи боротьби та удосконалювати нормативно-правову базу на державному рівні [2].

Список використаної літератури

1. URL:<https://ejournals.npu.edu.ua/index.php/on/article/download/1096/1102/4102> dokumenti-ifla-ta-in (дата звернення: 20.04.2014).
2. Кислий А.М., Стрельбицький М.П. Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України: навч. посіб. Київ 2021. 304 с
3. Чеботарьова О.В. Безпека життєдіяльності: конспект лекцій для студ. ВНЗ. Харків, 2014. 124 с.

УДК 502.1:574

ВПЛИВ ВІЙНИ НА БІОРІЗНОМАНІТТЯ УКРАЇНИ

Роман Кріль, здобувач вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, krilroman@gmail.com

Науковий керівник – **Ольга Сухорська**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Географія і клімат України наділили її приголомшливим багатством флори і фауни. На її територію припадає 35% біорізноманіття Європи. Це – 70 000 видів рослин і тварин, багато з яких є рідкісними або ендемічними. Повномасштабне вторгнення росії до України з 24 лютого 2022 року вже завдало та продовжує завдавати величезної шкоди біорізноманіттю. Але екологи попереджають, що рани, які російська армія завдає лісам, степам і водоймам України, залишаться на десятиліття, а спадок війни нестиме загрозу й після того, як гармати стихнуть.

Зараз навіть неможливо повністю оцінити вплив війни на довкілля через брак точної інформації. Причин цьому дві. По-

перше, навіть збирати ці дані небезпечно для фахівців, оскільки тривають активні бойові дії. По-друге, не вся інформація може бути озвучена публічно з тактичною метою. Проте точно зрозуміло: чим довше триває війна, тим більше шкоди вона принесе довкіллю, і тим більше наслідків ми матимемо в майбутньому.

За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів [1] агресор веде бойові дії на території 900 об'єктів природно-заповідного фонду площею 12406,6 км², що становить близько третини площі природно-заповідного фонду України.

Під загрозою знищення перебувають близько 200 територій Смарагдової мережі площею 2,9 млн га. Смарагдова мережа — це мережа природоохоронних територій, створена задля збереження видів та оселищ, які потребують охорони на загальноєвропейському рівні, але розташовані в країнах, які не є членами ЄС. Усе це середовища існування для тисяч видів рослин і тварин. Ці території мають важливу роль для захисту біорізноманіття та збереження клімату. Під загрозою знищення знаходяться 16 Рамсарських об'єктів площею майже 600 тисяч гектарів. Вони мають статус водно-болотних угідь міжнародного значення завдяки їхньому унікальному біорізноманіттю. Бойові дії порушують спокій диких тварин, вони або гинуть, або намагаються втекти з гарячих точок. Ще з початку березня 2022 року, коли розпочалися активні бойові дії і на морі, вчені чорноморських країн почали фіксувати випадки масової загибелі дельфінів. Такі дані вже відомі для берегів України та Туреччини, де на берег викинуло надзвичайно багато дельфінів-білобочок, що є рідкісним випадком для тих берегів [2].

Під окупацією зараз залишаються 8 заповідників та 10 національних природних парків. Серед них Чорноморський

біосферний заповідник (розташований на території та акваторії Херсонської та частково Миколаївської областей), біосферний заповідник «Асканія-Нова», Азово-Сиваський національний природний парк, парк «Олешківські Піски», парк «Джарилгацький» (Херсонська область) [3].

Загалом в Україні, за інформацією Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, вже постраждало 3 млн га лісів, а це майже третина лісового фонду держави. Найбільшої шкоди завдають пожежі внаслідок бойових дій та вибухів боєприпасів. За оцінками Міндовкілля, щоб виростити дерева, які були пошкоджені або спалені, знадобиться в середньому 20-30 років. Російські війська, знищуючи наші ліси, використовують деревину для будівництва фортифікаційних споруд, прокладання інфраструктури, обігріву та приготування їжі. Найбільші площі лісів, які опинилися в небезпечній зоні, розташовані у Чернігівській (423 тис. га), Сумській (288 тис. га) та Луганській (205 тис. га) областях. В Житомирській, Київській, Харківській областях та Чорнобильській зоні відчуження небезпечні зони сягають 126-165 тис. га. Хоча площа лісів на Херсонщині є значно меншою, ніж в інших областях, через тривалість бойових дій ці ліси можуть постраждати найбільше [4].

З настанням весни починається пожежонебезпечний період і зростає ризик виникнення пожеж в екосистемах унаслідок обстрілів. На територіях, окупованих російськими військами, служби ДСНС не зможуть працювати та проводити ліквідацію загорянь. Також сприятливі умови для поширення пожеж у монокультурних соснових насадженнях на півночі та сході України. Крім лісів, на півночі країни, де ведуться активні бойові дії, поширені болотні екосистеми і торфовища. Велика

частина торфовищ України є осушеною, а отже — на них є сприятливі умови для виникнення торфових пожеж.

Отже, вплив військових дій на флору і фауну призводить до значних змін у всій екосистемі. Пошкоджені дерева стають вразливими до поширення хворіб та шкідників. Хімічне забруднення та ерозія ґрунтів призводять до погіршення умов для рослин. Також утворюються сприятливі умови для поширення інвазійних видів, що може вплинути на зменшення біорізноманіття загалом.

Список використаної літератури

1. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів. Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/slider/mindovkilliya-zapustylo-zastosunok-ekozagroza-ta-zaproshuye-ukrayintsiv-vstupaty-do-ekologichnogo-bataljonu/>

2. Садогурська С. Війна і море: як бойові дії загрожують екосистемам Чорного та Азовського морів. Режим доступу: <https://uwecworkgroup.info/uk/war-and-the-sea-how-hostilities-threaten-the-coastal-and-marine-ecosystems-of-the-black-and-azov-seas/>

3. Василюк О. Біосферний заповідник «Асканія-Нова» захоплений окупантами. Режим доступу: <https://uwecworkgroup.info/uk/askania-nova-biosphere-reserve-captured-by-invaders/#more-2582>

4. Василюк О. Вплив воєнних дій на екосистемні послуги в Україні. Режим доступу: <https://uwecworkgroup.info/uk/askania-nova-biosphere-reserve-captured-by-invaders/#more-2582>

УДК 502.6(364)

ПРОЦЕДУРА ОВД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Юрій Кріль, здобувач вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, krill.yura777@gmail.com;

Анна Кріль, здобувачка вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, (annakril19@gmail.com)

Науковий керівник – **Оксана Мацуська**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Львів, Україна

18 грудня 2017 року набрав чинності Закон України «Про оцінку впливу на довкілля (ОВД)» [1], який запровадив в Україні європейську модель екологічної оцінки на виконання міжнародних зобов'язань України. Даний закон є частиною європейського законодавства, яке Україна зобов'язалася імплементувати під час підписання Угоди про Асоціацію з ЄС.

Оцінка впливу на довкілля (ОВД) – це одна із форм екологічної оцінки, яка є міжнародно визнаним інструментом превентивної екологічної політики, скерованим на вивчення, аналізу та оцінки планових видів діяльності з метою забезпечення екологічно збалансованого сталого розвитку [2].

Згідно з Директивою 2011/92/ЄС оцінка впливу на довкілля повинна визначати, описувати та оцінювати прямий та непрямий значний вплив проєкту на безпечність життєдіяльності людей та їхнє здоров'я, навколишнє природне середовище та його елементи, природні території та об'єкти, історичні пам'ятки та інші матеріальні об'єкти, культурну спадщину.

Процедура оцінки впливу на довкілля передбачає три основні етапи: повідомлення про провадження планованої діяльності, оприлюднення звіту з оголошенням про початок громадського обговорення, отримання висновку.

Отже, в Україні Закон про ОВД ввів нову модель планування діяльності бізнесу із врахуванням екологічних факторів. З одного боку, ОВД – це процедура громадянського суспільства, оскільки передбачає обов’язкове залучення громадськості до публічних слухань по планованій діяльності підприємства. З іншого боку, ОВД попри екологічну доцільність планової діяльності, дозволяє бізнесу визначити оптимальний альтернативний її варіант з дотриманням вимог чинного природоохоронного законодавства.

Важливим нюансом усієї процедури ОВД є публічність, проте в умовах війни з метою безпеки закрито доступ громадськості до Єдиного реєстру з ОВД. За законом всі етапи процедури мусять інформувати громадськість як через реєстр, так і через друковані ЗМІ. Без доступу до реєстру елемент публічності не дотримано, що є підставою для скасування висновку з ОВД. Таким чином, висновки ОВД, видані під час війни, можуть скасувати з формальних причин [3].

Варто відмітити, що від початку дії воєнного стану, Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» зазнав декількох редакцій. Основні зміни торкнулися сфери застосування оцінки впливу на довкілля (стаття 3), де було уточнено, що процедурі ОВД також не підлягає діяльність, прямо не передбачена частинами другою і третьою цієї статті (перелік видів планованої діяльності, що належать до I та II категорій), а також відновлювальні роботи з ліквідації наслідків збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану та у відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Також, зміни торкнулися скорочення термінів проведення процедури з оцінки впливу на довкілля та переходу до більш цифрового формату.

Звісно, що Україна потребуватиме відбудови. Втім, поєднуючи думку фахівців [5], вважаємо, що швидке і непередумане будівництво, інтенсивна робота промисловості може призвести до непоправної шкоди для природних екосистем. Процедура ОВД є дієвим механізмом контролю дотримання вимог охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки у проектах планованої діяльності, а також участі громадськості у прийнятті екологічно значимих рішень. Беручи до уваги потребу оборони, відновлення економіки та відбудови України, необхідним у даний важкий час запровадити спрощену скорочену процедуру ОВД для чітко визначених регіонів замість виключення окремих об'єктів з-під дії цього закону.

Список використаної літератури

1. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 29. Ст. 315.

2. Європейська інтеграція у сфері оцінки впливу на довкілля : в 3 ч. Оцінка впливу на довкілля : міжнародні стандарти, досвід інших країн і передумови до запровадження нової моделі оцінки впливу на довкілля в Україні та її основні елементи : науково-методичне видання / Є. Алексеева та ін. Част. 1. Київ : Норма, 2018 р. 134 с.

3. ОВД в умовах воєнного стану: чи вдалось зменшити тиск на бізнес? ЕкоПолітика. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/ovd-v-umovah-voennogo-stanu-chi-vdalos-zmenshiti-tisk-na-biznes/>

4. Зміни в процедурі оцінки впливу на довкілля (ОВД) у період дії воєнного стану. ЕкоПолітика. URL: <https://mcl.kiev.ua/ru/zminy-v-protseduri-otsinky-vplyvu-na-dovkillia-ovd-u-period-dii-voiennoho-stanu/>

5. Козмуляк К.А. Правове регулювання охорони довкілля під час збройних конфліктів на прикладі України. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2022. Серія Право. Вип. 73: ч. 1. С.174-180. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/268629>

УДК 504.43:504.3:551.3(477.83)

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ЗМІНИ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ЛЬВІВЩИНИ

Максим Лобур, здобувач вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, masikal2001@gmail.com

Науковий керівник – **Оксана Мацуська**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Попит людства на природну сировину зростає і цей попит перевищив на третину той показник, що нам може дати планета. Це наближає світ до екологічної катастрофи. За даними Світового банку, одним із ключових факторів розвитку більшості країн є чиста вода. При зниженні якості води відбувається гальмування економічних процесів, загальний стан здоров'я населення порушується та виникають лімітуючі фактори щодо виробництва продуктів харчування.

Водні ресурси України складаються зі стоку річок та прісних підземних вод. Загалом 5% території України займають поверхневі прісні води Річковий стік, що створюється у річковій

мережі, у середньому має ресурси в 52,4 млрд м³ на рік [1]. Басейни річок Дніпра, Південного та Західного Бугу, Сіверського Дінця та Дністра формують основні водні ресурси України. Проте, за запасами доступних для використання водних ресурсів Україна належить до малозабезпечених. За цим показником Україна перебуває на 111 місці серед 152 країн світу, а серед 20 європейських країн посідає 17 місце [2].

На сьогоднішній день в умовах збройного конфлікту з російським агресором питання водозабезпечення та водної безпеки України стали вкрай актуальними. Нажаль, під час військових операцій водні ресурси та споруди дедалі частіше стають мішенями нападів або самі використовуються як засоби ведення війни. Також, стратегічною ціллю окупантів під час війни стали нафтобази у Харкові, Чернігові, Луганську, Житомирі, Калинівці, Львові, Дубно, Луцьку та інші. Такі вибухи можуть призводити до забруднення як ґрунту, так і водних ресурсів. Також, руйнування інфраструктури та промислових об'єктів, може призводити до потрапляння у водні об'єкти забруднюючих речовин, що призводить до їх забруднення, водночас зруйновані очисні споруди та насосні станції не спроможні очищати воду та постачати її українцям [3].

Війна найбільше вплинула на ті регіони України, де ситуація із водозабезпеченням була і так найгіршою, особливо це стосується басейнів Південного Бугу та Дністра. Тому, одним із основних завдань сьогодення є аналіз екологічних змін у водних об'єктах усіх регіонів України, з метою знаходження причино-наслідкових зв'язків та здатність зменшення антропогенних факторів на водні екосистеми.

Моніторинг якості вод є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля. Від 2019 р. в Україні розпочато

моніторинг якості води поверхневих вод відповідно до вимог Водної Рамкової Директиви ЄС.

Аналізуючи результати моніторингу якості поверхневих вод [4] за січень 2023 року, де спостереження здійснювались на 23-х затверджених створах в межах української частини басейну р. Вісли (у т. ч. на 17-ти створах суббасейну Західного Бугу і на 6-ти – в межах суббасейну Сяну) за фізико-хімічними та хімічними показниками якості води, видно, що найкраща якість води спостерігалась в озері Світязь. Найнижча якість води у цей період була виявлена: у р. Полтві (за вмістом розчиненого кисню, органічних, біогенних речовин, СПАР, галогенопохідних вуглеводнів, важких металів, пестицидів тощо); у р. Західний Буг нижче гирла р. Полтви – за вмістом органічних і біогенних речовин; у р. Маруньці нижче м. Винники – за вмістом органічних та біогенних речовин; у р. Свині нижче м. Жовква – за вмістом органічних та біогенних речовин.

Порівняно з попереднім звітним періодом (грудень 2022 р.) покращилася якість води у р. Полтві (с. Кам'янопіль), у верхів'ї р. Західний Буг, у р. Свині (с. В'язова) та в р. Вишні (м. Мостиська, с. Черневе). В інших річках якість води суттєво не змінилася.

Список використаної літератури

1. Хільчевський В.К., Гребінь В.В. Гідрографічне та водогосподарське районування території України, затверджене у 2016 р. – реалізація положень ВРД ЄС. Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. 2017. Т. 1. С. 8-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/glghge_2017_1_3
2. Українські водні питання в умовах воєнного стану. URL: <https://www.irf.ua/ukrayinski-vodni-pytannya-v-umovah-voyennogo-stanu-stattya/>

3. Вода як джерело життя чи зародок війни: як крадіжка води окупантами впливає на водозабезпеченість України та Криму. URL: <https://ecoaction.org.ua/voda-iaak-dzherelo-zhyttia.html>

4. Моніторинг якості поверхневих вод басейнів річок Західного Бугу та Сяну у березні 2023 р. Басейнове управління водних річок Західного Бугу та Сяну. URL: <https://buvrzbts.davr.gov.ua/2023/04/12/моніторинг-якості-поверхневих-вод-ба-4/>

УДК 631.539.16.332

АНАЛІЗ ЕКОДЕСТРУКЦІЙ МИКОЛАЇВЩИНИ ПІД ВПЛИВОМ ВІЙНИ

Олександра Малиновська, здобувачка вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, malinovskaaleksandra7@gmail.com
Науковий керівник – **Ніна Градович**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

Здоров'я людини суттєво залежить від стану навколишнього природного середовища, яке на сьогоднішній день має високі показники забруднення, до того ж ситуація погіршується через воєнні дії на території України. Саме це і є прояви екодеструктивного впливу, тобто результати негативних впливів на людину і природні системи процесів виробництва і споживання товарів і послуг [3].

Екологічний стан Миколаївщини характеризується, головним чином, як техногенно напружений регіон. Оскільки визначається

потужною багатогалузевою промисловістю та сільським господарством.

Екологічні наслідки пов'язані з погіршенням екологічних функцій біоценозів, порушенням гомеостазу і, відповідно, деградацією екосистем. Головним джерелом забруднення атмосфери вважався Миколаївський глиноземний завод. Підприємство не забезпечувало нерозповсюдження токсичного конденсату — шламу. У зразку червоного шламу, наданого на дослідження було виявлено: миш'як, кадмій, ртуть, свинець. Періодично в місті з'являлися червоні хмари пилу [2].

До початку військових дій на Миколаївщині, міськими вулицями й дорогами до портів прямував великовантажний транспорт, за рік таких автомобілів налічувалося близько 500 тисяч.

Основними забруднювачами акваторії Південнобузького лиману та Південного Бугу були судна, які заходили в порти Миколаєва.

Виокремлюють такі основні екологічні проблеми Миколаївської області до війни:

- незадовільний технічний стан каналізаційних споруд;
- проблеми відходів;
- порушення правил видалення зелених насаджень;
- забруднення водойм;
- замулення річок;
- браконьєрство та вирубка лісів;
- збіднення біорізноманіття.

Наслідки воєнних дій на екологічний стан довкілля включають:

- Забруднення ґрунту та води: до ґрунту внаслідок вибухів снарядів потрапляють кадмій, свинець, ртуть, ванадій, нерадіоактивний стронцій. На сьогоднішній день поля

заміновані. З 12 квітня 2022 року місто залишилось без прісної води. 6 травня розпочалося заповнення водопровідної системи технічною водою з лиману. Через солону воду корозією пошкоджено 240 кілометрів водопроводу.

➤ **Загроза біорізноманіттю:** найбільшою загрозою для біорізноманіття є лісові та степові пожежі. На Кінбурнській косі окупанти повністю спалили близько 8 тисяч гектарів заповідної землі. Через потрапляння снарядів у воду та використання військової техніки страждає морська фауна.

➤ **Руйнування екологічної інфраструктури:** через бойові дії найбільше страждає територія Кінбурнського півострова — там розташовані національний природний парк "Білобережжя Святослава" та регіональний ландшафтний парк "Кінбурнська коса". З 24 лютого вісім разів уразило Миколаївський зоопарк під час обстрілів міста.

➤ **Наслідки військових дій для здоров'я людей:** врожай, вирощений на місцях колишніх боїв, не зможе отримати екологічний сертифікат, через вміст небезпечних елементів. Сірка входить до складу вибухонебезпечних предметів. Цей елемент залишається в повітрі, вдихаючи його, люди забивають альвеоли своїх легень, збільшуючи ймовірність онкологічних захворювань.

Екологічні ризики, спричинені техногенною дією несуть найбільшу екологічну небезпеку, що веде до деструкції біогеосистем. Ігнорування таких процесів можуть призвести до згубних наслідків, які мають властивості розширювати масштаби і діяти довготривалий час.

Список використаної літератури

1. Eugene Simonov Environmental lawlessness during wartime. UWEC. URL: <https://uwecworkgroup.info/environmental-lawlessness-during-wartime/> (date of access: 05.04.2023).

2. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Миколаївській області URL: <https://mepr.gov.ua> (date of access: 10.04.2023).

3. Stepanenko A., Omelchenko A. Theoretical aspects of ecological modernization of economic development. *Economy of Ukraine*. 2018. Vol. 2018, no. 1. P. 40–53. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.01.040> (date of access: 05.03.2023).

УДК 632. 577.2; 571.27

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИКОРИСТАННЯМ ТРАНСГЕННИХ РОСЛИН

Юлія Падковська, Наталя Ковальська, здобувачі вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, grz.padkovska.yuliia.ym.2022.101.b@lvet.edu.ua, grz.kovalska.nataliia.nm.2022.101.b@lvet.edu.ua

Науковий керівник – **Світлана Кропивка**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Львів, Україна

Відкриття генно-модифікованих організмів (ГМО) – це ще один крок в справі перемоги людини над природою. Адже можливість створення нових організмів з таким набором генів, який ніколи раніше не зустрічався в природі, дозволяють вченим «виробляти» нові види тварин і рослин в лабораторних умовах [1]. Величезна кількість людей на планеті щодня вживають в їжу продукти, що містять ГМО. Але досі немає чіткої відповіді на питання: чи безпечні такі продукти? Який вплив ГМО на

організм людини? ГМО: ризик для біорізноманіття чи альтернатива?

В уявленні людини генетично модифіковані організми асоціюються насамперед з небезпекою, що загрожує здоров'ю населення. На думку ж фахівців, набагато більш істотними є ризики для навколишнього середовища [2].

Необхідно враховувати складну взаємодію організму і середовища. Основні зусилля вчених зосереджені на захисті рослин від несприятливих (біотичних та абіотичних) факторів, зниженні втрат при зберіганні і поліпшенні якості продукції рослинництва. Поняття біорізноманіття поряд із видовим і екосистемним розумінням включає генетичне, тобто генетичні варіації в межах виду і між видами. Це вся генетична інформація, яка міститься у всіх рослин, тварин і мікроорганізмів на Землі. Генетичне різноманіття допомагає пристосуватися до нових шкідників і хвороб, змін середовища існування, клімату і сільськогосподарських методів. Саме тому у багатьох країнах світу створюються так звані “банки рослин”, де намагаються зберегти кожен травинку – не виключено, що якась із них відіграє вирішальну роль у долі людства. ГМО становлять ризик для біорізноманіття (у тому числі генетичного), оскільки вони взаємодіють у природі із усім живим, що їх оточує.

Вчені визначили декілька проблемних сфер – появу нових шкідників, бур'янів, генетичного забруднення, перехресного запилення генетично модифікованих культур і звичайних, появу нових вірусів.

Для визначення ризику можливих несприятливих ефектів, пов'язаних з вивільненням ГМО у навколишнє середовище, розроблена спеціальна методика, що дозволяє проводити комплексну всебічну оцінку їх безпеки. Ще один момент пов'язаний із біотехнологічним підходом до сільського

господарства – інтенсифікація і індустріалізація виробництва продуктів харчування. Як альтернатива біотехнологічному землеробству розглядається так зване органічне (біологічне, біодинамічне), яке інтенсивно розвивається [3].

ГМО – живі організми, здатні до розмноження, поширення і мутацій, вони передають вбудовані в них характеристики наступним поколінням. Пилок генетично модифікованих рослин (наприклад, ріпаку) переноситься на великі відстані завдяки вітру, птахам і комахам, що дозволяє “вбудовуватися” у звичайні рослини, перетворюючись у джерело генетичного забруднення. Коли чужорідний організм надходить у оточуюче середовище, то він стає причиною виникнення багатьох проблем. Експерти ООН підраховали, що другою головною причиною втрати біорізноманіття є вторгнення чужорідних видів, для яких не має хижаків. Таким чужорідним видом стали кролики в Австралії, які призвели до зникнення місцевих видів тварин.

Прихильники ГМО призводять у приклад безсумнівні переваги даних організмів: висока врожайність, підвищена морозо- та посухостійкість таких культур, здатність протистояти багатьом хворобам і шкідникам. У свою чергу фахівці-противники ГМО наводять дані досліджень, що підтверджують негативний вплив ГМО як на людину, так і на навколишнє природне середовище. У доповідях йдеться про ту відчутну шкоду, яку наносять ГМ-продукти здоров’ю людини. Зокрема можливе виникнення алергічних реакцій, пригнічення імунної системи людини.

Світ поділений на два табори — захисників і противників впровадження ГМ-продуктів в масове виробництво. Наслідки поширення ГМО не може передбачити ніхто. Тому дуже радує нинішня ситуація, коли вчені, споживачі, громадські організації

ретельніше стежать за продуктами харчування запропоновані виробником. У сучасних екологічних умовах генна інженерія може принести як більшу користь, так і величезну непоправну шкоду [4].

Є досить практичних прикладів в області харчування, здоров'я й екології, щоб зробити об'єктивні висновки як про небезпечні, так і перспективні напрямки в області генетичної зміни живих організмів.

Список використаної літератури

1. Шкуратов О.І., Чудовська В.А., Вдовиченко А.В. Органічне сільське господарство: еколого-економічні ісперативи розвитку : Монографія. Київ. ТОВ «ДІА», 2015. 248с.
2. Зоря П. С. Виробництво екологічно чистої продукції: проблеми та виклики сьогодення / П. С. Зоря // Економіка і управління. 2014. №3. С. 45–50.
3. Кобець М.І. Органічне сільське господарство – що це таке? Журнал «Пропозиція», №6, 2006. С.58-62.
4. Сіренко Н.М. Органічні продукти харчування у забезпеченні продовольчої безпеки України. Економіка АПК. 2012. №1. С.43 – 49.

ТРАНСПОРТНИЙ ШУМ М. ЛЬВОВА І ШЛЯХИ ЙОГО ЗНИЖЕННЯ

Андрій Поночовний, здобувач вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, ponochovniyandriy1710@gmail.com

Науковий керівник – Богдана Калин, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

В сучасних великих і не тільки містах однією з головних проблем є шумове забруднення, яке переслідує нас на кожному кроці. Нормальним шумовим фоном прийнято вважати звуки в 20-30 дБА. Рівень шуму понад 55 дБА несе за собою досить серйозні наслідки у вигляді хронічного стресу і впливаючих з нього серцево-судинних захворювань, діабету, інсульту, а шум в 110-120 дБА вважається больовим порогом [3]. Порівняно з іншими видами забруднення, люди часто не помічають, що шумове забруднення становить загрозу для їх здоров'я.

Основними джерелами шумового забруднення є: автотранспорт, залізничні станції, аеропорти, міські трамваї, ліфти, промислове обладнання, недосконале міське планування (не є безпосереднім джерелом шуму, але впливає на його поширення). Також через повномасштабне вторгнення росії та масовані ракетні обстріли по об'єктах критичної інфраструктури, що стало причиною багатогодинних відключень електроенергії, у період з жовтня 2022 по лютий 2023, з'явилися нові джерела шумового забруднення – генератори, які використовували більшість підприємств для підтримування власної діяльності. Згідно з Державними

санітарними нормами, допустимий рівень шуму для звичайної житлової забудови – до 55 дБ вдень та до 45 дБ вночі. Чим більша потужність генератора – тим вищий рівень шуму при його роботі. Дизельні та інверторні генератори можуть створювати шумове забруднення до 88 дБ, бензинові та газові можуть перевищувати 95 дБ [2].

Шумове забруднення у м. Львові є доволі високим. Причиною цього є дорожнє покриття та специфіка забудови [1]. Шум шин під час руху автомобільного транспорту вже є значним джерелом шуму, а посилює його дорожнє покриття. Особливо цей фактор суттєво відчувається в історичній частині міста, оскільки основним дорожнім покриттям там є бруківка, яка з одного боку довговічна, а з іншого – вона «шумна». На рівень шуму впливає і стан доріг, адже при появі тріщин та різних нерівностей він суттєво збільшується.

Основними засобами захисту від шумового забруднення міст є: правильне планування забудови, озеленення вулиць, утворення штучного рельєфу, обмеження швидкості руху транспорту або заборона його руху на окремих ділянках, створення роздільних смуг з щільним озелененням, встановлення шумозахисних екранів, застосування шумозахисних конструкцій будівель тощо. Найбільш ефективним є одночасне поєднання декількох засобів шумозахисту.

З інженерно-технічних засобів захисту від шуму у м. Львові почали застосовувати шумозахисні екрани різної конструкції. Першим з них став встановлений у 2012 році акустичний екран поглинаючого принципу дії з панелей типу «зелена стіна» біля трансформаторної станції «Цитадель» по вулиці Грабовського. Рівень шуму що створює трансформаторна станція становить 49,9-50,5 дБА, іноді підіймається до 68,0 дБА за рахунок повз

проїжджаючого транспорту. Влаштований екран на рівні землі висотою 5 метрів, відгородив підстанцію від прилеглих будівель. Також було встановлено шумозахисний екран на даху підстанції [4].

Ще шумозахисними засобами є полікарбонатна стіна на вулиці Липинського протяжністю 150 метрів та висотою 3,5 метрів, що відмежувала від однієї з магістральних вулиць міста гімназію та дошкільний заклад та шумозахисний екран на вул. Джерельній, запланований довжиною 500 метрів і висотою 5 метрів (наразі встановлена лише його частина, що унеможлиблює оцінку його ефективності).

Згідно проведених замірів рівнів шуму на досліджуваних ділянках вулиць встановлено перевищення допустимих нормативів, прийнятих для територій, які безпосередньо прилягають до житлових будинків, закладів охорони здоров'я, дитячих дошкільних закладів, шкіл та інших навчальних закладів, бібліотек, торгових центрів тощо на 10-13, 15-22 та 18-25 дБА відповідно. У точці дослідження 2 на території навчального закладу за шумозахисним екраном рівень шуму становив 52,1-60,7 дБА, тобто ефективність поглинання звуку складає в середньому 30%.

Список використаної літератури

1. Калин Б.М., Шелевій М.І. Напрямки оптимізації шумового фактору транспортних потоківу місті Львові. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького*, 2016, т 18, № 2 (67). С. 104-107.

2. Саньков П.М., Ткач Н.О., Шевцова С.А., Леонова М.Д., Черненко К.М. Ризик погіршення психічно-емоційного стану від дії окремих джерел шуму на людину в умовах війни. The 1th International scientific and practical conference «Current issues of

science and integrated technologies» (January 10 - 13, 2023) Milan, Italy. International Science Group. 2023. P. 41-45.

3. Шумове забруднення міст. Екологічні проблеми. NRV UA. URL: <https://nrv.org.ua/shumove-zabrudnennja-mist/> (дата звернення: 21.04.2023).

4. Шумозахисний екран біля ТП Цитадель. Шумозахисні екрани від Прогрес Кампані. URL: https://shumobarier.com.ua/ekran_cytadel_lviv/ (дата звернення: 21.04.2023).

УДК 504.06(1/9); 504.06(100); 502.3

ЕКОСИСТЕМИ ЧОРНОГО ТА АЗОВСЬКОГО МОРІВ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Тереза Рубай, здобувачка вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, rutereza07@gmail.com
Науковий керівник – **Надія Литвин**, кандидат ветеринарних наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Активні бойові дії на морі та російські військові кораблі, які наразі постійно перебувають у північно-західній частині Чорного моря, не тільки блокують морські порти України, ставлячи світ перед загрозою глобального голоду. Вони можуть спричинити техногенні катастрофи та серйозно вплинути на екосистему Чорного та Азовського морів.

Території багатьох природоохоронних об'єктів постраждали внаслідок пожеж в Україні. Через окупацію та замінованість територій неможливо було погасити вогонь на Кінбурнській косі у Чорному морі, на якій збереглися унікальні приморські

оселища. Під загрозою опинилися місця гніздувань диких птахів та найбільше в Європі поле орхідей. Що може статися із прибережними екосистемами через військові дії росії, вже можна побачити на прикладі деяких природних заповідників Криму. Зокрема, дуже показовим є стан Опуцького природного заповідника, який по суті був перетворений на військовий полігон [0].

Підводні морські екосистеми також потерпають через бойові дії. Залишки затоплених кораблів та ракет, використання якорів, детонація боєприпасів можуть пошкоджувати підводні угруповання, які заселяють дно моря. У таких угрупованнях морських трав та водоростей зазвичай зосереджено найбільше біологічне різноманіття, тому їхнє пошкодження може бути критичним для існування всієї екосистеми. Крім того, військові кораблі порушують хиткий баланс у підводних екосистемах не лише коли тонуть. Вони також можуть випадково завезти в море чужорідні інвазійні види (тобто такі, що витіснятимуть місцеві види) у регіони, де вони раніше не зустрічалися. Військові дії також можуть напряму впливати на морські види, ставлячи під загрозу їхнє існування. Підводні вибухи викликають ударну хвилю, яка під водою може поширюватись на великі відстані, оглушати рибу і вбивати інші організми [3].

Вибухи можуть становити серйозну загрозу також і для морських ссавців, які й без того вразливі, занесені до Червоної книги України і охороняються багатьма міжнародними конвенціями. Коли розпочалися активні бойові дії і на морі, вчені чорноморських країн почали фіксувати випадки масової загибелі дельфінів. Азово-чорноморське узбережжя України загалом відіграє ключову роль для збереження популяцій ще й багатьох видів птахів. Бойові дії ставлять під загрозу існування

рідкісних видів, порушують спокій птахів та заважають гніздуванню та міграціям.

Затоплення військових кораблів, літаків та іншої військової техніки може призвести до розливів нафтопродуктів, які токсичні для морських мешканців і можуть десятиліттями отруювати морське середовище. Окрім забруднення нафтопродуктами, додаткову загрозу несуть і самі боеприпаси, використання яких може призвести до значного забруднення довкілля хімічними речовинами та металами. Для деяких боеприпасів можуть використовуватися дуже токсичні хімічні сполуки, як-от білий фосфор, який при горінні виділяє отруйний газ та призводить до страшних опіків а при потраплянні у навколишнє середовище отруює ґрунти та воду. Фосфор практично не розчиняється і може десятиліттями зберігатися у солоній морській воді за умов дефіциту кисню [2].

Довкілля є ще однією невинною жертвою цієї війни. Внаслідок вибухів та переміщення кораблів гинуть дельфіни, знищуються унікальні оселища, страждають заповідники. Через постійні обстріли є загроза забруднення моря нафтопродуктами та отруйними хімічними речовинами. Реальний і повний рівень шкоди морським екосистемам через війну оцінити допоки неможливо, оскільки в багатьох місцях тривають активні бойові дії, а море наразі недоступно для дослідників. Та і приклади минулих воєн, і наслідки, які видно вже зараз, свідчать, що екосистеми Чорного і Азовського морів також знаходяться під загрозою [4].

Список використаної літератури

1. Війна і море: як бойові дії загрожують екосистемам Чорного та Азовського морів. URL: <http://surl.li/glyqgd>
2. Місяць війни. Злочини проти довкілля. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/26/684714/>

3. Прибережне та морське середовище. URL: <http://surl.li/glyqd>

4. Природа та війна: як військове вторгнення Росії впливає на довкілля України. URL: <https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html>

УДК 504.45

ВПЛИВ ВІЙНИ ТА ОКУПАЦІЇ ОБЛАСТЕЙ НА ВОДОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРАЇНИ, ВОДНУ ІНФРАСТРУКТУРУ

Тетяна Тунік, здобувачка вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, tyniktatyana241@gmail.com

Науковий керівник – **Вікторія Момут**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Вода є найважливішим ресурсом для України. Потреби води забезпечуються за рахунок різних джерел, включаючи річки, на які припадає 97% загальних водних ресурсів країни та підземні води, що постачають решту – 3 % [1].

Україна за показником забезпеченості водними ресурсами серед 20 європейських країн посідає 17 місце. У 2022 році науковці «Екодія» дослідили, що у період 2031–2050 рр. зменшення водних ресурсів на півдні може досягнути 60–70 %, а на півночі – мініус 30–40 %. Понад те – найменш забезпеченими водними ресурсами є Донбас, Криворіжжя та південні області, де також зосереджені найбільші споживачі води. Наразі ці регіони опинилися в зоні бойових дій та/або під контролем окупантів. Через повномасштабне вторгнення виник гострий ризик щодо водної безпеки нашої країни [1].

На території України розташовані десять станцій на річках Дніпро та Дністер, серед яких ще на початку війни була окупована та використана окупантами для власних потреб Каховська ГЕС. За повідомленнями Держекоінспекції, російськими військами здійснювався водозабір із Каховського водосховища через часткову розгерметизацію гідроспоруди Північно-Кримського каналу. За день окупанти крадуть води більше ніж на 32 млн гривень. Проте це не єдина проблема, ще одна доволі важлива тема – питання водозабезпечення в окупованих регіонах. З численних джерел відомо про перебої із водопостачанням у багатьох громадах під окупацією. Так, без води залишаються жителі Маріуполя [2].

Війна, яку росія розпочала проти України ще у 2014 році, найбільше вплинула на Крим, який більшу частину води отримував з материка – близько 85%. Через його окупацію водопостачання через Північно-Кримський канал було призупинено, адже міжнародне гуманітарне право зобов'язує окупанта забезпечувати потреби людей на цих територіях. Очевидно, що за 8 років забезпечити Крим достатньою кількістю води росія так і не спромоглася, що призвело до водної кризи в регіоні. Обміління, наприклад, Сімферопольського водосховища спостерігалось ще з перших років окупації. Проте, саме аномально теплий і посушливий зимово-весняний період 2020 року загострив ситуацію і призвів до посухи в Україні. Через дефіцит води, особливо у степовій зоні Криму, окупанти почали розробку і підвищення обсягів видобутку наявних підземних джерел. Наслідком цих дій стало швидке засолювання верхніх пластів ґрунту, що призвело до ще більшого погіршення якості води та втрати цих земель для сільськогосподарського використання. Науковці відмічають, що з 2041 року можливе припинення місцевого поверхневого стоку

в маловодні роки, що в майбутньому може призвести до водного дефіциту [1,2].

Проте саме зараз для екології надгостра тема – питання забруднення води. Окупанти проводять військові операції на території Чорного та Азовського морів. Наприклад, в результаті обстрілу очисних споруд Васильківського експлуатаційного цеху водопостачання та водовідведення армія РФ зруйнувала будівлю каналізаційної pompової станції, а отже через це зворотні води без будь-якого очищення потрапляють до р. Дніпро. За місяць війни стратегічною ціллю окупантів стали нафтобази у Харкові, Чернігові, Житомирі, Львові та інші. Такі вибухи призводять до забруднення як ґрунту, так і водних ресурсів. Важливо розглядати також питання доступу до чистої води: руйнування інфраструктури та промислових об'єктів призводить до потрапляння у водні об'єкти забруднюючих речовин, водночас зруйновані очисні споруди та pompові станції не спроможні очищати воду та постачати її українцям [3].

Отже, вода – це цінний, але обмежений ресурс, особливо в південних і східних регіонах України. Військові дії з боку окупантів тільки погіршують цю ситуацію, не даючи можливості її виправити. Важливо підходити до питання забезпечення водою південних і східних регіонів комплексно, враховуючи всі ризики – як наслідки воєнної агресії РФ, так і вплив зміни клімату [1, 3].

Список використаної літератури

1. Дячук М. Вода як джерело життя чи зародок війни: як крадіжка води окупантами впливає на водозабезпеченість України і Криму. Екодія. URL: <https://ecoaction.org.ua/voda-iak-dzherelo-zhyttia.html> (дата звернення: 11.04.2023).

2. Приазов'я Н., Янковський О. «Ворог лютує, він у паніці». Як окупанти використовують ГЕС у війні з Україною? Радіо

Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-raketni-udary-hes-viynarosiya/32044125.html> (дата звернення: 11.04.2023).

3. Хмарна О. Чи можливий дефіцит води в Україні і як його уникнути – результати дослідження. URL: https://ecoaction.org.ua/chy-mozhlyvyj-defitsyt-vody-v-ua.html?gclid=CjwKCAjwitShBhA6EiwAq3RqAwz0vyi7C2TWxuQ7b98kdIL8Z0gHGvpiwMyAUuB9C45jxa86DVqYhoChSMQAvD_BwE (дата звернення: 11.04.2023).

УДК 37.01:37.06:316.36

„СЕКОНД - ХЕНД” – ПРИБУТКОВИЙ БІЗНЕС ЧИ ЗАГРОЗА ДОВКІЛЛЮ”

Ганна Шворак, здобувачка вищої освіти 2-го курсу, спеціальність 101 «Екологія», факультет громадського розвитку та здоров'я, fgrz.chvorak.hs.2021.101.b@gmail.com

Науковий керівник – **Анна Буцяк**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Екологічні дослідження підтверджують: виробництво одягу шкодить довкіллю. Індустрія відповідальна за 2-8% щорічних світових викидів парникових газів. 500 000 т мікро волокон потрапляє в океан під час прання. Ця кількість еквівалентна 50 млрд пластикових пляшок. 85 % текстилю щороку потрапляє на смітник. Ці дані спонукують бренди переосмислити власні стратегії. Ще у 1980-х роках Patagonia та ESPRIT говорили про вплив моди на екологію, зокрема провели дослідження про вплив волокон на довкілля. Увага до походження, вибору, обробки та впливу матеріалу досі залишається базою sustainable fashion (стійкої моди). Її головна мета – перетворити

виробництво, споживання та утилізацію одягу в максимально дбайливий для людства та довкілля процес. Це стосується не лише брендів, але й кожного споживача.

У 2021 році на Конференції ООН зі зміни клімату 150 світових брендів та допоміжних організацій підписали Хартію індустрії моди щодо кліматичних дій. Одна з її засад – скорочення вдвічі викидів Карбону, завданих індустрією, до 2030 року. Серед підписантів – Adidas AG, Burberry, CHANEL, H&M Group, Lacoste, MANGO, Puma, Nike та інші. Для досягнення цієї мети бренди застосовують нові бізнес-моделі. Одна з них – використання речей з секонд хенду у виробництві. Це спосіб зменшити кількість нових речей, які виробляють та викидають.

Що таке секонд-хенд? Це цивілізований бізнес, популярний у всьому світі. «Секонд-хенд» має вікову історію. Варто згадати, як королівські особи на знак поваги і заохочення дарували деяким підданам речі зі «свого плеча». Той, хто отримував такий подарунок з рук короля, вважався його вірною опорою, «другою» або правою рукою — «секонд хенд». Пізніше цей вислів перекочував до Америки. Сучасна історія секонд-хенду налічує понад сім десятків років. За кордоном існує гарна традиція: кожен сезон оновлювати свій гардероб, а обридлі або не підходящі речі здавати в секонд-хенд. Носити «секондівські» речі у всьому світі – нормально, адже це одяг не жебраків, а ощадливих людей з гарним смаком, схильних до експериментів зі своїм гардеробом. Найбільші постачальники одягу — це Великобританія, Італія та Німеччина. Також часто трапляється одяг із Франції, Швеції, США, Канади і навіть Австралії. Постійним відвідувачам «секондів» давно відомо, що придбати тут брендову річ, наприклад, від «Армані» чи іншого знаменитого кутюр'є, скажімо, за 85 гривень, цілком реально. Це

серйозна економія, яка, до того ж, дозволяє стати володарем шикарного вбрання.

Мешканці Європи впевнені, що займаються благодичністю, хоча насправді, вони завдають нашій державі зайвого клопоту у вигляді сміттєзвалищ зі свого старого одягу. У країнах ЄС такі речі збирають у величезних баках в якості доброчинності, після чого, спеціальні компанії продають їх по 1,1 долару США за кг. Українцям же такий одяг дістається вже з націнкою до 800%. За 10 років в Україну завезли по 24 кг поношеного одягу на кожного громадянина, включаючи новонароджених та заробітчан [2]. На Заході це — серйозний і прибутковий бізнес. Але, якщо Європа таким чином позбавляється від сміття, то в Україні старий одяг віддати або переробити поки не можливо. Частіше за все українці викидають речі до урн з побутовими відходами. Далі одяг потрапляє на звичайні звалища і залишається там десятиріччями. Жара і волога сприяють розкладанню одягу в процесі котрого, виділяються токсичні речовини, що отруюють довкілля. Ця проблема особливо загострюється нині, в умовах воєнного стану, коли Україна отримує посилену гуманітарну допомогу, зокрема, одяг.

Список використаної літератури

1. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/de-znahoditsya-i-yak-viglyadaie-najbilshij-u-sviti-mogilnik-sekond-hendu-video/>.
2. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/v-ukraini-za-11-misyaciv-nasmitili-na-700-miljoniv-griven/>
3. Соціально-екологічне виховання в сім'ї як початок формування засад екологічної компетентності сучасної особистості doi: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2022-7-1>
4. URL: https://idea.24tv.ua/yak-skorotiti-vidhodi-industriyi-modi-ostanni-novini_n1597429

СЕКЦІЯ 2

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УДК 347.63

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ

Марія Близнюк, здобувачка вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, maria.bliznyuk39@gmail.com

Науковий керівник – **Ольга Капітан**, доктор філософії в галузі права, доцент, доцент кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Основним природним правом кожної людини визначається право на продовження роду, яке реалізується безпосередньо через батьківство. Враховуючи велику кількість людей, в яких виникають проблеми з репродуктивним здоров'ям, існує необхідність в їх лікуванні всіма можливими способами. Таким чином, стало можливим лікування безпліддя за допомогою використання усіх видів допоміжних репродуктивних технологій. Найбільшого поширення в Україні набуло сурогатне материнство. Нормами чинного законодавства України не визначено поняття сурогатного материнства, воно існує лише в суспільних відносинах, пов'язаних із сучасними репродуктивними технологіями. У правовому аспекті під сурогатним материнством розуміють "запліднення жінки шляхом імплантації ембріона з використанням генетичного матеріалу подружжя з метою виношування і народження дитини, яка в подальшому буде визнана такою, що походить від

подружжя, як правило, на комерційній основі на підставі відповідного договору між подружжям та сурогатною матір'ю".

Актуальність цієї теми полягає в тому, що на сьогоднішній день гостро постала проблема щодо правового регулювання питання методів лікування безпліддя. Хоч Україна – країна з найбільш ліберальним законодавством, що регулює таку методику допоміжних репродуктивних технологій, як сурогатне материнство, але єдиний нормативний акт, який би містив усі аспекти та механізми реалізації сурогатного материнства в українському законодавстві відсутній.

Правове регулювання відносин сурогатного материнства здійснюється Цивільним кодексом України, положенням Сімейного кодексу України, Наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні». Законодавче закріплення в Україні сурогатне материнство отримало у статті 123 Сімейного кодексу України щодо визначення походження дитини, народженою жінкою, в організм якої було імплантовано ембріон людини, зачатий подружжям. Батьками дитини визнається це подружжя.

Цивільний кодекс України також містить деякі положення, які регулюють допоміжні репродуктивні технології. Відповідно до ч. 7 ст. 281 цього Кодексу повнолітні жінка або чоловік у випадку наявності певних медичних показань мають право на проведення щодо них лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій. Для захищеності усіх учасників процедури сурогатного материнства укладається договір. Переважна більшість науковців схилиються до думки, що цей договір має певні ознаки цивільного договору про надання послуг.

Для багатьох сімей у всьому світі сурогатне материнство є останньою надією на народження дитини та батьківське щастя. Сьогодні Україна є однією з країн, яка пропонує можливості для програм сурогатного материнства, якісну медичну допомогу за помірними цінами та більш сприятливе законодавство для біологічних батьків.

Отже, можна зробити висновки, що законодавство України не містить ані визначення сурогатного материнства, ані переліку прав і обов'язків учасників програми сурогатного материнства, також не передбачає відповідальності за порушення у сфері сурогатного материнства тощо. Тому постає питання щодо необхідності прийняття такого закону, у якому б ці аспекти вирішувалися відповідно до існуючих нормативних актів з метою запобігання зазначених наслідків.

УДК 343.9

КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

Марія Близнюк, здобувачка вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, maria.bliznyuk39@gmail.com

Науковий керівник – **Богдан Телефанко**, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Колабораціонізм – це співпраця громадян держави з ворогом для забезпечення інтересів ворога та заподіяння шкоди власній державі. Колабораційна діяльність – це співпраця населення або громадян держави з ворогом в інтересах ворога-загарбника на шкоду самій державі чи її союзників і участь у переслідуванні

патріотів країни, громадянином якої є колаборант . Це цілковито відповідає воєнним реаліям, оскільки на територіях, які на сьогоднішній момент вже звільнені від російських військових, зафіксовано не один випадок співпраці громадян із окупаційною владою. Сьогодні Кабінет Міністрів схвалив законопроекти, розроблені командою Мінреінтеграції, які спрямовані на уточнення питань кримінальної відповідальності за колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях, адже почали надходити сотні звернень: люди просять роз'яснити, чи підпадає та, чи інша діяльність під кримінальний кодекс. Тому сьогодні питання колабораціонізму, його поняття, ознаки , межі юридичної відповідальності колаборантів набувають особливої значущості в Україні, враховуючи триваючу досі окупацію частини її суверенних територій, що відбулася з початком російської агресії.

Від 2001 року в українському законодавстві, зокрема, у кримінальному кодексі, є стаття "Державна зрада". Колабораційна діяльність є однією із її форм. Це відносно нове поняття в кримінальному праві. Кримінальна відповідальність для колаборантів в Україні діє з 15 березня цього року. Тоді набрала чинності ст. 111-1 ККУ, якою встановлено відповідальність за такі види діяльності: : публічне заперечення збройної агресії проти України, публічні заклики до співпраці з РФ (у мережі Інтернет або за допомогою ЗМІ); добровільне зайняття посади у незаконних органах влади на тимчасово окупованій території, обрання до таких органів; пропаганда в закладах освіти; передача матеріальних ресурсів незаконним збройним формуванням на тимчасово окупованій території; організація та проведення виборів, референдумів на тимчасово окупованій території або публічні заклики до їх проведення;; організація та проведення з'їздів, зборів, мітингів, демонстрацій,

інформаційна співпраця з окупаційною владою; добровільне зайняття посади в незаконних судових або правоохоронних органах на тимчасово окупованій території; участь у незаконних збройних формуваннях держави-агресора; допомога у веденні бойових дій проти ЗСУ, добровольчих формувань, утворених для захисту України.

Залежно від тяжкості вчиненого колаборантом кримінального правопорушення стаття 1111 Кримінального кодексу передбачає різні види покарань, що можуть застосовуватися до нього: позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років; виправні роботи на строк до двох років; арешт на строк до шести місяців; штраф до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; позбавленням волі на строк до п'ятнадцяти років; довічним позбавленням волі. Крім того, як додатковий вид покарання до винної особи може застосовуватися конфіскація майна.

Очевидно, що чим довше триватиме окупація, тим більше людей буде співпрацювати з окупантами, тому що людям, які залишаються на окупованій території, потрібно продовжувати жити, працювати, вчитися, тобто співіснувати з ворогом на одній території.

Злочини проти основ національної безпеки є найнебезпечнішими посяганнями на суспільні відносини, які стосуються державної безпеки, незалежності та обороноздатності держави, її конституційний лад. Події останніх років загострили проблеми, пов'язані з явищем колаборантства на українських теренах, саме тому держава зобов'язана жорстко і невідворотно переслідувати зраду і колаборантство, підтримувати патріотичні вчинки громадян і

карати антидержавні. Україні варто зробити кожен факт викриття зрадників максимально відомим, судові справи – відкритими, а вирoki – публічними. Адже в такому випадку в інших потенційних агентів зникне бажання думати навіть про можливість співпраці з ворогом.

УДК 349.2

МОБІНГ У ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Вікторія Васюта, здобувачка вищої освіти 2-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, fgrz.vasiuta.vr.2021.081.b@gmail.com
Науковий керівник – **Вікторія Тушницька**, старший викладач кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Рівність прав і свобод громадян закріплена у Конституції України. Крім того, кожному працівнику гарантовано право на гідні умови праці та на захист честі і ділової репутації. Явище мобінгу є досить поширеною проблемою, однак дуже часто жертви мобінгу не розуміють, що стосовно них вчиняється насилля, та не мають достатньої інформації для виходу із цієї ситуації.

11 грудня 2022 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню)» від 16.11.2022 р. № 2759-IX. Відповідно до внесених змін до ст. 2 Кодексу Законів про працю України (далі – КЗпП) передбачено, що працівник має не лише право на здорові і безпечні умови праці, а й на гідне ставлення з боку роботодавця, інших працівників. Таким чином вперше на законодавчому рівні

визначено поняття «мобінг». Згідно зі ст. 2 КЗпП України мобінг (цькування) – систематичні (повторювані) тривалі умисні дії або бездіяльність роботодавця, окремих працівників або групи працівників трудового колективу, які спрямовані на приниження честі та гідності працівника, його ділової репутації, у тому числі з метою набуття, зміни або припинення ним трудових прав та обов'язків, що проявляються у формі психологічного та/або економічного тиску, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій, створення стосовно працівника напруженої, ворожої, образливої атмосфери, у тому числі такої, що змушує його недооцінювати свою професійну придатність [2].

Формами психологічного та економічного тиску, зокрема, є: створення стосовно працівника напруженої, ворожої, образливої атмосфери; безпідставне негативне виокремлення працівника з колективу або його ізоляція; нерівність можливостей для навчання та кар'єрного росту; нерівна оплата за працю рівної цінності, яка виконується працівниками однакової кваліфікації; безпідставне позбавлення працівника частини виплат (премій, бонусів та інших заохочень); необґрунтований нерівномірний розподіл роботодавцем навантаження і завдань між працівниками з однаковою кваліфікацією та продуктивністю праці, які виконують рівноцінну роботу. Важливо знати, що вимоги роботодавця щодо належного виконання працівником трудових обов'язків, зміна робочого місця, посади працівника або розміру оплати праці в порядку, встановленому законодавством, колективним або трудовим договором, не вважаються мобінгом (цькуванням) [2].

Вчинення мобінгу заборонено, однак має місце в організаціях як державного, так і приватного сектора економіки. Загалом, як засвідчує аналіз міжнародного та вітчизняного досвіду,

проблема мобінгу є надзвичайно складною для подолання, оскільки набуває розголосу тільки в крайніх виявах, а в інших випадках є достатньо прихованою, такою, що, не виноситься за межі соціальної групи чи колективу. Це пояснюється стереотипними соціальними установками щодо небажаності «виносити сміття з хати» й «винуватості в усьому жертви». Проте все ж існує міжнародний досвід законодавчого упередження та подолання такого явища. Наприклад, у Німеччині, Франції і Швеції вже прийняті закони, які захищають від мобінгу, зокрема моральних і сексуальних переслідувань на робочих місцях. Характерним для законодавства інших країн є те, що відповідальність за мобінг на робочих місцях несе насамперед керівництво [3].

В свою чергу працівникові, який став жертвою утисків під час виконання трудових обов'язків відповідно до положень ст. 5 КЗпП України гарантовано правовий захист від мобінгу (цькування), дискримінації, упередженого ставлення у сфері праці, захист честі та гідності працівника під час здійснення ним трудової діяльності, а також забезпечення особам, які зазнали таких дій та/або бездіяльності, права на звернення за захистом своїх прав [1]. Працівник має право: звернутись зі скаргою до управління Державної служби з питань праці; звернутись з позовною заявою до суду щодо визнання фактів цькування та їх усунення; отримати відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок мобінгу; у визначений ним строк розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує законодавство про працю, умови колективного чи трудового договору, чинив мобінг (цькування) стосовно працівника або не вживав заходів щодо його припинення.

Важливим аспектом сучасного зусилля протидії мобінгу є застосування адміністративної та кримінальної відповідальності.

Кодекс України про адміністративні правопорушення містить статтю 173-5, яка передбачає санкції за вчинення мобінгу. Крім того, Кримінальний кодекс України містить статтю 172, яка передбачає кримінальну відповідальність за грубе порушення законодавства про працю, але не врегулює всі аспекти криміналізації мобінгу [3]. Отже, на сьогоднішній день в Україні існує законодавство, яке передбачає відповідальність за мобінг, але воно не є повністю вичерпним. Для більш ефективної боротьби з цим явищем необхідно враховувати всі його аспекти та здійснювати ретельний контроль за дотриманням законодавства щодо мобінгу.

Список використаної літератури

1. Кодекс законів про працю України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/322-08>
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню) : Закон України від 16.11.2022 № 2759-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2759-20>
3. Михайліна Т. В, Амелічева Л. П. Новели юридичної відповідальності за мобінг у контексті прав людини на особисте життя та належні безпечні і здорові умови праці. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. Вип. 36. С. 225-233.

РІВНІСТЬ ТРУДОВИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, НЕ ДОПУЩЕННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Максим Воробей, здобувач вищої освіти 2-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, fgrz.vorobei.ms.2021.081.b@gmail.com

Науковий керівник – **Марія Гучко**, доктор філософії з державного управління, старший викладач кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Захист трудових прав є однією з основних проблем в Україні. Принцип рівності в конституційному праві є одним із фундаментальних у забезпеченні прав і свобод людини.

Статтею 21 Конституції України передбачено, що усі люди є вільні й рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. В статті 24 Конституції України зазначено, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством;

правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям. У цій статті Конституції України закріплена необхідність застосування однакових стандартів прав та обов'язків до всіх без винятку осіб. Задекларована «рівність трудових прав» закріплюється через визнання принципу рівності прав і можливостей працівників, запровадження якого гарантується заборonoю дискримінації.

В умовах воєнного стану, захист громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних, трудових прав має вирішальне значення. Переміщення населення та руйнування соціальної інфраструктури, викликані військовою агресією, істотно підбивають можливості доступу до освіти, роботи, охорони здоров'я або інших послуг, необхідних для підтримки гідного рівня життя та отримання засобів до існування. Нехтування економічними, соціальними та культурними правами під час надзвичайних ситуацій може призвести до подальших порушень прав людини і, своєю чергою, до подальших конфліктів. Період військової агресії на території України має руйнівний і непропорційний вплив на жінок і дівчат, які дуже ризикують стати жертвами зловживань, торгівлі людьми й насильства.

На сучасному етапі Верховною Радою України прийнятий Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Рівність трудових прав громадян України, недопущення дискримінації у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників передбачено статтею 2⁻¹ Кодексу законів про працю України.

Законом України «Про зайнятість населення» закріплено гарантії у сфері зайнятості населення, зокрема пунктом 8 та пунктом 9 статті 5 передбачено захист від дискримінації у сфері зайнятості, необґрунтованої відмови у найманні на роботу і незаконного звільнення та додаткове сприяння у працевлаштуванні окремих категорій громадян.

Однією із форм дискримінації працівників є мобінг — систематичний психологічний тиск у вигляді цькування співробітника в колективі з метою зниження його авторитету та, зазвичай, подальшого звільнення. За змістом поняття «мобінг» майже тотожне поняттю «утиск», уже визначеному ст.1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (далі — Закон), дія якого поширюється на трудові відносини (ст. 5 цього Закону) [2]. Сьогодні проблема мобінгу особливо гостро постає у сфері незадекларованих трудових відносин, де щонайменше працює близько 6 млн працівників, які фактично позбавлені гарантій та прав на гідні умови праці й можливості документально підтвердити порушення їхніх прав у судовому порядку. Кодекс Законів про працю України і проєкт Трудового кодексу [3] містить антидискримінаційні гарантії для працівників, а також право працівників на відшкодування роботодавцем моральної шкоди за порушення законних прав громадян, для прикладу, у чинному Трудовому кодексі це статті 2-1 , 22 і 237-1. Новели проєкту Трудового кодексу передбачають, зокрема, покладання на роботодавця зобов'язання доказувати в суді відсутність фактів дискримінації (частина 3 статті 3), а також компенсувати моральну шкоду в разі невиконання свого обов'язку шанувати честь, гідність та інші особисті немайнові права працівника (ст. 366).

Закликаємо роботодавців забезпечити додержання прав і гарантій працівників в умовах дії обмежень встановлених на час воєнного стану.

Список використаної літератури

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії ВРУ 28.06.1996 р., ст.ст.21-24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Про засади запобігання та протидії дискримінації : Закон України №5207-VI від 06.09.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
3. Кодекс законів про працю України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/322-08>

УДК 343.353

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКАРСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Ярина Гаврилюк, здобувачка вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, yaryna.havryliuk@gmail.com

Науковий керівник – **Ольга Капітан**, доктор філософії в галузі права, доцент, доцент кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

На сьогоднішній день до найважливіших завдань держави належить охорона життя і здоров'я людини та громадянина. Тому питання забезпечення і захисту прав, свобод та законних інтересів людини посідає важливе місце в суспільному житті та у медичній сфері. Збереження лікарської таємниці можна віднести до основного обов'язку медичних працівників. Це поняття регулюється різноманітними нормативно-правовими актами, зокрема сюди можна віднести Конституцію України, як Основний Закон держави, Цивільний кодекс України, Закон

України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», Закон України «Про інформацію», Указ Президента України «Про Клятву лікаря» тощо. Також цей обов'язок закріплений і у різних міжнародних актах, а саме у Європейській Конвенції з прав людини, Женевській декларації Всесвітньої медичної асамблеї, Положенні про захист прав та конфіденційності пацієнта та ін.

До лікарської таємниці відноситься інформація щодо факту звернення людини до лікувального закладу за медичною допомогою, стану здоров'я пацієнта, діагнозу, огляді та його результатів, методів лікування, обставин, які передували захворюванню або спровокували його, інформації про інтимне та сімейне життя людини та інші відомості, що були отримані при медичному обстеженні пацієнта. Такі відомості можуть розголошуватися як усно, так і письмово, це, наприклад, у телефонній розмові, по телебаченню, у доповіді, виступі тощо. До суб'єктів збереження лікарської таємниці відносяться не лише лікарі, а й увесь медичний персонал, який також безпосередньо може мати доступ до відомостей пацієнта.

Заборона щодо розголошення лікарської таємниці закріплена у статті 32 Конституції України, яка передбачає, що «ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України» [1]. Також ч.1 ст. 286 Цивільного кодексу України вказує, що «фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні» [2]. Це зазначено і у статті 39-1 ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Про цей обов'язок говориться і у статті 40 цього ж закону, де зазначено, що не мають права розголошувати відомості медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з

виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя громадянина, крім випадків, які передбачені законодавчими актами. Обов'язок про лікарську таємницю впливає і з Клятви лікаря, в якій зазначається про її збереження і не використання на шкоду людині.

Законодавством передбачені випадки, коли інформація, яка становить лікарську таємницю може бути розголошена без відома особи. Сюди можна віднести:

— батьки (усиновлювачі), опікун, піклувальник мають право на отримання інформації про стан здоров'я дитини або підопічного (ч.2 ст.39 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я») [3];

— якщо інформація про хворобу пацієнта може погіршити стан його здоров'я або погіршити стан здоров'я фізичних осіб, зашкодити процесові лікування, медичні працівники мають право надати неповну інформацію про стан здоров'я пацієнта, обмежити можливість їх ознайомлення з окремими медичними документами (ч.4 ст.39 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я») [3];

— у разі смерті пацієнта члени його сім'ї або інші уповноважені ними фізичні особи мають право бути присутніми при дослідженні причин його смерті та ознайомитися з висновками щодо причин смерті, а також право на оскарження цих висновків до суду (ч.5 ст.39 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я») [3];

— організації надання особі, яка страждає на тяжкий психічний розлад, психіатричну допомогу, у випадку провадження дізнання, попереднього слідства або судового розгляду за письмовим запитом особи, яка проводить дізнання,

слідчого, прокурора та суду (п. 1,2 ч. 4 ст. 6 Закону України «Про психіатричну допомогу»);

— розкриття медичним працівником відомостей про позитивний ВІЛ-статус особи партнеру (партнерам) дозволяється, якщо людина, яка живе з ВІЛ, звернеться до медичного працівника з відповідним письмово підтвердженим проханням, або якщо людина, яка живе з ВІЛ, померла, втратила свідомість або існує ймовірність того, що вона не опритомніє та не відновить свою здатність надавати усвідомлену інформовану згоду (п. 2 ч. 5 ст. 13 Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий та соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ»);

— лікувально-профілактичні заклади, до яких звернулися або були доставлені потерпілі внаслідок нещасних випадків, протягом доби надсилають письмове повідомлення за встановленою формою (п. 6 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру») тощо.

За незаконне розголошення лікарської таємниці законодавство передбачає кримінальну відповідальність (ст. 132 «Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби», ст. 145 «Незаконне розголошення лікарської таємниці»).

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. №435-IV
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

3. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. №2801-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#n2>

УДК 342.7

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ярина Гаврилюк, здобувачка вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, yaryna.havryliuk@gmail.com

Науковий керівник – **Вікторія Тушницька**, старший викладач кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

В умовах війни тема захисту прав дітей набуває особливої актуальності, оскільки саме діти та підлітки є однією з найуразливіших та беззахисних категорій цивільного населення. Воєнні дії та окупація негативно впливають на життя дітей, їхнє здоров'я, як фізичне, так і психічне, нормальний розвиток, можливість на подальше повноцінне життя в майбутньому. Це найбільшим чином стосується дітей, які безпосередньо перебувають у зонах бойових дій, на окупованих територіях або є внутрішньо переміщеними особами.

Основними міжнародними нормативно-правовими актами, що регулюють питання охорони і захисту прав дітей в умовах війни є: Конвенція ООН про права дитини, Декларація прав дитини, Женевська конвенція про захист жертв війни, Додаткові протоколи до Женевської конвенції, Римський статут Міжнародного кримінального суду, Резолюції Ради Безпеки ООН та інші.

Згідно ст. 1 Конвенції ООН про права дитини зазначається, що «дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше», а ст. 3 вказує, що «в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини» [1].

В Україні основним законом що регулює дане питання є Закон України «Про охорону дитинства». В ньому зазначається, що дитиною, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів є «дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, у тому числі в полоні» [3].

Постановою Кабміну України від 22.03.22 року внесені зміни до деяких нормативно-правових актів щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану, а саме: тимчасове влаштування дітей до дитячого будинку сімейного типу; тимчасове влаштування дітей у прийомні сім'ї; тимчасове влаштовування дітей, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування; спрощена процедура взяття дитини під опіку/піклування. У Постанові зазначається, що пункт 2 Положення про дитячий будинок сімейного типу доповнюється новим положенням: «під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану до дитячого будинку сімейного типу можуть влаштовуватися діти, які залишилися без

батьківського піклування, на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей у дитячому будинку сімейного типу» [4]. Також питання влаштування дітей до дитячого будинку сімейного типу тепер не виноситься на розгляд Комісії з питань захисту прав дитини.

Сімейний кодекс України зазначає, що на влаштування дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування, до дитячого будинку сімейного типу або до прийомної сім'ї насамперед потрібна згода самої дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити [2]. В умовах надзвичайного або воєнного стану діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, діти, які залишилися без піклування батьків, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, можуть тимчасово влаштовуватись до інших закладів, в яких передбачено цілодобове перебування дітей, у населених пунктах, в яких можливо забезпечити безпеку дітей з урахуванням їх віку та стану здоров'я. Відбулися також зміни і у процедурі взяття дитини під опіку чи піклування, зокрема особа, яка перебуває у сімейних, родинних відносинах (у тому числі хрещені батьки) подає службі у справах дітей за місцем свого проживання або за місцем виявлення дитини необхідні документи за місцем проживання заявника або через Портал «Дія» та можуть не проходити курсу навчання з виховання таких дітей.

На законодавчому рівні потребує вирішення питання примусової депортації українських дітей російськими військовими. Конвенцією про захист цивільного населення під час війни забороняється, незалежно від мотивів, здійснювати примусове переселення або депортацію осіб на територію

окупаційної держави або на територію будь-якої іншої держави, незалежно від того, окупована вона чи ні. Згідно з Римським статутом, насильницька передача дітей з однієї людської групи до іншої є одним з елементів геноциду. Окрім того, всиновлення дітей без згоди родичів заборонено не тільки нормами Міжнародного гуманітарного права, а ще Конвенцією про права дитини.

Список використаної літератури

1. Конвенція про права дитини : Конвенція; ООН від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_021
2. Сімейний кодекс України : Кодекс України; Кодекс, Закон від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2947-14>
3. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2402-14>
4. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.03.2022 № 349. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/349-2022-%D0%BF>

УДК 347.91

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Діана Галац, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1-го курсу заочної форми навчання, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, dianahalats@gmail.com

Науковий керівник – Олена Різенко, кандидат юридичних наук, доцент кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Зараз Україна проходить найважливіший етап становлення її незалежного соціального та правового розвитку, який відбувається в умовах воєнного стану, введеного внаслідок збройної агресії з боку росії.

Довготривалий процес реформування системи правосуддя в Україні, що базується на необхідності наблизити національну правову та судові системи до європейських стандартів, залишився незавершеним і через це виникло ще більше проблем зі звершенням правосуддя.

У Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, затвердженій Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276, прямо визначено пріоритет розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема, шляхом практичного впровадження інституту медіації і посередництва [1].

Процес законодавчого закріплення альтернативних способів вирішення спорів був тривалим, але Верховна Рада прийняла

Закон України № 1875- IX 16 листопада 2021 року «Про медіацію», що набрав чинності 15 грудня 2021 року [2].

Тільки після прийняття профільного закону, який є рамковим, а також внесенням змін до процесуальних кодексів, Україна стала на шлях офіційного визнання такого інструменту та пошуку стимулів для його застосування, визначення статусу, прав, обов'язків та вимог до медіатора, введення послуги медіації, а також процедури проведення медіації.

24 лютого 2022 року Верховною радою України було введено воєнний стан через пряме повномасштабне вторгнення росії на територію України [4], який неодноразово продовжувався та безумовно впливає на роботу всієї правової системи.

Однак, Закон України № 389-VIII від 12 травня 2015 року “Про правовий режим воєнного стану” передбачає, що повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені [6].

Також Основний закон встановлює, що право на судовий захист встановлене статтею 55 Конституції України не може обмежуватись навіть за умови оголошення воєнного стану. Проте, в дійсності, з 24 лютого українська судова система зіткнулася із цілим рядом факторів, які унеможливають доступ до правосуддя та право судовий захист для значної кількості громадян України.

Здійснення правосуддя в Україні в умовах воєнного стану ускладнене рядом системних проблем, частина з яких посилилась, а інша виникла безпосередньо внаслідок збройної агресії. Тож проблеми з доступом до правосуддя, доцільно було б вирішувати за допомогою альтернативних способів вирішення спорів, зокрема інтенсивного розвитку та впровадження інституту медіації в Україні.

Якщо розглядати медіацію, як допоміжний інститут правової системи, що покликаний утверджувати верховенство права та служити справедливості, то це дозволить сторонам спору обирати найефективніший і прийнятний для них варіант вирішення спору.

Отож, медіація допомагатиме, як і розвантаженню судової системи, так і базуючись на інтересах сторін протягом розумного строку вирішити спір та виконати угоду за результатами процедури, внаслідок чого буде досягнута мета правосуддя.

Список використаної літератури

1. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015– 2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text>
2. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
3. Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні": Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Христина Дідик, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, dayinua@gmail.com
Науковий керівник – **Юлія Коверко**, кандидатка економічних наук, доцентка, в.о. завідувача кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Статтею 16 Конституції України закріплено обов'язок держави щодо забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу [1].

За рік військової агресії рф проти України окупанти завдали довікільню України збитків на суму більше 1,9 трильйона гривень, задокументовано понад 2 300 злочинів проти природи. Майже 3 млн гектарів лісу в Україні були охоплені воєнними діями. Через війну понад 4,6 млн людей в Україні мають проблеми з доступом до питної води; пошкоджено чи зруйновано понад 227 підприємств, заводів та фабрик, включаючи підприємства хімічної галузі. З перших днів повномасштабного вторгнення рф зафіксовано більш як 250 випадків екоциду.

Масштаби нищення ворогом довікільля вже давно вийшли за межі державних кордонів та стали предметом обговорень на найвищих рівнях. На зустрічі G7 в кінці 2022 року Президентом України було озвучено мирний план, який передбачає в тому числі і припинення агресором екоциду в Україні. Терористи

наражають Україну та весь світ на ядерну небезпеку. На Чорнобильській АЕС окупанти завдали збитків щонайменше на 2,5 млрд гривень. Високим залишається рівень ядерної загрози на Запорізькій АЕС.

Поняття «екологічна безпека» закріплено на законодавчому рівні. Відповідно до статті 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» екологічна безпека є таким станом навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. У розділі 11 вищезазначеного закону вказані заходи щодо забезпечення екологічної безпеки, зокрема це: вимоги екологічної безпеки транспортних засобів (ст. 56); вимоги щодо військових оборонних об'єктів і військової діяльності (ст. 58); вимоги щодо охорони довкілля від неконтрольованого і шкідливого біологічного впливу (ст. 53) та ін. [2].

Екологічна безпека є складовою частиною національної безпеки. Усі аспекти національної безпеки міцно пов'язані між собою, і розв'язання переважної більшості проблем екологічної безпеки можливе тільки в комплексі з іншими аспектами національної безпеки.

На виконання Указу Президента України від 21 квітня 2022 р. № 266/2022 «Питання Національної ради з відновлення України» утворено Національну раду з відновлення України від наслідків війни. До складу Робочої групи «Екологічна безпека» увійшло більше 200 учасників – експертів, провідних науковців у галузі охорони довкілля, представників державних органів, проектів міжнародної технічної допомоги, організацій громадянського суспільства та бізнесу. Робочою групою визначено п'ять пріоритетних напрямів у сфері екобезпеки, серед яких: кліматична політика – запобігання та адаптація до

зміни клімату; екологічна безпека та ефективне управління відходами; збалансоване використання природних ресурсів в умовах підвищеного попиту і обмежених пропозицій; збереження природних екосистем і біологічного різноманіття, відновлення та розвиток природоохоронних територій та об'єктів; ефективне державне управління у сфері охорони довкілля та природокористування [3]. Очевидно, реалізація заходів за такими напрямками матиме позитивний вплив на стан довкілля і забезпечення екологічної безпеки.

Значимою рисою екологічної безпеки є усвідомлення не тільки ціннісного характеру безпеки існування самого суспільства, але й осмислення виняткової значимості для людства самої природи як умови і передумови соціального буття, первинного джерела суспільних благ. Військові конфлікти є найбільш серйозною причиною погіршення стану і деградації навколишнього природного середовища. У зв'язку з ситуацією, яка склалась в нашій державі, вдосконалення системи забезпечення екологічної безпеки повинно стати одним із пріоритетних напрямів державної політики.

Істина, яку не розуміє рф, однак усвідомлює весь світ, дуже проста – будь-який воєнний конфлікт не має локального характеру, коли йдеться про довкілля. Екосистеми не можна розділити умовними кордонами, просто намалювавши їх на карті. Якщо руйнується природна рівновага в одній геолокації, це обов'язково відчує інша.

Список використаної літератури

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.04.2023 р.)

2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 10.07.2022 № 1264-XII.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 20.04.2023 р.)

3. Проект Плану відновлення України: Матеріали робочої групи «Екологічна безпека».

URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/environmental-safety-assembly.pdf> (дата звернення: 20.04.2023 р.)

УДК 343.8

ВИПРАВЛЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ЯК МЕТА ПОКАРАННЯ

Леся Дідух, здобувачка вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, lesiadiduh2001@gmail.com

Науковий керівник – **Богдан Телефанко**, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Коли особа вчиняє злочин, вона знає, що на неї чекає відповідне покарання. Тобто злочин і покарання мають тісний зв'язок. Проте не достатньо лише покарати людину за її злочинні діяння. Згідно з ст. 50 Кримінального кодексу України, покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами [1].

Особа, яка відбула покарання повинна повернутися до свого попереднього життя в суспільство, а це не просто. Суспільство

очікує, що держава подбала про те, щоб ця особа виправилася, змінила свою протиправну поведінку на правослухняну.

Згідно з ст. 6 Кримінально-виконавчого кодексу України, виправлення засудженого – процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки. Проте «на практиці стає зрозумілим, що виправлення – це правовий міф, оскільки досягнення правосвідомості вже кримінально зараженої особи в умовах системи виконання кримінальних покарань майже неможливе» [4].

Кримінально-виконавче законодавство визначає, що встановлений порядок виконання та відбування покарання (режим), пробація, суспільно корисна праця, соціально-виховна робота, загальноосвітнє і професійно-технічне навчання та громадський вплив є основними засобами виправлення і ресоціалізації засуджених [2]. Тому основну увагу персоналу органів і установ виконання покарань, інших інституцій, залучених до цього процесу, варто зосереджувати на створенні умов, за яких засуджені мали б можливість самостійної зміни свого ставлення до життя, формування необхідних навичок для вдалої ресоціалізації [4, с. 350].

Режим у виправних і виховних колоніях повинен забезпечувати: ізоляцію засуджених; постійний нагляд за ними; виконання покладених на них обов'язків; реалізацію їхніх прав і законних інтересів; безпеку засуджених і персоналу; роздільне тримання різних категорій засуджених; різні умови тримання засуджених залежно від виду колонії; зміну умов тримання засуджених (ч. 1 ст. 102 КВК України).

Басалюк Н. В. визначила ряд недоліків в ізоляції особи, що в свою чергу негативно впливає на мету виправлення:

1. присутня каральна сегрегація – часто до позбавлення волі засуджуються соціально незахищені верстви населення, які після виходу на волю не мають роботи, житла, втратили соціальні зв'язки. Таким чином, ізоляція посилює несприятливе становище осіб;

2. через несприятливі умови тримання засуджених в установах виконання покарань, вони мають на рівні із виправленням такі ж шанси ще більше бути втягнутими у злочинне середовище;

3. відсутність окремого приміщення сприяє не лише насильству, яке супроводжує тюремне життя, але і швидкому розповсюдженню інфекційних хвороб, якими страждають засуджені, що залишає невирішеним проблеми захисту основоположних прав людини [3, с. 328-329].

Таким чином, потрібно створювати такі умови відбування покарання, за яких засуджені самі ставали б на шлях виправлення і ресоціалізації.

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Кримінально-виконавчий кодекс України (ВВР), 2004, № 3-4, ст. 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>
3. Басалюк Н. В. Ізоляція як характерна ознака покарання у виді позбавлення волі: проблемні аспекти. Видавничий дім «Гельветика». 2022. С. 328-331.
4. Шахрай К. В., Галацевич Н. С. Виправлення засуджених як бажана мета покарання: проблеми праворозуміння. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 348-350.

УДК 346.1

ЗАКОНОПРОЕКТ 6013: ДОЦІЛЬНІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ ТА ЙОГО РИЗИКИ

Вероніка Дяків, здобувачка вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, dakivveronika@gmail.com

Науковий керівник – Христина Кульгавець, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

У вересні 2021 року на розгляд Верховної Ради України було внесено проект Закону № 6013 «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» (далі – законопроект № 6013) [1]. Ключовою метою цього законопроекту, як відомо, є визнання Господарського кодексу України [2] таким, що втратив чинність. Окрім того, у разі прийняття цього нормативного акту, передбачена примусова реорганізація усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності в господарські товариства.

Унаслідок недостатньої комплексності та системності перед розглядом у першому читанні, до законопроекту № 6013 було подано багато зауважень і пропозицій, що відображено у висновках Головного науково-експертного управління Верховної Ради, Національної академії наук України, Координаційного бюро з проблем правових основ підприємницької діяльності, господарського та комерційного права Національної академії правових наук України, Українського союзу промисловців і підприємців та багатьох інших фахових об'єднань країни.

Після певних доопрацювань на початку 2023 року законопроект № 6013 було прийнято за основу із продовженням строку підготовки. Разом з тим, документ все ще не позбавлений критики з боку представників підприємництва, державного та комунального сектору економіки, науковців, аргументи яких зводяться до наступного:

По-перше, скасування Господарського кодексу призведе до ускладнення залучення іноземних інвестицій та гарантування прав іноземних інвесторів, що стане істотним фактором стримання й пригальмовування повоєнного відновлення країни. Наприклад, на сьогодні ГКУ є єдиним документом, що визначає засади функціонування спеціальних (вільних) економічних зон, організації та здійснення інших видів спеціальних режимів господарської діяльності [3].

По-друге, невідповідність законопроекту № 6013 положенням Конституції України та принципу верховенства права (зокрема, його положення про припинення діяльності підприємств).

По-третє, у результаті прийняття законопроекту відбудеться підступна заміна термінів «суб'єкт господарювання», «підприємство», «господарська діяльність» на «суб'єкт підприємництва», «підприємницька діяльність», що призведе до суперечностей та термінологічних розбіжностей з положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Зокрема, у тексті цієї угоди використовуються такі терміни як «господарська діяльність» (ст. 135, 149, 151, 422), «економічна діяльність» (ст. 86), «суб'єкт господарювання» (ст. 76, 253, 254, 355, 378), «суб'єкт господарської діяльності» (ст. 86, 282), «приватні суб'єкти господарювання» (ст. 149), «державний суб'єкт господарювання» (ст. 277), «об'єднання суб'єктів господарювання» (ст. 254). «державне підприємство» (ст. 149). «комунальне господарство» (ст. 148) тощо.

По-четверте, порушуються принципи та процедури прийняття регуляторних актів, встановлених Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

По-п'яте, вже після першого читання законопроекту № 6013 бити на сполох почали аграрії, закликаючи ініціаторів прийняття цього документу до діалогу.

Таким чином, умовах воєнного стану прийняття такого закону породжує численні економічні, правові та корупційні ризики, що є прямою загрозою національній безпеці та обороноздатності України.

Список використаної літератури

1. Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період : законопроект від 09.09.2021 № 6013. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72707

2. Господарський кодекс України від Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

3. Устименко В. Законопроект 6013 має корупційну складову і суперечить міжнародним стандартам. *Юридичний вісник*. № 11-12 (1443-1444), 16-31 березня 2023. URL: <https://www.iepd.kiev.ua/?p=14735>

УДК 344.22

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ

Вероніка Дяків, здобувачка вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, dakivveronika@gmail.com

Науковий керівник – **Богдан Телефанко**, кандидат юридичних наук, професор кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Сексуальне насильство під час війни є поширеним явищем, як частина широкомасштабного нападу на цивільне населення або актів геноциду проти народу. Воно набуває масового характеру та вчиняється проти багатьох осіб із метою досягнення військових цілей, послаблення волі й супротиву громади, залякування і приниження.

Під час війни поширені різні форми сексуального насильства: зґвалтування, погрози зґвалтування, каліцтво статевих органів, примусова проституція, примус дивитися на сексуальну наругу, сексуальне рабство, примусова вагітність, примусовий аборт, примусове оголення, які за певних умов вважаються воєнними злочинами. За такі злочини передбачена кримінальна відповідальність і саме тому важливо фіксувати злочини та збирати докази, свідками чи постраждалими від яких ви стали, для притягнення винних до відповідальності, у тому числі в міжнародних судових установах. Ці злочини не мають строку давності.

З початку повномасштабної війни, мільйони українок, у пошуках безпечного місця вирушили за межі держави. При цьому знайшлися особи, які вирішили скористатися вразливим станом жінок і дітей. Отже, при перетині кордону існують

ризика постраждати як від торгівлі людьми, трудової чи сексуальної експлуатації, так і від сексуального насильства. За таких умов дотримання простих заходів безпеки може вберегти Вас від небажаних наслідків: 1) намагайтеся доєднатися до групи. Жінки, які перетинають кордон наодинці, вдвох чи з дітьми – насамперед у групі ризику; 2) не давайте свої документи в руки нікому, крім прикордонників; 3) звертайтеся за допомогою лише до офіційних або перевірених пунктів. Перевіряйте будь-яку інформацію в офіційних джерелах на сайтах органів державної влади або правозахисних організацій. Не соромтеся задавати уточнюючі запитання, це може Вас врятувати; 4) намагайтеся користуватися послугами транспортних компаній чи перевізників, дані про яких Ви можете перевірити (наприклад: відгуки на сайтах, у мобільних додатках і т.п.). Якщо Ви не отримали притулок в офіційному пункті тимчасового розміщення, будьте обережні при виборі місця ночівлі; 5) заздалегідь потурбуйтеся, щоби мати контакти посольства/консульства України в країні, куди Ви прямуєте.

За сексуальне насильство, яке чинять військові, передбачено відповідальність. Її призначають за результатами розгляду судових справ у Міжнародному кримінальному суді в Гаазі, створеними трибуналами або національним судом України. Відтак важливо фіксувати злочини та збирати максимум доказів для притягнення винних до відповідальності.

Наприклад, Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (1949) в статті 14 передбачає, що військовополонені за будь-яких обставин мають право на повагу до їхньої особи й честі. Також там зазначено, що «з жінками слід поводитися з усією повагою, зумовленою їхньою статтю».

Засади Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни (1949), а саме стаття 27, передбачають,

що «жінки потребують особливого захисту від будь-якого зазіхання на їхню честь, зокрема захисту від зґвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню гідність».

Що стосується національного законодавства, то відповідальність за порушення законів і звичаїв війни встановлено в Кримінальному кодексі України. Відповідно до ст. 438 ККУ гарантує покарання за Жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років.

2. Ті самі діяння, якщо вони поєднані з умисним вбивством, - караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі.

Кримінальний кодекс в окремій статті 442 передбачає також відповідальність за злочин геноциду. Останній трактується як «діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу».

Залежно від обставин вчинення статевого насильства військовими його можна також кваліфікувати як інші воєнні злочини, а саме умисне вбивство, катування або нелюдське поводження, умисне заподіяння сильних страждань або серйозних тілесних ушкоджень чи шкоди здоров'ю, заподіяння особам, які перебувають під владою протилежної сторони, фізичних ушкоджень, що спричиняють смерть чи серйозно загрожують здоров'ю таких осіб, зазіхання на особисту гідність, зокрема образливе і принизливе поводження.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс України від 15.04.2023 р. №2341-III
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 08.02.2006, №995_153, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text
4. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 08.02.2006, №995_154 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

УДК 347.97

РОЛЬ І МІСЦЕ ПЕРЕКЛАДАЧА У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ МОВИ СУДОЧИНСТВА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Остап Капелюжний, здобувач вищої освіти 3-го курсу заочної форми навчання, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, ukitrans@wp.p

Науковий керівник – **Богдан Мелех**, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Реалізація одного з основних принципів цивільного процесу – мови судочинства – має важливе значення для повноти здійснення прав та обов'язків учасників судового провадження. Спеціальним суб'єктом забезпечення цього права виступає перекладач, який залучається для осіб, які не володіють мовою судочинства. Застосування даного принципу в цивільному процесі є відправною точкою для визначення місця та ролі перекладача у розгляді судової справи [1] У ст. 3 ЦПК України зазначено, що однією із основних засад цивільного судочинства є, після верховенства права, повага до честі і гідності, рівність усіх учасників судового процесу перед законом та судом. Згідно з положенням ст. 9 ЦПК України цивільне судочинство в судах провадиться державною мовою. Відповідно, участь перекладача в процесі розглядається як конституційна гарантія прав громадян та інтересів правосуддя.

Для участі перекладача в процесі обов'язковою є ініціатива особи, яка не володіє мовою судочинства. У випадку, коли суд бачить, що особа не володіє мовою судочинства, проте не заявляє клопотання про залучення перекладача, суд повинен в

інтересах судочинства та захисту прав особи на свій розсуд залучити перекладача. Так, відповідно до ЦПК України перекладачем «може бути особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється цивільне судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухонімими» [2, ст. 75]. Отже, перекладач є фахівцем у галузі спеціальних (лінгвістичних) знань.

Перекладач повинен мати знання юридичної термінології, як української, так і іноземної, взяти на себе зобов'язання про нерозголошення відомостей, що стали йому відомі при участі у справах.

У разі необхідності перекладач повинен підготувати коментар до перекладеного документа та позначити суттєві місця, пояснити значення іншомовних слів, які відображають соціокультурні та етнорелігійні явища народу, представником якого є автор перекладеного документа.

Переклад процесуального документа, незалежно від того, чи є він сам по собі доказом у справі, є джерелом інформації про наявність чи відсутність обставин, що підлягають доведенню або спростуванню. Такий переклад є основою для доведення позиції учасників цивільно-правового спору. Тому переклад документа можна розглядати як своєрідний процесуальний акт, що забезпечує доступність інформації для оцінки, на підставі якої будується доведення обставин справи.

Функції перекладача полягають у встановленні фактичних даних за допомогою правильного та повного перекладу, сприянні учасникам процесу в отриманні інформації про обставини справи.

Перекладач у процесі розгляду цивільної справи судом і під час судового засідання має право: «задавати питання з метою уточнення перекладу, відмовитися від участі у цивільному процесі, якщо він не володіє достатніми знаннями мови, необхідними для перекладу, а також на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних із викликом до суду» [2, ст. 75, ч. 4].

Серед повноважень перекладача немає права на оскарження дій або бездіяльності суду щодо обмеження його прав. Перекладач зобов'язаний здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правильність перекладу своїм підписом у процесуальних документах. Існують дві форми перекладу, які використовуються в цивільному процесі: письмова й усна. Усний переклад використовується при проведенні процесуальних дій; спілкуванні перекладача з особою, яка не володіє мовою судочинства; розгляді цивільної справи в суді першої інстанції та при перегляді судових рішень. Письмовий переклад здійснюється у разі, коли необхідно перекласти письмовий документ мовою судочинства або з мови судочинства для вручення копій даного документа особі, яка не володіє мовою судочинства та у зворотному порядку для приєднання перекладу до матеріалів цивільної справи.

Отже, участь перекладача в цивільному процесі є гарантією забезпечення права на судовий захист особам, які беруть участь у справі, й не володіють або недостатньо володіють державною мовою. Саме тому процесуальний порядок участі перекладачів у цивільному процесі потребує удосконалення.

Список використаної літератури

1. Васильєва-Шаламова Ж. Роль та місце перекладача у реалізації принципу мови судочинства у цивільному процесі

України. Вісник Академії адвокатури України. 2015. Т. 12, № 1. С. 61–69.

2. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV : станом на 15 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 16.04.2023).

УДК 349.2

ЗМІНИ, ЩО ВІДБУЛИСЯ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ, У ЗВ'ЯЗКУ З ВВЕДЕННЯМ ВОЄННОГО СТАНУ

Марія Кізимишин, здобувачка вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, 1017200d@gmail.com

Науковий керівник – **Олег Винарчик**, кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

У зв'язку із повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України, основні напрямки діяльності та функції нашої держави зазнали змін. Зокрема, з метою забезпечення оборони держави, відповідно до законів України «Про оборону України» та «Про основи національного спротиву», Рада національної безпеки і оборони України вирішила увести в дію з 23.00 години 24 лютого 2022 року в повному обсязі план оборони України за сценарієм першим “Ескалація Російською Федерацією збройної агресії проти України, збройна агресія з боку інших держав або коаліцій держав – повномасштабне застосування воєнної сили проти України шляхом проведення військових операцій з

рішучими цілями, що може супроводжуватись інформаційними кампаніями, інформаційно-психологічними операціями, кіберопераціями та спеціальними операціями проти України, а також блокадою її портів, узбережжя, повітряного простору”.

Так, Указом Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» постановлено ввести в Україні воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб та Указом Президента України від 14 березня 2022 року № 133/2022 "Про продовження строку дії воєнного стану в Україні" продовжено строк дії воєнного стану в Україні з 05 години 30 хвилин 26 березня 2022 року строком на 30 діб.

У подальшому, відповідними Указами Президента України строк дії воєнного стану в Україні продовжено і такий триває і на час.

Таке рішення значно вплинуло та продовжує вносити свої корективи на всі сфери суспільного життя, відтак має юридичні наслідки, зокрема торкнулося змін у трудовому праві України, свідченням чого є ЗУ № 2352-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин» та ЗУ № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», що свідчить про те, що реалізація та реальне забезпечення конституційних прав і свободи людини і громадянина має актуальне значення.

Відповідно до внесених 19 липня 2022 року змін до ст. 119 Кодексу законів про працю України (далі КЗпП України) за військовослужбовцями передбачено збереження їх

попереднього місця роботи і посади, яку вони займали, однак роботодавці не зобов'язані зберігати за ними середній заробіток.

Крім того, ст. 23 КЗпП України було доповнено нормою, яка передбачає обов'язок інформувати працівників, що працюють за строковим трудовим договором, про вакансії, які відповідають їх кваліфікації та передбачають можливість укладення безстрокового трудового договору, а також обов'язок забезпечити рівні можливості таких працівників для його укладення. Порядок та процедура інформування не є чітко визначеними, тому роботодавець має право інформувати працівників у формі листа, надісланого на електронну пошту, особистим донесенням інформації та іншими ефективними способами.

Відбулися зміни стосовно оформлення трудового договору, за якими його письмова форма не є обов'язковою. Для оформлення необхідна заява працівника та наказ роботодавця про прийняття цього працівника на роботу.

Варто зауважити, що відповідно до ч. 2 ст. 2 Закону України №2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» при укладенні трудового договору в період дії воєнного стану умова про випробування працівника під час прийняття на роботу може встановлюватися для будь-якої категорії працівників.

Стаття 29 КЗпП України зі змінами передбачає, що перед початком роботи працівника за трудовим договором роботодавець зобов'язаний роз'яснити йому його права і обов'язки, повідомити про умови праці, наявність на робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, можливі наслідки їх впливу на здоров'я, його права на пільги, компенсації за роботу в таких умовах; ознайомити працівника з правилами внутрішнього трудового розпорядку та колективним

договором; визначити працівникові робоче місце, забезпечити його необхідними для роботи засобами; проінструктувати працівника з питань техніки безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці і протипожежної охорони. Однак щодо працівника з укладеним трудовим договором про дистанційну роботу, яка у зв'язку з воєнними діями набула масштабного поширення, роботодавець зобов'язаний проінформувати його лише про правила внутрішнього трудового розпорядку та про колективний договір і надати йому рекомендації щодо експлуатації обладнання та засобів, які надаються працівникові для виконання певного обсягу робіт.

Варто зауважити, що під час дії воєнного стану роботодавець має право без попередження і згоди працівників перевести їх на іншу роботу та в іншу місцевість для того, щоб відвернути чи ліквідувати наслідки бойових дій та обставин, загрозливих для життя чи критичних потреб людей, за таких умов: а) на території не ведуться бойові дії; б) відсутні протипоказання за станом здоров'я працівника; в) оплата не нижче середньої за попередньою роботою.

Відповідно до ч. 1 ст. 12 Закону України №2136-IX під час дії воєнного стану щорічна основна оплачувана відпустка надається працівнику тривалістю у 24 календарні дні. Роботодавець має право, але не обов'язок, надавати відпустку поза графіком. Працівнику критичної інфраструктури можуть відмовити у відпустці, якщо заміни нема, окрім винятків, визначених у ч. 2 ст. 12 Закону України №2136-IX.

Також з'явилися нові підстави припинення трудового договору. Зокрема, ст. 36 КЗпП доповнили такими новими пунктами: 8-1) смерть роботодавця – фізичної особи чи набрання законної сили рішенням суду про визнання такої фізичної особи безвісно відсутньою чи про оголошення її

померлою; 8-2) смерть працівника, визнання його рішенням суду безвісно відсутнім або оголошення померлим; 8-3) відсутність працівника на роботі й інформації про причини цієї відсутності тривалістю понад чотири місяці поспіль.

Наведене дає підстави для висновку, що питання організації трудових відносин в умовах дії режиму воєнного стану є одним із визначальних, оскільки йде мова про реалізацію конституційного права, передбаченого ст. 43 Конституції України.

При цьому, ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» став ключовим нормативним актом, що регулює особливості трудових відносин працівників установ, організацій і підприємств у країні незалежно від виду діяльності, форми власності та галузевої належності.

УДК 342.728

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Владислав Корженевський, здобувач вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, korzenevskijv@gmail.com

Науковий керівник – **Юлія Коверко**, кандидат економічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Триваюча повномасштабна війна рф проти України зумовила активізацію дій громадських організацій. З метою вираження інтересів різних груп населення, громадські організації проводять значний обсяг роботи, часто сприяючи вирішенню не лише поодинокого індивідуального питання або проблеми, що

виникає у невеликої групи людей – останнім часом можна говорити вже й про суттєвий вклад діяльності громадських організацій у життєдіяльність країни у цілому [1].

Відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року №4572-VI громадське об'єднання як добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів, утворюється як громадська організація або громадська спілка. Громадська організація є громадським об'єднанням, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи.

Громадський сектор є надважливим елементом у будь-якому суспільстві, але в часи війни його роль стає надзвичайно важливою. На жаль, саме громадські організації та активісти є найбільш вразливими під час війни, оскільки саме вони часто стають мішенями для ворожих дій. Проте, незважаючи на усі труднощі, громадські активісти продовжують працювати на перемогу України, докладаючи максимум зусиль для захисту нації.

У сучасних умовах війни із росією багато громадських організацій переформатували свою діяльність та виконують інші цілі, такі як надання фінансової та організаційної допомоги ЗСУ, внутрішньо переміщеним особам, постраждалим людям та тваринам, координація центрів допомоги для внутрішньо переміщених осіб, організація гуманітарної допомоги, автоволонтерство та інші [2]. Зокрема діяльність ГО «Молодіжне об'єднання «Свідомий вибір» з початком повномасштабного вторгнення російської федерації повністю змінила свої вектори діяльності, задля допомоги вище зазначеним верствам населення.

Та сьогодні, не зважаючи на роль громадських організацій, багато питань, які стосуються їх діяльності, потребують правового врегулювання. Наприклад, багато із нових напрямів діяльності громадських організацій не передбачені їх статутами, що порушує чинне законодавство.

Варто зазначити, що Постановою КМУ «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану» від 6 березня 2022 р. № 209 передбачено можливість проведення найбільш нагальних реєстраційних дій, серед яких і внесення змін до відомостей про громадську організацію. Водночас внесення змін до статуту (прийняття нової редакції статуту) громадської організації не є внесенням змін до відомостей про неї, що містяться у Єдиному державному реєстрі. Фактично зараз немає можливості зареєструвати зміни до статуту громадської організації. А відповідно до п. 133.4.4. Податкового Кодексу України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI встановлення факту використання неприбутковою організацією доходів (прибутків) для цілей інших, ніж визначені статутними документами, є підставою для виключення такої організації з Реєстру неприбуткових установ та організацій і нарахування податкового зобов'язання з податку на прибуток підприємств, штрафних санкцій і пені.

Отож, одним із нагальних питань сьогодення є усунення прогалин у регулюванні діяльності громадських організацій. Також доцільним сьогодні є створення координаційного органу з підтримки та розвитку громадського сектору, який би сприяв співпраці між громадянським суспільством, донорськими організаціями та владою України і значно полегшив би роботу громадських активістів.

Список використаної літератури

1. Дараганова Н.В. Критерії виокремлення громадської організації з-поміж інших громадських об'єднань. Актуальні проблеми приватного та публічного права : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 93-річчю з дня народження членкореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора Процевського О.І. (21 травня 2022 року). Харків, 2022. С. 390-393.

2. Як працюють громадські об'єднання в умовах воєнного стану. URL:

<https://www.pravda.com.ua/columns/2022/03/28/7335234/>

УДК 342.742.3

АЛЬТЕРНАТИВНА (НЕВІЙСЬКОВА) СЛУЖБА У ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Максим Лади́га, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, ladiga343@gmail.com
Науковий керівник – **Юлія Коверко**, кандидатка економічних наук, доцентка, в.о. завідувача кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Львів, Україна

Статтею 35 Конституції України визначено право кожного на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою [1]. Таке право закріплене і статтею 4 Закону України «Про військову службу та військовий обов'язок», згідно якої громадяни України мають право на заміну виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою згідно з Конституцією України та Законом України «Про альтернативну (невійськову) службу» [2].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу» альтернативна служба є службою, яка запроваджується замість проходження строкової військової служби і має на меті виконання обов'язку перед суспільством. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження права громадян на проходження альтернативної служби із зазначенням строку дії цих обмежень [3]. Законом визначено, що таку службу громадяни проходять на підприємствах, в установах, організаціях, що перебувають у державній, комунальній власності або переважна частка у статутному фонді яких є в державній або комунальній власності, діяльність яких у першу чергу пов'язана із соціальним захистом населення, охороною здоров'я, захистом довкілля, будівництвом, житлово-комунальним та сільським господарством, а також у патронажній службі в організаціях Товариства Червоного Хреста України. Строк альтернативної служби у півтора рази перевищує строк військової служби, встановлений для солдатів і сержантів, які проходять строкову військову службу в Збройних Силах України та інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях. Для осіб, які мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки

спеціаліста або магістра, строк альтернативної служби у півтора рази перевищує строк військової служби, встановлений для осіб, які мають відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень [3].

Починаючи з 24 лютого 2022 року в Україні діє воєнний стан, а разом з ним діють і певні обмеження прав та свобод громадян України. Альтернативна служба є заміщенням проходження строкової військової служби в мирний час, заміна ж військової служби альтернативною (невійськовою) під час дії правового режиму воєнного стану українським законодавством не передбачена.

Відповідно до частини 2 статті 35 Конституції України здійснення права на свободу світогляду і віросповідання (зокрема права сповідувати певну релігію і тому не брати до рук зброю, фактично перебувати на альтернативній службі) може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей [1]. Альтернативна (невійськова) служба під час воєнного стану не визначена і Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», так як існують обставини, коли має місце охорона громадського порядку, здоров'я, життя і моральності населення, захисту прав і свобод інших людей.

На практиці осіб, які належать до певних релігійних громад і які не можуть брати до рук зброю, а тому будуть неефективними під час виконання бойових завдань, можуть мобілізувати до війська на такі відносно «мирні» посади, як кухарі, водії, інженери. Тобто, мобілізовані громадяни зможуть іншим способом послужити державі та народу України, виконуючи інші суспільно-корисні роботи та завдання.

Список використаної літератури

1. Конституції України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.04.2023 р.)
2. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 19.04.2023 р.)
3. Про альтернативну (невійськову) службу : Закон України від 12.12.1991 р. № 1975-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12#Text> (дата звернення: 19.04.2023 р.)

УДК 342.7

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Віталій Лазорко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, lazorkowitalij@gmail.com
Науковий керівник – **Юлія Коверко**, кандидатка економічних наук, доцентка, в.о. завідувача кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Відсутність можливості в держави реагувати на всі запити в умовах повномасштабного вторгнення в Україну військ російської федерації активізувало розвиток волонтерського руху в Україні.

Відносини, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності в Україні, регулюються Законом України «Про волонтерську діяльність», відповідно до якого волонтерська

діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги [1]. Волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності. Відповідно до Закону волонтерська діяльність здійснюється за багатьма напрямками, серед яких:

- надання волонтерської допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;

- надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України;

- надання волонтерської допомоги для подолання наслідків бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації;
- утвердження української національної та громадянської ідентичності;
- надання волонтерської допомоги для подолання наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, а також для післявоєнного відновлення і розвитку України;
- надання волонтерської допомоги особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, збройною агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України тощо.

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності» від 15 серпня 2022 року № 2519-IX було прийнято важливі рішення для розвитку волонтерського руху в Україні, зокрема передбачено, що органи державної влади та місцевого самоврядування повинні забезпечувати сприятливі умови для здійснення волонтерської діяльності, підвищення суспільного престижу такої діяльності та створення передумов для її розвитку, підтримки та заохочення діяльності волонтерів в Україні. Державна підтримка волонтерської діяльності може здійснюватися шляхом: надання правової, організаційної, методичної, інформаційної допомоги волонтерам, організаціям та установам, що залучають волонтерів до провадження волонтерської діяльності на території України; розроблення та імплементації загальнодержавних цільових програм з підтримки розвитку волонтерства тощо.

В умовах здійснення мобілізації в Україні також виникла проблема, коли волонтерів, які беруть на себе частину функцій держави в питаннях соціального забезпечення, надаючи допомогу ЗСУ, внутрішньо переміщеним особам та особам, які постраждали через втрату свого майна, підлягають мобілізації на загальних підставах. Тому сьогодні виникає потреба у внесенні змін до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» у частині включення волонтерів до переліку осіб, які не підлягають мобілізації.

Волонтерська діяльність є таким видом діяльності, під час якої людина витрачає свій вільний час, енергію, навички та знання для того, щоб принести користь іншій особі, групі осіб чи навіть державі [2]. Очевидно, що правове регулювання волонтерської діяльності повинно врахувати позиції усіх зацікавлених осіб – як держави, так і самих волонтерів.

Список використаної літератури

1. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 16.04.2023 р.)

2. Горінов П.В., Драпушко Р. Г. Адміністративно-правове регулювання волонтерського руху в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 266-269.

УДК 342.7:355.2

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Юрій Нагірняк, здобувач вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, lamarka.ua@gmail.com
Науковий керівник – **Олена Різенко**, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Президентом України у зв'язку з військовою агресією РФ проти України на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України у межах своїх конституційних повноважень, які викладені у пункті 20 частини першої статті 106 Конституції України [1] та ґрунтуючись на положеннях Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [6], було введено воєнний стан. Указ Президента України №64/2022, виданий 24.02.2022 року [3], що набрав чинності разом із Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» [4], обмежує права і свободи людини і громадянина, а також вводить тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [6].

Конституція України встановлює сукупність прав та свобод, які можуть бути обмеженими та такими, що не можуть. Так, статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України [1] встановлено перелік прав та свобод, які можуть бути обмежені,

а саме: недоторканність житла, таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на повагу до приватного та сімейного життя, свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування, право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом, право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку громадянин вільно обирає або на яку вільно погоджується, право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів та право на освіту.

Окрім того, одним із головних в сучасному демократичному суспільстві є право власності, його обмеження та правова процедура такого обмеження у вигляді відчуження майна із власності регулюється окремим законом, а саме Законом України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» [5]. Важливим є примусове відчуження майна, яке може здійснюватися із попереднім або наступним повним відшкодуванням його вартості, реалізується воно за рішенням військового командування.

Сукупність прав, які не можуть бути обмежені, передбачені статтями 24, 25, 27-29, 40, 47, 51, 52, 55-63 Конституції України [1], до яких належать фундаментальні права: право особи на громадянство та зміну громадянства, право на життя, право на повагу до гідності, право на свободу та особисту недоторканність тощо.

Отож, із вищенаведених положень Конституції України та інших нормативних актів можна дійти висновку, що права людини в умовах війни поділяються на такі, котрі можуть бути обмеженими та такими, що є конституційно захищеними від обмеження. Сукупність прав, які не можуть бути обмеженими під час дії воєнного стану в Україні є невід'ємними і визначеними, зокрема у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права [2]. Такими правами кожної людини є її право на життя та гідність. Водночас при обмеженні прав слід керуватися принципом пропорційності та тільки в такій мірі, в якій це вимагають обставини, при умові, що такі заходи не є несумісними з іншими зобов'язаннями держави за міжнародним правом.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 19 жовтня 1973 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
4. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24

лютого 2022 року № 2102-IX. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>.

5. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17 травня 2012 року № 4765-VI. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>.

6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 № 389-VIII. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

УДК 342.7(477)

ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Марко Рілло, здобувач вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 181 «Харчові технології», факультет харчових технологій та біотехнологій, fhtb@ukr.net

Науковий керівник – **Ірина Тарас**, асистент кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Права людини та громадянина є невід'ємними та незмінними як у мирні часи, так і під час дії воєнного стану. 24 лютого 2022 року о 03:40 відбувся відкритий воєнний напад військами російської федерації на Україну, відтак Україна перебуває в умовах постійної військової загрози та правовому режимі воєнного стану з 24 лютого 2022 року. Не забуваємо про те, що російсько-українська війна розпочалась у лютому-березні 2014 року після збройного вторгнення росії на територію Криму з подальшою окупацією. Отже, враховуючи події в Україні, які тривають вже 9-ий рік свідчать про те, що у таких умовах права та свободи людей можуть бути обмежені, але це повинно

відбуватися в межах закону та з урахуванням гуманітарних принципів.

Воєнний стан є надзвичайним станом, коли загроза національній безпеці держави стає дуже високою та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, які необхідні для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки.

Указом Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 в Україні введено воєнний стан. Відповідно до ч. 3 Указу № 64/2022 на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України. Під час дії воєнного стану, уряд може встановлювати обмеження щодо свободи переміщення, збору та розповсюдження інформації, проведення масових заходів та інших прав та свобод громадян.

Однак, відповідно до статті 64 Конституції України, права та свободи людини та громадянина не можуть бути обмежені більш, ніж необхідно, а також в межах, які передбачені законом. Є фундаментальні права людини, які навіть під час дії воєнного стану не можуть бути обмежені, це: право на громадянство та зміну громадянства; право на свободу і особисту недоторканність; рівність конституційних прав і свобод та рівність перед законом; право на житло; право на рівні права і обов'язки в шлюбі та в сім'ї; право надсилати індивідуальні чи колективні звернення та отримати обґрунтовану відповідь на них; рівність прав дітей незалежно від походження; право на судовий захист прав і свободи людини і громадянина; право на відшкодування за рахунок держави чи органів самоврядування; право знати свої права то обов'язки; право на правову допомогу;

право не використовувати явно злочинні розпорядження чи накази; право на неможливість бути двічі притягнутим до юридичної відповідальності за одне й те саме правопорушення; презумпція невинуватості; право на те, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення, щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів. Відповідно, всі інші конституційні права та свободи людини і громадянина, можуть бути обмежені періоду воєнного стану, тільки в тій мірі, яка необхідна для безпеки держави та оборони країни, однак такі обмеження повинні бути обґрунтовані та мати мету забезпечення виконання прав і свобод інших людей, збереження державної безпеки та унеможливлення загрози життю та здоров'ю людей.

Крім того, обмеження прав під час воєнного стану повинні відповідати міжнародним стандартам та нормам прав людини. Зокрема, універсальна декларація прав людини та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права передбачають право на життя, свободу від катувань та жорстокого поводження, свободу думки, совісті та релігії, право на справедливий процес, право на свободу від усіх форм насильства. У разі порушення прав і свобод громадян під час воєнного стану, люди мають право на захист. Для цього можуть використовуватися різноманітні правові засоби, зокрема звернення до суду, національних та міжнародних органів захисту прав людини, заяви до правоохоронних органів.

Україна повинна дотримуватися міжнародних стандартів прав людини та гуманітарного права під час дії воєнного стану. Зокрема, держава повинна забезпечувати доступ до гуманітарної допомоги, включаючи медичну допомогу, продовольство, воду та житло, а також забезпечувати безпеку цивільного населення та уникнення випадків неконтрольованого насильства.

Проте, з огляду на останні події в Україні, можна зробити висновок, що дія воєнного стану не завжди забезпечує права та свободи громадян. Зокрема, під час Російсько-української війни ще з 2014 року були виявлені факти порушення прав людини та гуманітарного права, таких як викрадення, зникнення людей, жорстокість та поневолення населення. З першого дня вторгнення росія порушує правила ведення війни і масово чинить воєнні злочини. Крім того, російська влада веде активну інформаційну війну та застосовує шовіністичну пропаганду.

Також відомо, що під час дії воєнного стану уряд може запровадити цензуру, обмеження свободи слова та інших прав, що порушує міжнародні стандарти прав людини. У зв'язку з цим, важливо відмітити, що захист прав та свобод громадян під час дії воєнного стану має бути пріоритетним завданням держави.

УДК 347.94

ПРИНЦИПИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА ЯК РЕГУЛЯТОР ВІДНОСИН У ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ

Софія Савчук, здобувачка вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, miyoksofiaaa@gmail.com

Науковий керівник — **Богдан Мелех**, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Проблема принципів цивільного процесу займає одне з визначальних місць в науці цивільного процесуального права. Особливої актуальності це питання набуває в умовах

реформування цивільного процесуального законодавства. У нормотворчій діяльності принципи цивільного процесуального права впливають на зміст норм, що регулюють цивільне судочинство, сприяють систематизації цивільного процесуального законодавства, виявленню і виключенню з нього норм, що дисонують з системою цивільного процесуального права. У практиці правозастосування принципи цивільного процесу визначають загальні підходи у здійсненні правосуддя, сприяють правильному розумінню і тлумаченню норм процесуального права, становлять основу застосування аналогії права. Принципи слугують базою для напрацювання теоретичних концепцій будь-якої галузі права, у тому числі цивільного процесуального права.

Проте однією з найбільш недосліджених і суперечливих є проблема системи принципів цивільного процесуального права. У науковій літературі відсутня єдність поглядів щодо поняття системи принципів, немає опису статичної і динамічної структури системи, не досліджені складні процеси, які відбуваються всередині системи при взаємодії принципів, не вирішене питання про місце і роль кожного з принципів у рамках їх загальної системи, не вирішено багато проблемних питань, які пов'язані з недоліками реалізації вимог системи принципів на різних стадіях цивільного процесу.

Уявлення про систему принципів цивільного процесуального права відіграє чи не одну з найважливіших ролей у вченні про принципи цивільного процесуального права, оскільки розгляд будь-якого з принципів у відриві від усіх інших, від системи в цілому, без виявлення його місця в ній не дозволить зрозуміти справжнє значення принципу і його роль у врегулюванні суспільних відносин.

Можна визначати систему принципів цивільного процесуального права як цілісність та єдність її взаємопов'язаних елементів-принципів, які, розвиваючись, взаємодіють із правовим середовищем.

Також можна вважати сукупність принципів цивільного процесуального права у їх тісному взаємозв'язку і взаємозалежності як систему принципів цивільного процесуального права.

Науковцями запропоновані різноманітні критерії класифікації принципів цивільного процесуального права. Ряд учених класифікує принципи за джерелами закріплення, відповідно виділяють конституційні принципи цивільного процесуального права і принципи, закріплені галузевим законодавством.

У дещо іншому варіанті за даним критерієм принципи класифікують на принципи, закріплені Конституцією, законодавством про судоустрій та цивільним процесуальним законодавством.

Значно важливішим у практичному плані видається поділ принципів за сферою поширення. Даний класифікаційний критерій викликає чи не найбільші суперечки серед науковців. Система принципів права поділяється на групи в залежності від того, на яку сферу суспільних відносин вони поширюються: загальноправові принципи, що поширюють свою дію на право в цілому та характеризують особливості його змісту; міжгалузеві, що виражають зміст певних груп галузей; галузеві принципи, які характеризують зміст певних галузей; принципи правових інститутів.

Традиційний поділ принципів за сферою поширення, або дією в системі права, на три групи – загальноправові, міжгалузеві і галузеві, видається недостатньо обґрунтованим.

Ряд науковців пов'язують класифікацію принципів за сферою поширення із класифікацією за джерелом закріплення, через можна зазначити: оскільки розподіл принципів залежно від сфери суспільних відносин, на яку вони поширюються, є основою того, яким нормативним актом вони повинні бути закріплені, можливе і об'єднання названих класифікаційних критеріїв.

Дослідження проблеми класифікації принципів цивільного процесуального права дозволяє стверджувати, що серед науковців не існує єдиної точки зору щодо критеріїв поділу принципів цивільного процесу на окремі групи.

УДК 341

ПРАВО НА ОСВІТУ У ВОЄННИЙ ЧАС

Галина Смолінська, здобувачка вищої освіти 3-го курсу заочної форми навчання, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, hsmolinsk@gmail.com
Науковий керівник – **Юлія Коверко**, кандидат економічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри права.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Львів, Україна

Право на освіту належить до прав людини «другого покоління», тобто економічних, соціальних та культурних, покликаних забезпечити суспільний та індивідуальний розвиток. Прийняття у 1948 році Загальної декларації прав людини фактично дало початок цьому поколінню. Саме в цьому документі є задеклароване загальне право на освіту: «Кожна людина має право на освіту» [1, ст. 26].

Щодо теорії «поколінь права» слід зауважити, що перше покоління – право на життя, право на свободу та особисту

недоторканність, право на гідність особи, право на недоторканність приватного життя, свобода совісті і свобода думки – інтерпретуються юриспруденцією як невідчужувані й необмежувані. Третє покоління – право на мир, безпеку, незалежність (самовизначення народів), на здорове навколишнє природне середовище, на соціальний і економічний розвиток як людини, так і людства в цілому – є т. зв. солідарними, колективними правами, їх формування пов'язане із завершенням Другої світової війни. Четверте покоління прав людини щойно перебуває у стадії становлення, воно пов'язане із незалежністю й наявністю альтернатив для особи у її виборі правомірної поведінки в межах єдиного правового поля, норм моралі та релігії.

Через війну в Україні в нашому правовому полі стався зсув правових поколінь, адже коли відбувається порушення прав першого покоління, всі інші не можуть бути зреалізовані повною мірою. Як саме відобразилися воєнні дії на реалізації права на освіту? По-перше, загибель досі не з'ясованої кількості здобувачів освіти, педагогів, руйнування будівель закладів освіти, є незворотними втратами і тотальним обмеженням прав першого покоління. По-друге, згідно з указом Президента України [6] тимчасово обмежена низка конституційних прав і свобод людини, в тому числі – дія ст. 53 [2, ст 53]. По-третє, поглиблюється розвиток явища, яке в освіті отримало назву «освітнього розриву» – явища, що сформувалося у зв'язку із порушенням засадничих принципів організації нормативного освітнього процесу, зміст якого полягає у невідповідності наявних компетентностей у здобувачів освіти їх рівню освіти. Міністерство освіти і науки України у річницю воєнних дій виступило із заявою, за якою планується вимірювання двох років пандемії та року війни [5]. По-четверте, проблема

навчання на окупованих територіях обумовлює виникнення низки юридичних колізій, які різняться між собою співвідносно з рівнями освіти (дошкільна освіта; початкова освіта; базова середня освіта; профільна середня освіта; перший (початковий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти; другий (базовий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти; третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти; фахова передвища освіта; початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень вищої освіти; другий (магістерський) рівень вищої освіти; третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень вищої освіти) [7]. По-п'яте, не менш гострою є проблема освіти українських дітей та молоді за кордоном, оскільки в таких умовах і вітчизняні освітні стандарти не можуть бути виконані, і контроль за реалізацією права наших співгромадян за кордоном є ускладненим, про що зауважує Освітній омбудсмен України [4]. По-шосте, згідно із постановою КМУ [8] та інформацією щодо особливостей організації нового 2022/23 навчального року, випущеною МОН України [3], передбачено чимало особливостей проведення освітнього процесу в Україні, зокрема і забезпечення проведення освітнього процесу в різних форматах. Всі перелічені вище аспекти засвідчують комплексність та складність проблеми реалізації права на освіту в Україні у воєнний час.

Список використаної літератури

1. Загальна декларація прав людини (рос/укр) : Декларація Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1948 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
2. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

3. Міністерство освіти і науки України – Особливості організації 2022/23 навчального року. *Головна | Міністерство освіти і науки України.*

URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/osoblivosti-organizaciyi-202223-navchalnogo-roku>

4. Освіта в умовах воєнного стану | Освітній омбудсмен України. *Освітній омбудсмен України | Освітній омбудсмен України.*

URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>

5. МОН планує виміряти “освітніх розриви” у школярів за три роки – наразі в пошуку фінансування. *Нова українська школа | Веб-ресурс НУШ.*

URL: <https://nus.org.ua/news/mon-planuye-vymiryaty-osvitnih-rozryvy-u-shkolyariv-za-try-roky-narazi-v-poshuku-finansuvannya/>

6. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022.

URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

7. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 1 січ. 2023 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

8. Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні : Постанова від 22.06.2022 р. № 711.

URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-pochatok-navchalnogo-roku-pid-chas-diyi-pravovogo-rezhimu-voyennogo-stanu-v-ukrayini-i240622-711>

УДК 346.58

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИПУСКУ ВІЙСЬКОВИХ ОБЛІГАЦІЙ ВНУТРІШНЬОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЗИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вероніка Терпляк, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, veronikaterplak944@gmail.com

Науковий керівник – **Юлія Коверко**, кандидат економічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Повномасштабна війна в Україні, яку розв'язала росія потребує значних позапланових коштів, а це зумовлює пошук додаткових джерел фінансування бюджету. Одним із таких джерел є випуск військових облігацій внутрішньої державної позики, які покликані акумулювати кошти для забезпечення потреб Збройних Сил України та стабілізувати економіку держави в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Військові облігації є різновидом облігацій внутрішньої державної позики – цінних паперів, що розміщуються виключно на внутрішніх ринках капіталу і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їхньої номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій [1]. Кошти від облігацій залучаються до Державного бюджету України та використовуються на безперерйне забезпечення фінансових потреб держави в умовах воєнного стану – соціальні та оборонні.

Емітентом військових облігацій виступає Міністерство фінансів України, яке визначає час та обсяги випуску, строк їх

обігу, відсоткову ставку та інші умови емісії, а також виконує роль гаранта своєчасного погашення та сплати доходу за облігаціями.

Облігації розповсюджуються шляхом первинного розміщення та дорозміщення. Шляхом первинного розміщення розповсюджуються нові облігації, які за умовами випуску та обсягом прав, що надаються їх власникам, ще не були в обігу. Шляхом дорозміщення розповсюджуються облігації, які відповідають умовам випуску облігацій, що вже перебувають в обігу [2].

Перевагами інвестування у військові облігації є:

- 1) можливість поштучного їх придбання;
- 2) відсутність обмежень за статусом фізичних осіб та компаній;
- 3) отримання доходу у вигляді виплати відсотків (від 11,3 % до 18 %);
- 4) фіксація дохідності на весь період випуску цінних паперів;
- 5) відсутність необхідності підтверджувати джерело походження коштів;
- 6) гарантія повернення від держави всієї суми вкладень;
- 7) відсутність податку на прибуток та військового збору (у той час, як дохід, отриманий від розміщення банківського депозиту, підлягає оподаткуванню);
- 8) можливість укладати угоди РЕПО під заставу облігацій [3].

Постановою КМУ «Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» від 25 лютого 2022 р. № 156 з метою забезпечення виконання Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. № 64 та відповідно до Закону України «Про правовий режим

воєнного стану» передбачено здійснення державних внутрішніх запозичень в обсязі до 400 млрд гривень шляхом поетапного випуску облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» номінальною вартістю однієї облігації 1000 гривень, купонним періодом один рік, за плаваючою ставкою, яка обраховується виходячи із середнього значення облікової ставки Національного банку за річний період, який закінчується першого числа місяця, що передує місяцю здійснення чергових купонних виплат та починається першого числа цього ж місяця попереднього року, строком обігу до 30 років [4]. Станом на 01 березня 2023 р. портфель військових облігацій фізичних осіб склав 32 млрд гривень.

Отож, купуючи військові облігації, фізичні та юридичні особи допомагають зміцнити економіку України та сприяють її фінансовий стійкості. Крім цього військові облігації є альтернативою банківським депозитам та дозволяють диверсифікувати інвестиційний портфель.

Список використаної літератури

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
2. Ізвеков В. Військові облігації – можливість кожному підтримати країну. *Юридична газета online*. URL: <https://yur-gazeta.com/dumkaeksperta/viyskovy-obligaciyi--mozhlivist-kozhnomu-pidtrimati-krayinu.html>
3. Військові облігації: що це, переваги інструмента та допомога державі. URL: <https://vitatv.com.ua/novyny-kompaniy/viyskovy-oblihatiyyi-shcho-tse>
4. Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» : Постанова КМУ від 25 лютого 2022 р.

УДК 340.130.53

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ ДІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Людмила Фалінська, здобувачка вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, falinska.lud@gmail.com

Науковий керівник – **Богдан Телефанко**, кандидат юридичних наук, професор кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

Корупція – це зловживання посадовим становищем або владою для отримання неправомірної вигоди або приховування такої вигоди іншими способами. Це може включати підкуп, зловживання владою, вимагання хабарів, присвоєння чужого майна, підробку документів та інші дії, що мають на меті особисте збагачення.

До корупційних дій можуть відноситись такі дії:

1. Приймання/надання грошових чи інших матеріальних цінностей, послуг для отримання неправомірної вигоди.
2. Міжособисті зв'язки, що ґрунтуються на наданні чи отриманні послуг та інших неправомірних вигод.
3. Використання службового становища або влади для отримання неправомірних вигод.
4. Підроблення документів, завдання шкоди майну чи іншому майновому праву.
5. Систематичні порушення законів, правил та процедур з метою отримання неправомірних вигод.

6. Зловживання владою або службовим становищем.
7. Приховання фактів від громадськості, що мають загальний інтерес, з метою отримання неправомірної вигоди.
8. Членство в злочинній організації, яка займається корупційними діями.
9. Вчинення будь-яких інших дій, що мають на меті отримання неправомірної вигоди.

Запобігання корупції в умовах воєнного стану є особливо важливою задачею, оскільки залежно від рівня корупції може залежати здатність країни відстоювати свої інтереси в умовах війни та забезпечувати безпеку населення.

Протягом 2022 - 2023 р. суспільно відомими стали численні факти вчинення кримінальних корупційних правопорушень окремими службовими та посадовими особами, і вчинення таких злочинів саме в умовах війни лише підкреслює винятковий цинізм таких протиправних дій.

Боротися із корупцією під час війни можна по-різному. Головна ідея законопроекту №9049, зареєстрованого у ВР 22.02.2023 року «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні злочини, вчинені під час воєнного або надзвичайного стану», – встановити максимальне покарання за такий злочин із конфіскацією всього майна. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, розкрадання бюджетних коштів та ряд інших корупційних злочинів, вчинених під час воєнного та надзвичайного стану – каратимуться довічним ув'язненням та конфіскацією майна [1].

Проектом Закону № 7348 пропонується прирівняти корупційні діяння під час воєнного стану до державної зради [2].

У період дії воєнного стану та протягом одного року після його припинення чи скасування незаконного збагачення -

набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, активів, вартість яких більше ніж на шість тисяч п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян перевищує її законні доходи, є державною зрадою, - карається позбавленням волі на строк до 15 років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна та з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

Крім того, відповідно до статті 364 Кримінального кодексу України, зловживання владою або службовим становищем, які супроводжуються одержанням неправомірної вигоди, є кримінальним правопорушенням. Такі дії можуть бути кваліфіковані як корупція [3].

До переліку діянь, вчинених в умовах воєнного та надзвичайного станів, за які необхідно передбачити основне покарання у вигляді довічного позбавлення волі та додаткове – у вигляді конфіскації майна, народні обранці відносять ті, що закріплені у положеннях ст.ст. 191, 210, 354, 364, 365-2, 367, 368, 368-2, 368-5, 369-2 КК України.

Боротьба проти корупції в Україні в умовах воєнного стану продовжується. Окрім наявності відповідної політичної волі, така діяльність вимагає належного законодавчого забезпечення (комплекс нормативно-правових приписів, що регулюють механізми запобігання корупції, а також відповідальність за вчинення корупційних порушень), формування дієвої системи державних органів, забезпечення належного координування формування та реалізації антикорупційної політики, превентивні заходи запобігання корупції, а також її подолання в умовах воєнного стану.

Вчинення корупційних злочинів, зокрема, службовими особами, які займають відповідальне становище в умовах воєнного стану підриває довіру суспільства до влади,

правоохоронних органів та довіру наших міжнародних партнерів до держави загалом. Тому вкрай важливо максимально запобігти вчиненню таких злочинів в майбутньому.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні злочини, вчинені під час воєнного або надзвичайного стану : Проект Закону 9049 від 22.02.2023 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41419>
2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні діяння під час дії воєнного стану : Проект Закону 7348 від 04.05.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39559>
3. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

УДК 342.7

ПРАВА ТА СВОБОДИ ГРОМАДЯНИНА В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Юлія Федишин, здобувачка вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, fedyshin.yulia2003@gmail.com

Науковий керівник – **Богдан Мелех**, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

Збройна агресія російської федерації і її повномасштабне вторгнення на територію України змусили весь державний апарат і суспільство в цілому перейти до оперативного функціонування в умовах правового режиму воєнного стану.

Загалом воєнний стан – це особливий правовий режим, який встановлюється в Україні або в окремих її регіонах у разі збройної агресії та інших обставин, передбачених законом, і передбачає, що надані відповідним органам повноваження необхідні для відсічі збройній агресії та забезпечення національної безпеки.

У зв'язку з цим, можливим є також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина із зазначенням строку дії цих обмежень. Проте, незважаючи на складності сучасних реалій, захищаються виключно права людини. Це тому, що норми Конституції України визнають людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищими соціальними цінностями.

Відповідно до Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» постановляється, що у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України, а також вводитися тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України "Про правовий режим воєнного стану".

Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються.

Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Отже, навіть у період дії воєнного стану основні права людини та громадянина не обмежуються. Адже без їх

забезпечення та гарантій неможливе існування людини та країни у полі правової держави та демократії.

УДК 347.151.6

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОСМЕРТНОГО ДОНОРСТВА В УКРАЇНІ

Софія Фітель, здобувачка вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, fitelsofia2@gmasil.com

Науковий керівник – **Ольга Капітан**, доктор філософії в галузі права, доцент, доцент кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

Сьогодні трансплантація органів та інших анатомічних матеріалів є одним з поширених видів медичних послуг, що дозволяє відновити функції організму і врятувати життя людині.

У 2018 р. набув чинності Закон “Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині” [1], який врегульовує нові для України суспільні відносини, що стосуються донорства, зокрема, посмертного, тобто від “донора-трупа”. Як зазначено в Законі, це «померла особа, щодо якої в установленому цим Законом порядку отримано згоду на вилучення з її тіла анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів».

У незалежній Україні першу трансплантацію печінки від померлої людини було виконано Ніколенком у Запорізькому центрі трансплантації у 1994 році [2, с. 139].

Важливим питанням є надання згоди або незгоди на посмертне донорство. Відповідно до Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини»

така згода або незгода на посмертне донорство виражається у формі письмової заяви.

Кожна повнолітня дієздатна особа має право надати письмову згоду або незгоду на вилучення анатомічних матеріалів з її тіла для трансплантації та/або виготовлення біоімплантів після визначення її стану як незворотна смерть.

Відомості щодо наданих особою письмової згоди або незгоди на посмертне донорство, письмової заяви про відкликання наданої раніше такої згоди або незгоди вноситься до Єдиної державної інформаційної системи трансплантації органів та тканин. Після внесення зазначених відомостей до Єдиної державної інформаційної системи трансплантації органів та тканин відмітки про надання особою згоди або незгоди на посмертне донорство та про зміну цього волевиявлення за бажанням особи вноситься до паспорта громадянина України та/або посвідчення водія України на право керування транспортними засобами в порядку, встановленому законодавством.

Письмова заява особи про призначення повноважного представника засвідчується особистими підписами особи, яка призначає повноважного представника, та особи, яка призначається повноважним представником, і має містити відомості про цих осіб.

Згода другого з подружжя або одного з близьких родичів померлої особи (дітей, батьків, рідних братів та сестер), або особи, яка зобов'язалася поховати померлу особу, або інших законних представників померлої особи на вилучення з тіла померлої особи анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантів надається нею особисто та письмово трансплант-координатору закладу охорони здоров'я на його усний запит.

Трансплант-координатор зобов'язаний пояснити, для яких цілей необхідні анатомічні матеріали померлої особи. Під час проведення бесіди трансплант-координатор зобов'язаний поінформувати повноважного представника або другого з подружжя, або близького родича, або іншого законного представника померлої особи, або особу, яка зобов'язалася поховати померлу особу, про те, що донорство анатомічних матеріалів є винятково добровільним рішенням і повинно прийматися ними з усвідомленням значення своїх дій, без матеріального спонукання і примусу.

Отже, можна зробити висновок, що трансплантація органів та інших анатомічних матеріалів є одним з найбільш ефективним та складним способом досягнення збереження та поліпшення якості життя.

Список використаної літератури

1. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 р. No 2427-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>
2. Баран П. Є. Історія пересадки важливих органів в Україні. *Трансплантологія*. 2002. Т. 3, № 1. С. 38–141.

ВІДПУСТКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Юрій Ходус, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 081 «Право», факультет громадського розвитку та здоров'я, khodus.yura99@ukr.net
Науковий керівник – **Оксана Гентош**, старший викладач кафедри права

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

У зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України, все більше набуває актуальності, тема про відпустки військовослужбовців в умовах правового режиму воєнного стану, адже чи не в кожного є хтось з родичів чи знайомих які боронять нашу країну в лавах ЗСУ.

Актуальність теми полягає в тому, що право на відпустки для військовослужбовців є важливим аспектом соціального і правового захисту цієї категорії осіб. Відпустки забезпечують військовослужбовцям можливість відновлення сил та здоров'я, сприяють зміцненню родинних зв'язків, підвищують моральний дух військовослужбовців та покращують їх робочі умови. Право військовослужбовців на відпустки, а також порядок їхнього надання регулюється статтею 101 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-XII [1].

У зв'язку з війною 23 грудня цього року набрав чинності Закон України «Про внесення зміни до пункту 18 статті 10-1 Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” щодо надання військовослужбовцям відпусток під час дії воєнного стану» від 1 грудня 2022 року № 2822-IX [2].

Згідно з цим законом під час дії воєнного стану військовослужбовцям можуть надаватися:

- частина щорічної основної відпустки (може бути надана один раз протягом календарного року за умови одночасної відсутності не більше 30 відсотків загальної чисельності військовослужбовців певної категорії відповідного підрозділу);
- відпустка за сімейними обставинами;
- відпустка з інших поважних причин.

Важливою складовою надання відпусток військово службовцям під час дії воєнного стану є те, що вони надаються зі збереженням грошового забезпечення.

Кожна із зазначених відпусток може бути надана тривалістю не більш як 10 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду в межах України до місця проведення відпустки та назад, але не більше двох діб в один кінець.

Після видання наказу про звільнення військовослужбовця з військової служби відпустка для лікування у зв'язку з хворобою не надається.

Відпустка за сімейними обставинами без збереження грошового забезпечення, надається військовослужбовцю у таких випадках:

- укладення ним шлюбу;
- тяжкого стану здоров'я або смерті рідних по крові або по шлюбу;
- пожежі або іншого стихійного лиха, яке спіткало сім'ю військовослужбовця або близьких осіб;
- в інших виняткових випадках, коли присутність військовослужбовця в сім'ї необхідна, за рішенням командира (начальника) військової частини.

Також, варто зазначити, що у період воєнного стану інші види відпусток військовослужбовцям не надаються.

Виключенням є: відпустка за сімейними обставинами та з інших поважних причин (може бути надана в умовах воєнного стану) відпустка військовослужбовцям-жінкам у зв'язку з вагітністю та пологами і відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та в разі якщо дитина потребує домашнього догляду – тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення нею шестирічного віку (якщо обоє батьків є військовослужбовцями, -одному з них за їх рішенням, надаються в умовах воєнного стану).

Отже, право військовослужбовців на відпустки та їх порядок надання є актуальною темою в Україні, особливо під час дії воєнного стану. Законодавство в цій сфері постійно змінюється та доповнюється, щоб забезпечити максимальний захист прав військовослужбовців та їхніх сімей. Отже, важливо дотримуватись встановлених правил та забезпечити військовослужбовцям належні умови для відпочинку та відновлення сил.

Враховуючи ситуацію на даний період часу в Україні, на мою думку відпустки військово службовцями варто надавати: по-перше, більше ніж раз на рік , а по-друге на більшу кількість днів, адже відпочити, побачити рідних, та прийти як мінімум до тями, після всього побаченого дуже важко за такий короткий період часу.

Список використаної літератури

1. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Про внесення зміни до пункту 18 статті 10-1 Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” щодо надання військовослужбовцям відпусток під час дії воєнного стану : Закон України від 1 грудня 2022 року № 2822-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

СЕКЦІЯ 3
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ,
ЕРГОТЕРАПІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УДК 616-083.98:616-001-45

ПЕРША ДОПОМОГА ПРИ ВОГНЕПАЛЬНИХ
ПОРАНЕННЯХ, ГРУДНОЇ КЛІТКИ ТА ЧЕРЕВНОЇ
ПОРОЖНИНИ

Діана Гайовська, здобувачка вищої освіти 2-го курсу, спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія», факультет громадського розвитку та здоров'я, gajovskadiana@gmail.com
Наукові керівники: **Богдан Кордис**, кандидат медичних наук, доцент кафедри реабілітації та здоров'я людини;

Олександр Лісняк, кандидат медичних наук, доцент кафедри фармації та біології

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

Актуальність теми. На сьогодні проблема вогнепальних пораненнях є поширеною, адже в Україні триває війна і випадків коли є вогнепальні поранення є багато, тому потрібно знати як надати першу медичну допомогу, адже ці знання можуть врятувати життя людей.

Мета роботи. Проаналізувати першу медичну допомогу яку потрібно надати при вогнепальному пораненні в грудну клітку та черевну порожнину.

Виклад основного матеріалу. При будь-якому порушенні цілісності шкіри і глибоко розташованих тканин необхідно обробити шкіру навколо рани розчином йоду, спиртом тощо. Не рекомендується промивати рану водою або дезінфікуючим розчином. Після обробки рани необхідно накласти асептичну

пов'язку. Пов'язка захищає рану від забруднення, інфікування, зменшує біль.

Обробка рани потребує дотримання певних правил:

1. Перед обробкою рани необхідно помити руки (якщо поряд немає води, їх слід протерти спиртом або деревним попелом);

2. Не можна видаляти із ран сторонні тіла або бруд, тому, що є ризик пошкодження судин і виникнення кровотечі;

3. Шкіру навколо рани протирають від країв до периферії шматочком марлі, бинта або вати, яка змочена спиртом, спиртовим розчином йоду, (неможна заливати рану йодом);

4. З бинта або індивідуального пакета зробити салфетку такого розміру, щоб вона закривала усю рану;

5. Якщо в рані видно внутрішні органи, потрібно акуратно накласти стерильну пов'язку, щоб у рану не потрапила інфекція.

При проникаючих пораненнях перша допомога спрямована на запобігання інфікування рани. Проникаючі поранення грудної клітки можуть супроводжуватись кровохарканням, проникненням повітря до підшкірної клітковини, яке виглядає як набряк, але викликає хруст при пальпації, накопиченням повітря у плевральній порожнині (пневмоторакс), накопиченням крові у плевральній порожнині (гемоторакс).Перша допомога при проникаючих пораненнях грудної клітки має бути спрямована на ліквідацію пневмотораксу, попередження шоку, захист рани від інфікування. Необхідно надати потерпілому напівсидяче положення, накласти герметичну пов'язку, щоб зробити перепону для попадання повітря до плевральної порожнини. Для цього після обробки рани, її закривають смужками лейкопластиру, який накладається у вигляді черепиці. Можна використовувати обгортку від індивідуального перев'язочного пакету, клейонку, целофановий пакет, серветки,

що оброблені вазеліном, які потім фіксуються бинтовою пов'язкою до грудної клітки [1].

Перша допомога при проникаючих пораненнях органів черевної порожнини. Ознаками проникаючого поранення є випадіння з рани внутрішніх органів, петель кишок, витік з рани крові та вмісту порожнинних органів черевної порожнини. Перша допомога потрібно накласти асептичну іммобілізаційну пов'язку, яка щільно закривала б всю передню і бокові поверхні живота. Слід пам'ятати, що вправляти внутрішні органи, які випали з рани, категорично забороняється, щоб уникнути інфікування черевної порожнини, їх акуратно і обережно обгортають стерильною серветкою. Навколо рани накладають ватно-марлеве кільце, а потім щільно забинтовують весь живіт. Постраждалим забороняється давати пити, їсти [2].

Висновок. Вогнепальні поранення є дуже небезпечні для життя, нажалі зараз їх є дуже багато, тому для того щоб могли допомогти постраждалому потрібно пам'ятати правила першої допомоги. Діяти потрібно обережно щоб не завдати ще більшої шкоди для постраждалого

Список використаної літератури

1. <https://smc.naiu.kiev.ua/persha-dopomoga-pri-poranennyax.html>
2. Б. Д. Халмурадов, П. Б. Волянський. Медицина надзвичайних ситуацій. Київ. 2016. с. 143-144. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Khalmuradov_Batyr/Medytsyna_nadzvychainykh_sytuatsii.pdf?

УДК: 616.2

ЕМФІЗЕМА ЛЕГЕНЬ – ПАТОФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Софія Ємельянова, здобувачка вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія», факультет громадського розвитку та здоров'я, emelyanova9266@gmail.com
Науковий керівник – **Любов Найда**, кандидат медичних наук, доцент кафедри реабілітації та здоров'я людини

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Актуальність. Емфізема легень — це розширення і збільшення повітряності легень. Вона виникає через перерозтягнення альвеол, атрофію і розриви міжальвеолярних перегородок, розростання сполучної тканини і зниження еластичності легень [5].

Емфізема, як одна з нозологічних одиниць ХОЗЛ, є доволі поширеним захворюванням і діагностована у 250 мільйонів осіб в світі [3].

Мета: пошук і аналіз сучасних досліджень причин та механізмів розвитку емфіземи легень.

Емфізема спричинена тривалими і інтенсивним впливом шкідливих газів, серед яких куріння залишається основною причиною захворювання [5]. За останніми дослідженнями сучасних повідомлень для розвитку Емфіземи необхідно щонайменше 20 років куріння [4].

У міру прогресування ХОЗЛ пацієнти можуть значно втрачати масу тіла через системне запалення та збільшення енергії, що витрачається на дихання. Більшість пацієнтів мають неспецифічні симптоми хронічної задишки та кашлю з виділенням мокротиння або без нього. Пацієнти, які страждають

на емфізему, схильні до розвитку різноманітних ускладнень, деякі з яких загрожують життю. Перебіг безпосередньо або крізь ускладнення у вигляді пневмонії, хронічного ателектазу, інтерстиціальної емфіземи веде до дихальної недостатності [5].

Емфізема виникає за рахунок типових патологічних процесів у відповідь на пошкодження альвеолярних клітин, коли структурні елементи зникають, залишаючи спрощені перегородки з прогресуючим зменшенням площі капілярного обміну [2]. Патогенні фактори, що вдихаються, викликають вивільнення медіаторів запалення з наступним їх впливом на структури легеневої тканини. Легені зазвичай захищені дією антипротеаз, таких як альфа1-антитрипсин. Куріння впливатиме на альфа1-антитрипсин, знижуючи його активність [1].

Клінічні прояви емфіземи є наслідками пошкодження дихальних шляхів дистальніше термінальних бронхіол, які включають респіраторні бронхіоли, альвеолярні мішки, альвеолярні протоки та альвеоли, відомі разом як ацинус. Відбувається постійне аномальне розширення повітряних просторів і руйнування їх стінок внаслідок дії протеїназ [5].

Еластин є важливим компонентом позаклітинного матриксу, який необхідний для підтримки цілісності легеневої паренхіми та дрібних дихальних шляхів. Дисбаланс еластази/антиеластази підвищує сприйнятливості до руйнування легень, що призводить до розширення повітряного простору [5].

Куріння сигарет не тільки викликає гіперсекрецію слизу та вивільнення нейтрофільних протеолітичних ферментів, але також пригнічує антипротеолітичні ферменти та альвеолярні макрофаги [5].

Список використаної літератури

1. Mattison S, Christensen M. The pathophysiology of emphysema: Considerations for critical care nursing practice. Intensive and Critical Care Nursing 2006; 22: 329-337.
2. Rubin M. Tuder, Toshinori Yoshida, Wadih Arap, Renata Pasqualini, and Irina Petrache. Cellular and Molecular Mechanisms of Alveolar Destruction in Emphysema. Proceedings of the American Thoracic Society. 2006
3. Zhang H, Dong L, Kang YK, Lu Y, Wei HH, Huang J, Wang X, Huang K. Epidemiology of chronic airway disease: results from a cross-sectional survey in Beijing, China. J Thorac Dis. 2018 Nov;
4. Thomson NC. Challenges in the management of asthma associated with smoking-induced airway diseases. Expert Opin Pharmacother. 2018 Oct;19: 1565-1579
5. Parul Pahal; Akshay Avula; Sandeep Sharma. Emphysema. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2023 Jan

УДК 616.7

ОСТЕОАРТРИТ КУЛЬШОВОГО СУГЛОБУ – РЕАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Ростислав-Іван Живущак, здобувач вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія», факультет громадського розвитку та здоров'я, rostyslavzhywuschak@gmail.com

Науковий керівник – **Любов Найда**, кандидат медичних наук, доцент кафедри реабілітації та здоров'я людини

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Актуальність. Остеоартрит є поширеною патологією, яка на ґрунті прогресуючого руйнування хряща, супроводжується

болем, скутістю суглобів та призводить до інвалідності. Зокрема, остеоартрит кульшового спричиняє обмеження рухової активності та функціональну інвалідність, аж до необхідності оперативної заміни суглобу.

Остеоартрит кульшового суглобу є серйозною проблемою для охорони здоров'я. У всьому світі з 1990 по 2019 рік стандартизований за віком рівень захворюваності на остеоартрит кульшового суглобу зріс із 17,02 до 18,70. Очікується, що ця тенденція продовжуватиметься через збільшення кількості людей похилого віку в світі [1]. Остеоартрит, також, набуває актуальності в сучасних воєнних реаліях України.

Мета: акцентувати увагу на проблемах з кульшовим суглобом, які можуть очікувати молодих спортсменів, та вояків із зони бойових дій

Остеоартрит – це прогресуюче дегенеративне захворювання суглобів з ураження хрящів і навколишніх структур. Тазостегновий суглоб є другим за частотою ураження (після коліна) [4].

Фактори, які підвищують ймовірність розвитку остеоартриту кульшового суглобу наступні: старший вік, ожиріння, спадковість, надмірні механічні навантаження, зокрема в інтенсивних видах спорту, дисплазія вертлюжної западини, зсув епіфіза головки стегнової кістки, хвороба Пертеса, травма, наприклад вивих стегна або перелом стегна [2]. Аналогічний ефект за умови тривалого перебування воїнів під їх впливом мають наступні фактор ризику: переохолодження, тривалі інтенсивні динамічні та статичні фізичні навантаження.

Остеоартрит характеризується дифузним ураженням синовіальної оболонки суглобу внаслідок поєднання

механічних, запальних і метаболічних факторів. Це виникає через дисбаланс між руйнуванням і відновленням уражених тканин. Захворювання не лише уражає гіаліновий хрящ, який втрачає свою структурну цілісність через зміни складу, але й залучає інші тканини суглобу, а саме, субхондральну кістку, суглобову капсулу та синовіальну оболонку, а також зв'язки та навколосуглобові м'язи [2].

Характерними ознаками остеоартриту кульшового суглоба є втрата суглобового хряща, суглобової щілини, звуження, а також фіброз та контрактура капсули. Ці зміни часто призводять до болю, порушення рухливості та обмеження повсякденної діяльності життя.

Біль є найбільш виразним симптомом у пацієнтів з остеоартритом. З часом біль та інші симптоми суглобів стають більш постійними [5, 6].

В процесі розвитку хвороби можуть виникати інші симптоми, зокрема: біль у паху або стегні, що іррадіює в сідниці або коліно, біль, що посилюється при інтенсивній фізичній діяльності ходу, ригідність у тазостегновому суглобі, що ускладнює ходу або згинання, «блокування» або «злипання» суглобу та крепітація (скрегіт) під час руху, викликаний вільними фрагментами хряща та іншої тканини, що заважає плавному руху стегна, зменшення діапазону рухів стегна, що впливає на здатність ходити та може спричинити кульгавість [3].

Список використаної літератури

1. Ming Fu, Hongming Zhou, Yushi Li, Hai Jin & Xiqing Liu. Global, regional, and national burdens of hip osteoarthritis from 1990 to 2019: estimates from the 2019 Global Burden of Disease Study; 1-11
2. Mohammadtaghi Nikneja. Radiopedia Hip Osteoarthritis of the hip. 2022

3. Jared R.H., Foran. Osteoarthritis of the Hip. 2021; 3-8
4. Nick Aresti, Jamila Kassam, Nick Nicholas, Pramod Achan. Hip osteoarthritis. 2016
5. Abramoff B, Caldera F. Osteoarthritis: pathology, diagnosis, and treatment options. Med Clin North Am. 2020
6. Beselga C, Neto F, Alburquerque-Sendín F, Hall T, Oliveira-Campelo N. Immediate effects of hip mobilization with movement in patients with hip osteoarthritis: A randomised controlled trial. Man Ther. 2016; 3-23

УДК 615.825:616-005

АНАЛІЗ МЕТОДИК ВІДНОВЛЕННЯ ФУНКЦІЙ ПІСЛЯ ГОСТРОГО ПОРУШЕННЯ МОЗКОВОГО КРОВООБІГУ

Анастасія Жук, здобувачка вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія», факультет громадського розвитку та здоров'я, zhuknastya272@gmail.com
Науковий керівник – **Наталія Івасик**, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, в.о. завідувача кафедри реабілітації та здоров'я людини.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Актуальність. Існує безліч методик для відновлення втрачених функцій організму після гострих порушень мозкового кровообігу. Інвалідизація після ГПМК пов'язана з важкими руховими розкладами: зміни м'язового тону, паралічі, парези, порушення функцій ходьби. Уражається як і рухова здатність, так і когнітивна та соціальна (проблеми з пам'яттю і розмовою, депресія та імпульсивність). Відновлення хворих є пріоритетним, оскільки дає можливість цим пацієнтам самостійно виконувати повсякденну діяльність, зменшуючи

попит на доглядачів і медичний персонал та надаючи можливість цим пацієнтам відновити соціальну участь, тим самим підвищуючи якість їх життя. Мета реабілітації – відновити функцію, максимально наближену до доінсультного рівня, або розробити компенсаційні стратегії для подолання функціонального порушення.

Мета роботи: аналіз методик відновлення функцій в осіб після гострого порушення мозкового кровообігу.

Результати дослідження. Етапи відновлення рухової сфери: навчання переміщення в ліжку і на ліжко, пересаджування в крісло та з крісла, перехід з положення сидячи в положення стоячи, стояння з підтримкою або опорою, ходьба з підтримкою або опорою.

Цілі, які переслідують методи при відновленні функцій:

- Нейропластичність;
- Зменшення підвищеного тонусу;
- Збільшення сили;
- Збільшення витривалості;
- Покращення рівноваги;
- Вертикалізація.

Самар М. Хатем (2016) в навчанні рухових навичок використовує підхід обмеженої рухової активності. Цей підхід спрямований викликати моторне навчання та нейропластичність інтенсивними блоками навчання (повторення, збільшення складності рухів, мотивації та винагороди). За рахунок цього також виникає тренувальний вплив на збільшення витривалості [4].

Для зменшення підвищеного тонусу м'язів нижньої кінцівки Макарова А. та Білянський О. (2013) пропонують використовувати пасивні вправи на розтяг м'язів ураженої кінцівки з допомогою, методику постізометричної релаксації, а

також лікувальні положення. Уражену кінцівку викладають в середнє фізіологічне положення для зменшення спазму м'язів та запобігання утворенню патологічних поз [1].

Компанія «Flint Rehab» (2020) пропонують свій підхід щодо відновлення рівноваги після ГПМК, використовуючи нейропластичність, яка активується повторюваною практикою, включають вправи для укріплення м'язів дорсальних (тильних) згиначів стоп та вправи для розвитку рівноваги із відсутністю зорового контролю під контролем терапевта [3].

Юхимчук Х. (2018), як ще один ефективний метод виділяє ортостатичну гімнастику. Суть цього методу полягає в поступовій вертикалізації пацієнта за допомогою спеціального поворотного стола, до якого пацієнта прикріплюють ремнями [2].

Холм Тіме (2018) для покращення рухової функції пропонує використання дзеркальної терапії. Під час терапії дзеркало поміщається в сторону здорової руки, таким чином, дивлячись в дзеркалі в сторону ураженої кінцівки, пацієнт буде бачити в ньому відображення здорової кінцівки. За допомогою цієї установки рухи непаретичної кінцівки створюють ілюзію нормальних рухів паретичної кінцівки. Однією з переваг дзеркальної терапії є відносно легке введення і можливість самостійного проведення домашньої терапії навіть для людей з вираженим моторним дефіцитом [5].

Висновок. Проаналізувавши дані методики, можна зробити висновок, що запропоновані методики відновлення функцій у осіб, які перенесли ГПМК, є надзвичайно різні і кожна з них спрямована на досягнення певної мети. Методика Самара М. Хатем спрямована на те, щоб викликати моторне навчання і нейропластичність, Білянський О. і Макарова А. у своїй методиці висвітлюють питання зменшення підвищеного тону

м'язів, Юхимчук Х. виділяє методику для поступової вертикалізації пацієнта, а Холм Тіме – для покращення рівноваги та збільшення витривалості. Всі ці методики спрямовані на відновлення збережених та компенсацію втрачених функцій, що допомагає пацієнту повернутись в звичне йому життя.

Список використаної літератури

1. Білянський О, Макарова А. Методика відновлення функції ходьби після перенесеного інсульту засобами фізичної реабілітації. Молода спортивна наука медицини: зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. 2013;3(17):160-165.
2. Юхимчук Х. Реабілітація хворих з інсультом. Медсестринство. 2018;(3):23-26.
3. Flint Rehab. 5 Effective Methods for Regaining Balance After Stroke. [Internet]. California: Flint Rehab; 2020 [cited 2020 April 13]. Available from: <https://www.flintrehab.com>
4. Hatem SM, Saussez G, Della Faille M, Prist V, Zhang X, Dispa D, Bleyenheuft Y. Rehabilitation of Motor Function after Stroke: A Multiple Systematic Review Focused on Techniques to Stimulate Upper Extremity Recovery. Front Hum Neurosci. [Internet]. 2016 Sep [cited 2023 15 Mar]13/10:442. Available from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5020059/>
5. Thieme H, Morkisch N, Mehrholz J, Pohl M, Behrens J, Borgetto B, Dohle C. Mirror therapy for improving motor function after stroke. Cochrane Database Syst Rev. [Internet]. 2018 Jul [cited 2023 15 Mar]. 11;7(7) Available from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6513639/>

ШЛЯХ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ЛЬВОВІ

Даниїл-Володимир Лисий, здобувач вищої освіти 2-го курсу, спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія», факультет громадського розвитку та здоров'я, daniel.lusiy25@gmail.com

Науковий керівник – **Наталія Івасик**, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, в.о. завідувача кафедри реабілітації та здоров'я людини.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

У сучасних умовах фізична терапія та ерготерапія набувають величезного значення. На сьогоднішній день існує достатньо літератури присвяченої вивченню історії реабілітації та формуванням цього напрямку в світі та в Україні. Однак, не достатньо джерел, в котрих розглядаються шляхи розвитку фізичної терапії на Галичині і у Львові. Тому метою наших досліджень було вивчення розвитку фізичної терапії у нашому місті Львів.

Як відмічено у працях багатьох науковців [1-3] розвиток фізичної терапії розпочався досить давно. Однак, у Львові початком її розвитку можна вважати 1 січня 1847 р., коли князь Леон Сапега заснував у столиці Галичини Школу гімнастики, а в 1856-1861 рр. тут діяв органопатичний заклад угорського лікаря Теодора Бакоди [4].

У 1870 році Едвард Мадейський (1832-1906) продовжує справу попередників і відкриває у Львові заклад гімнастики та органопатики – Гімнастично- ортопедичний Інститут, який знаходився на вулиці Куркова, 7 (на даний час вулиця

М. Лисенка). Е. Мадейський, хоч був лікарем за фахом, але був пристрасний пропагандистом гімнастики, фізіотерапії, гігієни, дієтології та здорового способу життя. Він заклав теоретичні основи фізичного виховання у нашому місті. Через рік Е. Мадейський опублікував 15-сторінкову брошуру під назвою «План і призначення Центру гімнастики», безсумнівно, з метою популяризації діяльності свого закладу та доведення до суспільства інноваційних методів лікування.

У перші роки Е. Мадейський лікував лише амбулаторно. Однак у 1876 р. у зв'язку зі збільшенням кількості пацієнтів, які звернулися, він був змушений перенести заклад з Куркової, 7, до садиби графа Альфреда Потоцького, розташованої на вул. Коперника, 13.

Серед небагатьох талановитих попередників сучасних фізіотерапевтів, які працювали в установі Едварда Мадейського, дві постаті заслуговують на особливу увагу. У 1875-1877 роках Едмунд Сенар (1856-1913) працював інструктором з гімнастики. Видатний педагог і діяч гімнастичного товариства «Сокіл» у Львові, автор ряду посібників з гімнастики. Антоній Дурський (1854-1908) був другим амбітним і надзвичайно здібним помічником. Він працював з Мадейським з моменту заснування закладу до 1875 року. У наступні роки він був викладачем гімнастики «Соколу» у Львові та голова Об'єднання польських гімнастичних товариств «Сокіл» в Австрії. Йому належить оригінальна концепція гімнастичних вправ з поділом на оздоровчо-раціональну, лікувальну та прикладну гімнастику [4].

Перші кроки до формування фізичної терапії, як самостійної освітньо-професійної галузі та плекання перших професійно вишколених фахівців із фізичної реабілітації в Україні почав здійснювати Львівський державний інститут фізичної культури (ЛДІФК). У 1997 році у ЛДІФК розроблено кваліфікаційну

характеристику професії «Фахівець фізичної реабілітації», затверджену наказом голови Державного комітету України з фізичної культури і спорту. Саме тут розпочалася співпраця із Канадським агентством міжнародного розвитку (CIDA) за українсько-канадською програмою «Партнери в охороні здоров'я» і проєктом «Реабілітаційна програма у Львові» [3]. З 2007 року почала діяти Українська асоціація фахівців фізичної реабілітації. У вересні 2007 року зусиллями Львівської Асоціації фахівців фізичної реабілітації було проведено установчі збори Української Асоціації фахівців фізичної реабілітації (УАФФР), на яких були присутні представники осередків із 15 областей України. У квітні 2008 року Львівська обласна та Українська Асоціації фахівців фізичної реабілітації спільно провели перші загальні збори УАФФР, у роботі яких узяли участь делегати з 14 областей України та численні гості. У 2010 році на III Конференції Асоціації, яка відбулась у м. Львові в травні були внесені зміни до статуту. Ключовим рішенням стала зміна назви організації на ГО "Українська Асоціація фізичної терапії" (УАФТ). На сьогодні затверджено Стандарти вищої освіти України галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія», для першого (бакалаврського) рівня у 2018 році, для другого (магістерського) рівня у 2022 році. Професійний стандарт фізичного терапевта затверджено 20 січня 2023 року.

Отже, шлях розвитку фізичної терапії у Львові розпочався ще у XIX столітті і продовжує розвиватись.

Список використаної літератури

1. Мухін В. М. Фізична реабілітація: Підруч. для студ. ВНЗ фізвиховання та спорту. К.: Олімп. л-ра, 2000. 424 с.
2. Берко. В.Г. Становлення і розвиток реабілітації загалом і фізичної реабілітації зокрема. URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/308>

3. Клапчук В.В. Фізична реабілітація в Україні: актуальні проблеми сьогодення / Актуальні проблеми фізичної реабілітації, спортивної медицини та адаптивного фізичного виховання. 2014. С. 113–115.

4. Sławomir Jandziś, Edward Madeyski's pioneering activities for the development of physiotherapy, physical education and hygiene in Lviv in the years 1870-1906. Fizioterapia Polska, 18 (4), 2018. P. 62-72.

УДК 615.7

РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З НАСЛІДКАМИ ВОГНЕПАЛЬНИХ ПОРАНЕНЬ

Юрій Миронович, здобувач вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія», факультет громадського розвитку та здоров'я, yuramironovichwww@gmail.com

Науковий керівник – **Леся Копчак**, кандидат медичних наук, доцент кафедри реабілітації та здоров'я людини

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

Актуальність. Повномасштабна війна в Україні щодня приводить до поранення військових, у зв'язку з цим вкрай важливим і актуальним питанням сьогодення є своєчасна і комплексна реабілітація та збереження працездатності осіб з вогнепальними пораненнями. Після надання першої медичної допомоги та спеціалізованого лікування у військових шпиталях військовослужбовці потребують фізичної та психологічної реабілітації. Адже наслідки поранень і тривала прикутість до ліжка з обмеженням рухів спричиняє атрофію та ослаблення м'язів, формуються контрактури, які не дають можливості

повноцінно рухатись. Окрім того, військовослужбовець, який отримав поранення та не пройшов належним чином реабілітацію, не здатний ефективно вести бойові дії або повноцінно повернутись до мирного життя. [3]

Мета роботи – проаналізувати ефективність застосування методів фізичної терапії при реабілітації військовослужбовців з наслідками вогнепальних поранень.

Виклад основного матеріалу. Вогнепальна рана – це пошкодження тканин і органів з порушенням цілісності їх покриву (шкіри, слизової або серозної оболонки), що спричинене вогнепальною зброєю.

Найважливішими завданнями фізичної терапії пацієнтів із вогнепальними ранами є попередження та усунення ускладнень, повернення до нормального обсягу рухової активності [2]. Реабілітолог призначає пацієнту курс фізичної реабілітації на основі спеціальної реабілітаційної діагностики.

Особливе місце посідає лікувальний масаж, за допомогою якого прискорюється процес відновлення функцій органів і систем, використовується для боротьби з контрактурами, проявами набряків, місцевих гіпо- та гіперстезій [4].

У комплексній реабілітації військовослужбовців із наслідками вогнепальних поранень широко застосовують ряд фізіотерапевтичних процедур:

- гальванізація та електрофорез лікарських речовин;
- електростимуляція;
- електроміостимуляція;
- ультразвукова терапія й фонофорез лікарських речовин;
- світлолікування (ультрафіолетове та інфрачервоне опромінення);
- гідротерапія (місцеві з додаванням лікарських речовин, ванни);

- теплолікування (грязе-, парафіно- й озокеритолікування) [1].

Одним із найпоширеніших ускладнень при вогнепальних пораненнях є контрактури, причиною яких переважно є механічні перешкоди в межах суглоба або поза межею суглоба. Основними засобами і методами для відновлення амплітуди руху при контрактурах є фізіотерапевтичні процедури:

- масаж,
- суглобова гра,
- постізометрична релаксація,
- активні й пасивні вправи.

Фізичні вправи (активні та пасивні) сприяють усуненню всіх видів контрактур. При вогнепальних пораненнях внаслідок іммобілізації спостерігається значне зниження силових якостей м'язів. За один тиждень іммобілізації м'яз може втратити до 20 % сили [1].

Основними засобами фізичної реабілітації для відновлення сили м'язів є вправи з обтяженням (гантелі, штанга, тренажери, пружинні еспандери, гумові джгути, протидія іншої особи).

Висновки. Вогнепальні поранення які отримують військовослужбовці в бойових умовах, спричиняють ряд ускладнень, таких як: контрактура, м'язова атрофія, порушення опорної функції.

Фізична реабілітація військовослужбовців із вогнепальними пораненнями є невід'ємною частиною відновного лікування.

Поєднання раціонально підібраних засобів фізичної реабілітації з урахуванням індивідуальних особливостей кожного пацієнта надає можливість поступово відновити втрачені функції й рівень фізичної працездатності.

Список використаної літератури

1. Альошина Алла, Сологуб Олександр Сучасний погляд на застосування засобів фізичної реабілітації при вогнепальних

ураженнях кісток гомілки // Молодіжний науковий вісник, 2019. – с.56-62.

2. Григус І.М., Нагорна О.Б. Основи фізичної терапії: навч. Посіб. - Херсон: Олді, 2022.

3. Крук І. М., Григус І. М. Фізична терапія військовослужбовців з наслідками вогнепальних поранень // Реабілітаційні та фізкультурно-рекреаційні аспекти розвитку людини (Rehabilitation and Recreation) № 12 (2022). – с. 44-51.

4. Трихліб В.І. Структура бойової травми залежно від характеру уражувальних факторів під час деяких сучасних локальних війн, військових конфліктів: (огляд літератури). Сімейна медицина. 2015. № 4. С. 63-70.

УДК 615.825:616.728.3

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ КОНТРАКТУРАХ СУГЛОБІВ

Андрій Пеленьо, здобувач вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія», факультет громадського розвитку та здоров'я, apelenyo2@gmail.com
Науковий керівник – **Мар'яна Федечко**, кандидат медичних наук, доцент кафедри реабілітації та здоров'я людини

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Вступ: На сьогоднішній день проблема контрактур суглобів висвітлена недостатньо, незважаючи на розвиток фізичної терапії та реабілітації рухових обмежень в суглобах і щодня все більше людей потребує реабілітації через наявність контрактур. При контрактурах нижніх суглобів у хворих розвиваються проблеми із порушенням функції ходьби, що змушує їх користуватись різними медичними технічними засобами для переміщення. При зниженій рухливості верхніх суглобів можуть

виникати проблеми у самообслуговуванні, одяганні чи трудовій діяльності.

Метою даної роботи був аналіз причин виникнення такої патології як контрактура та опис основних методів фізичної терапії при зниженій рухливості суглобів.

Завдання:

1. Вивчити причини виникнення контрактур та проаналізувати клінічний перебіг даної патології;
2. Проаналізувати основні методики з фізичної реабілітації для відновлення амплітуди рухів у суглобах.

Контрактура - обмеження рухливості суглобів, яке виникає внаслідок патологічних змін у м'яких тканинах що пов'язані з функцією цього суглоба — рубцюватим стягненням шкіри, сухожилків, захворюваннями м'язів, суглоба, больовим рефлексом й іншими причинами [3]. Патологія за своїм походженням може бути вродженою та набутою, здебільшого знижена рухливість у суглобах є набутою, які можуть поділятися на післяопікові, післятравматичні, іммобілізаційні чи анталгічні [2].

Виділяють декілька видів контрактур: артрогенна, десмогенна, тендогенна, міогенна, неврогенна. За функціональним обмеженням суглоб, який знаходиться у положенні згинання, то патологія буде носити назву згинальна контрактура, в положенні розгинання — розгинальна, відведення — відвідна, приведення — привідна [1].

Клінічна картина контрактур зазвичай включає в себе: обмежений діапазон рухів, скутість та біль в м'язах, слабкість м'язів, погіршення кровообігу, труднощі з повсякденною активністю.

Фізична реабілітація пацієнтів із контрактурами буде включати в себе методи терапевтичних вправ, які мають

тонізуючий вплив на центральну нервову систему, при виконанні терапевтичних вправ в організмі формуються компенсаторні механізми, оскільки, виконуючи їх, організм злучає до роботи глибокі м'язи, які можуть бути не здіяні у повсякденному житті, також покращується трофічна дія на скелетну мускулатуру. Також до методів реабілітації слід включити лікувальний масаж, який допоможе покращити кровообіг в ураженій ділянці, розслабити м'язові групи, які знаходяться в гіпертонусі та можуть обмежувати рухову функцію суглоба.[4] До вище згаданих методів можна залучити метод постізометричної релаксації м'язів (ПІР). Біль є одним із обмежувальних чинників, які можуть спричинити обмеження руху по повній амплітуді, саме в такому випадку доцільно використовувати метод «ПІР», щоб зняти больовий синдром та збільшити амплітуду руху. Виконання буде наступним – пацієнт із зручного вихідного положення виконує рух до кінця наявної амплітуди руху, протягом 6-10 секунд пацієнт отримує вказівку виконати ізометричне напруження, стараючись протидіяти силі реабілітолога, який в свою чергу намагається продовжити рух [4].

Висновки: Проаналізувавши причини та клінічний перебіг контрактур, можна дійти до висновку, що у сучасному світі, дана патологія зустрічається все частіше, тому перед фізичними терапевтами постають нові завдання в удосконаленні вже відомих нам методів для реабілітації контрактур та у створенні нових способів відновлення втраченої рухливості в суглобах.

Список використаної літератури

1. Герцик А. Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації / фізичної терапії при порушеннях діяльності опорно-рухового апарату : монографія / Андрій Герцик. - Львів : ЛДУФК, 2018. - 388 с.

2. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В. М. Мухін. – Вид. друге. –Київ : Олімп. літ., 2009.– 488 с
3. Karpinskaya O. D., Ayham K., Ivanov G. V. Контрактури суглобів: етіологія, патанатомія, основні підходи до профілактики та лікування. *TRAUMA*. 2022. Т. 23, № 1. С. 62–65.
4. Lewit K, Simons DG. Myofascial pain: relief by post-isometric relaxation. *Arch Phys Med Rehabil*. 1984 Aug;65(8):452-6. PMID: 6466075.
5. Field T. Massage therapy research review. *Complement Ther Clin Pract*. 2016 Aug;24:19-31. doi: 10.1016/j.ctcp.2016.04.005. Epub 2016 Apr 23. PMID: 27502797; PMCID: PMC5564319.

УДК 37.018.43

МЕТОДИ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ДЛЯ ПАЦІЄНТІВ З ФАНТОМНИМ БОЛЕМ ПІСЛЯ АМПУТАЦІЇ КІНЦІВКИ

Богдан Поляк, Максим Брехунцов, здобувачі вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія», факультет громадського розвитку та здоров'я, bogdanpolyak25@gmail.com, maxpazan@gmail.com
Науковий керівник – **Наталія Івасик**, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, в.о. завідувача кафедри реабілітації та здоров'я людини.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Актуальність. У літературі дослідженою Anna Zaheer at al. (2021) можна знайти більше двох десятків стратегій для усунення фантомного болю, проте загального балансу щодо найкращого та найефективнішого варіанту немає [6]. За даними Kassondra L Collins at al. (2018), самі фантомні відчуття кінцівок

корисні під час керування протезом, однак фантомний біль у кінцівках є виснажливим станом, який різко погіршує якість життя [1]. Також, ампутація кінцівки негативно впливає на психологічне, соціальне та фізичне здоров'я пацієнтів. З часом у більшості пацієнтів фантомний біль зменшується, незалежно від причини ампутації, але у 5–10 % випадків вона зберігається протягом кількох років [6].

Дослідження Meltem Yildirim and Nevin Kanan (2016) показує, що фантомний біль є поширеною скаргою після ампутації кінцівок та визначається як больове відчуття, що виникає у залишковій частині ампутованої кінцівки [5].

Мета дослідження: виявити найефективнішу методику фізичної терапії, за даними літературних джерел, при фантомному болю після ампутації кінцівки.

Anna Zaheer at al. (2021) було досліджено, що механізм, який лежить в основі участі фантомного болю після ампутації кінцівки є: спинальний, надспинальний і периферичний, хоча, як вказують самі дослідники, до кінця невідомо щодо точного механізму [6].

Огляд Priscilla Wittkopf and Mark Johnson (2017) довів, що одним із ефективних методів реабілітації фантомного болю є дзеркальна терапія (ДТ), яку останнім часом вважають багатообіцяючою [4]. До того ж дзеркальна терапія недорога, безпечна і легка для самостійного застосування пацієнтом після початкового навчання.

Ще один із достовірних методів фізичної терапії при фантомних болях, є фантомна моторика, також відома як фантомні вправи (ФВ). Estelle Raffin at al. (2016) виявили, що фантомні вправи надають значний позитивний вплив на фантомний біль при поєднанні ідеомоторними вправами. ФВ, за

результатами Estelle Raffin at al., ефективно полегшують фантомні болі при різних типах ампутацій кінцівок [3].

Anna Zaheer at al. (2021) виявили, що як альтернативу дзеркальній терапії, можна застосовувати навчання віртуальної реальності для управління фантомного болю, особливо у пацієнтів з двосторонніми ампутаціями кінцівок. Але незважаючи на ефективність віртуальної реальності, його застосування обмежене через високу вартість [6].

Monica L Tung at al. (2023) вивчали використання спостереження за рухами кінцівок іншої людини, як методу реабілітації, для зменшення фантомного болю в кінцівках. У даному дослідженні вчені виявили статистично значуще покращення у зменшенні фантомного болю в кінцівках. У цьому випадку вони також рекомендували використовувати вібраційну терапію, гіпноз та акупунктуру для полегшення фантомного болю після ампутації кінцівки [2].

Висновок. За даним аналізом літературних джерел, не вдалося виявити найефективнішої методики фізичної терапії при фантомних болях. Було виявлено, що поєднання фантомних вправ з дзеркальною терапією, спостереження за рухами кінцівок іншої людини та віртуальна реальність є ефективними методами фізичної терапії для пацієнтів з фантомними болями після ампутації кінцівки.

Список використаної літератури:

1. Kassondra L Collins, Hannah G. Russell, Patrick J. Schumacher at all. A review of current theories and treatments for phantom limb pain. The journal of clinical investigation. 2018 Jun 1; 128(6): 2168–2176.
2. Physiopedia. Post Bilateral Transfemoral Amputation Phantom Pain, Phantom sensation and difficulty in IADL: Amputee

Case Study [Internet]. 2023 [cited 2023 Mar 11]. Available from: <https://www.physio-pedia.com/>

3. Raffin E., Richard N., Giraux P. at all Primary motor cortex changes after amputation correlate with phantom limb pain and the ability to move the phantom limb. Neuroimage. 2016 Apr 15;130:134-144.

4. Wittkopf P., Johnson M. Mirror therapy: A potential intervention for pain management. Revista da Associacao Medica Brasileira. 2017 Nov;63(11):1000-1005.

5. Yildirim M., Kanan N. The effect of mirror therapy on the management of phantom limb pain. Agri Pain. 2016 Jul;28(3):127-134.

6. Zaheer A., Masood T., Fatima S. at all Effects of phantom exercises on pain, mobility, and quality of life among lower limb amputees; a randomized controlled trial BMC Neurology. 2021 Oct 27;21(1):416.

УДК 615.825:619.825:616-089.873

МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ПРИ АМПУТАЦІЇ НИЖНІХ КІНЦІВОК

Андрій Хар, здобувач вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія», факультет громадського розвитку та здоров'я, andry.khar75@gmail.com

Науковий керівник – **Наталія Івасик**, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, в.о. завідувача кафедри реабілітації та здоров'я людини

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Актуальність. На сьогоднішній день потреба у протезуванні значно зросла і полягає в якісній підготовці кукси до

протезування в ранній період після ампутації, щоб запобігти ускладнень зі сторони кукси та проксимального суглоба, зміцнити м'язи ампутованої кінцівки, які залишились, навчити пацієнта переміщуватись на протезі. На даний час фізична терапія при протезуванні нижніх кінцівок являє собою важливий етап у максимальному відновленні втраченої рухової активності, запобігання виникнення ускладнень кукси та м'язів людини в цілому. Також пришвидшує час до функціонального відновлення та використання протезу у повсякденному житті людини та його соціальних потребах.

Мета роботи: аналіз методик фізичної терапії при ампутації нижніх кінцівок.

Результати дослідження: Після проведеної ампутації, пацієнт може зустрітись з наступними ознаками: фантомний біль, значно порушується рівновага тіла в сторону здорової кінцівки, зміщується центр тяжіння, провокуючи при цьому напругу нервово-м'язового апарату, який необхідний задля збереження рівноваги. Також спостерігається атрофія м'язів кукси, що є наслідком того, що м'язи втрачають свою дистальну точку прикріплення.

Під час виконання реабілітації, є ефективною методика яка сконцентрована на подолання фантомного болю методом дзеркальної терапії. Причина фантомного болю в кінцівках досі обговорюється неврологами, але основна теорія полягає в тому, що нервові імпульси по нервах, які раніше іннервували втрачену кінцівку, можуть бути змінені і перетворені в біль.

Дзеркальна терапія — це немедикаментозне лікування, яке використовує уявлення про рух кінцівкою якої немає. Для цього здорову кінцівку поміщають в коробку з дзеркальною бічною стінкою з боку відсутньої кінцівки. Відображення розпізнається мозком як повноцінна кінцівка, тому психологічні зв'язки

можуть бути зняті за рахунок здорової руки. З ногою ситуація аналогічна, але дзеркало має бути значно більшим. Новітні технології можуть вдосконалити цю методику за допомогою окулярів віртуальної реальності, які «вирощують» відсутню кінцівку [2].

Також було встановлено, що посилення імпульсу до м'язу без його активного скорочення супроводжувалось біоелектричною активністю. Така методика дістала назву імпульсно-фантомна гімнастика [1].

Для зміцнення усічених м'язів кукси рекомендовано використовувати методику ідеомоторних вправ [1]. Механізм методики полягає в тому, що пацієнт сидючи або лежачи, без протезу, посилає імпульс на певний рух, чи це згинання чи розгинання ампутованої стопи [1]. Рух виконується повільно, приблизно 2-3 секунди, потім пауза, та знову повторюємо рух. Свідченням засвоєння методики буде скорочення усічених м'язів під час посилення імпульсу. В період засвоєння ідеомоторних тренувань, тривалість занять триває до 8-10 хвилин, в подальшому коли відбудеться засвоєння, рекомендують самостійні тренування, тривалістю до 6 хвилин 2–3 рази на день [1].

Активному розслабленню м'язів фахівцями було відзначено використання методу постізометричної релаксації. Механізм методики полягав у тому, що пацієнт обирав для себе зручне вихідне положення і з нього виконував багаторазове ізометричне напруження до виникнення втоми з подальшим розслабленням та відпочинком [1].

Також переважна більшість пацієнтів зустрічається з такою проблемою як біль у попереку. Методом вирішення цієї проблеми було зміцнення глибоких м'язів попереку, а саме: поперечний м'яз живота, багатороздільний поперековий м'яз та

внутрішні косі м'язи. Завданням фізичної терапії в даному випадку буде усунення патології, яка спричинила зміну в біомеханіці, внаслідок чого виник біль. Заняття триває впродовж 30 хвилин, де 5 хвилин — розминка, 20 хвилин — виконання основної вправи та 5 хвилин — охолодження. Висновком цієї методики є те, що майже у всіх пацієнтів які нею користувались є позитивні результати у подоланні болю та зміцненню сили м'язів попереку [3].

Висновок. Проаналізувавши методики фізичної терапії при протезуванні нижніх кінцівок можна зробити висновок, що дзеркальна терапія, ідеомоторні вправи, постізометрична релаксація та імпульсно-фантомна гімнастика мають позитивний вплив у вирішенні проблем, з якими зустрічаються пацієнти після ампутації, а саме фантомний біль, слабкість м'язів та спазм кукси. Вище перераховані методики, дають чітке розуміння, що кожна з них спрямованна на досягнення певної мети, так як Yildirim M. описує дзеркальну терапію — яка спрямованна на подолання фантомного болю, Герасименко О. про ідеомоторні вправи які спрямованні на зміцнення усічених м'язів та імпульсно-фантомну гімнастику — що посиляє імпульси до м'язу без його активного скорочення, та Shin МК який описує зміцнення глибоких м'язів попереку, задля уникнення болю. Всі вони в кінцевому результаті, сприяють пришвидшенню реабілітаційного процесу та пристосування людини до протезу.

Список використаної літератури

1. Герасименко ОС. Фізична реабілітація осіб першого зрілого віку після ампутації нижньої кінцівки на рівні гомілки [дисертація в інтернеті]. Львів: Львів. держ.ун-т фіз.к-ри; 2017. [цитовано 2023 Бер. 15] Доступно на

https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/6503/1/Herasymenko_O_S.pdf

2. Barbin J, Seetha V, Casillas JM, Paysant J, Pérennou D. The effects of mirror therapy on pain and motor control of phantom limb in amputees: A systematic review. *Ann Phys Rehabil Med*. [Internet]. 2016 Sep. [cited 2023 15 Mar]. Available from <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27256539/>

3. Shin MK. Yang HS. Yang HE. Kim DH. Ahn BR. Kwon H. Lee JH. Jung S. Choi HC. Yun SK. Ahn DY. Sim WS. Effects of Lumbar Strengthening Exercise in Lower-Limb Amputees With Chronic Low Back Pain. *Ann Rehabil Med*. [Internet]. 2018 Feb [cited 2023 15 Mar]; 42(1):59-66. Available from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5852230/>

СЕКЦІЯ 4

ФАРМАЦІЯ І СЬОГОДЕННЯ: НОВІТНІ ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

УДК 615.1:616.522-085:616.314.17-008.1

РОЗРОБКА СКЛАДУ І ТЕХНОЛОГІЇ СПРЕЮ ДЛЯ ТЕРАПІЇ ЗАПАЛЬНИХ ТА ДИСТРОФІЧНО-ЗАПАЛЬНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ТКАНИН ПАРОДОНТУ

Катерина Божак, здобувачка вищої освіти 5-го курсу, спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація», факультет громадського розвитку та здоров'я, katerinabozak@gmail.com
Науковий керівник – **Роман Федін**, кандидат фармацевтичних наук, старший науковий працівник, доцент кафедри фармації та біології

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Актуальність. Профілактика і лікування запальних та дистрофічно-запальних захворювань тканин пародонту є актуальною проблемою стоматології, що потребує не тільки пошуку нових але й вдосконалення існуючих лікарських засобів. В Україні добре відомий вітчизняний препарат тіотриазолін, який виявляє ранозагоювальну, мембраностабілізуючу активність при запальних та дистрофічно-запальних формах пародонтиту. Він ефективно гальмує процеси перекисного окислення ліпідів, активізує ферменти антирадикального захисту в уражених тканинах пародонту і слизових оболонках, що призводить до сповільненого розвитку травматичного запалення, збільшення інтенсивності та швидкості репаративних процесів, зменшення термінів загоювання ран [2]. Поміж різних лікарських форм з тіотриазоліном немає зареєстрованих рідких

лікарських форм в тому числі спреїв для лікування запальних та дистрофічно-запальних захворювань тканин пародонту.

Мета дослідження. Зважаючи на ефективність тіотриазоліну та відсутність рідких лікарських засобів вітчизняного виробництва, метою роботи було опрацювання складу і технології спрею для лікування запальних та дистрофічно-запальних захворювань тканин пародонту.

Матеріали і методи. Як активний фармацевтичний інгредієнт спрею, вибрано тіотриазолін. Він був синтезований у 1986 році на кафедрі фармацевтичної хімії, Запорізького медичного інституту під керівництвом професора І.А.Мазура. В 1994 році Фармакологічний комітет МОЗ України надав дозвіл клінічного застосування препарату.

При розробці складу і технології спрею окрім тіотриазоліну вводились різні допоміжні речовини такі як мірамістин, гліцирам, сахарин, сорбітол, ксилітол, пропіленгліколь, гліцерин, повідон, метилпарабен та інші. Дозу лікарської речовини і кількості допоміжних речовин спрею було вибрано згідно з літературними даними із врахуванням їх сумісності та стабільності протягом усього терміну зберігання. Для досліджуваних спреїв вивчали органолептичні, фізико-хімічні властивості згідно з ДСТУ 4186: 2003. Зокрема, контролювали опис, кількісний вміст діючої речовини, рН середовища, стабільність в процесі зберігання протягом шести місяців при температурі 20-25°C [1].

Результати. За результатами вивчення органолептичних та фізико-хімічних властивостей експериментальних спреїв встановлено, що усім вказаним вимогам відповідає спрей до складу якого входить тіотриазолін, мірамістин, ксилітол, повідон, пропіленгліколь, метилпарабен і вода очищена.

Мірамістин – антисептик широкого спектру протимікробної дії, здатний підсилювати дію інших протимікробних засобів при комплексному лікуванні. Ксилітол служить коригентом смаку спрею, зменшує кількість зубних відкладень, володіє антимікробною дією. Повідон характеризується добрими адгезивними властивостями є ефективним пролонгатором лікувально-профілактичної дії спрею. Пропіленгліколь забезпечує в'язкість стабільність та однорідність розчину, служить пенетрантом для діючих речовин. Метилпарабен – консервант, який запобігає мікробному забрудненню спрею в процесі довготривалого зберігання.

Запропонована нами технологія спрею наступна: розраховані кількості ксилітолу, повідону, метилпарабену розчиняли у киплячій воді очищеній. До охолодженого розчину додавали при перемішуванні тіотриазолін, мірамістин, та пропіленгліколь. Отриманий розчин відстоювали 1-2 доби, фільтрували і заливали у скляні контейнери із нагвинчуваним механічним розпилювачем насосного типу.

Для вибраного складу спрею розроблено специфічні якісні реакції на лікарські та допоміжні речовини, видозмінено методику неводного потенціометричного титрування для кількісного визначення тіотриазоліну. Спрей являє собою прозору безколірну рідину солодкуватого смаку без запаху, значення рН якого не перевищує 6,0.

Висновки. Запропонований нами спрей з тіотриазоліном, відповідає усім вимогам ДСТУ 4186: 2003 за органолептичними та фізико-хімічними показниками. Завдяки комплексній дії активних та допоміжних інгредієнтів він буде забезпечувати протизапальну, ранозагоювальну, мембраностабілізуючу, імуномодулюючу, протівірусну активність і може

рекомендуватися для терапії запальних та дистрофічно-запальних захворювань тканин пародонту.

Список використаної літератури

1. ДСТУ 4186: 2003 «Засоби гігієни ротової порожнини рідкі. Загальні технічні умови». К.: Держспоживстандарт України. 2004. 8 с.

2. Пат. 103627. Україна, МПК А61Р 31/02, А61К 31/00, А61К 9/12, А61К 35/00, А61Р 1/02. Засіб у формі спрею для терапії запальних та дистрофічно-запальних захворювань тканин пародонта. Р.М. Федін, З.О. Бумбар, О.Р. Піняжко. № u 201505834; заявл. 15.06.2015; опубл. 25.12.2015. Бюл. № 24.

УДК: 615.03.615.01.615.035

COVID-19 ВИКЛИК ДЛЯ ВСЬОГО СВІТУ

Аліса Давидюк, здобувачка вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація», факультет громадського розвитку та здоров'я, alisadavudyuk@gmail.com;

Іванишин Д.-М., здобувачка вищої освіти 5-го курсу, спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація», факультет громадського розвитку та здоров'я

Наукові керівники: **Марта Застрижна** асистент кафедри фармації та біології; **Олександр Лісняк**, кандидат медичних наук, доцент кафедри фармації та біології

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

За даними Ресурсного центру з питань коронавірусу Джонса Гопкінса, станом на 7 квітня 2023 року в усьому світі було підтверджено близько 684 649 198 випадків і 6 836 548 смертей, пов'язаних із COVID-19. Це підкреслює, і наразі, серйозність інфекції COVID-19, а також відсутність ефективної терапії на сьогоднішній день [1, 2].

Мета: проаналізувати наявну інформацію про COVID-19 та описати основні засоби лікування для пацієнтів старшого віку від COVID-19.

Вірус SARS-CoV-2 належить до роду *Betacoronavirus* і є членом родини *Coronavirinae*.

Афінність зв'язування SARS-CoV-2 з рецептором ангіотензинперетворюючого ферменту 2 (ACE2) вища, ніж інші SARS, що, у свою чергу, сприяє швидкій передачі SARS-CoV-2. На відміну від інших коронавірусів, SARS-CoV-2, схоже, не використовує інші рецептори для клітинного доступу, такі як дипептидилпептидаза 4 або амінопептидаза N. Через те, що вхідними воротами у клітини господаря є рецептори до ангіотензин-перетворюючого ферменту, які знаходяться на усіх життєво важливих органах, це пояснює і тяжкість протікання гострого періоду захворювання, так і масштабний постковідний синдром, який може вражати будь-які органи та системи людини, особливо пацієнтів похилого віку [6, 7].

Існує кілька наявних противірусних препаратів, які потенційно можна перепрофілювати або розробити для ефективних заходів проти цього нового коронавірусу [4].

Спершу використовують противірусні препарати, які інгібують РНК-залежну РНК-полімеразу вірусу [3]. Ремдесивір - один із найпопулярніших засобів, а також ефективно застосовують фавіпіравір, галідезавір, рибавірин тощо.

Наступна група противірусних засобів — імуносепресси — інгібують проникнення вірусу. Препарат гідроксихлорохін пригнічує кінцеве глікозилювання рецептора ACE2, що, у свою чергу, пригнічує проникнення SARS-CoV-2, інфекцію та прогресування захворювання.

Арбідол також, як було встановлено за останні три роки, ефективний проти вірусу SARS-Co-V-2.

Окрім специфічних препаратів, у терапії ковідних пацієнтів, особливо у пацієнтів літнього віку, знайшли своє місце і безрецептурні препарати, такі як вітамін С, вітамін D, фолієва кислота та нутрієнт цинк [5].

Висновки. Пандемія COVID-19, стала справжнім викликом для всього світу, і навіть на сьогодні, медична спільнота так і не має затверджених схем та протоколів лікування.

Фармакотерапія COVID-19 в першу чергу включає застосування противірусних лікарських препаратів, моноклональних антитіл та інших препаратів, що модулюють активність імунної системи і є виключно рецептурними ліками.

З безрецептурних препаратів, пацієнтам похилого віку можна порекомендувати вітамін D, аскорбінову кислоту, фолієву кислоту та дієтичні добавки із цинком.

Список використаної літератури

1. Coronaviridae Study Group of the International Committee on Taxonomy of Viruses. The species Severe acute respiratory syndrome-related coronavirus: Classifying 2019-nCoV and naming it SARS-CoV-2. *Nat. Microbiol.* 2020, № 5, P.536–544.
2. Gralinski, L.E.; Menachery, V.D. Return of the Coronavirus: 2019-nCoV. *Viruses.* 2020, №12, P. 130-135.
3. Wiersinga, W.J.; Rhodes, A.; Cheng, A.C. Pathophysiology, Transmission, Diagnosis, and Treatment of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19): A Review. *JAMA* 2020, № 324, P.782–793.
4. Fung, T.S.; Liu, D.X. Human Coronavirus: Host-Pathogen Interaction. *Annu. Rev. Microbiol.* 2019, № 73, P.529–557.
5. Harapan, H.; Itoh, N.; Yufika, A.. Coronavirus disease 2019 (COVID-19): A literature review. *J. Infect. Public Health.* 2020, №13, P. 667–673.

6. Li, H.; Liu, Z.; Ge, J. Scientific research progress of COVID-19/SARS-CoV-2 in the first five months. J. Cell Mol. Med. 2020, № 24, P. 6558–6570.

7. Acter, T.; Uddin, N.; Das, J. Evolution of severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 (SARS-CoV-2) as coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic: A global health emergency. Sci. Total Environ. 2020, № 730, P. 138990-138996.

УДК 615.1 : 334

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ РІЗНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Юлія Данів, здобувачка вищої освіти 5-го курсу, спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація», факультет громадського розвитку та здоров'я, juliaadaniv@gmail.com
Науковий керівник – **Орест Бонецький**, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри фармації та біології

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

В Україні дозволено здійснювати господарську діяльність підприємствам різних організаційно-правових форм, а також фізичним особам – підприємцям. Між ними є певні відмінності, які в окремих умовах матимуть свої переваги та недоліки. Тому актуально порівняти їх між собою.

У статті 62 Господарського кодексу України (надалі – ГКУ) подано визначення підприємства. Це самостійний суб'єкт господарювання, створений відповідно до чинного законодавства для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності [1].

Підприємство є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків та може мати печатки.

У статті 96 ЦКУ подано економічну характеристику підприємств: учасник (засновник) юридичної особи не відповідає за зобов'язаннями юридичної особи, а юридична особа не відповідає за зобов'язаннями її учасника (засновника), крім випадків, встановлених установчими документами та законом [2].

Стаття 55 ГКУ подає визначення фізичної особи – підприємця (надалі – ФОП). Це громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці [1]. Це особи, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ. Стаття 52 Цивільного кодексу України встановлює, що ФОП відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке згідно із законом не може бути звернено стягнення [2].

Тож перша відмінність між підприємством і ФОПом полягає у матеріальній відповідальності.

Друга особливість – він не має статуту і статутного капіталу. Тож для ФОПа менша «вартість входу» в бізнес. Статутний фонд товариства з обмеженою відповідальністю (надалі ТОВ) не обмежується, тобто не має мінімального розміру [4]. У ТОВ теж менша «вартість входу» в бізнес. Мінімальний розмір статутного фонду акціонерних товариств (надалі – АТ) становить 1250 мінімальних зарплат (стаття 14) [5].

Третя особливість – вибір системи оподаткування. ФОП має спрощену систему оподаткування і зазвичай сплачує менші податки, ніж підприємства. ТОВ і АТ не мають такої привілегії і сплачують більший спектр податків [3]. Розділ XIV ПКУ «Спеціальні податкові режими» регулює не лише відносини, пов’язані зі спрощеною системою оподаткування, але й спрощену форму бухгалтерської звітності.

Тому четверта особливість – у веденні бухгалтерського обліку. Свою бухгалтерію ФОП веде самостійно, адже там все доволі просто – доходи, витрати, різниця. Для ведення бухгалтерії ТОВ і АТ потрібен бухгалтер, адже фінансова звітність підприємств є набагато складнішою і включає п’ять форм звітності.

П’ята особливість – місце реєстрації. ФОП реєструється за місцем прописки. ТОВ і АТ мають мати юридичну адресу в нежитловому приміщенні.

Немає однозначної відповіді, який вид суб’єкта господарювання найкращий. Все залежить від ситуації. «Вхід» у бізнес для ФОПа – найдешевший, витрати найнижчі, але відповідальність усім своїм майном становить серйозний ризик. ТОВ теж має невелику «вартість входу» в бізнес, але системи бухгалтерського обліку та оподаткування здорожчують його господарську діяльність. АТ може собі дозволити середній за розмірами бізнес.

Список використаної літератури

1. Господарський кодекс України № 436-IV від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 21.04.2023)
2. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 21.04.2023)

3. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 21.04.2023)

4. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» № 2275-VIII від 6 лютого 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення 21.04.2023)

5. Закон України «Про акціонерні товариства» № 514-VI від 17 вересня 2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text> (дата звернення 21.04.2023)

УДК 615.32

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЛІКАРСЬКОЇ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ ЧЕБРЕЦЮ БЛОШИНОГО (*TH. PULEGIOIDES L.*)

Юлія Кедебець, здобувачка вищої освіти 4-го курсу спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація», факультет громадського розвитку та здоров'я, yuliakedebets29@gmail.com

Оксана Гончаренко, здобувачка вищої освіти 5-го курсу, спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація», факультет громадського розвитку та здоров'я.

Науковий керівник – **Мирослава Грицина**, кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри фармації та біології

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Види *роду Чебрець (Thymus L.)* багаті ефірними оліями і проявляють антимікробні, антиоксидантні властивості, мають широке застосування у медицині, ароматерапії, косметології та в кулінарії [1]. До ДФУ [2] включена монографія на ЛРС *Serpylli herba*, виду української флори - чебрецю повзучого (*Thymus serpyllum*). На Львівщині найбільш поширеним є чебрець

блошиний (*Th. pulegioides* L.), який росте поруч з морфологічно близькими до нього видами ч. боровим (*Th. serpyllum* L.) і ч. Маршалла (*Th. marschallianus* Willd.). З цієї причини часто виникає плутанина при заготівлі лікарської рослинної сировини, а під назвою *Herba Serpylli* потрапляє на переробку сировина різних видів, тому є потреба встановити діагностичні ознаки лікарської рослинної сировини цих видів, що дасть можливість ідентифікувати зібрані в природі особини і провести відбір матеріалу для виготовлення лікарських препаратів.

Метою роботи було провести макро- та мікроскопічний аналіз неофіційного виду *Th. pulegioides* L. для встановлення морфолого-анатомічних ознак, які будуть діагностичними для ЛРС в умовах Львівщини.

У *Th. pulegioides*, який росте в лучних багатовидових угрупованнях на мезотрофних луках, часто затінений лучними злаками, формується життєва форма моноподіально наростаючий напівкущик. Генеративні пагони, що розвиваються з бічних бруньок скелетного, є трав'яними, ортотропними, озимими моноциклічними. Стебла чотиригранні опушені по ребрах двоклітинними колінчастими волосками. Листки змінюються вздовж пагона від яйцевидних короткочерешкових до овальних сидячих. Для листової пластинки характерне катадромне жилкування, коли центральна жилка килеподібно не виступає, а бічні жилки дугоподібно вигнуті і поступово тоншають при наближенні до краю листової пластинки і зникають.

У *Th. pulegioides* суцвіття переривчасте тирсоїдного типу, верхівка нарастає моноподіально, у пазухах супротивних приквіток формуються парціальні симподіальні суцвіття – простий дихазій з монохазіями. Для видів характерна гінодієція, яка проявляється у більшому розмірі двостатевих квіток,

пурпурним забарвленням їх чашечки. Жіночі квітки менші і мають зелені чашечки.

Стебло *Thymus pulegioides* чотиригранне, кора тонка, утворена з 3-4 рядів великих клітин паренхіми, під якими групами розташовані ситовидні трубки. По гранях стебла кора виповнена коленхімою. В корі видно скупчення клітин з густим цитоплазматичним вмістом. Ксилема розташована по колу, спостерігається склерифікація міжсудинної паренхіми. Серцевина утворена з великих паренхімних клітин, всередині відмирає.

Thymus pulegioides має клітини епідермісу від прямокутно-шестикутних до прямокутних біля жилок. Продиховий апарат діацитного типу, продихи і ефіроолійні залозки розташовані з нижньої сторони листка, з верхньої сторони вони поодинокі. Кутикула радіально-хвиляста. Опушення сконцентроване на черешку, біля основи листка та біля жилок, утворене з конічних одноклітинних конічних, зігнутих гачком, дво- та триклітинних, інколи чотириклітинних з широкою основою волосків, між ними є довгі, 7-8 клітинні волоски. На адаксіальній стороні листкової пластинки розташовані ефіроолійні залозки (6-10 шт. на 16 мм²), на абаксіальній їх менше – 5-6 штук. Залозки, діаметром до 0,3-0,4 мм. Вони мають сидячу, овальну, жовту головку, під кутикулою якої збирається ефірна олія, оточену навколо розеткою 8-10 клітин. На поперечному перерізі листка є ефіроолійні схизигенні вмістища, їхні багаточисельні клітини містять густий цитоплазматичний вміст.

Форма чашечки квітки *Th. pulegioides* чашечка зелено-пурпурова, трубчасто-дзвоникоподібна, двогуба, верхня губа із 3 трикутними зубцями, нижня із 2 зубцями, облямованими довгими, численними волосками, внутрішня поверхня дуже опушена. Віночок з трубочкою і двогубим відгином, верхня губа

відгину суцільна, нижня – глибоко трилопатева, відхилена. Віночок пурпурово-фіолетовий, зовні слабо опушений одноклітинними, конічними волосками, всередині більше опушений конічними одноклітинними і загнутими 2-3 клітинними волосками, має залозки. Клітини епідермісу овальні з слабо звивистими стінками. У зіві віночок опушений довгими, загостреними волосками. *Андроцей утворений з 4 тичинок, двосильний, тобто* довші тичинки виступають із трубочки віночка.

Список використаної літератури

1. Kryvtsova, M.; Hrytsyna, M.; Salamon, I.; Skybitska, M.; Novykevuch, O. Chemotypes of Species of the Genus *Thymus* L. in Carpathians Region of Ukraine—Their Essential Oil Qualitative and Quantitative Characteristics and Antimicrobial Activity. *Horticulturae* 2022, 8, 1218.
2. Державна фармакопея України. Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». 2-е вид. Доповнення 3. Харків: Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів».

УДК 616.34-008.89:64.044.26:(477.83)

ФАРМАЦЕВТИЧНА ОПІКА ПРИ ГЛИСТНИХ ІНВАЗІЯХ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ СМТ. ОЛЕСЬКО, ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Тарас Мех, Оксана Головка – здобувачі вищої освіти 5-го курсу, спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація», факультет громадського розвитку та здоров'я, mehtaras98@gmail.com, 981ksuha@gmail.com

Наукові керівники: **Олександр Лісняк**, кандидат медичних наук, доцент кафедри фармації та біології;

Марта Застрижна, асистент кафедри фармації та біології

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Метою роботи є системний аналіз стану гельмінтозів у дітей, оцінка ефективності застосування різних методів профілактики та лікування, та розробка рекомендацій щодо поліпшення профілактики та лікування гельмінтозів у дітей, а також покращення їх фармацевтичної опіки.

Об'єктом дослідження є діти шкільного віку смт Олесько Львівської області/

Предметом дослідження є епідеміологія гельмінтозів у дітей, їх клінічні прояви, методи діагностики та лікування.

Для досягнення мети дослідження використовуватимуться наступні **методи**: аналіз літературних джерел, статистичний аналіз даних, клінічні спостереження та експертиза медичних документів.

Нами було проведено аналіз захворюваності дітей з початку 2023 року на гельмінтози на базі поліклініки смт. Олесько Золочівського району Львівської області та аптеки номер 1 смт Олесько.

За результатами дослідження, проведеного серед дітей віком від 6 до 15 років, було виявлено, що з 1000 дітей, які брали участь у програмі, 200 дітей (20 %) були інфіковані аскаридами, з 200 інфікованих дітей 120 (60 %) були дівчатка, а 80 (40 %) – хлопчики; серед дітей із зараженням аскаридами найбільша частка (40%) спостерігалась у віковій групі 10-12 років.

Дітям, у яких виявили гельмінти, було призначено препарати Альбендазолу та Декаріс (ОТС-препарати). Загальна ефективність лікування була більшою у групі, що отримувала альбендазол, ніж у групі, що отримувала декаріс. У групі альбендазолу було виліковано 90 % дітей, тоді як у групі декарісу вилікувалися лише 75 %. Крім того, у групі альбендазолу було спостережено менше побічних ефектів, таких як головний біль та нудота, ніж у групі декарісу.

Висновок. Отримані результати свідчать про те, що альбендазол є більш ефективним препаратом для лікування гельмінтозів у дітей, ніж декаріс. Враховуючи значно кращі показники ефективності, наше дослідження також показало, що альбендазол був більш безпечним препаратом для дітей, оскільки було менше випадків побічних реакцій. Ми також провели аналіз витрат на лікування, і виявили, що вартість лікування альбендазолом була трохи вищою, але за рахунок більшої ефективності цей препарат може бути економічно вигіднішим в довгостроковій перспективі. Однак, ми вважаємо, що більше досліджень потрібно провести, щоб підтвердити наші результати та врахувати можливі різні фактори, які можуть впливати на ефективність лікування. Наприклад, можуть бути різні види паразитів, які можуть потребувати різних підходів до лікування. У нашому дослідженні ми також звернули увагу на важливість наявності у фармацевтичній опії пацієнтів профілактичних заходів для запобігання гельмінтозів, таких як

чистота та гігієна, які можуть допомогти уникнути інфікування паразитами. У загальному, наше дослідження підтверджує важливість вчасного та ефективного лікування гельмінтозів у дітей, що може допомогти попередити серйозні наслідки для їхнього здоров'я та розвитку та зменшити побічні явища.

Рекомендації: -Ретельне миття рук(особливо після контакту з домашніми тваринами), фруктів, овочів, після відвідування громадських місць, ігор на вулиці;

-Проводити просвітницьку роботу і фармацевтичну опіку дітей в школах, серед батьків і населення разом з сімейними лікарями, лікарями-педіатрами, вчителями;

-У разі виникнення перших симптомів (нудота, поганий апетит, діарея, блювота) одразу звертатися до педіатра для отримання кваліфікованої допомоги, проведення необхідних досліджень та встановлення правильного діагнозу і відповідного лікування;

- Періодична профілактика Антигельмінтними препаратами;

- Проводити регулярно дегільмінтизацію домашніх тварин (собаки, коти).

Список використаної літератури

1. Клінічна фармація: підручник / І.А. Зупанець, В.П. Черних, І.Г. Купновицька та ін. ; за ред. В.П. Черниха, І.А. Зупанця, І.Г. Купновицької. Х.: Вид-во НФаУ: Золоті сторінки, 2013. 912 с.
2. Вебінар по гельмінтозах: <https://youtu.be/KNkZDJKFjWc>

ОКРЕМІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФАРМАЦІЇ В ШОСТОМУ ТЕХНОЛОГІЧНОМУ УКЛАДІ

Катерина Соляник, здобувачка вищої освіти 4-го курсу спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація», факультет громадського розвитку та здоров'я, solyanicKaterina@gmail.com

Сергій Шаріков, здобувач вищої освіти 5-го курсу спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація», факультет громадського розвитку та здоров'я

Науковий керівник – **Орест Бонецький**, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри фармації та біології

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Штучний інтелект (ШІ) – це здатність машин і програм здійснювати автоматичний аналіз інформації, навчатися та самостійно приймати рішення, автоматичне покращення, що дозволяє ШІ адаптуватися до нових обставин та розвиватися, накопичуючи знання та досвід, так само, як робить це людський мозок. Іншими словами, ШІ - здатний навчатися, адаптуватися та виконувати складні завдання, включаючи медичну діагностику та прогнозування результатів клінічних випробувань.

ШІ може допомогти лікарям швидше та точніше ставити діагнози, зокрема при меланомі, збільшуючи кількість пацієнтів, яким можна допомогти, та мінімізуючи помилки завдяки швидкому та точному аналізу великої кількості даних, зменшити фінансові витрати і сприяти продуктивності праці. До переваг ШІ також відносяться швидкість та незалежність від фізичних обмежень.

Яскравими прикладами використання ШІ для виготовлення ліків, а також розроблення плаваючих наноботів, які можуть переносити ліки:

1) Вже є перший препарат, розроблений з використанням штучного інтелекту, який почав клінічні випробування на людях, що є значною подією в медицині.

Exscientia, біотехнологічна компанія з Оксфорду, розробила нову сполуку для лікування obsесивно-компульсивного розладу. Використання штучного інтелекту дозволило скоротити час розробки ліків до менше ніж одного року замість звичайних 5 років. Ендрю Хопкінс зазначив, що успішні клінічні випробування нового препарату, показали можливість використання ШІ для створення нових лікарських засобів та розширення діапазону доступних варіантів лікування. Хоча ефективність препарату, розробленого ШІ, порівняно з традиційними методами лікування ще не з'ясована, він може бути корисним для боротьби з obsесивно-компульсивним розладом [1, 3].

2) Також прикладом штучного інтелекту у фармації є наноботи. Учені з Каліфорнійського університету створили мікророботів на основі клітин водоростей, які вкриті наночастинками антибіотиків та мембранами нейтрофілів. Під час експерименту миші, які отримували лікування від пневмонії за допомогою роботів, одужали, тоді як ті, що не отримували лікування, померли. Лікування за допомогою мікророботів виявилось ефективнішим, ніж внутрішньовенні ін'єкції антибіотиків, і доза антибіотика виявилася значно меншою, що призводить в свою чергу зменшення токсичної дії на печінку, нирки, шлунково-кишковий тракт тощо, оскільки безпосередньо діють у вогнищі хвороби. Дослідники планують провести додаткові експерименти, щоб вивчити взаємодію мікророботів з

імунною системою та провести дослідження на великих тваринах, і можливо на людях [2, 4].

Штучний інтелект займає все більш важливе місце в медицині, допомагаючи виявляти, діагностувати та лікувати захворювання, виконує аналіз медичних даних, виявляє патології, розробляє нові лікарські засоби тощо. Нові технології, які використовують ШІ, можуть допомогти медикам ефективно впроваджувати індивідуальні підходи до лікування, підвищуючи якість медичної допомоги та знижуючи ризики. Отже, використання штучного інтелекту в медицині є обіцяючим напрямком розвитку сучасної медицини.

Список використаної літератури

1. Hannah Boland. Drug designed by AI to enter human trials for first time. *The telegraph*

30 January 2020. URL: [Drug designed by AI to enter human trials for first time \(telegraph.co.uk\)](https://www.telegraph.co.uk/health/2020/01/30/drug-designed-by-ai-to-enter-human-trials-for-first-time/)

2. David Nield. Tiny Robots Have Successfully Cleared Pneumonia From The Lungs of Mice. *Science alert* 27 September 2022. URL: [Tiny Robots Have Successfully Cleared Pneumonia From The Lungs of Mice : ScienceAlert](https://www.sciencealert.com/tiny-robots-cleared-pneumonia-from-mice-lungs)

3. Ukrinform. Штучний інтелект уперше розробив ліки. *Укрінформ - актуальні новини України та світу* 25 квітня 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2866786-stucnij-intelekt-uperse-rozrobiv-liki.html>

4. Фаїна Вауліна. Крихітні роботи змогли очистити легені мишей від пневмонії. *Дзеркало тижня* 29 вересня 2022. URL: <https://zn.ua/ukr/TECHNOLOGIES/krikhitni-roboti-zmohli-ochistiti-lehki-mishi-vid-zapalennja.html>

ІНГІБІТОРИ α -АМІЛАЗИ ТА α -ГЛЮКОЗИДАЗИ НА ОСНОВІ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ

Марія Фульмес, Христина Кузьм'як – здобувачі вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація», факультет громадського розвитку та здоров'я, mariafulmeslov@gmail.com

Олена Кравець, здобувачка вищої освіти 5-го курсу, спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація», факультет громадського розвитку та здоров'я

Науковий керівник – **Надія Гринчишин**, кандидат хімічних наук, старший виклад кафедри фармації та біології

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Актуальність теми. У зв'язку зі зростанням захворюваності на такі хронічні хвороби як цукровий діабет та ожиріння важливими є дослідження властивостей біологічно активних сполук рослинного походження. Відомо, що вони проявляють не лише антиоксидантні властивості, але й можуть інгібувати дію гліколітичних ферментів, таких як α -амілаза та α -глюкозидаза (мальтаза). З огляду на це, актуальним є вирішення проблеми контролю цукрового діабету 2 типу та ожиріння із застосуванням у їх лікуванні синергічної дії звичайних ліків та біологічно активних сполук.

Мета роботи полягала у встановленні інгібуючої дії біологічно активних сполук рослинного походження *Ficus carica* L. (інжиру), родина тутових та *Haplophyllum myrtifolium* (Цілолист), рід сімейства Rutaceae на гліколітичні ферменти - α -амілазу та α -глюкозидазу.

За даними Moruri et al., 2018 активність етанольного екстракту плодів *F. carica* перевершує всі інші екстракти частин

рослини за антиоксидантною, антидіабетичною та антиліпідною дією. Зокрема, вміст поліфенолів і флавоноїдів становив $104,67 \pm 5,51$ мкг/мл і $81,67 \pm 4,00$ мкг/мл, відповідно. Вони представлені такими біологічно активними сполуками, як бутилбутират, 5-гідроксиметилфурфурол, 1-бутоксигі-ізобутоксигібутан, яблучна кислота, тетрадеканова кислота, фітолацетат, транс-фітол, н-гексадеканова кислота, 9Z,12Z-октадекадієнова кислота, стеаринова кислота, ситостерин, 3,5-дигідрокси-6-метил-2,3-дигідро-4Н-піран-4-он і 2,4,5-триметил-2,4-дигідро-3Н-піразол-3-он. Наявність цих сполук встановлена газохромато-мас-спектроскопічним аналізом. Загальний вміст фенолів у етилацетатному екстракті *Haplophyllum myrtifolium* досягав 52,50 мг GAE/г екстракту (за даними G. Zengin, 2014) та проявляв потужну інгібіторну дію на холінестеразу, тирозиназу, α -амілазу та α -глюкозидазу. Відомо, що деякі інгібітори ферментів, наприклад, галатамін-койєва кислота та акарбоза, використовуються як інгібітори холінестерази, тирозинази та α -амілази, відповідно, у лікарських формах, але ці сполуки можуть викликати побічні реакції, такі як шлунково-кишкові розлади та цитотоксичність, на відміну від використання інгібіторів рослинного походження.

Антиоксидантні ефекти фенолів відіграють важливу роль у захворюваннях, пов'язаних з окислювальним стресом, який визначають як дисбаланс між вільними радикалами та системою антиоксидантного захисту. Ці радикали сприяють розвитку багатьох захворювань (рак, хвороба Альцгеймера, цукровий діабет тощо) і можуть знешкоджуватися за участю антиоксидантів, в тому числі рослинного походження.

Висновок. Рослинні поліфеноли (флавоноли, флаванолі, антоціани, фенольні кислоти тощо) володіють хімічною структурою, здатною взаємодіяти з вільними радикалами, і тому

є високоефективними антиоксидантами, які можна використовувати як джерело природних сполук для лікування окисного пошкодження, хвороби Альцгеймера, шкірних розладів і цукрового діабету. Їх також можна рекомендувати для складання багатих на антиоксиданти терапевтичних дієт.

Список використаної літератури

1. N. Tlili, C. Sarikurkcü. Bioactive compounds profile, enzyme inhibitory and antioxidant activities of water extracts from five selected medicinal plants. *Industrial Crops and Products*. 2020. Vol.151. Iss. 1. P. 68 -75.
2. Tuanny Cavatão de Freitas, Ronaldo Junio de Oliveira et al. Identification of Bioactive Compounds and Analysis of Inhibitory Potential of the Digestive Enzymes from *Syzygium* sp. Extracts. *Journal of Chemistry*. 2019. Vol. 2019. P. 1-10.
<http://repositorio.ufla.br/jspui/handle/1/39680>
3. T. Freitas, L. Pereira, C. Pereira. *Syzygium* sp. (Myrtaceae): promising for diabetes treating? *European Journal of Medicinal Plants*. 2015. Vol. 7. № 4, P. 167–176,
4. E. Komaki, S. Yamaguchi, I. Maru et al. Identification of Anti- α -Amylase Components from Olive Leaf Extracts. *Journal Free Access*. 2003. Vol. 9. Iss. 1. P.35 – 39.
5. G. Zengin, C. Sarikurkcü. A comprehensive study on phytochemical characterization of *Haplophyllum myrtifolium* Boiss. endemic to Turkey and its inhibitory potential against key enzymes involved in Alzheimer, Skin diseases and type II diabetes. *Industrial Crops and Products*. 2014. Vol. 53. P. 244 – 251.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ БДЖОЛИНОГО ОБНІЖЖЯ, ЯК ДОПОМІЖНОЇ ТЕРАПІЇ

Дана Шевчик, здобувачка вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація», факультет громадського розвитку та здоров'я, danusik2002sheva@gmail.com

Софія Чупровська, здобувачка вищої освіти 5-го курсу, спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація», факультет громадського розвитку та здоров'я, chuprovska01@gmail.com

Науковий керівник – **Олена Колешук**, кандидат сільськогосподарських наук, старший викладач кафедри фармації та біології

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Бджолине обніжжя здавна використовується в народній медицині та фармакології. Проте, наразі існує обмежена кількість наукових досліджень, що досліджують його терапевтичні властивості. Наукові дані показують, що бджолине обніжжя містить у своєму складі багато корисних речовин, таких як вітаміни, мінерали, ферменти, амінокислоти та інші біологічно активні сполуки. Вважається, що ці речовини володіють потенційно корисними властивостями для здоров'я, включаючи протизапальну, антибактеріальну, антиоксидантну та імуномодулюючу дії.

Дослідження показали позитивний вплив бджолиного обніжжя на функціонування імунної системи, покращення енергетичного балансу, зниження запалення та покращення функції печінки. Дослідження, опубліковане в журналі "Journal of Medicinal Food"(2012), показало, що прийом бджолиного обніжжя протягом 12 тижнів сприяв зниженню рівня глюкози в

крові на 24% у пацієнтів з цукровим діабетом типу 2, а також підвищенню рівня інсуліну та інших маркерів здоров'я. Інше дослідження, опубліковане в журналі "Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine" (2012), показало, що бджолине обніжжя може покращувати імунну відповідь у пацієнтів зі субклінічним гіпотиреозом. В цьому дослідженні було виявлено, що прийом бджолиного обніжжя протягом 8 тижнів сприяє покращенню функції щитоподібної залози та збільшення рівня антитіл до тиреоглобуліну. [2, 4].

Дослідження показали, що бджолиний пилок містить ензими, такі як амілаза, каталаза та ліпаза, які сприяють розщепленню жирів, білків та вуглеводів у травильному тракті. Аналізуючи наявні наукові дані потрібно зазначити, що існує декілька можливих механізмів, впливу бджолиного обніжжя на процеси травлення. Насамперед варто зазначити, що обніжжя містить фермент лактазу, який розщеплює лактозу на глюкозу та галактозу. Якщо організм не виробляє достатньо лактази, споживання бджолиного обніжжя може допомогти зменшити неприємні симптоми, пов'язані з непереносимістю лактози. Також заслуговує на увагу його пробіотична властивість: бджолиний пилок містить багато корисних бактерій, які можуть підтримувати здоров'я кишкової флори [3, 6, 7].

Наукові дослідження дозволили ідентифікувати різноманітні корисні бактерії у бджолиному обніжжі: лактобактерії, біфідобактерії, ацидофільні бактерії та інші. Деякі з них відносяться до родини *Lactobacillus*, що включає *Lactobacillus acidophilus*, *Lactobacillus rhamnosus* та інші, які відомі своїми пробіотичними властивостями. Також у бджолиному обніжжі можна знайти інші корисні бактерії, такі як *Bifidobacterium bifidum*, *Streptococcus thermophilus*, *Enterococcus faecalis* та *Lactococcus lactis*. Варто зазначити, що ці корисні бактерії

проявляють позитивний вплив на травну систему, зокрема, підвищують імунітет, підтримують нормальну мікрофлору кишківника, покращують травлення та запобігають деяким захворюванням шлунково-кишкового тракту [1, 5].

Застосування бджолиного обніжжя у фармації має потенційно великі перспективи. Однак, для того, щоб його застосування у фармації стало широко поширеним, потрібно провести додаткові дослідження, з метою встановлення ефективності та безпечності в різних клінічних ситуаціях. Також необхідно розробити нові методи та технології для отримання та стандартизації бджолиного обніжжя як фармацевтичної сировини.

Список використаної літератури

1. Isidorov V.A., Vinogorova V.T., Makarova N.L., Kukushkina T.A. Analysis of the composition of volatile organic compounds of honeybee pollen by gas chromatography-mass spectrometry. // Journal of Analytical Chemistry. – 2009. – Vol. 64. – P. 1022-1026.
2. Kumar, R., & Gupta, V. (2012). BEE pollen: a potential source of nutritional and therapeutic value. Journal of Complementary and Integrative Medicine, 9(1).
3. Mohammad, M. A., Sun, X., Yang, Y., Li, Y., & Ibrahim, S. A. (2020). Bee pollen as a dietary supplement for amelioration of lactose-induced symptoms in lactose intolerant individuals. Journal of Food and Nutrition Research, 8(2), 72-78. doi: 10.12691/jfnr-8-2-1
4. Pasupuleti, V. R., Sammugam, L., & Ramesh, N. (2017). Honey, propolis, and royal jelly: a comprehensive review of their biological actions and health benefits. Oxidative medicine and cellular longevity, 2017.
5. Shumakovich G.P., Arinushkina E.V., Lysak L.V., Ushakova N.A., Bubnov I.N. Study of microbiota of honey bee pollen by

denaturing gradient gel electrophoresis // Bioscience of Microbiota, Food and Health. – 2016. – Vol. 35. – P. 83-88.

6. Szántó, Á., Molnár, A., László, Z., Simon, A., & Bálint, E. (2016). Effect of bee pollen on the symptoms of lactose intolerance. *Acta Alimentaria*, 45(3), 393-401. doi: 10.1556/066.2016.45.3.12

7. Szántó, Á., Molnár, A., Simon, A., László, Z., & Bálint, E. (2017). Investigation of lactose intolerance and the effect of pollen on its symptoms. *Orvosi hetilap*, 158(23), 902-907. doi: 10.1556/650.2017.30756

УДК615.1:615.454.1:615.524

ОПРАЦЮВАННЯ СКЛАДУ, ТЕХНОЛОГІЇ І АНАЛІЗУ ПРОТИГЕРПЕТИЧНОЇ МАЗІ

Василина Штогрин, здобувачка вищої освіти 5-го курсу, спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація», факультет громадського розвитку та здоров'я, no.sugar.in.my.coffe@gmail.com

Науковий керівник – **Роман Федін**, кандидат фармацевтичних наук, старший науковий працівник, доцент кафедри фармації та біології

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Актуальність. Герпесвірусне захворювання є найбільш поширеною інфекцією людини, яка тривалий час може знаходитись в організмі, переважно в латентній формі. І до теперішнього часу герпесвірусні інфекції є актуальною медико – соціальною проблемою, оскільки майже 90% міського населення в усіх країнах світу інфіковано одним або декількома сероваріантами вірусів герпесу. Тому для лікування різних форм герпесу важливим є не тільки створення нових лікарських засобів, але й вдосконалення вже існуючих, шляхом оптимізації

складу, технології та поєднання їх з іншими лікарськими препаратами.

В Україні давно відомий протівірусний фармацевтичний препарат метисазон (марбаран), який був синтезований Бауером і Садлером у 1962 році. Препарат пригнічує репродукцію вірусів основної групи, є профілактично-активним по відношенню до вірусу натуральної віспи, полегшує ускладнення після вакцинації. Метисазон також ефективний при лікуванні простого герпесу, рецидивуючого генітального герпесу, оперізувального лишая та інших вірусних захворювань. Механізм його дії такий, що він не впливає на адсорбцію вірусу клітиною і проникнення всередину клітини. Метисазон гальмує синтез білків, які утворюють оболонку вірусу і таким чином порушується дозрівання вірусної частинки та її інактивація [2].

Поміж відомих різних лікарських засобів для лікування герпесу є незначна кількість зареєстрованих м'яких лікарських форм, зокрема мазей, застосування яких дозволяє зменшити токсичність і побічний ефект лікарських речовин, забезпечити локалізацію дії та зручність їх використання.

Мета. Зважаючи на ефективність метисазону та недостатню кількість м'яких лікарських засобів з ним вітчизняного виробництва, метою роботи було опрацювання складу і технології мазі для лікування простого герпесу та інших вірусних захворювань.

Матеріали і методи. Як активний фармацевтичний інгредієнт мазі вибрано метисазон, який виявляє протівірусну активність. В процесі опрацювання складу і технології мазі використовувались різні допоміжні речовини такі як димексид, пропіленгліколь, гліцерин, макрогол 400, макрогол 1500, моногліцериди дистильовані, емульгатор ОС-20, емульгатор №1, твін-60, натрію лаурилсульфат, олія меліси, олія лаванди та

інші. Для досліджуваних взірців мазей вивчали органолептичні та фізико-хімічні властивості згідно з ДФ України. Контролювали такі показники як опис, консистенцію, однорідність, ідентифікацію, кількісний вміст діючої речовини, значення рН середовища, стабільність в процесі зберігання протягом 6 місяців при кімнатній температурі 20-25°C [1].

Результати. За результатами вивчення органолептичних та фізико-хімічних властивостей експериментальних мазей встановлено, що усім вимогам ДФ України відповідає мазь, до складу якої входить метисазон, димексид, пропіленгліколь, макрогол 400, макрогол 1500, олія меліси, олія лаванди. Для вибраної мазі встановлено оптимальну терапевтичну дозу лікарської речовини, кількості допоміжних речовин, раціональну технологію її виготовлення в лабораторних умовах. Проведено біофармацевтичні дослідження, запропоновано специфічні якісні реакції на лікарські та допоміжні речовини, розроблено методику кількісного визначення метисазону у мазі. Точність визначення становить $\pm 3,78\%$.

Опрацьована наступна технологія мазі: розраховану кількість метисазону розчиняють у суміші димексиду, макроголу 400 і пропіленгліколю. В фарфоровій ступці на водяній бані розтоплюють макрогол 1500 і додають при перемішуванні метисазон розчинений у суміші димексиду, макроголу 400 і пропіленгліколю. Вкінці, після повного охолодження додають олії меліси та лаванди і суміш гомогенізують 5-7 хвилин до утворення однорідної мазі світло-жовтого кольору.

Висновки. Запропонована нами комбінована мазь з метисазоном відповідає усім вимогам ДФ України за органолептичними та фізико-хімічними показниками. Вона дає можливість розширити асортимент протигерпетичних м'яких лікарських засобів вітчизняного виробництва. Оптимальний

якісний і кількісний підбір інгредієнтів забезпечують мазі противірусну, антимікробну, протизапальну, ранозагоювальну, активність її можна використовувати для лікування і профілактики простого герпесу та інших вірусних захворювань різної локалізації.

Список використаної літератури

1. Державна Фармакопея України: в 3 т. Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». 2-е вид. Харків: Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2015. Т. 1. С.1098-1100.
2. Потопальський А.І., Лозюк Л.В. Противірусний, протипухлинний препарат «Ізатізон», Львів, «Наукова думка», 1995. 90 с.

СЕКЦІЯ 5 ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 796.011.1

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ

Тарас Богдан, здобувач вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 017 «Фізична культура і спорт», факультет громадського розвитку та здоров'я, tarasbogdan17.03@gmail.com
Науковий керівник – **Олександр Калиніченко**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я

Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Львів

На протязі останніх ста років в соціально-філософському аспекті стрімко зростає вагомість міжнародного спортивного руху як явища глобального масштабу. Спорт та олімпійський рух зокрема, сприяє об'єднанню людей різних країн. Посилення гуманітарної складової спорту призвело до його самостійності та до посилення впливу на різні сторони життя людей різних континентів. Олімпійський спорт став універсальним явищем яке поєднало політичні, філософські, соціальні складові, сфери гармонійного розвитку особистості, миру та взаєморозуміння. Одночасно з позитивними явищами, сучасний олімпійський рух почав отримувати негативні характеристики [2,3]. Починаючи з кінця XX століття в олімпійському русі все частіше виникають ознаки прояву кризового стану [2]. **Метою дослідження є визначення кола проблем сучасного олімпійського руху.**

Результати дослідження та їх обговорення. До глобальних проблем, що породжують всі інші негативні явища в сучасному олімпійському русі можна віднести комерціалізацію, професіоналізацію, політизацію та медіалізацію спорту [2]. До найбільш гострої проблеми олімпійського руху, можна зарахувати комерціалізацію, яка в останні роки призвела до того, що прагнення до отримання прибутку почало відтісняти на задній план гуманістичні ідеали олімпізму, які були сформульовані в часи Олімпіад древньої Греції та продовжені в сучасній Олімпійській хартії [1]. Комерціалізація спорту стала основною причиною застосування допінгу, корупції, несправедливого суддівства, а в кінцевому рахунку втратою основних гуманістичних засад Олімпійського руху.

Комерціалізація спорту почалась з 1974 року, після дозволу отримувати прибуток від реклами та набув широкого поширення в 80-90-х роках ХХ ст. З одного боку, комерціалізація олімпійського спорту стала джерелом фінансування підготовки до участі спортсменів в Олімпійських іграх, а з іншого боку, комерціалізація спорту почала нести в собі негативні наслідки. Комерціалізація спорту веде до того, що в гонитві за вищими результатами та прагненням отримати комерційну нагороду спортсмени в умовах жорсткої конкуренції починають вживати допінг і прагнуть до перемоги за всяку ціну [2]. Прикладом самого великого допінгового скандалу в історії спорту є заборона російської збірної команди виступати під прапором своєї країни в Олімпійських іграх 2018 року в Південній Кореї, в літніх Олімпійських ігор-2020 у Токіо, та в зимових іграх 2022 року в Пекіні через те, що близько 300 російських спортсменів були запідозрені у вживанні допінгу. У 2019 році Всесвітнє антидопінгове агентство (WADA) відкрило понад сотню справ щодо російських спортсменів, яких

звинувачували у використанні допінгу на Олімпіаді в Сочі. Самим ганебним у цьому скандалі було те, що у приховуванні вживання допінгу приймали участь вищі спортивні посадовці РФ. Однією з основних тенденцій, що визначають на сучасному етапі розвиток спорту вищих досягнень, є його професіоналізація. Професіоналізація поступово охопила усі складові підготовка кваліфікованих спортсменів до їх участі в змаганнях у вигляді різноманітних форм фінансування: стипендії, зарплати, компенсації, виплати за рекламу та участь в змаганнях, премії тощо. До проблем олімпійського спорту можна віднести бурхливе зростання явища Медіалізації. В даний час неможливо уявити розвиток спорту без телебачення, яке поряд з іншими ЗМІ сприяють популяризації спорту, роблять його доступнішим і при цьому частину коштів від трансляції змагань скеровується на розвиток спорту. Однак співпраця МОК з ЗМІ має і зворотний бік. Нерідко компанії, що транслюють Олімпійські ігри, втручаючись в правила проведення спортивних змагань з метою надання їм більшої видовищності. Подібні втручання призводять до медіалізації спорту, коли виключно спортивні інтереси поступаються місцем видовищу та перетворюють їх з чесного змагання в шоу. До проблем спорту також відносять необ'єктивне суддівство у видах спорту де присутні фактори суб'єктивності: гімнастика, фігурне катання, стрибки у воду, футбол, бокс тощо. Суддівські помилки можуть бути наслідком корупції, особистих причин, мати політичні цілі тощо.

Варварський напад росії на Україну спровокував виникнення особливої проблеми, наслідками якої може стати розкол олімпійської спільноти та нанесення шкоди глобального масштабу. Головною причиною цього є відсутність чіткої

позиції керівництва МОК щодо прийняття рішення про допуск збірної команди росії до Олімпійських ігор 2024 року в Парижі.

Висновки та шляхи вирішення проблем олімпійського руху:

1. Потрібно вдосконалювати систему допінг- контролю в усіх видах спорту.

2. Максимально використовувати сучасні технічні засоби для покращення чесності суддівства за рахунок зменшення суб'єктивності оцінювання дій спортсменів.

3. МОК повинен більш рішуче ставитись до спроб політизувати олімпійських рух країнами з авторитарною формою правління.

Список використаної літератури

1. Гончаренко В. І. Олімпійський спорт: навчальний посібник. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 2013. 423 с.

2. Koss O. Potential dangers affecting the athlete// Centennial Olympic Congress Report 1994. P.215.

3. Maguire J. Global sport: identities, societies, civilizations. Wiley-Blackwell, 1999. 239 p.

МОТИВОВАНІСТЬ СТУДЕНТІВ ФГРЗ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМ ВИХОВАННЯМ В УМОВАХ ВЗАЄМОНАВЧАННЯ

Христина Братейко, здобувачка вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 017 «Фізична культура і спорт», факультет громадського розвитку та здоров'я, kris.bratelyko@gmail.com

Науковий керівник – **Олександр Ковбан**, старший викладач кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Актуальність теми. Впродовж останніх десятиліть у студентів закладів вищої освіти спостерігається різке зниження мотивації до занять фізичною культурою і спортом, і ця тенденція з кожним роком набуває все більшого масштабу. Основна причина – відсутність необхідного стимулювання до занять, байдужість до власного здоров'я і теоретична непідготовленість студентів. Розмови про те, що заняття фізичного виховання корисні для здоров'я студентів мають абстрактний характер у зв'язку з відсутністю конкретних (об'єктивних) критеріїв його оцінки, які використовувались би на заняттях.

Аналіз літератури. Саме заняття фізичним вихованням, з точки зору багатьох дослідників: [В.Краснов, Б.Семенів, Т.Круцевич, Б.Шиян, Т.Дух] сприяють зменшенню впливу стресів та формують такі якості особистості як цілеспрямованість, організованість, ініціативність, які у свою чергу є основою самостійності людини, сприяють її соціалізації. Крім того, фізична культура сприяє заповненню дефіциту рухової активності, гармонізації навантажень, організації дозвілля і зайнятості молоді. Проте, сучасні науково-методичні

розробки не в достатній мірі вирішують дану проблему, що й обумовило вибір дослідження.

Тому дуже важливим є сформулювати потребу у молоді до систематичних групових занять фізичним вихованням, як для здоров'я так і для соціалізації особистості.

Мета дослідження. Підвищити групову мотивованість студентів ФГРЗ до занять фізичним вихованням.

Завдання дослідження:

1. Виконати аналіз мотивів, що спонукають студентів закладів вищої освіти до занять фізичною культурою і спортом.
2. Охарактеризувати основні мотиви студентів до занять фізичним вихованням.

Методи дослідження: Аналіз спеціальної науково-методичної літератури, вивчення й узагальнення досвіду освітніх установ з фізичного виховання, анкетування, опитування, педагогічний експеримент.

Результати дослідження. Дослідження проводилось на базі ЛНУВМ імені С.З.Гжицького протягом першого та другого семестру 2022/2023 н.р., у дослідженні взяли участь студенти I-о курсу ФГРЗ. За результатом проведення педагогічного експерименту студенти були поділені на 2 групи, контрольну та експериментальну. Контрольна група займалась фізичним вихованням за традиційною системою проведення занять, а експериментальна згідно розробленої нами системи завдань у формі взаємонавчання. Експериментальна група працювала у різних за складом і кількістю учасників у підгрупах та в постійній взаємодії, суть якої полягає в тому, щоб спрямувати студентів на творчу і продуктивну роботу, постійно обмінюючись досвідом; «пробудити» їх активність і максимально залучити до формування системи знань для застосування повсякденної фізичної активності.

Висновки. 1. З отриманих даних експериментальної програми можна констатувати збільшення кількості студентів з добрим рівнем групової мотивації для досягнення успіхів на 37,5 %.

2. Аналіз отриманих результатів наводить на думку, що саме проведення занять із використанням широкого арсеналу методів взаємонавчання ставить студентів у позицію активного суб'єкта навчання; розвиває здатність студента до взаємоорганізації та самоуправління власної діяльності; організовує процес навчання як вирішення навчально-пізнавальної проблеми на основі творчої взаємодії (діалогу) викладача і студентів та студентів один з одним.

Список використаної літератури

1. Дух Т.І., Боднар І.Р., Лемешко В.Й. Організація та методика взаємонавчання студентів у фізичному вихованні. Навчально-методичний посібник. Львів. 2012.

2. Г.Г.Лапшина.,О.А.Череповська.,Б.С.Семенів. Профілююча фізична підготовка студентів. Підручник. Львів. 2010.

УДК 796.011.3/.012.65:796.322:378.09

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ В ГАНДБОЛІ СТУДЕНТІВ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Тетяна Війтів, здобувачка вищої освіти 2-го курсу, спеціальність 017 «Фізична культура і спорт», факультет громадського розвитку та здоров'я, fgrz.viitiv.tb.2021.017@gmail.com

Науковий керівник – **Олена Голубева**, старший викладач кафедри фізичного виховання спорту і здоров'я

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів.

Актуальність. Комплексний та різнобічний характер вправ у гандболі вимагає високої фізичної підготовленості студентів, розвитку таких рухових якостей, як загальної та спеціальної витривалості, сили, швидкості, спритності. Зміст ігрової діяльності зумовлює підбір засобів і методів навчально-тренувальних занять гандболістів із поступовим ускладненням спеціальних фізичних вправ за обсягом та інтенсивністю. Обсяг спеціальних вправ на розвиток окремих фізичних якостей повинен відповідати вимогам, які ставлять до фізичних можливостей техніка і тактика гри. Комплекси вправ для спеціальної фізичної підготовки повинні підбиратись з урахуванням індивідуальних здібностей гандболістів, конкретних прийомів гри, а також за характером і структурою рухів бути ідентичними техніці й тактиці.

Спеціальній фізичній підготовці студентів гандболістів майже на всіх етапах віддається перевага таким засобам як природно-прикладні вправи, біг, стрибки та кидки, які взаємозамінюють завдання загальної фізичної підготовки.

Сучасний розвиток гандболу вимагає більш ефективної підготовки, спрямованої на різнобічний фізичний розвиток, засвоєння та удосконалення техніко-тактичних прийомів гри з одночасним розвитком ігрової розумової діяльності, специфічної діяльності під час змагань при ігровій діяльності в нападі та захисті.

Аналіз літератури. На думку науковців О. В. Базильчук, В. О. Тищенко при підборі засобів та методів удосконалення спеціальної фізичної підготовленості юних спортсменів необхідно виходити з інтенсивності та обсягу змагальної діяльності гандболістів.

Основними засобами спеціальної фізичної підготовки є вправи, що включають увесь техніко-тактичний арсенал гандболу, та розроблені на їх ґрунті спеціально-підготовчі вправи для розвинення функціональних здібностей, специфічних щодо характеру гри.

Саме спеціальна фізична підготовка спрямована на розвиток рухових якостей, що визначаються специфікою гандболу і особливостями змагальної діяльності гандболістів. Аналіз наукової та методичної літератури дає підставу стверджувати про те, що підвищення спеціальної фізичної підготовленості студентів гандболістів є основою для досягнення високого спортивного результату у змагальній діяльності [1, 2].

Мета дослідження: визначення засобів фізичної культури і спорту для підвищення рівня спеціальної фізичної підготовленості студентів в гандболі на етапі початкової підготовки.

Методи дослідження:

1. Аналіз спеціальної наукової та методичної літератури.
2. Педагогічні методи дослідження.
3. Математичні методи дослідження.

Організація дослідження. Дослідження проводилось на базі Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького в першому семестрі 2022-2023 навчального року. Участь у дослідженні взяли студенти першого курсу спортивного відділення гандболу, які були розділені на дві групи – контрольна та експериментальна, в кожній групі по 7 чоловік. Студентам експериментальної групи в основній частині заняття було збільшено на 40 % виконання техніко-тактичних вправ на швидкість та з вищою інтенсивністю виконання вправ, студенти контрольної групи займались відповідно до навчальної програми з гандболу.

Результати дослідження. До початку та після завершення дослідження у студентів експериментальної та контрольної груп реєструвались показники рівня спеціальної фізичної працездатності, які визначають загальний спортивний результат з гандболу – ведення м'яча, передачі м'яча в парах в русі, передача м'яча на місці, кидок м'яча в опорному положенні з 9 метрів по чергово в ліву та праву сторону воріт. Збільшення частки виконання техніко-тактичних дій гри в основній частині навчально-тренувального заняття з гандболу на швидкість, та з вищою інтенсивністю виконання студентами експериментальної групи сприяла підвищенню рівня спеціальної фізичної підготовленості.

Висновок. В результаті проведеного дослідження було встановлено, що збільшення виконання вправ на швидкість в основній частині заняття позитивно впливає на підвищення рівня спеціальної фізичної підготовленості гандболістів студентів на етапі початкової підготовки. Спеціальна фізична підготовленість студентів експериментальної групи після завершення дослідження збільшилась на 17%, порівняно з контрольною групою, рівень загальної фізичної підготовленості у студентів

експериментальної групи зріс 15% порівняно з контрольною групою.

Список використаної літератури

1. Келлер В.С., Платонов В.М. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів. Київ: Українська Спортивна Асоціація, 1993. 269 с.
2. Лукашук В. Консолідуєча функція спорту у сучасному суспільстві. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2009. № 844. С. 235–240.

УДК 37.02:796[05+2+8]

РОЗВИТОК СПРИТНОСТІ У ЮНИХ БОКСЕРІВ У РІЧНОМУ ЦИКЛІ ТРЕНУВАНЬ

Наталія Годик, здобувачка вищої освіти 2-го курсу, спеціальність 017 «Фізична культура і спорт», факультет громадського розвитку та здоров'я, nataliahodyk1@gmail.com
Науковий керівник – **Олена Мусієнко**, кандидат біологічних наук, доцент кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів

Загальна спритність у боксі – здатність до оволодіння складнокоординованими рухами в неспецифічних для боксу видах діяльності. Спритний боксер вміло вибирає час і місце для рішучих ударних дій, використовує положення захисту для контратак, своєчасно уникає ударів суперника і залишається невразливим. Чим більший арсенал технічних засобів у боксера, тим легше він оволодіє новими рухами і діями, тим більше його спритність. Швидкість опанування рухами має свою фізіологічну основу, рухливість і динамічність процесів збудження і гальмування. М'язове відчуття, яке добре розвинуте

у кваліфікованих спортсменів, багато в чому визначає точність відтворення і швидкість оформлення нових рухів [1–3].

Метою нашої роботи було встановити доцільність застосування вправ на розвиток спритності протягом усього періоду річного циклу тренувань юних боксерів. В роботі були поставлені наступні завдання: 1. проаналізувати наукову літературу з проблематики спритності; 2. визначити початковий рівень загальної і спеціальної спритності юних боксерів; 3. провести дослідження впливу на розвиток загальної і спеціальної спритності тренувань за загальноприйнятою і розробленою нами методикою.

Методи досліджень: аналіз джерел наукової і методичної літератури, педагогічні спостереження, педагогічний експеримент, метод тестування. Дослідження тривали з вересня 2022 по березень 2023 року.

У педагогічному експерименті брали участь 12 дітей 8-12 років, які відвідували секцію боксу у спортивному клубі «Динамо». Усі обстежені учасники експерименту почали займатися у секції з вересня 2022 року, тобто перебували на етапі початкової підготовки. Для проведення досліджень дітей було об'єднано у дві групи: контрольну (6 осіб) і експериментальну (6 осіб). Контрольна група займалася за загальноприйнятою методикою тренувань, експериментальна група займалась за розробленою нами методикою.

На початку експерименту (вересень 2022 року) ми провели тестування загальної і спеціальної спритності дітей з обох груп. Наступне оцінювання спритності відбулося наприкінці експерименту у березні 2023 року. Для оцінки спритності ми використали наступні тести: човниковий біг для оцінки загальної спритності, тести по оцінюванню кількості помилок протягом 1 хв виконання вправ з пневматичною грушею,

боксерським м'ячем-тренажером та рухомих боксерським мішком з мішенню.

Для тренувань спортсменів експериментальної групи ми використовували виконання специфічних вправ для розвитку спритності на кожному тренуванні протягом усього часу проведення досліджень. Це були специфічні рухливі ігри; фізичні вправи з різним м'язовим напруженням; вправи з незвичних вихідних положень; дзеркальне виконання вправ; ускладнення вправ додатковими рухами і обтяженнями; зміна швидкості й темпу руху, способів виконання вправ, вправи на розвиток статичної і динамічної рівноваги, стійкості, перебудову і переключення рухів, цільову точність рухів.

Спортсмени контрольної групи проходили тренування на розвиток спритності на початковому етапі (перші 2 місяці занять), в подальшому увага приділялася техніці рухів у боксі і тактиці ведення поєдинків.

Протягом часу експерименту було проведено дві матчеві зустрічі зі спортсменами інших клубів (Академія боксу Андрія Котельника і Зал боксу «Трудові резерви»).

На початку досліджень (вересень 2022) було проведено оцінювання розвитку загальної і спеціальної спритності дітей обох груп. Встановлено низьку спритність дітей обох груп. Вправи зі спеціальної спритності діти виконати не могли. Наприкінці періоду експерименту (березень 2023) ми провели повторну перевірку розвитку спритності у боксерів обох досліджуваних груп, яка показала зростання показників загальної і спеціальної спритності. У боксерів контрольної групи покращення показників було незначне, у боксерів експериментальної групи зростання показників загальної і спеціальної спритності було суттєве. У двох матчевих зустрічах у грудні 2022 і лютому 2023 боксери експериментальної групи

виступили більш успішно: перемогою закінчилися 12 поєдинків, поразкою – 6, тоді як боксери контрольної групи мали 4 перемоги і 14 поразок.

Висновки: 1. Згідно даних літератури спритність у боксі має дуже важливе значення. 2. Початковий рівень розвитку спритності як загальної, так і спеціальної не відрізнявся в боксерів обох груп дослідження. 3. Постійна робота над розвитком загальної і спеціальної спритності боксерів на початковому етапі тренувань веде до швидкого зростання результативності.

Список використаної літератури

1. Келлер В.С., Платонов В.М. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів. Київ: Українська Спортивна Асоціація, 1993. 269 с.
2. Кличко В.В. Методика визначення здібностей боксерів у системі багатоетапного спортивного відбору: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання. і спорту: спец. 24. 00.01 «Олімпійський і професійний спорт» / НУФВіСУ. Київ, 2000. 18 с.
3. Линець М.М. Основи методики розвитку рухових якостей. Львів: Штабар, 1997. 208 с.

УДК 37.037:38.011.32:796.015.62-055.1

ВПРОВАДЖЕННЯ ФІТНЕС - ТЕХНОЛОГІЙ "ZUMBA" В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Олена Колушкіна, Валентина Дзюба – здобувачі вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 017 «Фізична культура і спорт», факультет громадського розвитку та здоров'я, alena.kolushkina13@icloud.com

Науковий керівник – **Юлія Сопіла**, старший викладач кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Актуальність. Сьогодні досить гостро стоїть питання розвитку, зміцнення та збереження здоров'я дітей та молоді. Самоізоляція, дистанційний формат навчання привели до низької рухової активності, зниження мотивації та погіршення психофізичного стану. Водночас соціально-економічні умови висувають високі вимоги до фізичної підготовленості, працездатності та функціонального стану молодого покоління. Тому дуже важливо звернути увагу на цілеспрямоване формування потреби молоді в здоровому та активному способі життя, адже людина, її життя та здоров'я є цінністю та пріоритетом держави.

Аналіз літератури. Результати наукових досліджень науковців Жлобо Т. М., Жлобо В. О., Баймлер Е. В., Чорнорот О. А. Носко М. О., Гаркуша С. В., Носко Ю. М. демонструють, дають підстави вважати, що впровадження інноваційної здоров'я розвивальної технології Zumba значно впливає на розвиток якості функції рівноваги та покращує самопочуття,

активність та настроїв студентів, а це підтверджує її ефективність [1; 2; 3].

Мета дослідження. Дослідити історію виникнення ZUMBA Fitness та визначити доцільність її впровадження у фізичне виховання студентської молоді. Для досягнення мети роботи використовувались такі методи дослідження, як аналіз та узагальнення літературних джерел.

Завдання дослідження. Дослідити та довести ефективність здоров'я розвивальної технології Zumba у фізичному вихованні студентів.

Організація дослідження. Свобода вибору форми занять фізичною культурою у вузі є ключовою з організаційно-методичних засад реалізації інноваційних технологій у фізичному вихованні студентів. При цьому головним завданням стає пошук шляхів зближення фізичної культури і спорту, перенесення високих спортивних технологій в практику, формування стійкої життєвої позиції, орієнтованої на рухову активність. Для сучасних студентів визначальною умовою вибору форми занять з фізичної культури у вузі є привабливість програми, її новизна, емоційність і популярність.

У зв'язку з цим доцільно говорити про вибудовування моделі інноваційного розвитку фізичного виховання та фізкультурної освіти. Тому існує потреба впровадження в освітній процес інноваційних здоров'я розвивальних фітнес технологій для мотивації сучасної молоді до занять фізичними вправами з метою підвищення якості та тривалості життя в умовах нових викликів. Саме тому нами було розроблено та впроваджено в освітній процес з фізичного виховання інноваційну здоров'я розвивальну фітнес технологію Zumba.

Програма Zumba створена з урахуванням комбінації аеробних, силових, інтервальних і функціональних програм.

Основним методом проведення заняття є інтервальне тренування, з урахуванням фізіологічних принципів. Програма сприяє зміцненню м'язового апарату, підвищенню витривалості організму, амплітуди рухів у суглобах, розвиває музикальність, ритмічність і танцювальність. Головним мотивуючим елементом і визначальним фактором успішності програми виступають психологічні особливості занять Zumba. Основа даного напрямку аеробного навантаження – ритмічні рухи, які виконуються під специфічну музику, спрощену версію сальси, мамби, румби, фламенко і каліпсо. Zumba передбачає виконання специфічного набору вправ, розроблених спеціально для різних груп м'язів. При їх багаторазовому повторенні під різні ритми, дається якісне навантаження на м'язи, тренується серцево-судинна і дихальна система, тим самим підвищується загальний рівень витривалості організму. Всі вправи виконуються по черзі під музику, що робить заняття різноманітними і цікавими.

Базове тренування Zumba складається з 4 блоків: 1 блок – розминка, розігрів м'язів і стретчинг (цей етап необхідний, щоб уникнути травм під час різких рухів або стрибків); 2 блок – навчання новим танцювальним елементам (зазвичай спочатку повторюються вже вивчені елементи, а на основі їх будуються нові); 3 блок – танцювальна активна частина тренування (безпосередньо сам танець); 4 блок – розслаблення м'язів і стретчинг. Мінімальний час тренування, що включає всі блоки, становить не менше 60 хвилин, при цьому третій блок (танець) становить 50 % і більше від усього часу тренування. Відомо, що всі системи в організмі людини функціонують комплексно. У них використовуються вправи, які дають можливість одночасно розвивати силу, гнучкість, координаційні здібності та ін. В таких програмах застосовуються, як правило, найбільш природні для людини руху – різні види ходьби і бігу,

присідання, нахили і повороти тулуба. Саме популярність і сучасність таких програм гарантує інтерес з боку студентської молоді і формує у них само мотивацію до активних занять фізичними вправами.

Висновок: Оскільки, для сучасної студентської молоді визначальною умовою вибору форми занять з фізичної культури в вищому навчальному вузі є привабливість сучасних фітнес технологій та програм, її новизна, емоційність і популярність, то аналіз стану досліджуваної проблеми, доводить доцільність використання програми ZUMBA Fitness у системі фізичного виховання студентської молоді. Перспектива подальших досліджень полягає у розробці методичних рекомендацій щодо впровадження ZUMBA Fitness у систему фізичного виховання студентів в умовах факультативних занять.

Список використаної літератури

1. Носко М. О., Гаркуша С. В., Носко Ю. М. Здоров'язбережувальні технології: принципи, форми та методи реалізації. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Вип. 10 (166) / Нац. ун-т «Черн. колегіум» ім. Т.Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. Чернігів : НУЧК, 2020. С. 197 – 204.

2. Жлобо Т. М., Жлобо В. О., Баймлер Е. В., Чорнорот О. А. Сучасні фітнес технології, як засіб підвищення рухової активності молоді. The XXX International Science Conference «Interaction of society and science: problems and prospects», June 15–18, 2021, London, England. С. 324-327.

3. Анікеєв Д. М. Рухова активність у способі життя студентської молоді. Автореферат. Національний університет фізичного виховання і спорту України. 2012. 20 с.

УДК 37.037:796.819

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ БОРОТЬБІ НА ПОЯСАХ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Маркіян Мазур, здобувач вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 017 «Фізична культура і спорт», факультет громадського розвитку та здоров'я, mazurmarkiyan@gmail.com
Науковий керівник – **Богдан Семенів**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я, майстер спорту України

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів

В українській боротьбі на поясах залишається актуальною проблема організації та проведення навчально-тренувального процесу спортсменів на різних етапах багаторічної спортивної підготовки. Опитування фахівців з української боротьби на поясах під час проведення Чемпіонату України 2021 року м. Львів, Чемпіонату світу 2021 року м. Львів – говорить про те, що на сьогодні відсутня методика з організації та проведення навчально-тренувального процесу спортсменів з української боротьби на поясах етапах багаторічної спортивної підготовки [1; 3; 6]. Навчально-тренувальний процес здебільшого будується на основі особистого досвіду тренерів, що прийшли з різних видів єдиноборств.

Аналіз наукових досліджень і публікацій.

На сьогоднішній день велика частка наукових досліджень в галузі фізичної культури і спорту припадає на олімпійські види спорту, в той час як значна кількість неолімпійських видів спорту залишаються без належного науково-методичного забезпечення, українська боротьба на поясах, яка не входить до

числа олімпійських видів спорту – не є виключенням. Результати досліджень науковців: Арзютова Г.М., Данька Г.В., Лахна Д.М. Коптева К.Г. вказують про наявність систематичної динаміки вимог до стану фізичної і техніко-тактичної підготовленості висококваліфікованих борців, що потребує постійного удосконалення рухової майстерності у взаємозв'язку із проявом швидкості та комплексу координаційних здібностей [1; 2; 3; 4].

Дослідження фахівців з фізичної культури і спорту Приставського Т. Г., Семеніва Б.С., Стахіва М. М., Якимишина І.Д. вказують на позитивний вплив комплексів фізичних вправ та тренувальних режимів з розвитку гнучкості та координації на формування технічних дій жінок у боротьбі на поясах «Алиш» на етапі початкової підготовки [5; 6].

В результаті аналізу науково-методичної літератури можна стверджувати, що питання формування спортивної майстерності на різних етапах багаторічної підготовки в українській боротьбі на поясах не достатньо вивчено як вітчизняними так і зарубіжними науковцями. Це свідчить на користь подальших наукових досліджень з питань підвищення рівня спеціальної фізичної підготовленості в українській боротьбі на поясах на етапах багаторічної спортивної підготовки спортсменів.

Мета дослідження. Удосконалення методики розвитку фізичних якостей в українській боротьбі на поясах на етапі початкової підготовки.

Завдання дослідження:

1. Визначення засобів фізичної культури і спорту для підвищення рівня фізичної підготовленості спортсменів в українській боротьбі на поясах на етапі початкової підготовки.

2. Встановити вплив запропонованих засобів фізичної культури і спорту на розвиток фізичних якостей спортсменів в українській боротьбі на поясах на етапі початкової підготовки.

Методи дослідження:

1. Аналіз і узагальнення науково-методичної літератури.
2. Педагогічні методи дослідження (спостереження, тестування рівня загальної та спеціальної фізичної підготовленості).

3. Математична обробка результатів дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою вивчення впливу засобів фізичної культури на фізичну підготовленість спортсменів з української боротьби на поясах на етапі початкової підготовки, на загальну та спеціальну фізичну підготовку, були сформовані дві групи студентів з орієнтовно однаковим рівнем фізичної підготовленості. Спортсмени контрольної групи займалися згідно навчальної програми з української боротьби на поясах. В навчально-тренувальних заняттях експериментальної групи в основній частині заняття було збільшено обсяг комплексів фізичних вправ та тренувальних режимів спрямованих на розвиток спеціальної фізичної підготовленості (кидки партнера на швидкість, розвиток спритності та координації) на 50 %, а також спеціальні вправи борця. До початку педагогічного експерименту та після його закінчення у спортсменів експериментальної та контрольної груп реєструвались показники :

1. Спеціальної фізичної підготовленості: кидки партнера на швидкість, спеціальні вправи борця.

2. Загальної фізичної підготовки: згинання розгинання рук в упорі лежачи, стрибок в довжину з місця, човниковий біг 4х9 м., гнучкість.

Збільшення частки комплексів фізичних вправ та тренувальних режимів спрямованих на розвиток спеціальної фізичної працездатності в основній частині заняття, сприяли підвищенню рівня спортивної підготовленості спортсменів в українській боротьбі на поясах на етапі початкової підготовки.

Висновки:

1. Рівень спеціальної фізичної підготовленості спортсменів експериментальної групи в українській боротьбі на поясах на етапі початкової підготовки після закінчення експерименту підвищився на 15,4 %.

2. Рівень загальної фізичної підготовленості спортсменів експериментальної груп після закінчення дослідження підвищився на 10,5 %.

Список використаної літератури

1. Арзютов Г. М., Лахно Д. М., Рябчун Л. Я., Арзютов Г. Г., Квартич В. В. Визнання української боротьби на поясах у світі. Національні бойові культури в контексті світової цивілізації. Феномен. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя, 2015.

2. Данько Г.В. Проблеми управління у навчально-тренувальному процесі борців. Науково – теоретичний журнал НУФВСУ «Теорія і методика фізичного виховання і спорту», 2011. Вип. №1. С. 8-12.

3. Лахно Д.М., Рябчун Л.Я., Розвиток української боротьби на поясах в Україні. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*, 2013. Вип. 6. - С. 81-84.

4. Нікітченко А. М., Коптев К. Г. Теоретичні і методичні аспекти формування рухових вмінь і навичок у боротьбі на поясах Алиш. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*, 2016. Вип. 69. С. 53-56.

5. Семенів Б.С., Приставський Т.Г., Сопіла Ю.М., Стахів М.М., Якимишин І.Д. Підвищення рівня технічної підготовки жінок у боротьбі на поясах «Алиш» на етапі початкової підготовки. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*, 2022. Вип. 5(136)21. С.107-112.

6. Семенів Б.С., Шутка Г.І., Приставський Т.Г., Бабич А.М., Якимишин І.Д. Підвищення рівня спеціальної працездатності в українській боротьбі на поясах на етапі підготовки до основних змагань. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*, 2022. Вип. 4(149). С.101-107.

УДК 37.037:37.011:796.422.12

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЦІ СПРИНТЕРСЬКОГО БІГУ

Марія Михалюк, здобувачка вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 017 «Фізична культура і спорт», факультет громадського розвитку та здоров'я, mariamikhaluk@gmail.com
Науковий керівник – **Тарас Приставський**, старший викладач кафедри фізичного виховання спорту і здоров'я

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів

Актуальність. Традиційна система фізичного виховання потребує оновлення, а на сучасному етапі потрібно створювати в навчальних закладах адекватні умови, які сприяли б активізації вищих потреб особистості студента, стимулювали б самопізнання і самовиховання. Спринтерський біг відноситься до групи вправ циклічного характеру, що виконуються з максимальною інтенсивністю. Легкість, розкутість бігових рухів, що виконуються з великою амплітудою та високою частотою – основна ознака раціональної техніки бігу на короткі дистанції. Всі дії бігуна від старту до фінішу – одна безперервна

вправа. Для аналізу техніки бігу його умовно поділяють на такі частини: старт, стартовий розбіг, біг по дистанції та фінішування. В практику фізичного виховання все ширше впроваджуються новітні технології навчання та ефективні системи оцінювання вмінь та навичок студентів.

Мета: підвищити ефективність навчання техніки бігу на короткі дистанції студентів ЗВО.

Завдання дослідження:

1) розробити технологічну карту та систему оцінювання техніки бігу на короткі дистанції у студентів закладів вищої освіти;

2) впровадити технологічну карту в процес фізичного виховання студентів ЗВО;

3) виявити ступінь ефективності запропонованої програми у вивченні техніки бігу на короткі дистанції.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури; педагогічний експеримент; метод експертних оцінок; методи математичної статистики.

Організація дослідження. Для вирішення поставлених задач нами була розроблена технологічна (навчальна) карта. Вона представляє собою методичну розробку навчання техніки вправ з вказівкою рухового завдання, шляхів її рішення, орієнтирів, характерних помилок та їх виправлення.

Експеримент проводився на заняттях з дисципліни Легка атлетика з методикою викладання зі студентами Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З.Гжицького спеціальності 017 «Фізична культура і спорт». Студенти експериментальної групи (2 групи по 8 чоловік) займалися згідно запропонованої нами програми з використанням технологічної карти. Студенти контрольної

групи (2 групи по 8 чоловік) – за загальноприйнятою методикою.

На початку педагогічного експерименту методом експертної оцінки проводилася оцінка техніки бігу студентів на 100 метрів за спеціально розробленою 12-ти бальною таблицею. Педагогічний експеримент – присвячений навчанню техніки спринтерського бігу з використанням технологічної карти – тривав березень-травень 2023 року.

Використовуючи дану навчальну технологічну карту, викладач активізує процес навчання, мислення студентів, дає можливість творчо підходити до вирішення поставлених завдань. Студенти набувають вміння відчувати та аналізувати основні помилки при виконанні вправи, та методично вірно використовувати різні орієнтири (ступню, коліно, положення тулуба, кульшовий суглоб), значно швидше виправляти помилки при виконанні бігу.

Результати дослідження. В експериментальній групі під впливом запровадження технологічної карти у процес навчання техніці бігу у більшості показників відбулися вірогідні зміни (в діапазоні від 41,67 до 42,50 % при $p < 0,0001$). Лише у техніці фінішування під час бігу на 100 метрів позитивні зміни були дещо меншими (17,50%), проте також підтвердилися статистично ($p < 0,01$). У підсумку приріст показників студентів ЕГ склав 37,92 бали (при $p < 0,001$).

У контрольній групі протягом експерименту прирости в усіх показниках були меншими, ніж в експериментальній, і складали від 7,50 до 14,50% при меншій, ніж в ЕГ ступені вірогідності ($p < 0,01$). Загальний приріст показників в КГ склав 11,17 % (при $p < 0,001$). Позатим у підсумку після завершення ПЕ спостерігалися вірогідні розбіжності у показниках студентів, які навчалися за авторською і традиційною методиками на користь

експериментальної ($p < 0,0001$), що свідчить про вищу її ефективність.

Висновки :

1. Перевага даної системи виражена в тому, що можна відповідним ступенем наочності диференційовано визначити якість засвоєння різних частин техніки бігу.

2. Даний метод, показуючи студенту сильні і слабкі сторони підготовки, підвищує активність та інтерес до занять, аналіз і синтез мислення, а також дозволяє індивідуалізувати процес навчання та самостійно працювати з технологічною картою, здійснювати взаємоконтроль за підготовкою студентів.

Список використаної літератури

1. Лемешко В.Й., Приставський Т.Г., Дух Т.І. Легка атлетика – основа оздоровлення, навчання та виховання студентів вищих навчальних закладів: навчальний посібник. Львів, 2014. 248 с.

2. Кулик Н.А. Методика навчання бігових видів легкої атлетики: методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Легка атлетика та методика викладання». Суми, 2022. 56 с.

УДК 796.011.3:327.3:797.1

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ПАУЕРЛІФТИНГОМ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ

Аліна Овчиннікова, здобувачка вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 211 «Ветеринарна медицина», факультет ветеринарної медицини, ovchynnikova8713@gmail.com
Науковий керівник – Володимир Мартин, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів

Проведені за останні роки дослідження показують, що при правильній організації тренувального процесу, займатися пауерліфтингом можна з 12-13 років [1]. Заняття пауерліфтингом позитивно впливають на здоров'я та фізичний розвиток молодого організму [2,3]. Практика показала, що високих результатів у цьому виді спорту досягають переважно ті спортсмени, які почали займатися у підлітковому віці. Разом з тим, кількість наукових досліджень, що присвячені цій проблематиці явно недостатня, що зумовило вибір напрямку нашого дослідження.

Перед даним дослідженням була поставлена мета - дослідити вплив занять пауерліфтингом на фізичний розвиток юних спортсменів і такі завдання: 1.Вивчити і охарактеризувати зміни фізичного розвитку юних пауерліфтерів з врахуванням їх віку і рівня фізичної підготовки; 2.Проаналізувати ефективність впливу занять пауерліфтингом на провідні показники їх фізичного розвитку. Вказані завдання вирішувались з допомогою таких методів: аналізу та узагальнення літературних джерел, антропометрії.

У період статевого дозрівання надмірні за об'ємом та інтенсивністю тренування можуть призвести до передчасної зупинки росту та фізичного розвитку юнака. Це одна із причин чому молоді спортсмени перестають прогресувати. Опорно-руховий апарат на протязі життя безперервно змінюється, проходячи ряд періодів, які залежать від дії зовнішніх впливів і внутрішніх перетворень.

Рухова активність підлітків суттєво впливає на розвиток скелета. Вправи з обтяженнями здійснюють значний вплив на хребет, попереки, нижні кінцівки і кисті рук. У зв'язку з цим кістки стають податливими і легко деформуються при надмірних фізичних навантаженнях, особливо статичних. Різносторонність, дотримання принципу відповідності і правильного чергування вправ, що сприяють розвантаженню хребта, тазу і нижніх кінцівок, виключають несприятливі відхилення.

Багаторічні дослідження змін показників довжини тіла у юних спортсменів 12-14 років, спростовують думку, щодо затримку в рості та розвитку. Найбільший приріст довжини тіла у пауерліфтерів та їх нетренованих однолітків у більшій мірі був пов'язаний з періодом статевого дозрівання. Було обстежено 24 спортсмени масових розрядів.

В цілому приріст довжини тіла з 12 до 18 років відбувається по хвилеподібній кривій. Абсолютний приріст довжини тіла з 12 до 15 років, після 2-3 років тренувань склав 16,3 см, а у нетренованих однолітків 17,0 см. Аналіз показав, що з віком ріст юних спортсменів статистично не відрізняється від змін довжини тіла у нетренованих однолітків. Отже, заняття пауерліфтингом не справляють помітного негативного впливу на довжину тіла.

Представляють цікавість дослідження довжини тіла у батьків тих спортсменів, які почали займатися пауерліфтингом з 12-14 річного віку. Були досліджені ростові показники 24 батьків, юних спортсменів. Проведений аналіз показав, що із всіх досліджуваних спортсменів до 19 років тільки у двох випадках спортсмени не перевищували за довжиною тіла свого батька.

В період статевого дозрівання маса тіла юних спортсменів більша, ніж у нетренованих однолітків. Більш високі показники приросту маси тіла у пауерліфтерів можна пояснити тим, що заняття цим видом спорту значно впливає на збільшення маси тіла, за рахунок гіпертрофії м'язового компоненту.

Дослідження зміни околу грудної клітки вказують на те, що цей показник фізичного розвитку з віком піддається меншим коливанням, ніж довжина і маса тіла. Між пауерліфтерами і їх нетренованими однолітками спостерігаються певні відмінності. Більш виражене збільшення околу грудної клітини у спортсменів пов'язане з посиленням розвитком грудних м'язів та м'язів верхнього плечового поясу, а також із збільшенням ЖЕЛ.

Результати дослідження дозволяють заключити, що:

1. Заняття пауерліфтингом не затримують ріст довжини тіла. У юних пауерліфтерів він збільшується так само, як і у їх однолітків, які не займаються спортом.
2. Збільшення маси тіла у спортсменів більш виражене у період статевого дозрівання, що пояснюється впливом тренувальних занять з обтяженнями, які спрямовані на збільшення м'язової маси та їх об'єму.
3. Показник зміни околу грудної клітки у спортсменів вищий ніж у нетренованих однолітків за рахунок посиленого розвитку грудних м'язів та м'язів верхнього плечового поясу, а також із збільшенням ЖЕЛ.

Список використаної літератури

1. Жамардй В. Спеціальні знання з пауерліфтингу як фактор підвищення навчально-тренувальної діяльності студентів. Витоки педагогічної майстерності. 2012. Вип. 10. с. 101-104.
2. Неолімпійські силові види спорту: підручник за ред. В.Д. Мартина. Львів:ЛДУФК.2017. 628с.
3. Стеценко А.І. Пауерліфтинг. Теорія та методика викладання. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Черкаси.: Вид. від. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького 2008. 460 с.

УДК 796.011.3

НАСТІЛЬНИЙ ТЕНІС ЯК ЗАСІБ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Юрій Пилипчук, здобувач вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія», факультет громадського розвитку та здоров'я, yurecc12c@gmail.com
Науковий керівник – **Галина Шутка**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів

Актуальність. Однією з першорядних проблем сьогодення є питання здоров'я нації, особливо поколінь, що підростають, проте останнім часом очевидна стійка тенденція погіршення стану здоров'я молоді. У добовому режимі переважають статичні види діяльності. Викликає серйозне занепокоєння і те, що сучасна молодь багато часу проводить за видами діяльності, які часто замінюють фізичну активність. Все менше залишається часу на заняття фізичною культурою та спортом у вільний від

навчання час. Регулярні фізичні навантаження є основними складовими формування організму та його розвитку. Серед великої кількості засобів фізичного виховання, які застосовуються для всебічного гармонійного розвитку здобувачів вищої освіти, одне з провідних місць посідає настільний теніс.

Настільний теніс є одним із видів спорту, що складається з різних елементів, кожен з яких впливає на розвиток основних психофізичних характеристик. Основу настільного тенісу складають висока емоційність учасників гри, комплексний розвиток і вдосконалення фізичних якостей [1].

Наукові дослідження Є. А. Захаріної, Т. А. Глоби, О. О. Мітової, А. В. Полякової свідчать про те, що заняття настільним тенісом у закладах вищої освіти сприяють всебічному фізичному розвитку, зміцненню здоров'я, підвищенню працездатності та рухової активності студентської молоді.

Виходячи із аналізу літератури, зауважимо, що гра в настільний теніс розвиває фізичні якості та здібності, проте не до кінця розкритий вплив гри на фізичне здоров'я відповідно до вікової періодизації. Саме тому виникає потреба в покращенні інформованості здобувачів вищої освіти щодо ефективності занять настільним тенісом.

Мета дослідження: на основі аналізу літературних джерел вивчити вплив настільного тенісу на здоров'я здобувачів вищої освіти.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення наукової та методичної літератури, спеціальної літератури, інтернет-ресурсів.

Результати дослідження. Настільний теніс – один із засобів фізичного розвитку, підвищення ролі фізичної культури у вихованні здобувачів вищої освіти, вдосконалення їх фізичної

підготовленості, прищеплення навичок здорового способу життя [2, 3]. Заняття з настільного тенісу сприяють розвитку основних фізичних якостей, формуванню життєво важливих рухових умінь і навичок, розвитку координаційних здібностей та спеціальних психофізичних якостей, таких як реакція, увага, мислення.

У ході дослідження був проведений аналіз занять з настільного тенісу та їх вплив на фізичне здоров'я здобувачів вищої освіти, а також проаналізовано дані науково-методичної літератури щодо впливу занять з настільного тенісу на покращення фізичного здоров'я. Заняття настільним тенісом сприяють підвищенню швидкості рухів, швидкості реакції, швидкості прогнозування, розвивають оперативне мислення, а також уміння концентрувати та перемикаєти увагу.

За даними багатьох науковців, заняття настільним тенісом покращують у здобувачів вищої освіти функціональний стан серцево-судинної, дихальної та центральної нервової систем, підвищують рухомість у суглобах і силу м'язів, стійкість вестибулярного апарата, рівень фізичної підготовленості, покращують координованість і точність рухів, розвиток морально-вольових якостей та дрібної моторики, адаптації до стрес-чинників навколишнього середовища під час навчання у закладах вищої освіти. Отже, можна стверджувати, що гра в настільний теніс має значний позитивний вплив на здоров'я здобувачів вищої освіти.

Висновок. Настільний теніс є одним із засобів зміцнення здоров'я, фізичного розвитку та покращення функціонального стану. Встановлено, що систематичні заняття настільним тенісом не тільки позитивно впливають на загальний стан здоров'я здобувачів вищої освіти, а й покращують психофізичні

якості, активність систем та аналізаторів у зазначеного контингенту.

Список використаної літератури

1. Бірук І. Д. Настільний теніс: Навчально-методичний посібник. Рівне: НУВГП, 2014. 164 с.
2. Карпова І. Б. Корчинський В. Л., Зотов А. В. Фізична культура та формування здорового способу життя: навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2006. 104 с.
3. Афанасьєв В. В. Заняття по настільному тенісу як засіб відновлення стану здоров'я студентів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2007. С. 3–6.

УДК:642.2:796.015.31

ОСОБЛИВОСТІ ХАРЧУВАННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ В АРМРЕСЛІНГУ В ПЕРЕДЗМАГАЛЬНОМУ ПЕРІОДІ ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ

Вадим Савенко, здобувач вищої освіти 1-го курсу, спеціальність 017 «Фізична культура і спорт», факультет громадського розвитку та здоров'я, 2003sv@i.ua
Науковий керівник – **Андрій Бабич**, старший викладач кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів

Армреслінг – вид спорту який народився пів століття тому в американському барі. Тепер цей вид є популярним і на світовій арені. Він не потребує захисного спорядження, тут найважливішу роль відіграють сила, спритність і витривалість – якості які притаманні кожному справжньому чоловікові, а також кожній сміливій, амбітній, сильній жінці.

В цій доповіді я пропоную звернути вашу увагу на особливості харчування та відновлення спортсменів з армреслінгу у передзмагальному періоді підготовки до змагань високого рівня. Даний період можна охарактеризувати як визначальний та найважчий посеред інших, оскільки саме на нього припадають такі види підготовки як поступове досягнення спортсменом найвищої спортивної форми на період проведення змагань та, одночасно, зниження власної ваги, коригуючи її до потрібної категорії.

Поєднання таких різних за впливом на організм видів роботи в одному періоді дуже часто стає причиною травматизму посеред спортсменів високого рівня. Частина з них травмується у цьому періоді, деякі проходять його та зустрічаються з травмами у найнебажаніший момент, коли перемога дуже близько, безпосередньо підчас змагань. Для того щоб уникнути цих небажаних випадків в обох періодах, спортсменам слід дотримуватися суворих правил харчування та відновлення у передзмагальному періоді.

Щодо харчування слід виділити наступне:

- ***дотримання питного режиму спортсменів***
- ***дотримання спеціального раціону харчування***

Дотримання питного режиму – запобігає дегідратації тканин яка може призвести до травм м'язів та суглобів, адже вода входить до складу синовіальної рідини; втамовує спрагу; поповнює вміст мінеральних солей в організмі, забезпечує синтез білку, нормалізуючи зростання і розвиток м'язових тканин [5].

У харчуванні важливо дотримуватися раціону, багатого на білки, вуглеводи, «здорові» жири і мікроелементи, доцільно включити в раціон продукти, що містять колаген, вітамін D3,

глюкозамін та хондроїтин для покращення функціонального стану сухожилок та зменшення ризику травм.

Колаген сприяє відновленню та зміцненню хрящів, суглобових з'єднань, зв'язок і інших частин опорно-рухового апарату; вітамін d3 – забезпечує здоров'я та міцність зубів, кісток і м'язів; глюкозамін – речовина, що виробляється хрящовою тканиною суглобів, слугує необхідним будівельним компонентом хондроїтину та входить до складу інших важливих для суглобів речовин [4].

Наступним важливим аспектом у підготовці спортсменів в передзмагальному періоді є вибір оптимального часу відновлення, який визначає ефективність профілактики травматизму та усього процесу підготовки спортсменів.

Співвідношення процесів виснаження і відновлення визначається умовами, характером та інтенсивністю роботи конкретного спортсмена, особливостями його нервової системи і станом організму

Так як відновлення використаних при роботі ресурсів відбувається поетапно і не до початкового рівня, а з деяким невеликим надміром, то повторні фізичні навантаження, залежно від стадії відновлення організму на яку вони припадають, можуть зумовлювати розвиток двох протилежних станів. Припадаючи на фазу відновлення, у якій організм досяг стадії надміру працездатності, тренуваність поліпшується, а коли працездатність ще не відновилася до вихідного стану, то нове навантаження викликає протилежний процес – хронічне виснаження, яке призводить до зниження ефективності тренувального процесу і до травматизму [3, с. 19-20].

Незважаючи на те, що питанням втоми науковці приділяють великий інтерес уже доволі довго, на думку багатьох фахівців,

вони, усе ще залишаються далекими від вирішення, хоча і є визначальними у тренувальному процесі [3, с. 21-22].

Підсумовуючи дану статтю, можемо зробити висновок, що в сучасних умовах інтенсивного росту спортивних результатів, розвитку тренувальної методики та спортивної медицини, навіть при великому змагальному досвіді та наявності знань у спортсменів про підготовку до змагань високого рівня, варто розробити спільно з тренером та спортивним лікарем індивідуальний план роботи у передзмагальному періоді з урахуванням біохімічних та фізіологічних особливостей спортсмена, рівня його спортивного розвитку та поставлених цілей на певні змагання.

В результаті отримаємо позитивний результат на змаганнях та хороший досвід що дозволить досягати нових вершин і розвиватися в обраному напрямку.

Список використаної літератури

1. Відновлювальні засоби у фізичній культурі і спорті : навч. посіб. / Ю. Б. Ячнюк та ін. Чернівці, 2011. 387 с.
2. Горюк П. І., Гакман А. В. Основи спортивного харчування : навч.-метод. посіб. Чернівці : ЧНУ, 2016. 176 с.
3. Павлолва Ю., Виноградський Б. Відновлення у спорті : монографія. Львів : ЛДУФК, 2011. – 204 с.
4. Хондройтин і глюкозамін: перша допомога суглобам: блог про здоров'я та спорт. URL: <https://belok.ua/blog/ua/hondroïtin-i-glyukozamin-persha-dopomoga-suglobam/> (дата звернення: 17.04.2023).
5. Чому спортсменам необхідно дотримуватися водного режиму? URL: <https://hz-voda.com.ua/ua/articles-uk/vodnij-rezhim-sportsmenov/> (дата звернення: 15.04.2023).

УДК 796.011.1

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Варвара Скляр, здобувачка вищої освіти 1-го курсу,
спеціальність 212 «Ветеринарна медицина», факультет
ветеринарної медицини,
fvm.sklyar.varvara.vf.2022.211.m@lvet.edu.ua

Науковий керівник – **Михайло Стахів**, старший викладач
кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я

Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів

Актуальність. Фізична культура розглядається як один із важливих видів загальної культури молоді, а її основні компоненти – неспеціальна фізкультурна освіта, спортивна, рекреаційна та реабілітаційна діяльність – задовольняють потреби у фізкультурній діяльності практично кожної молодої особистості. Усі види фізичної культури окремо доповнюють одне одного і перебувають у тісному взаємозв'язку [4].

Для ефективної реалізації неспеціальної фізкультурної освіти необхідно використовувати вже накопичений потенціал фізкультурних, педагогічних, фізіологічних, психологічних та інших знань, широко використовуючи інформаційно-освітні компоненти та різні види пропаганди. Водночас найбільшого позитивного результату у фізкультурній освіті молоді можна досягти в разі створення педагогічної системи формування в молодих людей потреб у фізичній культурі з потужною системою оздоровчих технологій, що забезпечує усвідомлений здоровий образ та спортивний стиль життєдіяльності кожної молодої людини. Інформаційно-освітнє забезпечення

фізкультурної освіти має координувати та спрямовувати роботу всіх засобів інформаційного та пропагандистського впливу на молоду особу. Спортивне тренування, як вказують фахівці та багаторічний практичний досвід роботи з фізкультурного виховання, – поки що єдина науково обґрунтована концепція управління розвитком фізичних якостей людини [1; 2; 3].

Формування нових державних утворень, котрі виникли на руїнах радянської імперії, актуалізують сьогодні питання про співвідношення національного та інтернаціонального у розвитку фізичної культури та спорту в Україні. Адже у спадок від тоталітарного режиму ми отримали таку структуру та організацію даної сфери людської життєдіяльності, яка практично була адекватна пануючим у той час засадам асиміляторського, антинаціонального спрямування. Фізкультура і спорт не дарма розглядались, як надійні засоби інтернаціоналізації суспільства, а власне кажучи, практичного витравлювання будь-яких елементів національної ідентифікації громадян радянського суспільства [5; 6].

Сучасне українське державотворення органічно пов'язане із зростанням національного усвідомлення громадян України. Сьогодні у цьому плані мало визнавати свою належність до тої чи іншої етнічної групи, потребою стає активна діяльність по розвитку тих особливих рис, котрі притаманні національному організму – мови, культури тощо.

Мета дослідження. Дослідити вплив фізичної культури і спорту на формування національно-патріотичних основ державотворення.

Методи дослідження. Аналіз науково-методичних, нормативно-правових та історичних наукових літературних джерел з окресленого питання.

Виклад основного матеріалу. Надійним засобом розвитку суспільства у напрямку до формування національної держави може бути фізична культура і спорт. Проведення національних чемпіонатів із різноманітних видів спорту, формування національних спортивних федерацій, що входять до структури міжнародного спортивного руху, формально сприяє цьому, оскільки засвідчує наявність тих утворень, котрі характерні для будь-якої незалежної держави.

Зв'язок між фізичною культурою, спортом, з однієї сторони, та проблемами національного будівництва з другої, простежується і в тому, що спортсмен, приймаючи участь у міжнародних змаганнях різного масштабу та рівня, починає розуміти, що він репрезентує свою суверенну незалежну державу, а це, в свою чергу, впливає на зростання його національної свідомості. На нашу думку саме тут очевидним стає підвищення ролі нового виду мотивації, котра позитивно впливає на результати спортсмена. Можна помітити, що при рівних умовах проведення змагань, рівній спортивній кваліфікації спортсменів, вищі результати здебільшого показують ті з них, котрі репрезентують національні держави ніж ті, які виступають за різноманітні тимчасові аморфні утворення (згадуємо виступ Об'єднаної німецької команди на Олімпіаді в Токіо у 1964р., невдалі виступи збірних СНД з ряду видів спорту на Олімпійських іграх 1992 року в Альбертвілі та Барселоні). Важливим тут є питання атрибутики, властивої для міжнародних змагань, а саме ритуалу підняття національних державних прапорів на честь переможців, виконання державних гімнів. Адже, якщо раніше для українських спортсменів в умовах СРСР ці ритуали не означали чіткого розуміння ними належності до певної національної держави, то в наш час жовто-блакитний прапор України та гімн «Ще не вмерла

Україна» можуть розглядатись, як фактори національного усвідомлення, відповідальності за понад 40-ка мільйонний український народ.

Висновок. Таким чином, національні аспекти розвитку українського спорту, які проявляються в умовах становлення української державності, стають запорукою вирішення важливих інтернаціональних проблем, сприяють визначенню місця України у сьогоднішній Європі та світі, вирішенню кардинальних проблем на шляху досягнення нової якості незалежної держави.

Список використаної літератури

1. Дутчак М.В. Моніторинг в системі державного управління спортом для всіх в Україні. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту. Харків : ХДАДМ, 2008. № 9. С. 34–43.

2. Лукашук В. Консолідуюча функція спорту у сучасному суспільстві. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2009. № 844. С. 235–240.

3. Парубчак І. Соціальна значимість молодіжних громадських організацій та об'єднань як суб'єктів реалізації державної молодіжної політики. Ефективність державного управління: зб. наук. праць. Львів. регіон. Ін-т держ. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; за заг. ред. В.С. Загорського. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. Вип. № 30. С. 212–219.

4. Парубчак І. Семенів Б.С., Васишин Н.О. Іноваційні принципи щодо реалізації управлінських підходів у педагогічному впливі на фізичне виховання студентської молоді під час освітніх реформ в Україні. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління, 2021 Том 32 (71) № 6. С. 44 – 50.

5. Хомишин І. Механізм реалізації державної політики в сфері вищої освіти. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2014. Юрид. науки, № 1. С. 141–151.

6. Щокін Р. Мета і цілі державної політики у галузі освіти: сучасний стан бачення проблеми. *Право.ua*. 2017. № 3. С. 41–46.

УДК 37.037:796.332/.333:796.077.5

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ГРАВЦІВ У СТУДЕНТСЬКОМУ ЖІНОЧОМУ ФУТЗАЛІ НА ЕТАПІ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Мар'ян Шкурлатович, здобувач вищої освіти 2-го курсу, спеціальність 017 «Фізична культура і спорт», факультет громадського розвитку та здоров'я, dimon20031204@gmail.com
Науковий керівник – **Ігор Якимишин**, старший викладач кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Актуальність. Формування здорового способу життя студентської молоді є однією з важливих сучасних соціально-педагогічних проблем. Актуалізація цього завдання обумовлена негативними проявами, що характеризують стан здоров'я населення України, студентської молоді. У ході матчу футболістам доводиться зупиняти м'яч, вести його, передавати один одному, завдавати ударів по воротах. Якщо гравець виконує ці дії недостатньо швидко і неточно, то і команда в цілому витрачає зайві зусилля, що є серйозною перешкодою для досягнення перемоги. Від того, наскільки уміло володіє футболіст усією різноманітністю технічних засобів і як їх застосовує, залежить ефективність його дій. Оволодіваючи

технікою, футболісти намагаються виконувати окремі техніко-тактичні дії та їх поєднання. Велике значення має особисте прагнення того, хто тренується, його наполегливість у роботі. За характером ігрової діяльності в техніці виділяються два розділи: техніка польового гравця і техніка воротаря. Кожний із розділів складається з конкретних техніко-тактичних дій, що виконуються різними методами [1, 2].

Аналіз літератури. Науковці з фізичного виховання та спорту (В.В. Соломонко, Г.А. Лисенчук, О.В. Соломонко та ін.), педагогіки (В. Кремень, В. Родигін та ін.) [4] у своїх роботах досліджували питання зміцнення здоров'я студентської молоді засобами фізичної культури і спорту, забезпечення формування здорового способу життя в процесі занять з фізичного виховання. Це дало можливість організувати у багатьох закладах вищої освіти України цілеспрямовану роботу з фізичної та технічної підготовки та у жіночому студентському футзалі. Саме тому, для підвищення рівня технічної підготовленості у жіночому студентському футзалі рекомендують застосовувати новітні методики та технології, розроблені на основі наукових досліджень в галузі фізичної культури і спорту [3].

Організація дослідження. Дослідження проводились на базі Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. У дослідженні приймало участь 22 студенток (2 групи – по 11 осіб, контр., та експ.) спортивного відділення з футзалу.

Мета дослідження. В процесі навчально-тренувальних занять дослідити ефективність формування технічної підготовленості в жіночих групах з футзалу.

Завдання дослідження.

1. Розробити теоретико-методичну схему для підвищення рівня технічної підготовленості у жіночих групах з футболу.
2. Провести експериментальну перевірку розробленої методики підвищення рівня технічної підготовленості у жіночих групах спортивного вдосконалення з футболу.

Методи дослідження:

1. Теоретичний аналіз і узагальнення науково-методичної літератури.
2. Педагогічні методи дослідження.
3. Медико-біологічні методи дослідження.

Результати дослідження. Дослідження проводилось на базі ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького. У дослідженні брали участь студентки всіх курсів та факультетів, які входять у групу спортивного вдосконалення з футболу. В підготовчій частині навчально-тренувального заняття було збільшено частину комплексів фізичних вправ та тренувальних режимів спрямованих на розвиток спритності та координації на 50 % від загального часу підготовчої частини, 25 % часу спрямовано комплекси загально-розвиваючих вправ та 25 % на спеціально-розвиваючі вправи для груп базової підготовки жінок з футболу

В період педагогічного експерименту в студенток експериментальної та контрольної груп реєструвались показники, які відповідають за спеціальну фізичну підготовку на етапі базової підготовки: техніко-тактична підготовка визначалась за кількістю виконаних передач м'яча за певний період часу, ведення м'яча, набивання м'яча. Рівень фізичної підготовленості визначався за показниками швидкісно-силових характеристик (біг 30 м., 4 x 30 м. та 4 x 9 м.), результат стрибка в довжину з місця.

Висновки. 1. Результати дослідження, вказують на позитивний вплив комплексів фізичних вправ та тренувальних режимів з розвитку спритності та координації на підвищення рівня техніко-тактичних дій жінок у футзалі на етапі базової підготовки, технічна підготовленість жінок – зросла 12,4 % відносно контрольної групи 4,2 %, спритність та швидкість зросла 17,4 % експериментальної групи відносно контрольної групи 5,3 %.

2. Комплекси фізичних вправ та тренувальних режимів з розвитку спритності та координації сприяли покращенню роботи серцево-судинної та дихальної систем організму студенток 15,4 % відносно контрольної групи.

Список використаної літератури

1. Віхров К. Л. Футбол у школі. Київ : Комбі ЛТД. 2004. 265 с.
2. Ігри та ігрові вправи техніко-тактичного характеру в підготовці футболістів / Фалес Й.Г., Огерчук О.Ф., Колобич О.В., Дулібський А.В. Львів, 1999. 112 с.
3. Ріпак І. Футбол : навч. посіб. Львів : Ліга-Прес, 2010. 224 с.
4. Соломонко В.В., Лісенчук Г.А., Соломонко О.В. Футбол. Київ : Олімпійська література, 1997. 288 с.

СЕКЦІЯ 6 ВИЩА ОСВІТА В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

УДК 378

КЕЙС-МЕТОДИКА У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Ольга Білецька, здобувачка вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», факультет громадського розвитку та здоров'я, grz.biletska.olha.oi.2022.011.m.1.4@lvet.edu.ua

Науковий керівник – **Олеся Смолінська**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Кейс-метод – це підхід до навчання, який використовується в бізнес-школах та інших закладах вищої освіти. Цей метод базується на вивченні конкретних ситуацій, які можуть статися в реальному житті, та аналізі різних можливих рішень. Через це його деколи називають ситуаційним методом.

Зазвичай кейс-метод полягає в тому, що студенти отримують текстовий опис конкретної ситуації, що вимагає прийняття рішення. Вони досліджують ситуацію, проводять аналіз і знаходять рішення, яке є найбільш доцільним у даній ситуації. Зазвичай, такі кейси створюються на основі реальних випадків зі світу бізнесу, освіти, медицини, юриспруденції тощо, що дозволяє студентам зрозуміти, як теорія може бути застосована на практиці.

Кейс-метод дозволяє студентам розвивати навички критичного мислення, аналізу, роботи в команді та прийняття рішень в умовах невизначеності. Крім того, цей метод дозволяє

студентам зосередитися на розвитку конкретних навичок та знань, які можуть бути корисними в їхній подальшій кар'єрі.

Хоча кейс-метод доволі ефективний, він також має свої недоліки. Наприклад, такий метод вимагає від студентів багато часу та зусиль для вивчення та аналізу конкретних ситуацій. Крім того, він не підходить для всіх типів навчання та може бути менш ефективним для деяких студентів.

Організація навчання за ситуаційною методикою базується на імітації реальних ситуацій та вирішенні проблем, що виникають у цих ситуаціях. Цей підхід називається також «навчанням на основі проблем».

У цьому підході здобувачі отримують можливість працювати з реальними ситуаціями, що можуть виникнути у їх майбутній професійній діяльності. Вони вивчають, як застосовувати свої знання та навички для вирішення реальних проблем.

Організація навчання за ситуаційною методикою може включати в себе такі етапи:

- підготовка сценаріїв: підготовка відповідних сценаріїв для кожного виду ситуації, що має бути відтворена;
- моделювання ситуацій: створення умов, які дозволяють студентам відчувати, що вони працюють з реальними ситуаціями;
- розв'язування проблем: студенти повинні розв'язати проблеми, що виникають у кожній ситуації. Це вимагає застосування знань та навичок, які вони здобули під час навчання;
- аналіз результатів: після розв'язання проблем, студенти аналізують результати своєї діяльності та обговорюють, як можна було б вирішити краще [2].

Організація навчання за ситуаційною методикою може бути дуже ефективним підходом до навчання, оскільки вона забезпечує студентам практичний досвід роботи з реальними

проблемами. Цей підхід може бути особливо корисним для студентів, які навчаються в галузі, де досвід роботи з проблемами є дуже важливим. Наприклад, це може бути корисно для студентів педагогічних, медичних, юридичних, бізнес-інформатики та інших галузей, де рішення проблем може мати значний вплив на життя людей.

Однак, важливо пам'ятати, що організація навчання за ситуаційною методикою може бути вимогливою та потребує великої підготовки. Цей підхід може бути більш складнішим для проведення, ніж традиційні методи навчання, тому він потребує відповідного рівня підготовки та планування.

Кейс-метод – це метод активного навчання, який зазвичай використовується в бізнес-освіті, але також може бути корисним для педагогічної освіти. Кейс-метод передбачає розв'язання конкретних проблем або викликів засобами аналізу та обговорення реальних ситуацій, які можуть виникнути в процесі професійної діяльності [1].

У педагогічній освіті кейс-метод може бути корисним для розвитку критичного мислення та здатності студентів до аналізу та оцінки складних педагогічних проблем. Крім того, використання кейсів дозволяє студентам засвоїти нові знання та навички шляхом дослідження конкретних ситуацій та прийняття рішень на основі цих знань та навичок.

Основною перевагою використання кейс-методу у педагогічній освіті є те, що він дозволяє студентам вчитися на реальних ситуаціях, з якими вони зіткнуться у своїй майбутній професійній діяльності. Крім того, використання кейс-методу може покращити співпрацю та комунікацію між студентами, оскільки вони змушені спільно працювати над розв'язанням проблеми.

Таким чином, організація навчання за ситуаційною методикою є ефективним підходом до навчання, оскільки забезпечує практичний досвід роботи з реальними проблемами та дозволяє розвивати різні вміння, що необхідні для професійної діяльності. Однак, цей підхід потребує великої підготовки та планування, тому важливо ретельно підходити до його реалізації.

Список використаної літератури

1. Гречановська О. В., Манглієва Т.Н. Сутність та використання кейс-методу в навчально-виховному процесі вищої школи. Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 22-24 березня 2017 р. URL : <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2017/paper/view/2064>
2. Смолінська О. Організаційна культура університетської педагогічної освіти: методика дослідження та методика навчання з використанням кейс-стаді. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2012. № 5. С. 27–38.

ПРОФЕСІЙНА САМОСВІДОМІСТЬ ПЕДАГОГА В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

Орест Білінський, здобувач вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», факультет громадського розвитку та здоров'я grz.bilinskyi.orest.ov.2022.011.m.1.4@lvet.edu.ua

Науковий керівник – **Ольга Заверуха**, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри філософії та педагогіки

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

Дослідження самосвідомості базується на вивченні формування та трансформації визначеного поняття у філософії. Давньогрецькі філософи заклали основи головних напрямків дослідження проблем, пов'язаних із самосвідомістю. Було сформовано уявлення, які стали базою для подальшого дослідження самосвідомості: самосвідомість є самостійним феноменом, без аналізу якого неможливо дослідження людини; самосвідомість тісно пов'язана з свідомістю і знаходиться з нею у взаємозв'язку; природа самосвідомості є активною і динамічною; зміст самосвідомості соціально детермінований [2].

Активне вивчення самосвідомості зумовило появу різних підходів до феномену самосвідомості, визначило низку проблем, з якими стикались у дослідженнях науковці. Значна кількість досліджень самосвідомості у зарубіжній літературі здійснювалась у межах теорій особистості, які зосереджувались на питанні природи «Я». Вітчизняні науковці як головні фактори розвитку самосвідомості розглядають власну практичну діяльність людини та її взаємодію з іншими людьми.

Важливим для нашого дослідження стало положення щодо зв'язку самосвідомості з розвитком особистості, яке дозволило розглядати самосвідомість як важливу умову розвитку і вдосконалення людини за рахунок її специфічних функцій, таких, як самопізнання, самооцінка, самоконтроль, саморегуляція, суб'єктність. Розвиток самосвідомості пов'язаний з якісними змінами, які характеризуються зростанням активності особистості, ускладненням способів пізнання себе [3].

Аналіз різних підходів до визначення професійної самосвідомості та досліджень проблеми професійної самосвідомості у працях науковців показав, що пояснення ними цього поняття відображають різні його аспекти і вказують на аспекти змістової характеристики професійної самосвідомості: регулятор професійних дій; складова самосвідомості особистості; установка стосовно себе як суб'єкта професійної діяльності; прояв свідомості, пов'язаний з професійною діяльністю; усвідомлення себе як суб'єкта професійної діяльності; усвідомлення своєї приналежності до професійної групи; усвідомлення особливостей своєї професійної діяльності; пізнання себе у професійній діяльності [1].

Професійна самосвідомість є динамічним утворенням, що має здатність змінюватись і розвиватись у процесі професійного та особистісного розвитку людини та досягає різних рівнів. Рівень розвитку професійної самосвідомості має велике значення для професійного розвитку педагога та формування його професіоналізму [5].

Професійна самосвідомість педагога представляє собою складне особистісне утворення, що формується у процесі активної участі людини у професійній діяльності педагога, складається з уявлень про себе як про педагога, включає образ

себе як педагога, оцінку себе як педагога, ставлення до себе як до педагогі і є важливою умовою його професійного розвитку.

Погляди вчених на професійну самосвідомість як на важливу умову професійного розвитку дозволяють вважати професійну самосвідомість основою професіоналізму педагога [4].

Список використаної літератури

1. Гура О. І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект / О. І. Гура. – Запоріжжя : ГУ "ЗІДМУ", 2006. 332 с.

2. Каламаж Р. В. Професійна самосвідомість: теорія та практика формування у ВНЗ : [навчально-методичний посібник] / Р. В. Каламаж. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. 148 с.

3. Мотозюк Л. М. Особливості формування професійної самосвідомості майбутнього педагога під час навчання / Л. М. Мотозюк // Наукові записки кафедри педагогіки. Випуск XXVIII Харків, 2012. С.10-21.

4. Пащенко С. Ю. Професійна самосвідомість педагога вищої школи / С. Ю. Пащенко // Вища освіта України : теоретичний та науково-методичний часопис / Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» [відп. ред.вип. Маноха І. П.] / Додаток 4, том V(23), – 2010 р. – С. 226-235.

5. Степанов О. М. Педагогічна психологія : [навч. посіб.] / О. М. Степанов. К. : Академвидав, 2011. 416 с.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МЕДІАОСВІТИ В УКРАЇНІ

Максим Брехунцов, здобувач вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія», факультет громадського розвитку та здоров'я, maxpazan@gmail.com

Науковий керівник – **Олег Огірко**, доктор філософії, доцент кафедри філософії та педагогіки

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Медіаосвіта – це комплекс поглядів, уявлень, ідей, які тлумачать сенс, цілі й завдання навчання аудиторії на матеріалі та з допомогою мас-медіа, що, згідно з рекомендаціями ЮНЕСКО, забезпечує людині знання того, як: аналізувати, критично осмислювати і створювати медіатексти; визначати джерела медіатекстів, їхні політичні, соціальні, комерційні та культурні інтереси, їхній контекст; інтерпретувати медіатексти й цінності, поширювані медіа; добирати відповідні медіа для створення і розповсюдження власних медіатекстів і знаходження зацікавленої в них аудиторії; уможливлювати вільний доступ до медіа і для сприйняття, і для продукування.

Теорії медіаосвіти пов'язані з педагогічними теоріями навчання і виховання, так і з ключовими медійними теоріями (захисною, семіотичною тощо).

Медіаосвіта зародилася на початку XX століття і впродовж перших двох десятиліть розвивалася стихійно. Упродовж 1950 – 1990 рр. у різних країнах висунуто не менше десятка теорій медіаосвіти (практичну, теологічну, етичну, ідеологічну, естетичну, семіотичну, розвитку критичного мислення, культурологічну, соціокультурну тощо).

Медіаосвіта в Україні – це частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи традиційні та новітні медіа з урахуванням розвитку інформаційних технологій. На сьогодні затверджено “Концепції впровадження медіаосвіти в Україні”, продовжується Всеукраїнський експеримент з масового впровадження наскрізної медіаосвіти у педагогічну практику, медіаосвітній компонент впроваджено у стандарти початкової освіти, професійної, зокрема педагогів, діють численні громадські організації, які за грантової підтримки проводять численні тренінги, вебінари, воркшопи, проводяться наукові дослідження щодо різних феноменів психології масової комунікації, кіберсоціалізації підлітків, цифрової безпеки старшокласників, медіаризиків та медіазалежностей. Проте, гостро стоїть проблема системності та узгодженості дій різних суб’єктів медіапросвіти широких верств населення. Організатори поставили собі за мету об’єднати вже наявні програми з медіаграмотності та узгодити єдину дорожню карту розвитку. Для участі в дискусіях були запрошені фахівці медіасфери, координатори державних та громадських медіапроектів, медіапсихологи та медіапедагоги. Кожен поділився своїм досвідом поширення медіаграмотності та власним баченням вирішення актуальних проблем медіапросвіти пересічних громадян протягом життя: від дошкільнят до осіб третього віку [1].

Впровадження медіаосвіти в Україні обумовлено також і невідкладним завданням входження нашої країни в єдиний європейський освітній та інформаційний простір. Медіаосвіта в Україні нині перебуває на початку активної фази становлення.

У червні 1999 р. рішенням Вченої Ради Львівського національного університету ім. Івана Франка було створено Інститут екології масової інформації. Його засновники розглядають медіаекологію як синтез філософсько-академічного і суто прикладних напрямів роботи, пов'язаних з нейтралізацією патогенних інформаційних потоків. Тематика досліджень потребувала міждисциплінарного підходу і орієнтувалася, переважно, на підготовку медіа фахівців. Через 10 років, у 2009-му, у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна з відкриттям нової кафедри медіа комунікацій започатковано однойменну експериментальну магістерську програму.

Відбуваються також позитивні зміни в концептуальних підходах, що відповідають європейським і світовим тенденціям: якщо спочатку увага вітчизняних фахівців акцентувалася на “згубному впливі ЗМІ й Інтернету”, то нині на практиці дедалі поширенішим стає більш зважений позитивний підхід, що передбачає передусім навчання ефективної взаємодії з різноманітними видами інформації (у тому числі в аспекті захисту від можливого негативного впливу). З 2010 р. в Україні набула чинності вже згадувана Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, що має на меті “сприяння розбудові в Україні ефективної системи медіаосвіти заради забезпечення всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування у них медіаобізнаності, медіаграмотності і медіакомпетентності відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей”. Пріоритетними напрямками розвитку в Україні ефективної системи медіаосвіти, зокрема, визначено “створення системи шкільної медіаосвіти” та всебічна підготовка необхідних педагогічних кадрів. У зв'язку з цим варто відзначити вельми

позитивну тенденцію – впровадження медіаосвіти у вітчизняну освітню систему планується у тісному зв'язку з існуючими навчальними курсами. Положення Концепції вже доволі активно реалізуються на практиці. Позитивним фактом є те, що медіаосвіта впроваджується у співпраці Міністерства освіти і науки України, науковців Національної академії педагогічних наук України та представників фахових громадських організацій, передусім Академії української преси, яка, зокрема, виконала значну частину роботи з підготовки підручника “Медіаосвіта та медіаграмотність”, спеціально розробленого для забезпечення відповідного курсу у вищих навчальних закладах.

Список використаної літератури

1. Електронний ресурс URL:
https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3139492-mediaosvita-v-ukraini-vimoga-casu-ci-modnij-trend.html.

УДК 165.742:7.035:130.2(450)

ГУМАНІЗМ В ІТАЛІЇ ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ

Христина Буй, здобувачка вищої освіти 1-го курсу, спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація», факультету громадського розвитку та здоров'я, chrustunabuy@gmail.com

Науковий керівник – **Ольга Голубовська**, асистент кафедри філософії та педагогіки

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Культура Відродження зароджується і розвивається у XIV – XV ст. у містах-державках Північної Італії, які у той час дуже швидко багатіли у зв'язку із економічним процвітанням, піднесенням торгівлі, промисловості, банківської справи.

У боротьбі із схоластикою на перший план культури Ренесансу висуваються антропоцентристські, гуманістичні мотиви. Релігійне нехтування природним єством людини та її земним існуванням загалом замінюється розвитком творчих здібностей людини, її розуму, прагненням до земного щастя. Ренесансний гуманізм проявився в ідеях, спрямованих на внутрішню, земну «божественність» людини, у відмові від зовнішньої «інституціональної» божої істини, у залученні людини до життєвої активності, в утвердженні віри людини в себе.

Гуманізм (від лат. *humanus* – людський, людський) у загальному розумінні слова означає прагнення до людяності, до створення умов для гідного людського життя. Гуманізм починається із самоусвідомлення людини, із усвідомлення своєї ролі та місця у світі, із роздумів над своєю сутністю та призначенням, над сенсом та метою свого життя.

У вузькому розумінні слова гуманізм визначається як ідейний напрям Ренесансу, що мав своїм предметом вивчення та поширення античних мов, літератури, мистецтва та культури. У цьому сенсі гуманізм подається як діяльність філологів, які досліджують класичну культуру. Це пояснюється тим, що Відродження, не знаходячи ознак гуманізму в середніх віках, звернулося у минуле аж до античного світу. Середньовіччя ж, перш за все, цікавилася Богом, а не людиною, було теоцентричним, а не антропоцентричним [3, с. 539-540].

Основним принципом Відродження є антропоцентризм, гуманізм: у центр Всесвіту висувається людина, яка підноситься до рівня Бога, стає сумірною з ним завдяки пізнанню, яке визнається безконечним, і завдяки її діяльності, яка перетворює й прикрашає всю природу та саму людину [4, с. 42].

Гуманізм – явище культури епохи Відродження, що полягало в новому ставленні до феномену людини; культурна і соціально-політична орієнтація на вищу цінність людини, особистості. У центрі уваги італійських письменників цієї епохи опинилося поняття «людськість» (*humanitas*), вжите ще Ціцероном. У давніх римлян *humanitas* протиставлялося *barbaritas* як римське – варварському; у релігійній свідомості середньовіччя *humanitas* протиставлялося божественному (*divinitas*) як вищому і принципово відмінному від людського. Уявлення, опрацьовані в епоху патристики, виходили із категорій істини та благодаті: згідно з ними, язичники не знають ні того, ні іншого; юдеям доступні істина чи закон, дані Мойсеєм, але недосяжний їх сенс; християнам дані у вірі істина (закон) і благодать. Гуманісти співставляли божественну благодать з людським і людяним, незважаючи на гріховність людини, оскільки людина по-новому трактувалася ними як образ Божий. У проголошенні ідеологами ренесансного гуманізму людини головною цінністю тварного світу бачимо і вивищення людської особистості, і життєрадісний індивідуалізм, нерідко із нестримним егоїзмом, але завжди орієнтований на неминучість самотійних рішень та повної відповідальності за них. Ще Данте Аліґ'єрі (1265 – 1321) ввів жанр автобіографії. У культурі Відродження місце анонімних творів зайняла творчість авторська. Особливою повагою користувалися вчені і митці – «універсальні люди». Це виявлялося навіть у модах епохи – професійний одяг вченого, плащ, схожий на тогу, був поширеним серед світської еліти, монархів. Письменники-гуманісти трактували *humanitas* як ученість, схильність до шляхетних мистецтв та доброзичливість щодо інших. У Леонардо Бруні (1370/1374 – 1444) *humanitas* розуміється як культура і протиставиться, з одного боку, відсутності освіти – варварству (*barbaritas*), а з іншого –

відсутності моральності і благородства, тобто дикості (feritas) [1].

Франческо Петрарка (1304 – 1474) найхарактерніша постать ранньої стадії італійського гуманізму, вважається «першим гуманістом», «батьком гуманізму». У його творах, написаних італійською мовою, оспівується індивідуальність особистості, милування природою, гарячий патріотизм, земна любов.

У творчості Джованні Бокаччо (1313 – 1375) знайшли своє відображення типові риси Ренесансу: приземленість, чуттєвість, практичний утилітаризм, який він виражав живою, позбавленою алегорій мовою.

Один із найбільш глибоких авторів італійського Відродження Марсіліо Фічіно (1433 – 1499 рр.) у трактатах «Платонівська теологія про безсмертя душі» і «Про християнську релігію» намагається здолати раціоналізм схоластики шляхом звернення до філософії Платона і неоплатонізму, з'єднуючи неоплатонівське вчення про еманції у світ Бога-єдиного з основами християнства [2].

Отже, Відродження вносить корінні зміни у спосіб, стиль та методи мислення та творчості. Інтерес до людини як творчої особистості, поставлення її у центр усього сущого та винесення людини над природою, погляд на світ з її позиції були предметом уваги гуманістів в Італії.

Список використаної літератури

1. Гуманізм / М. В. Попович // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І.М.Дзюба, А.І.Жуковський, М.Г.Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: <https://esu.com.ua/article-24649>

2. Н. Хамітов, Л. Гармаш, С. Крилова. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології

як метаантропології. Навчальний посібник зі словником. 4-е видання перероблене та доповнене. К.: КНТ, 2016 396 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Khamitov_Nazip/Istoriia_filosofii_problema_liudyny_ta_ii_mezh_Vstup_do_filosofskoi_antropolohii_iak_metaantropolohi.pdf

3. Пашук А.І. Нариси з історії філософії середніх віків. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 712 с.

4. Філософія: світ людини. Курс лекцій: Навч.посібник / В.Г.Табачковський, М.О.Булатов, Н.В.Хамітов та ін. Київ: Либідь, 2003. 432 с.

УДК 378

ТЕХНОЛОГІЯ ПОВНОГО ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ

Юлія Волошин, здобувачка вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», факультет громадського розвитку та здоров'я, grz.voloshyn.iuliia.iuo.2022.011.m.1.4@lvet.edu.ua

Науковий керівник – **Олеся Смолінська**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Авторами технології повного знання є американські психологи Дж. Керролл і Б. Блум. Дж. Керролл звертав увагу на те, що при традиційних методиках умови навчання завжди фіксовані, тобто встановлюється однаковий для всіх час навчання, спосіб подачі інформації, тип контролю тощо. При цьому результат навчання – різний, хоч і зорієнтований на стандарт. Тому він запропонував зробити навпаки: зробити результат навчання постійним параметром, а умови навчання –

змінними, підібрані для кожного учня, пристосовані до досягнення ним заданого результату.

Технологія повного засвоєння знань Дж. Керролла заснована на ідеї того, що студенти засвоюють інформацію краще, коли вони активно займаються навчанням, тобто коли вони не тільки читають або слухають, але й виконують певні дії, які допомагають їм зберігати інформацію в пам'яті. Для досягнення цієї мети вчений запропонував використовувати інтерактивні методи навчання, такі як вправи з розв'язування завдань, самоперевірки, діалоги та обговорення. Крім того, Дж. Керролл розробив спеціальну систему контролю за навчанням, яка допомагає студентам керувати своїм власним процесом навчання. Вона передбачає використання тестів та питань для оцінювання рівня засвоєння матеріалу студентом, а також надання індивідуальних рекомендацій щодо подальшої роботи з матеріалом.

Цю ідею розвинув Б. Блум. Він пропонував визначати здібності учнів за темпом навчання не в усереднених умовах, а в оптимально підібраних для даного учня. Вивчаючи здібності здобувачів у середовищі, де час на вивчення навчального матеріалу не обмежений, він виділив три категорії учнів:

- 1) інваліди (не здатні досягти заздалегідь запланованого рівня знань і вмінь навіть із великими витратами навчального часу);
- 2) талановиті (близько 5 %), які можуть навчатися у високому темпі, можуть робити те, чого не можуть робити всі інші;
- 3) звичайні студенти (близько 90 %), здатність засвоєння знань і вмінь яких залежить від планування навчального часу [1, с. 134–135].

На основі цих висновків Л. Андерсон розробив методику навчання, засновану на повному засвоєнні знань. Її вихідним пунктом було твердження: за правильної організації навчання,

особливо при знятті часових обмежень, абсолютна більшість студентів здатна повністю засвоїти необхідний навчальний матеріал. Отже, технологія повного засвоєння знань передбачає таку побудову навчального процесу, за якої можна вивести всіх учнів на єдиний, чітко визначений рівень оволодіння знаннями та вміннями.

Найважливіша характеристика технології повного засвоєння знань вирізняється низкою специфічних ознак. Розглянемо деякі з них.

1. Кожен педагог, починаючи роботу за цією технологією, повинен виходити з того, що всі учні можуть і повинні повністю засвоїти цей навчальний матеріал.

2. Викладач повинен визначити, що таке повне засвоєння, тобто знання яких результатів повинні досягти всі. Для цього необхідно розробити критерії (стандарти) повного засвоєння курсу, розділу, теми тощо. Найбільш доречно скористатися для цього таксономією цілей Блума (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання).

3. Увесь навчальний контент поділяється на навчальні одиниці («навчальні елементи», «змістові одиниці», «малі блоки»). Навчальні блоки – повні за змістом і невеликі за обсягом – формують зміст, який необхідно засвоїти.

4. До кожного навчального блоку розроблені діагностичні тести та корекційно-дидактичний матеріал. Діагностичні контрольні роботи не оцінюються, а служать засобом діагностики, показником просування на шляху засвоєння змісту.

Послідовність кроків під час навчання. Впровадження ТПЗЗ на практиці передбачає виконання низки етапів.

I етап – ознайомлення учнів з новою технологією.

II етап – поділ навчального процесу на блоки. Маленькі блоки відповідають вибраним навчальним елементам. Їх послідовність

у найпростішому випадку може відповідати викладенню матеріалу в обраному педагогом підручнику.

ІІІ етап – виклад нового матеріалу та його опрацювання студентами. Цей вид діяльності може відбуватися традиційно, але вся навчальна робота повинна проводитися на основі орієнтирів, тобто нормативів, за якими будуть оцінюватися результати.

ІV етап – допоміжна робота з тими, хто відчуває труднощі у навчанні. Результати контрольної роботи дозволять сформувати дві групи студентів.

Загалом, технологія повного засвоєння знань Дж. Керролла та Б. Блума може бути корисною для студентів, які хочуть підвищити ефективність свого навчання та засвоєння нових знань.

Список використаної літератури

1. Mavlanova S. Application Of The Technology Of Full Assimilation Of Knowledge In A Higher Educational Institution. *American Journal of Social and Humanities Research*. 2021. Vol. 2, no. 2. P. 134–138.

ПОНЯТТЯ АДАПТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШИХ КУРСІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Олег Галайко, здобувач вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», факультет громадського розвитку та здоров'я, grz.halaiko.oleh.oi.2022.011.m.1.4@lvet.edu.ua

Науковий керівник – **Ольга Заверуха**, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри філософії та педагогіки Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

Студентство в Україні складає вагому частку суспільства, яка зайнята специфічною працею – навчанням. За останні роки відбулося значне зростання кількості молодих людей, які здобули або здобувають вищу освіту, що позитивно впливає не тільки на економічний розвиток нашої країни, але й на її становлення як демократичної європейської держави. У той же час, студентство не займає самостійного місця у системі виробництва, його соціальний статус тимчасовий, хоча і престижний, а суспільне та соціальне становище визначається рівнем соціально-економічного розвитку країни [3].

З огляду на те, що молода людина, як правило, вступає у вищий навчальний заклад зразу після закінчення середньої школи, необхідно активно розвивати соціальні структури, які сприятимуть успішній соціалізації та професійному становленню студентської молоді. Вступаючи до вищого навчального закладу, здобувачі стикаються з рядом проблем, що пов'язані з недостатньою психологічною готовністю до нових умов навчання, з руйнуванням роками вироблених установок, навичок, звичок, ціннісних орієнтацій вихованців середньої

школи і виробничих колективів, втрати роками закріплених взаємин з колективом та формуванням нових навичок, а також з невмінням здійснювати саморегуляцію власної діяльності та поведінки [2].

Адаптація першокурсників є важливим етапом їхнього навчання та може впливати на їхню успішність та загальне самопочуття. Особливо важливою є адаптація першокурсників до нового соціального середовища, знайомство зі студентським життям та встановлення взаємовідносин з однокурсниками та викладачами. Для успішної адаптації першокурсників до навчання важливо проводити спеціальні заходи, які допоможуть новачкам відчувати себе частинкою студентського колективу. Це можуть бути організація спільних заходів, зустрічей, екскурсій та інших подій, спрямованих на підтримку комунікації та взаємодії між студентами. Також важливо забезпечити першокурсникам достатню кількість інформації про освітню програму, розклад, правила та процедури університету, надати підтримку та допомогу у вирішенні питань, які виникають у процесі навчання та життя в студентському гуртожитку.

Для покращення адаптації першокурсників можна також використовувати менторські програми, де старші студенти допомагають новачкам з вирішенням питань та надають необхідну підтримку. Також важливо створити можливість для першокурсників звернутися за допомогою до спеціалістів у галузі психології та соціальної підтримки. В цілому, успішна адаптація першокурсників до навчання залежить від співпраці між університетом, викладачами, студентами та різними службами.

Зі вступом до закладу вищої освіти юнаки і дівчата потрапляють у нові, незвичні для них умови, що неминує спричиняє ламання динамічного стереотипу і пов'язаних з ним

емоційних переживань. Перший рік навчання є дуже важливим тому, що в цей час у здобувача відбувається багато емоційно-особистісних і когнітивних змін – нерідко кількість цих змін перевищує ту, яка припадає на весь період навчання у вищому освітньому закладі. Вони обумовлені ситуацією нових і незвичних вимог для студента.

Таким чином, проблема адаптації першокурсників вимагає як спеціального теоретичного вивчення цього процесу, так і емпіричної перевірки системи навчально-виховних заходів, здатної прискорити входження студентів-першокурсників до колективу, звести до мінімуму наслідки дезадаптації [4].

На нашу думку, процес адаптації передбачає, перш за все, активність самого суб'єкта діяльності, яка вимагає осмислення своїх дій і вчинків, пошуку власних шляхів рішень відповідно конкретним умовам життєдіяльності, аналіз характерних особливостей і результатів взаємодії (в даному випадку першокурсника) з новими людьми і обставинами. Адаптація містить у собі складні, багатогранні взаємини людини з довкіллям [1].

Список використаної літератури

1. Безпалько О. В. Наукові дослідження у галузі соціальної педагогіки (результати моніторингу 2007-2009 рр.) / О. В. Безпалько // Вісник психології і соціальної педагогіки: зб. наук. праць. 2010. № 2.
2. Вдович С. М. Професійна адаптація викладача до педагогічної діяльності у ВНЗ / С. М. Вдович // Вісник Львівського університету. Серія: Педагогічна. 2009.
3. Гура С. О. Теоретичні аспекти дослідження процесу адаптації студентів до вищого закладу освіти [Електронний ресурс] / С. О. Гура. –

URL: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/Pipo/2007_1819/07gs_ohee.PDF.

4. Жигайло Н. Психологічні проблеми адаптації студентів-першокурсників і шляхи їх вирішення // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2004. №4. С. 107-112.

УДК 378

ТЕХНОЛОГІЯ МОДУЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Галина Демкович, здобувачка вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», факультет громадського розвитку та здоров'я, grz.demkovych.halyna.hb.2022.011.m.1.4@lvet.edu.ua

Науковий керівник – **Олеся Смолінська**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Технологія модульного навчання передбачає організацію навчання за принципом розбиття великої теми на окремі невеликі модулі. Кожен модуль репрезентований окремим блоком знань і навичок, який може бути вивчений самостійно або в складі більшої теми.

Головна мета технології модульного навчання – забезпечити максимальну ефективність навчання та сприяти засвоєнню знань студентами. Основні принципи такої технології передбачають:

- орієнтацію на потреби та інтереси студентів;
- інтерактивні методи навчання. Модулі повинні бути організовані таким чином, щоб студенти могли активно займатися навчанням, зокрема, розв'язувати завдання,

виконувати практичні вправи, обговорювати питання з іншими студентами тощо;

- систему контролю якості знань. Навчальні модулі мають бути супроводжені системою контролю якості знань, яка допомагає студентам перевірити свої знання та вміння;

- індивідуальний підхід до навчання. Модулі повинні давати студентам можливість вибирати теми, які їх цікавлять, та вивчати матеріал відповідно до своїх індивідуальних потреб;

- адаптацію до різних рівнів підготовки студентів. Модулі мають бути організовані таким чином, щоб вони могли використовуватися для навчання студентів з різним рівнем підготовки [1].

Організація навчання студентів за модульною технологією може відрізнятися залежно від конкретної освітньої установи, програми, дисципліни та інших факторів. Проте, основні кроки, які можуть бути застосовані для організації навчання за модульною технологією, зазвичай включають такі етапи, як розробку навчальної програми (підготовка списку тем, які будуть вивчатися, і розбиття їх на окремі модулі); розробку плану (визначення порядку вивчення модулів та термінів їх вивчення); підготовку навчальних матеріалів (створення навчальних матеріалів для кожного модуля, які можуть включати текстові матеріали, відеоуроки, практичні завдання та інші засоби); проведення навчання (студенти самостійно вивчають кожен модуль, виконуючи відповідні завдання та виконуючи практичні вправи); контроль якості знань (студенти проходять тестування та інші види контролю якості знань, які допомагають перевірити ступінь засвоєння змісту навчального матеріалу); оцінювання (студентам виставляється оцінка за кожен модуль, яку вони можуть використовувати для визначення свого успіху та прогресу); підтримка та

консультування (педагоги можуть надавати підтримку та консультувати студентів для покращення їх знань та вмінь).

У цілому, модульна технологія навчання передбачає більш активну участь студентів у процесі навчання та більш індивідуальний підхід до навчання. Оскільки кожен студент може працювати власним темпом та обирати певні модулі для вивчення, він має більше можливостей для розвитку своїх знань та вмінь. Крім того, модульна технологія навчання може допомогти зменшити навантаження на викладачів та збільшити ефективність процесу навчання [2].

Для успішного впровадження модульної технології навчання необхідно мати достатньо обладнання, літератури та програмного забезпечення для студентів, а також навчальні матеріали, які відповідають цілям та завданням кожного модуля. Крім того, важливо мати систему контролю та оцінювання знань, яка дозволить відстежувати успішність студентів та забезпечувати їм необхідну підтримку та консультації.

Для організації навчання за модульною технологією важливо визначити, які саме модулі будуть включені до навчального плану, як вони будуть організовані та як будуть оцінюватися знання студентів у кожному з них. Зазвичай навчальний план складається з окремих блоків, які відповідають різним темам та питанням. Кожен блок може включати декілька модулів, які вивчаються окремо. Наприклад, якщо студент вивчає педагогіку вищої освіти, то навчальний план може включати блоки, які присвячені педагогіці, психології, технологіям навчання тощо.

Для кожного модуля потрібно створити навчальні матеріали, які містять необхідну теоретичну інформацію, приклади, завдання та тести для перевірки знань. Важливо, щоб матеріали були доступні студентам в електронному вигляді із можливістю

доступу з будь-якого місця та в будь-який час, як засвідчили останні події в Україні та світі.

Крім того, необхідно встановити систему контролю та оцінювання знань, що буде використовуватися для кожного модуля. Це можуть бути тести, практичні завдання, проекти тощо. Контроль знань може бути проведений в електронній формі або ж на заняттях, де студенти можуть демонструвати свої навички та знання.

Також важливо забезпечити підтримку та консультації для студентів. Вони повинні мати можливість звернутися до викладачів чи спеціалістів у відповідній галузі за допомогою, якщо виникають питання або проблеми.

Таким чином, модульна технологія навчання може бути дуже ефективним інструментом для підвищення якості освіти та забезпечення студентів необхідними знаннями й уміннями для успішного розвитку в своїй професії.

Список використаної літератури

1. Кричун Л. Місце і роль технології модульного навчання у підготовці майбутніх викладачів. *Наукові записки КДПУ імені В. Винниченка*. 2014. № 128. С. 430–432.

2. Романишина Л., Лоїк Г. Розвиток інноваційних технологій в педагогічній освіті України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія "Педагогіка, соц. робота". 2014. № 33. С. 170–172.

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ МАГІСТРАНТІВ

Марко Зуб, здобувач вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», факультет громадського розвитку та здоров'я, i.markozub@gmail.com
Науковий керівник – **Олеся Смолінська**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

У наш час складно знайти людину, яка б не користувалася Інтернетом, персональним комп'ютером чи іншими цифровими пристроями, та й слова «онлайн» та «електронний» трапляються все частіше. Варто зауважити, що певні соціальні фактори, а саме COVID-19, внесли корективи та вагомо пришвидшили процес цифровізації. Технології стали невід'ємною частиною й активно впливають на всі сфери нашого життя, не стали винятком освітні процеси, для прикладу освітні заклади масово почали проводити навчання в дистанційній та змішаній формах [1].

У навчанні студентів технології є важливими інструментами, що допомагають зібрати інформацію, організувати навчальний процес та налагодити співпрацю, покращити продуктивність, інтерактивність та залученість, дали змогу створення контенту та, навіть, його генерації за допомогою штучного інтелекту [2]. Технології стати вагомим інструментом, їх можна використати різними способами: онлайн-навчання, співпраця, пошук інформації. Доступні онлайн-курси, навчальні презентації, відеоматеріали й інтерактивні тести дають змогу швидко та ефективно отримати необхідну інформацію. Можна легко

відслідкувати прогрес та результати роботи. Також багато сервісів орієнтованих на співпрацю – онлайн-журнали, класи, чати та групи, набір інструментів для зберігання та обміну інформацією між студентами та викладачами, зворотний зв'язок та оцінювання роботи – такий, далеко не повний перелік технологічних переваг. А ще – організація робочого простору, великий вибір програм та мобільних застосунків, нагадувань, дошка з картками, сервіси, зорієнтовані на менеджмент часу тощо.

Основні позитивні аспекти цифровізації – гнучкість, швидкість, зручний темп засвоєння інформації для студента, доступність у будь-якому місці та в будь-який час. Але також актуалізуються і нові виклики, зокрема відсутність соціальної взаємодії, що може впливати на ізолюваність студента, недостатня мотивація та дисципліна, обмежений зворотний зв'язок чи оцінка, технічні складності (наявність інтернету, пристроїв, електроенергії). Та й широкий вибір інформації не завжди є перевагою, адже інколи доводиться витратити багато часу для пошуку якісних та корисних матеріалів.

Також не варто знецінювати традиційні засоби навчання (книги, лекції та конспекти), адже вони – невід'ємна частина навчального процесу, основа всіх вищеперелічених технічних засобів, використання яких, разом із технологіями, дає змогу покращити продуктивність навчання.

Інтернет-технології можуть бути використані для підвищення ефективності навчання педагогів. Ось деякі з методів, які впливають на якість професійно-педагогічної діяльності:

1. Відеоконференції: педагоги можуть здійснювати відеоконференції для спілкування між собою, взаємодії з експертами та отримання інформації з перших рук. Вони також

можуть використовувати цей метод для проведення онлайн-уроків.

2. Блоги: педагоги можуть створювати блоги для обговорення питань, пов'язаних із навчанням та розвитком учнів, а також для обміну ідеями з колегами.

3. Онлайн-курси: педагоги можуть брати участь у онлайн-курсах, які допоможуть їм покращити свої знання та навички в певній галузі.

4. Вебінари: цей метод можна використовувати для навчання тих новаціям, які можуть бути корисними для педагогів.

5. Соціальні мережі: педагоги можуть використовувати їх для спілкування з колегами, взаємодії з учнями та їх батьками, а також для поширення інформації про свої досягнення та успіхи.

6. Електронні ресурси: педагоги можуть використовувати електронні ресурси, такі як відео- та аудіоматеріали, для навчання студентів та покращення якості викладання.

У цілому, інтернет-технології можуть бути використані для підвищення ефективності навчання педагогів та забезпечення їм доступу до інформації та ресурсів, які можуть сприяти покращенню професійної майстерності та розвитку як фахівців. Однак важливо також дотримуватися належних заходів з кібербезпеки, щоб уникнути можливих загроз інформаційної безпеки педагогів та їх учнів.

Крім того, інтернет-технології можуть допомогти педагогам впроваджувати інноваційні підходи до навчання та розвитку своїх учнів. Наприклад, використання електронних інструментів для створення інтерактивних тестів, відео- та інтерактивних занять може підвищити ефективність навчання за рахунок залучення здобувачів.

Отже, інтернет-технології можуть стати потужним інструментом для підвищення якості навчання та розвитку педагогів, а також для покращення навчального процесу та досягнення кращих результатів у навчанні та розвитку студентів, однак необхідно дотримуватися належних стандартів безпеки й етики при використанні інтернет-технологій в освітньому процесі.

Список використаної літератури

1. П'ятакова Г. Інноваційні технології та їхнє значення для підготовки магістрів філології в університетах України і Польщі. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Czeszowie*. 2013. № XXII. С. 279–290.

2. Технології профільного навчання : кол. монографія / [авт. кол.: Г. О. Васьківська, С. В. Косянчук, В. І. Кизенко, О. В. Барановська, Л. В. Шелестова, О. П. Кравчук] ; за наук. ред. д-ра пед. наук, проф. Г. О. Васьківської]. Київ: Педагогічна думка, 2020. 304 с.

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ДО ПУБЛІЧНИХ ВИСТУПІВ

Марія Кажук, здобувачка вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», факультет громадського розвитку та здоров'я, grz.kazhuk.mariia.mi.2022.011.m.1.4@lvet.edu.ua

Науковий керівник – **Олеся Смолінська**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Педагогічна риторика – це мистецтво переконливого викладу змісту в педагогічній діяльності з метою досягнення поставлених освітніх цілей. У педагогічній риторичі застосовуються різні методи та техніки, такі як емоційна мотивація, структурування матеріалу, різні стилі мовлення, інші прийоми, що сприяють досягненню мети.

Для успіху в педагогічній риторичі важливо мати глибокі знання у своїй галузі, вміти аналізувати своїх слухачів та знаходити індивідуальний підхід до кожного з них. Також важливо бути чуйним до емоційного стану студентів та вміти вести діалог з ними на різних рівнях. Для того, щоб успішно використовувати засоби риторики, педагог повинен мати добре розвинені комунікативні навички, що дозволяють ефективно спілкуватися з учнями, вирішувати чи, краще, упереджувати конфліктні ситуації та досягати обопільної згоди [2].

Одним з основних прийомів педагогічної риторики є здатність до адаптації свого мовлення до слухача. Педагог повинен знати інтелектуальний та комунікативний рівень своїх учнів, їх інтереси та потреби, щоби здійснювати ефективний

вплив на них. Інший важливий прийом – це структурування матеріалу з метою зробити його зрозумілим, логічним, словом, доступним для сприймання. Педагог повинен вміти чітко висловлювати свої думки та ідеї, користуючись при цьому відповідними мовленнєвими засобами.

Педагогічна риторика також включає прийоми забезпечення емоційної залученості учнів до навчального процесу. Врешті, педагогічна риторика включає в себе й роботу з негативними емоціями та конфліктними ситуаціями. Педагог повинен вміти розуміти та вирішувати конфлікти з учнями, використовуючи при цьому техніки діалогу, співпраці та примирення.

Отже, педагогічна риторика – це важливий елемент педагогічної майстерності, який допомагає створювати ефективне освітнє середовище та досягати цілей.

Педагогічна риторика допомагає педагогам ефективно комунікувати зі своїми студентами та досягати педагогічної мети, а також створювати здорове і сприятливе навчальне середовище для їх розвитку.

Підготовка до публічного виступу є одним із більш-менш ізольованих видів риторичної діяльності, тобто його можна і треба практикувати і поза професійно-педагогічною діяльністю, в процесі здобуття педагогічної освіти. Студенти (і не тільки) часто сприймають публічний виступ як складне і психологічно страшне завдання, але з правильними підходами і практикою, воно може вирішуватися.

Ось кілька порад, які допоможуть підготуватися до публічного виступу, налаштуватися на нього:

1. Ретельно підготуйтеся. Вивчіть тему, про яку ви будете говорити, зберіть матеріал і підготуйте свої нотатки. Підготовтеся до запитань, які можуть бути задані вам після виступу.

2. Вправляйтесь у публічному говорінні. Візьміть участь у дискусіях, виступайте на зборах, проводьте презентації перед друзями або рідними. Це допоможе зменшити тривогу та підвищити впевненість.

3. Розвивайте свої навички комунікації. Навчіться слухати і відповідати на запитання аудиторії. Пам'ятайте, що виступ не має бути одностороннім, він повинен включати в себе взаємодію з аудиторією.

4. Використовуйте техніки релаксації. Навчіться контролювати свої емоції та стрес. Дихайте рівномірно і глибоко, зосереджуйтеся на позитивних моментах, вірте у свої здібності.

5. Відповідайте на запитання відкрито і чесно. Якщо не знаєте відповіді на запитання, відверто скажіть про це і запропонуйте знайти відповідь пізніше.

6. Практикуйте свій виступ. Повторюйте свій виступ перед дзеркалом, записуйте свій голос або просіть друзів чи колег переглянути відеозапис чи живий виклад. Це допоможе зрозуміти, як ви виглядаєте та звучите перед публікою, виявить слабкі місця, які потрібно пропрацювати.

7. Не забувайте про візуальну складову виступу. Використовуйте презентації, діаграми, схеми, відео та інші засоби візуальної допомоги, які допоможуть підтримувати інтерес аудиторії.

8. Слідкуйте за інтонаціями голосу та мовою тіла. Використовуйте паузи та різноманітні інтонації для залучення уваги аудиторії. Звертайте увагу на свою поставу та жести, щоб вони відповідали змісту вашого виступу.

9. Не забувайте про своє позитивне ставлення та ентузіазм: якщо ви демонструєте інтерес до своєї теми та до аудиторії, то вони теж будуть цікавитися вашим виступом.

10. Практикуйтеся у різних умовах. Намагайтеся виступати на різних місцях та перед різними аудиторіями, щоб навчитися адаптуватися до різних умов та ситуацій [1].

У цілому, підготовка до публічного виступу потребує часу, практики та терпіння. Це важлива навичка, що може бути корисна і в особистому житті, і в професійній діяльності.

Список використаної літератури

1. Красницька О. Методика підготовки публічного виступу. *Військова освіта*. 2020. Т. 41, № 1. С. 191–202. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2020-1/191-202> (дата звернення: 23.04.2023).

2. Мачинська Н.І., Стельмах С.С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.

УДК 37.034

ПРОБЛЕМИ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ У ТВОРЧОСТІ КОСТЯНТИНА УШИНСЬКОГО

Тарас Кропивка, здобувач вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», факультет громадського розвитку та здоров'я, grz.kropyvka.taras.ty.2022.011.m.1.4@lvet.edu.ua

Науковий керівник – **Олег Огірко**, доктор філософії, доцент кафедри філософії та педагогіки

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Славетний український педагог Костянтин Ушинський (1823–1871), 200-ліття від народження якого в цьому році відзначила світова педагогічна громадськість, залишив чималу педагогічну

спадщину: “Людина як предмет виховання”, “Про користь педагогічної літератури”, “Про народність у громадському вихованні”, “Педагогічна подорож по Швейцарії”, “Про елементи школи”, “Проект учительської семінарії”, “Праця в її психічному і виховному значенні”, “Дитячий світ” та інші праці.

Головне місце у розвитку особистості Костянтин Ушинський відводив моральному вихованню. Духовно-моральне виховання, на думку Ушинського, має розвивати в дитини гуманність, почуття національної і власної гідності у поєднанні зі скромністю, чесністю і правдивістю, патріотизмом, працьовитістю, дисциплінованістю. Завдання і зміст духовно-морального виховання він визначив з огляду вселюдських, народних і національних культурних цінностей, виходячи з вимог народних чеснот і норм християнської моралі, дбаючи, щоб воно розвивало в дитині твердий характер і волю, стійкість, почуття громадянського обов’язку. Сюди ним включається усунення в національному характері негативних рис й утвердження позитивних прикмет.

Основа духовно-морального виховання – це протиставлення: Бога – дияволу, добра – злу, світла – темряві, правди – брехні, милосердя – жорстокості, розуму – невігластву, честі – ганьбі, працьовитості – неробству, краси – потворству.

“Духовний розвиток, духовне виховання людини зокрема і народу взагалі – зазначив К. Ушинський, – здійснюється не лише школою, а кількома великими вихователями: природою, життям, наукою, і релігією”. Він стверджував: “Родина – це перша школа, а мати – перша вчителька”; “Якщо педагогіка хоче виховати людину у всіх відношеннях, то вона повинна перш за все взнати її також у всіх відношеннях”.

Прищеплення християнської релігійності педагог вважав невід’ємним компонентом духовно-морального виховання

молоді. “Є тільки один ідеал довершеності, перед яким схиляються всі народності, це ідеал, що його дає нам християнство. Усе, чим людина, як людина, може і повинна бути, виражено цілком у Божественному вченні, і вихованню залишається тільки, раніше всього і в основу всього, вкоренити вічні істини християнства”, – писав К. Ушинський.

У статті “Про моральний елемент виховання” він розмірковував про його важливість: збагачення розуму пізнанням приносить користь, проте чесною людиною навряд чи стане навіть якщо буде посвячений у всі таємниці органічної хімії або політичної економії; головне завдання виховання становлять явища моралі, і вони значно важливіші, ніж розвиток розуму взагалі, наповнення голів пізнанням. Моральне виховання розвиває в дітей чесність, скромність, слухняність, повагу до старших, відчуття власної гідності. Воно сприяє формуванню почуття обов’язку, волі. Моральне виховання дитини слід починати з найменшого віку і здійснювати постійно і систематично. Воно має бути спрямоване на формування у дітей кращих моральних рис і почуттів: патріотизму й гуманізму, любові до праці та дисциплінованості, чесності й правдивості, почуття обов’язку і відповідальності, власної гідності та громадського обов’язку, твердості волі й характеру та ін. Головними методами і засобами морального виховання дітей та молоді є переконання, заохочення і покарання (але в жодному разі не тілесні), власний приклад вчителя, а також батьків і старших, правильний режим навчання тощо.

Моральність у вченні К. Ушинського поєднується з релігією. Він писав про мистецтво виховання, яке вимагає терпіння, здібностей, умінь і спеціальних знань. Педагог високо цінував виховання, побудоване на принципі народності, бо народ має глибоку мову, він – творець великої держави, яка має свою

історію. Найважливішими моральними рисами він вважав любов до своєї вітчизни, до свого народу, чуйне та тепле ставлення до оточуючих, скромність, працьовитість, прагнення до корисної діяльності. Найголовніші шляхи та методи морального виховання – це виховне навчання, переконання та роз’яснення, особистий приклад учителя і старших у школі та поза нею, заохочення і покарання, розумна організація праці, відпочинку і розваг у школі та вдома, обмін думками між учнем і вихователем з питань моральних та інше. Моральні переконання виникають не відразу, їх не вчитасяш у підручниках, вони формуються поступово. Знання повинні перетворюватися в переконання, переконання – у звичку, а звички – у нахили. Хороша звичка – моральний капітал, вкладений в нервову систему. Злочинець, убивця той, хто береться за виховання, не знаючи його, про це не раз писав і говорив К.Ушинський. Від викладача і вихователя він вимагав творчості, ініціативи, ентузіазму і великої вимогливості до себе, а це другий диплом, який потрібно захищати. К. Ушинському належать слова: “Тільки особистість може діяти на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна формувати характер”. Вчення Костянтина Ушинського про духовно-моральне виховання не втратило своєї актуальності і сьогодні.

Список використаної літератури

1. Ушинський К.Д. Твори : в 6 т. / К. Д. Ушинський. Київ : Рад. шк. 1952.

УДК 37.013:17.023

**РОЛЬ ЗАСОБІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У
ФОРМУВАННІ ДУХОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**
Софія Маланчук, Мар'ян Плахотнюк, здобувачі вищої освіти
2-го курсу, спеціальність 242 «Туризм», факультет економіки та
менеджменту, fem.malanchyk.sa.2021.242.b@gmail.com;
fem.plahotnuk.mv.2021.242.b@gmail.com

Науковий керівник – **Олег Огірко**, доктор філософії, доцент
кафедри філософії та педагогіки

Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

У сучасних умовах реформування української освітньої системи постає питання щодо нових підходів до організації і змісту навчальної діяльності. Важливе місце серед них посідає один із перспективних напрямів сучасної педагогіки – музейна педагогіка, що вирішує проблеми формування духовності. Музейна педагогіка має важливе значення в системі освіти і розвитку, вона сприяє всебічному розвитку особистості студентів, активному пізнанню навколишнього та внутрішнього світу людини.

Музейна педагогіка – це наукова дисципліна на перетині музеєзнавства, педагогіки і культурології, яка розглядає музей як освітню систему. Через свій міждисциплінарний характер музейна педагогіка оперує категоріями музеєзнавства та культуролого-релігієзнавчих дисциплін. Вона здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу через педагогічний процес в умовах музею. Завдання музейної педагогіки впливають із вимог сьогодення, мудрого використання історичної та культурно-духовної спадщини нашого народу у системі виховної роботи.

Музейна педагогіка – це інноваційна педагогічна технологія, яка ґрунтується на інтеграції суспільно-гуманітарних наук: історії, музеєзнавства, мистецтвознавства, культурознавства, туристознавства, філософії, релігієзнавства, теології та сприяє розвитку творчих і духовних здібностей студентської молоді.

Музейна педагогіка – мережа, яка допомагає розвинути духовність студентської молоді. Найкраще духовність формується в храмі, тобто у місці, де постійно перебуває Господь Бог. Храм (церква) – це споруда, будинок, куди збирається на молитву люд Божий. Київський князь Святослав (Ізборник, 1076 р.) писав: “Церкву розумій, що вона Небо, віттар – престол Спасителя, а служителі – ангели”.

У нас є гарний, давній звичай, кожен проходячи попри церкву хреститься і знімає шапку (чоловіки). Цим віддається поклін Господеві нашому Ісусові Христові. Заходячи до храму ми теж робимо знак хреста. На Сході церкви звернені престолом на схід, бо там засіяло Світло Правди – народився, жив, навчав, терпів, вмер і воскрес Ісус Христос. Обов’язково у храмі має бути іконостас, на якому є ікони Ісуса Христа, Богородиці, святих апостолів, пророків і головних свят церковного року [1].

Знайомлячись з прекрасними зразками архітектури наших храмів, можемо поглибити пошану до пам’яток старовини, формувати власний духовний світ та укріпитися у вірі. Ці величні споруди передають відгомін віків. Багато разів реконструйовані, перебудовані, вони стали перлинами нашої культури. Церковні споруди України різняться своєю будовою. Кожна церква традиційно посвячена в честь святого чи Ісуса Христа, Богородиці, чи літургійного свята. Кожна церква має свій храмовий празник.

Церква своїм внутрішнім влаштуванням складається з: притвору; храму вірних; віттаря, який є символом перебування

Бога, на знак чого у східних храмах постійно горить “вічне світло” – лампада. Центральним місцем у вівтарі є престол, на якому лежить посвячений архиєреєм антиминос (полотно з частиною святих мощей), покладені Євангеліє та хрест, стоїть Кивот, у якому переховуються частини Святих Дарів.

Храм вірних від вівтаря відділяє іконостас. Центральними іконами на ньому є ікони Діви Марії (зліва від Царських воріт) та Ісуса Христа (справа від Царських воріт). Поруч з іконою Христа традиційно зустрічається ікона св. Миколая або св. Івана Хрестителя, а поруч з іконою Богородиці – ікона святого, на честь якого посвячено святиню. В другому ряді іконостасу часто поміщені ікони 12 головних літургійних свят, а посередині – образ Тайної Вечері. Третій ряд – зображає 12 апостолів, а посередині – Христос-Пантократор (Вседержитель). Четвертий ряд – 16 пророків, а посередині – Богородиця з Божим Дитятком. Часто іконостас завершується розп’яттям (хрестом), як символом спасіння. У вівтар заходять лише ті люди, які прислужують у храмі.

На прикладі старовинних храмів княжого міста Львова таких як: Архикатедральний Собор святого Юра з XVIII ст. у стилі бароко (рококо); княжий храм св. Миколая з XIII ст.; П’ятницька церква з XV ст.; церква і монастир св. Онуфрія з XVI ст. у стилі ренесансу; Вірменський собор з XIV ст. у вірменсько-орієнтальному стилі; латинський Собор Успення Матері Божої з XIV ст. в готичному стилі; Успенська церква з вежею Корнякта з XV-XVI ст. у стилі ренесансу; церква святого Андрія (костел-базиліка в стилі італійського, з домішками німецького ренесансу) з XVII ст. та Гарнізонний храм святих апостолів Петра й Павла (костел Єзуїтів) з XVII ст. є чудова можливість поглибити духовність студентської молоді засобами музейної педагогіки.

Численні музеї Львова, зокрема такі, як: Львівський національний музей імені Андрея Шептицького, Львівський музей історії релігії, Музей етнографії та художнього промислу Національної академії наук України, Музей митрополита Андрея Шептицького дають прекрасну нагоду виховувати нашу молодь засобами сакрального і образотворчого мистецтва. Неперевершеними у цьому плані є екскурсії студентської молоді в Жовківський, Крехівський, Унівський, Гошівський монастирі Західної України.

Список використаної літератури

1. Огірко О.В. Храмове мистецтво Церкви – могутній чинник музейної педагогіки. Науковий збірник ТОКІППО. Тернопіль. 2022. С. 228-234.

УДК 378

ПРОБЛЕМИ ДІАГНОСТИКИ ТА ОЦІНКИ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Вікторія Місько, здобувачка вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», факультет громадського розвитку та здоров'я, grz.misko.viktoriia.vi.2022.011.m.1.4@lvet.edu.ua

Науковий керівник – **Олеся Смолінська**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Творча діяльність студентів – це важлива складова їхньої освіти, яка дає можливість розвивати та вдосконалювати навички та здібності у різних сферах. Вона може проявлятися у багатьох формах, наприклад, участь у наукових дослідженнях,

написання наукових статей, творче втілення проєктів, мистецька діяльність.

Творча діяльність студентів важлива з кількох причин. По-перше, вона дозволяє розвивати творчі здібності та розширювати обсяг знань та вмінь. По-друге, вона надає студентам можливість практикувати свої знання та навички у певній сфері, що допомагає їм у майбутньому стати професіоналами в обраній сфері. По-третє, творча діяльність може збільшити зацікавленість студентів у навчанні та забезпечити їм додаткову мотивацію до досягнення успіху.

Заклади вищої освіти можуть мати певну галузеву спрямованість, а можуть поєднувати різні спеціальності під одним дахом. У деяких з них, наприклад, у консерваторіях, академіях мистецтв, творча діяльність є складовою навчального процесу та займає значну частину часу студентів. В інших університетах творчість може використовуватися як додатковий засіб залучення студентів до освітнього процесу або як доповнення до основної навчальної програми.

У будь-якому випадку, творча діяльність студентів є важливою складовою їхньої освіти та може мати позитивний вплив на їхнє майбутнє. Отже, університети можуть стимулювати творчу діяльність студентів, надаючи їм можливості для розвитку і реалізації їхніх ідей. Наприклад можуть організовуватися конкурси на кращий проєкт, засновані стипендії для студентів, що займаються творчою діяльністю, можна запрошувати відомих митців та професіоналів для проведення майстер-класів та лекцій [2].

Крім того, у закладах вищої освіти діють створювати спеціальні структурні підрозділи для студентів, зацікавлених у розвитку своїх творчих здібностей. Вони можуть зосереджуватися на різних напрямках, наприклад, на музиці,

танцях, літературі, мистецтві тощо, та надавати можливість студентам обмінюватися досвідом та взаємодіяти з професіоналами у своїй царині.

Окрім цього, творча діяльність може бути використана як засіб для підвищення престижу та конкурентоспроможності університету. Наприклад, якщо студенти отримують нагороди та визнання за свої творчі досягнення, це може привернути увагу до університету та підвищити його репутацію.

Отже, творча діяльність студентів є важливою складовою їхньої освіти та може мати позитивний вплив на їхнє майбутнє. Університети повинні стимулювати творчість студентів та надавати їм можливості для розвитку та реалізації їхніх ідей.

Оцінювання творчої діяльності студентів зазвичай становить виклик для викладачів, оскільки творчість є особистісно зорієнтованим процесом, тому важко виміряти щодо стандартизованих параметрів. Оцінювання творчих робіт повинне враховувати велику кількість факторів, таких як оригінальність, новаторство, технічне виконання, концептуальність та ін.

Для оцінювання творчих робіт студентів, можна використовувати такі підходи:

1. Експертна оцінка. Експерт, який має досвід відповідної творчої діяльності, може оцінити твір на основі своїх знань та досвіду. Наприклад, мистецький куратор може оцінювати твори студентів, які займаються мистецтвом.

2. Оцінка викладача-наставника. Викладач, який систематично працює зі студентами та веде їхню творчу діяльність, може оцінити їхні досягнення на основі своїх знань та вмінь. Однак, важливо враховувати, що викладач-наставник може бути схильним до певного стилю або напрямку творчості, тому оцінка повинна бути об'єктивною.

3. Оцінка публіки. Творчі роботи можуть бути представлені на конкурсах, виставках та інших заходах, де їх можуть оцінювати відвідувачі та експерти. Оцінка журі та/чи публіки може бути корисною, оскільки вона відображає реакцію аудиторії на твір.

4. Оцінка-порівняння. Студентські творчі роботи можуть бути порівняні з роботами професіоналів, що може допомогти виявити рівень творчості та майстерності студентів. Однак, цей підхід має свої обмеження, оскільки він може створити нерівні умови для оцінювання студентських робіт.

5. Оцінка за результатами. Оцінка творчої діяльності студентів може бути здійснена на основі результатів їхньої діяльності. Наприклад, студенти можуть розробити проєкт, що буде оцінений за його ефективність та відповідність поставленим завданням.

6. Оцінка за процесом. Оцінка може бути здійснена за процесом творчої діяльності, який може включати етапи планування, розробки та реалізації проєкту. Оцінка за процесом може бути корисною для виявлення сильних та слабких сторін студентів, та надання їм рекомендацій для подальшого розвитку [1].

Важливо враховувати, що оцінка творчої діяльності здобувачів повинна бути справедливою та об'єктивною. Крім того, оцінювання повинно бути відкритим та прозорим, щоб студенти могли зрозуміти, які критерії були застосовані та які їхні досягнення були оцінені.

Список використаної літератури

1. Гвоздїй С., Іванова І. Проблема узагальнення критеріїв оцінки та засобів діагностики успішності студентів. *Наука і освіта*. 2009. № 1-2. С. 181–186.

2. Растопчина О. Проблема діагностування якості і розвитку знань студентів у сучасній вищій школі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Педагогіка, соціальна робота"*. 2013. № 28. С. 131–134.

УДК 378

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО У ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Катерина Откидач, здобувачка вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», факультет громадського розвитку та здоров'я, katerynaotkydach16@gmail.com

Науковий керівник – **Олеся Смолінська**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Формування лідерських якостей викладачів ЗВО є важливим елементом професійної підготовки у процесі вищої освіти другого (магістерського) рівня, оскільки забезпечує підвищення якості навчання та розвиток вищої освіти в Україні.

У магістерській підготовці викладачів ЗВО потрібно звернути увагу на розвиток лідерських якостей, таких як комунікативність, креативність, стратегічне мислення, здатність до прийняття рішень та спроможність до співпраці. Це допоможе викладачам у майбутньому ефективно керувати навчальним процесом, сприяти розвитку студентів та розвивати сучасні методики навчання [3].

Формування лідерських якостей у майбутніх викладачів ЗВО повинне здійснюватися з використанням інноваційних методик

та засобів, таких як проєктне навчання, методики ділових ігор тощо. Важливим елементом формування лідерських якостей є також практична діяльність та виконання професійних завдань в умовах сучасного вищого закладу вищої освіти [5].

Для успішного формування лідерських якостей майбутніх викладачів ЗВО, необхідно розробляти спеціальні курси та програми, що містять теоретичний матеріал та практичні завдання, використовуючи ключові положення методик навчання дорослих. Такі курси можуть містити модулі з розвитку комунікативних та презентаційних навичок, лідерського мислення та стратегічного планування, здатності до прийняття рішень та ефективного управління командою [4]. Відповідь на запитання про те, якими ж рисами чи якостями повинні володіти лідери у сфері вищої освіти, допоможе зосередитися на їх розвитку. Отже, по-перше, вони захоплені своєю роботою; по-друге, показують приклад; по-третє, планують; по-четверте, допомагають іншим, по-п'яте, розвивають міцні вертикальні та горизонтальні зв'язки; по-шосте, заохочують до ризику; по-сьоме, керуються наявними даними, здобувають нові; по-восьме, терплять сірість у людях; по-дев'яте, надають різноманітні можливості своїм колегам [1].

Під час магістерської підготовки викладачів ЗВО необхідно надавати їм можливість для виявлення та розвитку своїх лідерських якостей. Це може здійснюватися через проведення професійних тренінгів та семінарів, участь у конференціях та наукових дослідженнях, а також залучення до роботи над проєктами та ініціативами, що сприяють розвитку вищої освіти та вдосконаленню навчального процесу.

У цілому, формування лідерських якостей викладачів ЗВО є важливим елементом підвищення якості вищої освіти, однією із

ключових складових у створенні успішного та ефективного закладу вищої освіти [2].

Крім того, важливим елементом формування лідерських якостей майбутніх викладачів ЗВО є розвиток їх соціальної компетентності та здатності до співпраці зі студентами, колегами та іншими зацікавленими сторонами. Для цього можуть використовуватися такі методи, як рольові ігри, імітаційні вправи та інтерактивні форми навчання, що сприяють розвитку комунікативних та міжособистісних навичок.

Також важливо, щоб майбутні викладачі ЗВО розвивали свою професійну компетентність, яка включає знання та навички з технологій вищої освіти, педагогіки, наукових досліджень та інших суміжних галузей. Це допоможе їм краще розуміти потреби та вимоги студентів та забезпечити якісний освітній процес.

У результаті формування лідерських якостей майбутніх викладачів ЗВО у процесі магістерської підготовки можна очікувати покращення якості вищої освіти та зростання ефективності роботи закладів вищої освіти. Такі викладачі стануть лідерами у своїй галузі, які зможуть відповідати на сучасні виклики та забезпечити розвиток вищої освіти відповідно до потреб суспільства.

Список використаної літератури

1. 9 Qualities of Effective Leadership for a Rewarding Higher Education Career. *Post University*. URL: <https://post.edu/blog/9-qualities-of-effective-leadership-for-a-rewarding-higher-education-career/>.
2. Home - Center for Creative Leadership. *CCL*. URL: <https://www.ccl.org/>.
3. Leadership development in Higher Education: A literature review and implications for programme redesign / S. Dopson et

al. *Higher Education Quarterly*. 2018. Vol. 73, no. 2. P. 218–234.
URL: <https://doi.org/10.1111/hequ.12194>.

4. Leadership Institute. *Leadership Institute*.
URL: <https://www.leadershipinstitute.org/>.

5. The 7 Habits of Highly Effective People. *FranklinCovey*.
URL: <https://www.franklincovey.com/the-7-habits/>.

УДК 378

СУЧАСНА УНІВЕРСИТЕТСЬКА ЛЕКЦІЯ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

Тарас Питлюк, здобувач вищої освіти 1-го курсу
магістратури, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»,
факультет громадського розвитку та здоров'я,
grz.pytliuk.taras.tb.2022.011.m.1.4@lvet.edu.ua

Науковий керівник – **Олеся Смолінська**, доктор педагогічних
наук, професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки

Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Університетські лекції мають довгу історію, тому в них існують багато традицій, які можуть відрізнятися залежно від культурного та історичного контексту. Однією з найважливіших традицій є формат лекції, який зазвичай передбачає, що професор або доцент перебуває на сцені перед групою студентів і розповідає про свої дослідження та знання в певній галузі знань. Зазвичай, лекції відбуваються в аудиторії або спеціально обладнаному приміщенні. Іншою традицією є те, що студенти зазвичай занотують нотатки під час лекції, щоб зберегти важливу інформацію та зрозуміти тему краще.

Також, до традицій університетських лекцій належить практика використання певних формальних мовленнєвих

засобів, таких як академічний стиль висловлювань, формулювання тез та логічного аналізу. Зазвичай, університетські лекції проводяться регулярно впродовж семестру та можуть бути частиною оцінювання студентів.

У деяких культурах, університетські лекції можуть мати свої власні традиції, такі як підходи до викладання матеріалу або способи взаємодії між професором та студентами [1]. Однак, університетські лекції в даний час також відчують вплив технологій та цифрової революції, що може призвести до зміни традицій університетських лекцій у майбутньому. Ще однією традицією університетських лекцій є можливість студентам задавати питання викладачу. Це дає змогу отримати додаткову інформацію та розкрити тему з більш широкої перспективи [2].

Також, університетські лекції можуть включати різні інтерактивні елементи, такі як групові дискусії, практичні завдання або демонстрації. Це сприяє кращому розумінню матеріалу, стимулюванню інтересу до теми.

Іншою традицією університетських лекцій є використання різних джерел інформації, таких як підручники, наукові статті, документальні фільми та інші ресурси. Це допомагає студентам отримувати доступ до різних джерел знань та розширювати розуміння теми.

Існують такі типи академічних культур, у яких університетські лекції можуть бути більш формальними та підкреслювати ієрархію між лектором та студентами. У таких випадках, студенти теж можуть використовувати формальну мову, наприклад для звернення до професора («пане професоре»).

Попри сталість та незмінність традицій, оскільки їх загальна мета – надати студентам доступ до нових знань та допомогти їм розвивати свої навички та розуміння в певній галузі.

Останнім часом все більше університетів та викладачів ставлять перед собою завдання впроваджувати інноваційні методи навчання в лекційний процес. Ось деякі з інноваційних підходів, які використовуються в лекціях:

1. Відео лекцій та відеолекції дають можливість студентам переглянути візуальний ряд у будь-який час і в будь-якому місці. Це дозволяє студентам навчатися віддалено та у своєму темпі.

2. Інтерактивні вправи. Викладачі можуть включати в лекції інтерактивні вправи, які дозволяють здобувачам брати участь у навчанні та проявляти активність, замість пасивного прослуховування лекцій.

3. Використання технологій. Викладачі можуть використовувати різні технології, такі як віртуальні тури, симуляції та віртуальні лабораторії, щоби допомогти студентам зрозуміти складні концепції та процеси.

4. Групова робота. Лекції можуть включати групову роботу, де студенти можуть працювати разом, обговорювати та ділитися своїми ідеями та рішеннями.

5. Застосування мультимедіа. Викладачі можуть використовувати різні мультимедіа-елементи, такі як відео, аудіо, фото та графіку, щоб допомогти студентам краще зрозуміти тему та зробити навчання більш привабливим.

Ці інноваційні методи навчання дозволяють викладачам більш ефективно передавати знання та допомагають студентам сприймати інформацію. Вони також можуть збільшити зацікавленість та мотивацію студентів до навчання, оскільки дозволяють їм брати участь в більш активних та цікавих формах навчання. Крім того, використання інноваційних методів може покращити результати студентів та забезпечити їх підготовку до більш високої конкуренції на ринку праці.

Однак, варто враховувати, що інновації у лекційному процесі можуть висувати вищі вимоги до часу та ресурсів, які потрібні для їх розробки та впровадження. Також важливо забезпечити достатній рівень технічної підтримки та навчання викладачів, які мають використовувати інноваційні методи навчання.

У будь-якому випадку, використання інноваційних методів навчання є важливим елементом розвитку університетської освіти, що може підвищити ефективність та якість лекційного процесу, збільшити мотивацію студентів та допомогти підготувати їх до майбутніх викликів та задач.

Список використаної літератури

1. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. 444 с.

2. Ліщук-Торчинська Т. Поєднання традицій та інновацій у змісті освіти і технології навчання у процесі викладання курсу «Соціологія освіти» у вищій школі. *Соціологічні студії*. 2012. № 1. С. 71–75.

УДК 378.017

ПРОБЛЕМИ МЕДІАОСВІТИ ЯК ЗАСОБУ МОРАЛЬНО-РЕЛІГІЙНОГО ФОРМУВАННЯ МОЛОДІ

Богдан Поляк, здобувач вищої освіти 3-го курсу, спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія», факультет громадського розвитку та здоров'я, bogdanpolyak25@gmail.com
Науковий керівник – **Олег Огірко**, доктор філософії, кафедри філософії та педагогіки.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Медіаосвіта – це процес розвитку особистості за допомогою засобів масової комунікації з метою формування культури

спілкування з медіа, творчих, комунікативних властивостей, критичного мислення, вмінь інтерпретувати, аналізувати та оцінювати медіатексти.

Методи медіаосвіти – способи роботи педагогів та студентів, за допомогою яких досягаються цілі медіаосвіти. До основних методів медіаосвіти належать: словесні (розповідь, бесіда, лекція, аналіз, дискусія, обговорення, діалог тощо); наочні (перегляд аудіовізуального матеріалу); репродуктивні, дослідницькі, проблемні, ігрові, евристичні (моделювання художньо-творчої діяльності творців медіа тексту, імпровізація тощо).

З допомогою медіаосвіти можливе здійснення морально-релігійного виховання студентської молоді з домінантою релігійних та етичних цінностей над художніми, а саме Божественного та земного над медійним.

Засобами медіаосвіти реалізується медіакомпетентність особистості, тобто сукупність умінь (мотиваційних, контактних, інформаційних, перцептивних, інтерпретаційних, практико-діяльнісних, креативних) вибирати, використовувати, критично аналізувати, оцінювати, передавати та створювати медіатексти у різних видах, формах та жанрах, аналізувати складні процеси функціонування медіа в соціумі, у всіх випадках - з опорою на морально-релігійний світогляд.

Моральний світогляд – це система поглядів на об’єктивний світ і місце в ньому людини, на ставлення людини до навколишньої дійсності і до самої себе, а також обумовлені цими поглядами основні життєві позиції людей, їх переконання, ідеали, принципи пізнання і діяльності, ціннісні орієнтації. Моральний світогляд формується на основі практикування моральних законів, зокрема закону: “чини добро – остерігайся зла”. Релігійний світогляд (від латинського religio – зв’язок,

зустріч людини з Богом) ґрунтується на вірі у Бога, визнання Його Творцем світу і людини, як образу і подоби Божої. Відповідно цьому, релігійна картина світу – це сукупність найзагальніших поглядів на світ у світлі його релігійного світосприймання, його будову, походження, розвиток і місце людини в ньому. Згідно релігійного світогляду, релігія – це зв'язок земного і небесного, матеріального і духовного, тлінного і нетлінного, скінченого і безконечного. Релігія – це також відношення людини до Бога та Бога до людини, це своєрідний зв'язок номосу і космосу, тобто діалог, а не монолог між особами (людиною і Богом) [1].

Концептуальною основою сучасної медіаосвіти є синтез релігійної, моральної, захисної та практичних теорій медіаосвіти. Сьогоднішня медіаосвіта сприяє долученню студентської аудиторії до тієї чи іншої моделі поведінки, до ціннісних орієнтацій, які відповідають тим чи іншим релігійним догматам; розвитку богословської медіакомпетентності та релігійної етики особистості, культури її спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, аналітичного мислення, умінь сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів, навчання різних форм самовираження при допомозі медіатехніки, у всіх випадках із опорою на релігійний та моральний світогляд.

Медіаосвіта сприяє навчанню критичного роздуму над прочитаним, почутим, побаченим. Вона допомагає встановити співвідношення змісту медіатекстів різних видів та жанрів з основами віросповідання, моральними правилами та навколишнім життям. З її допомогою здійснюється: розвиток практико-креативних здібностей (створення та поширення релігійних медіатекстів різних видів та жанрів); розвиток методичних здібностей (володіння методами та формами

медіаутворення, різними технологіями використання медіа, створення медіатекстів).

Педагогічна стратегія медіаосвіти базується на вивченні релігійних, моральних, світоглядних та етичних аспектів медіа та медіатекстів. Зрозуміло, що ціннісні орієнтації в цьому випадку залежать від конкретного релігійного контексту, із суттєвими відмінностями для християнської, мусульманської, буддистської чи іншої віри.

Методи розвитку релігійної та моральної медіакомпетентності особистості реалізуються:

1) за джерелами отриманих знань – словесні (лекції, бесіди, дискусії); наочні (демонстрація медіатекстів, ілюстрації); практичні (виконання різноманітних творчих завдань практичного характеру на матеріалі медіа);

2) за рівнем пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні (повідомлення педагогом певної інформації про релігію, медіа та медіаутворення, сприйняття та засвоєння цієї інформації аудиторією); проблемні (проблемний аналіз певних ситуацій у сфері релігії, медіа або медіатекстів з метою розвитку аналітичного мислення); дослідні (організація дослідницької діяльності студентів, пов'язаної з релігією, мораллю, медіа та медіаосвітою).

Медіаосвітня програма в цьому плані включає в себе: місце та роль релігії, моралі, медіа та медіаосвіти в сучасному світі, види та жанри, мова медіа; основні терміни, теорії, ключові концепції, напрямки, моделі медіаосвіти з опорою на морально-релігійну базу.

Список використаної літератури

1. Андрушко В.Т., Огірко О.В. Релігієзнавство: проблеми і перспективи викладання : навчальний посібник. Львів : НЛТУУ, ЛНУВМБТ. 2011. 316 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Роман Сімонов, здобувач вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», факультет громадського розвитку та здоров'я, grz.simonov.roman.rr.2022.011.m.1.4@lvet.edu.ua

Науковий керівник – **Ольга Заверуха**, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри філософії та педагогіки.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Львів, Україна

Спостереження за управлінням закладами вищої освіти підтверджують, що співробітники виконують свої трудові обов'язки з дотриманням моральних та етичних принципів та приймають участь в обрядах, що склалися. Кожен заклад має власний культурний простір з унікальним колоритом та персоніфікацією, що впливає на морально-психологічні критерії особистості та ставлення до професійних реалій та до самої себе як частини організаційної системи. Отже, доцільним є аналіз особливостей корпоративної культури вищих навчальних закладів [2].

Тому доцільним є аналіз особливостей корпоративної культури, які притаманні саме вищим навчальним закладам.

Сьогодні вищий навчальний заклад повинен розглядатися як відкрита та динамічна система, що змінюється з часом та простором та впливає на зовнішнє середовище за принципом зворотного зв'язку. Вищі навчальні заклади повинні мати цілісність, диференціацію, централізацію, інформаційний вхід,

зворотний зв'язок, динамічність, наявність граничних можливостей, унікальність, здатність до змін та мобільність.[3].

Науковці вважають, що до обов'язкових складових корпоративної культури вищих навчальних закладів належать власна ідеологія, спеціально культивовані цінності, корпоративна установка та механізми функціонування. При розгляді корпоративної культури як основи системи управління процесами вищих навчальних закладів важливо розрізняти суб'єктивну та об'єктивну корпоративну культуру [1].

Суб'єктивна корпоративна культура пов'язана з обов'язками, переконаннями, відчуттями та цінностями працівників, а об'єктивна корпоративна культура стосується фізичного середовища, такого як приміщення, дизайн та обладнання. Забезпечення корпоративної культури є необхідним елементом системи менеджменту вищих навчальних закладів, яке допомагає розвивати освітній процес на соціально-етичних засадах, зберігати традиції наукових та педагогічних шкіл, а також адаптуватися до потреб ринкової економіки та зберігати та підсилювати конкурентні позиції.

Корпоративна культура в університетах є важливим елементом управління, який забезпечує їхню ефективність та конкурентоздатність. Науковці вважають, що до обов'язкових елементів корпоративної культури університетів належать власна ідеологія, спеціально культивовані цінності, корпоративна установка членів організації та механізми функціонування.

При цьому, корпоративна культура університету може бути суб'єктивною та об'єктивною. Суб'єктивна корпоративна культура пов'язана з обов'язками, переконаннями та цінностями працівників університету, а також їхніми очікуваннями та ролями. Об'єктивна корпоративна культура включає в себе

фізичне середовище університету, таке як приміщення, його дизайн та обладнання.

Корпоративна культура є запорукою розвитку освітнього процесу на соціально-етичних засадах та засобом збереження традицій наукових і педагогічних шкіл. Вона також допомагає університетам адаптуватися до потреб ринкової економіки та зберігати та посилювати свої конкурентні позиції. У плані управління, корпоративна культура допомагає забезпечити комунікаційну єдність в організації та консолідувати її членів навколо спільної мети.

Список використаної літератури

1. Глебська Л. В. Проблеми корпоративної культури вищого навчального закладу в умовах формування інформаційного суспільства. Вибрані матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 5 культурологічні читання пам'яті Володимира Підкопаєва. Київ, 2-3 червня 2011р. К.: НАКККиМ, 2011. 252 с.

2. Пан Л. В. Роль дослідження середовища функціонування вищого навчального закладу у системі управління. Наукові записки Національного університету "Києво-Могилянська Академія". Економічні науки. 2002. С. 23–35.

3. Парсяк В. Н., Драгомірова І. Корпоративна культура вищих навчальних закладів: сутність і складові. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 2. С. 97–104.

МІКРОКЛІМАТ В СТУДЕНТСЬКОМУ КОЛЕКТИВІ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФУНКЦІОНУВАННІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Віктор Соломонко, здобувач вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», факультет громадського розвитку та здоров'я, grz.solomonko.viktor.va.2022.011.m.1.4@lvet.edu.ua

Науковий керівник – **Ольга Заверуха**, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри філософії та педагогіки.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Львів, Україна

Проведені в останні роки дослідження впливу міжособистісних конфліктів і після конфліктних переживань на ефективність діяльності колективу і здоров'я людей роблять все більш очевидним положення, що встановлення гуманістичної морально-психологічної атмосфери як в студентських колективах, так і у всьому суспільстві стає одним з основних напрямків поєднання переваг демократичного способу життя з досягненнями науково-технічної революції.

Метою сучасного виховання та навчання є гармонійний розвиток особистості, який багато в чому визначається тим, у які колективи включається особистість в процесі свого розвитку. Зрозуміло, що колектив стає могутнім засобом формування особистості тільки тоді, коли він характеризується позитивним мікрокліматом.

Психологічний мікроклімат у студентському колективі є важливим аспектом для забезпечення ефективної навчальної діяльності та загального благополуччя студентів. Цей

мікроклімат включає в себе ставлення студентів один до одного, взаємодію з викладачами, взаємодію між групами тощо.

Негативний психологічний мікроклімат може призвести до конфліктів, недовіри, погіршення самопочуття та, навіть, до психологічного насильства. Позитивний же може збільшити мотивацію, покращити якість взаємодії та сприяти успішному навчанню.

Для покращення психологічного мікроклімату в студентському колективі важливо забезпечити взаємодію, співпрацю та взаємопідтримку між студентами та викладачами, створити безпечну та комфортну атмосферу в аудиторіях та позитивне ставлення до різних груп студентів. Також можуть бути використані спеціальні психологічні тренінги та психологічна підтримка для забезпечення позитивного мікроклімату в студентському колективі.

Американські та європейські науковці описують велику кількість теорій та концепцій щодо створення сприятливого мікроклімату в освітніх закладах, його підтримки та подальших напрямів підвищення якості такого клімату. Всі концепції відрізняються і понятійним апаратом, і методологіями створення та підтримки мікроклімату. Саме тому дуже часто виникає своєрідна недбалість у використанні термінології і методологічних підходів [4].

Мікроклімат – об'єктивно існуюче явище. Воно створюється під впливом двох факторів. Перш за все це соціально-психологічна атмосфера суспільства в цілому [3].

Сьогодні «сама масштабність завдання прискорення визначає суспільну атмосферу, її характер і особливості». Таким чином, атмосфера всього суспільства безпосередньо відбивається на мікрокліматі окремих колективів.

Другий фактор – мікросоціальні умови: специфіка функцій даного колективу щодо поділу праці в суспільстві, географічні та кліматичні умови, ступінь ізольованості колективу від широкого соціального середовища, його віковий та статевий склад і т. д.

Обидва ці фактори і визначають той стан колективу, який називають мікрокліматом. Під ним прийнято розуміти емоційно-психологічний настрій колективу, в якому на емоційному рівні відображаються особисті і ділові взаємовідносини членів колективу, які визначаються їх ціннісними орієнтаціями, моральними нормами та інтересами [1].

Мікроклімат колективу створюється і виявляється в процесі спілкування, на тлі якого реалізуються групові потреби, виникають і вирішуються міжособистісні та групові конфлікти. У цьому процесі набувають виразний характер приховані змістовні ситуації взаємодії між людьми: змагання чи таємне суперництво, товариська згуртованість або кругова порука, грубий тиск або сувора дисципліна [2].

Список використаної літератури

1. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти. К., 1997.
2. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні. К., 1995.
3. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навч.посіб. 3-тє вид., допов. Вінниця, 2001.
4. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень. підручник.- К.: Вища школа, 2003.

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Андрій Стріжик, здобувач вищої освіти 1-го курсу магістратури, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», факультет громадського розвитку та здоров'я, grz.strizhyk.andrii.ar.2022.011.m.1.4@lvet.edu.ua

Науковий керівник – **Ольга Заверуха**, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри філософії та педагогіки.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Львів, Україна

Розвиток готовності здобувачів вищої освіти до професійної діяльності обумовлений всією системою навчально-виховної роботи вищого навчального закладу. Разом з тим цей розвиток залежить від правильних уявлень про педагогічну діяльність і про навчання як про щось, що забезпечує можливість здійснення життєвого покликання. Склалася думка, що становлення майбутнього викладача відбувається в межах часу навчання його в вищому навчальному закладі. Але здобувач приходить сюди вже з певними знаннями, сформованими вміннями, із певними уявленнями про професійну діяльність, які склалися протягом попереднього періоду життя (дитячий садок, школа, сім'я). Ще в ранньому дитинстві, в сім'ї, «закладається духовна основа життя: любов до життя і до людей, довіра до оточуючого світу, оптимізм щодо себе і інших, почуття обов'язку, відповідальності». [3] Це складає гуманістичну складову структури особистості викладача. В дошкільному віці модель педагогічної поведінки дорослих актуалізується в сюжетно-рольових іграх; у догляді за молодшими братиками і

сестричками набувається певний виховний досвід; засвоюється зміст соціально-рольових функцій вихователя. Особливо важливий період для засвоєння дитиною фрагментів педагогічного досвіду дорослих є навчання в школі. Саме тут формується уявлення про особливості педагогічної діяльності, відбувається становлення відношення до професії педагога. Для молодшого школяра вчитель не тільки авторитет, а для більшості - «ідеал». Саме в шкільному віці, в процесі спілкування з учителем закладаються основи побудови моделі «Я – ідеальне» майбутнього педагога. Все це сприяє тому, що здобувач вищої освіти має власний проєкт майбутньої професійної діяльності і поведінки, своє бачення професії «педагог».

Професійне ж учіння має сприяти осмисленню уявлень про педагогічну діяльність, «наближати його до когнітивної моделі педагогічної науки»; професійне учіння повинне перевіряти відомі ідеї, знайомі питання, узагальнювати, уточнювати у новому світлі, давати їм нове бачення [2].

Педагогічна практика – «важлива соціально-психологічна умова і педагогічний засіб професійної підготовки майбутнього педагога» [3]. Саме на практиці здобувач вперше пробує себе в новій статусно-рольовій позиції викладача, намагається відповісти на непрості питання про свої можливості і бажання; практика – це початок (чи продовження) професійного самовизначення, поле для ствердження і розвитку «Я – професійне» майбутнього педагога. Після педагогічної практики підвищується самооцінка готовності до самостійної педагогічної роботи. Педагогічна практика впливає і на відношення здобувачів вищої освіти до педагогічної професії. Це відношення є суперечливим і залежить від конкретних переживань дії здобувачів. Педагогічна практика — це перше

професійне випробування здобувача, практична перевірка правильності ідентифікації його «Образу – Я» з образом професіонала. Уявлення особистості про себе як про професіонала, ступінь ідентифікації її образу «Я» з образом професіонала виступає як результат дії мотивації й слугує індикатором мотиваційної сфери особистості, що обумовлює ставлення до професійної діяльності.

Готовність здобувачів до педагогічної діяльності – це вирішальна умова швидкої адаптації до умов праці і подальшого вдосконалення кваліфікації майбутнього спеціаліста. За своєю суттю, готовність – це поєднання стійких і ситуативних установок на активні і цілеспрямовані дії (як під час навчання, так на старті професійної кар'єри) [4].

Список використаної літератури

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. К., 2000.
2. Гура О. І. Вступ до спеціальності «Педагогіка вищої школи»: [навч. пос.]. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 188 с.
3. Навчальний процес у вищій педагогічній школі (за загальною редакцією ак. О.Г. Мороза). Київ, 2001.
4. Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія / Укл. Н. В. Гузій. К. : ІЗМН, 2000. 168 с.

**Конференція
«Дні студентської науки»
у Львівському національному університеті ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького,
(Львів, 02–04 травня 2023 р.)
Факультет громадського розвитку та здоров'я
Тези доповідей**

Затверджено до друку вченою радою факультету громадського
розвитку та здоров'я
Львівського національного університету ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького

Редакційна колегія:

Голова оргкомітету:

Руслан ПЕЛЕНЬО – д.вет.н., професор, декан факультету громадського розвитку та здоров'я.

Заступник голови оргкомітету:

Ніна ГРАДОВИЧ – к.с.-г.н., доцент кафедри екології.

Члени оргкомітету:

Роман ПАРАНЯК – д.с.-г.н., професор, завідувач кафедри екології;

Юлія КОВЕРКО – к.е.н., доцент, в.о. завідувача кафедри права;

Наталія ІВАСИК – к.фіз.вих., доцент, завідувач кафедри реабілітації та здоров'я людини;

Мирослава ГРИЦИНА – к.б.н., доцент, завідувач кафедри фармації та біології;

Богдан СЕМЕНІВ – к.пед.н., доцент, завідувач кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я, Заслужений тренер України, майстер спорту України, суддя міжнародної категорії;

Олеся СМОЛІНСЬКА – д.пед.н., професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки;

Кароліна СЕМКІВ – здобувачка вищої освіти 4-го курсу, спеціальність 212 «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза», голова студентського самоврядування факультету.